تاریخ روزنامه‌نگاری بلخ

صالح محمّد خلیق

سال ۱۳۸۹/ ۲۰۱۱

بسم الله الرحمن الرحیم

شمارهٔ پیهم: ۵۰

شناسنامهٔ کتاب:

نام کتاب: **تاریخ روزنامه‌نگاری بلخ**

نویسنده: **صالح محمّد خلیق**

ناشر: **انجمن نویسنده‌گان بلخ**

رایانه و برگ‌آرایی: سهراب سامانیان

نوبت چاپ: یکم

تاریخ چاپ: دی ۱۳۸۹/ ژانویهٔ ۲۰۱۱

جای چاپ: تهران

شماره‌گان: ۲۰۰۰ نسخه

بها: ۶۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ برای نویسنده است

فهرست مطالب

مقدمه ۱۵

بخش یکم: روزنامه‌نگاری در بلخ از بازستانی استقلال کشور تا پایان دورهٔ جمهوری محمّد داؤود خان ۱۲۹۸/ ۱۹۱۹ ـ ۱۳۵۷/ ۱۹۷۸ ۱۶

رویدادهای سیاسی افغانستان و بلخ ۲۱

وضعیت روزنامه‌نگاری در بلخ ۲۵

نوعیت چاپ ۲۹

خبرگزاری باختر و چگونه‌گی آماده ساختن خبرها برای چاپ در نشریه ۳۱

سانسورهای مطبوعاتی ۳۲

نشریه های بلخ از سال ۱۳۰۰/ ۱۹۲۲ تا ۱۳۵۷/ ۱۹۷۸ ۳۳

بیدار (اتّحاد اسلام، رهبر اسلام) ۳۳

مدیران مسؤول روزنامهٔ بیدار (اتّحاد اسلام، رهبر اسلام) ۴۰
بلخ ۵۳
جهان‌نما ۵۵
بخش دوم: روزنامه‌نگاری در بلخ در دورهٔ حاکمیت حزب دموکراتیک خلق (حزب وطن) ۱۳۵۷/ ۱۹۷۸ـ ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ ۵۹
رویدادهای سیاسی افغانستان و بلخ ۶۱
وضعیت روزنامه‌نگاری در بلخ ۶۴
رادیو و تلویزیون محلّی بلخ ۶۷
دفتر نماینده‌گی خبرگزاری دولتی باختر در بلخ ۶۸
شورای استان اتّحادیهٔ ژورنالیستان، نخستین اتّحادیهٔ گزارشگران در بلخ ۶۸
رسانه‌های چاپی بلخ در سالهای ۱۳۵۷/ ۱۹۷۸ ـ ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ ۶۹
بیدار ۶۹
بلخ ۷۳
پیام خون ۷۳
یولدوز ۷۴
آرمان مجاهد ۷۴
بلخ ۷۵
پیام بلخ ۷۶
امّ‌البلاد ۷۶
بخش سوم: روزنامه‌نگاری در بلخ در دورهٔ حاکمیت دولت اسلامی (۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ ـ ۱۳۷۷/ ۱۹۹۸) ۷۹
رویدادهای سیاسی بلخ و کشور ۸۱
وضعیت روزنامه‌نگاری در بلخ ۸۳
نهادهای روزنامه‌نگاری بلخ ۸۴

آغاز کار چاپخانه‌های خصوصی در بلخ ۸۵
صنعت چاپ در شمال ۸۶
وضعیت آزادی رسانه‌ها ۸۷
رادیو ـ تلویزیون بلخ در دورهٔ حاکمیت دولت اسلامی ۸۸
رسانه‌های چاپی بلخ در زمان حاکمیت دولت اسلامی ۸۹
بیدار ۸۹
بلخ ۹۰
یولدوز ۹۱
پیام زن مسلمان ۹۲
پیام توحید ۹۲
کوثر ۹۴
مظهر وحدت ۹۵
ندای اسلام ۹۵
جنبش ۹۸
فلاح ۹۹
ارمغان ۹۹
پیام جهاد ۱۰۰
بیان ۱۰۱
حرم ۱۰۱
شوخک ۱۰۲
خواهر، برادر، سلام! ۱۰۳
اندیشه ۱۰۴
تبلیغ اسلام ۱۰۵
توغری یول ۱۰۵
قبه‌الاسلام ۱۰۶

وحدت ۱۰۷
آینده ۱۰۷
دانش و جامعه ۱۰۸
راه ۱۰۸
یاغدو ۱۰۹
پاسداران میهن ۱۱۱
گوهر ۱۱۱
صراط‌المستقیم ۱۱۱
چشمه ۱۱۲
ارشاد ۱۱۲
هفته‌نامه ۱۱۳
صدای اطفال ۱۱۳
میثاق ایثار ۱۱۳
پیام جهاد ۱۱۴
سلام ۱۱۵
دانشجو ۱۱۵
پیام بلخ ۱۱۵
جوانان نهضت ۱۱۶
نور ۱۱۶
امّ‌البلاد ۱۱۷
صراط ۱۱۸
مقاومت بلخ ۱۱۹

بخش چهارم: روزنامه‌نگاری در بلخ در دورهٔ حاکمیت امارت اسلامی طالبان (۱۳۷۷/ ۱۹۹۸ ـ ۱۳۸۰/ ۲۰۰۱) ۱۲۱

رویدادهای سیاسی افغانستان و بلخ در دورهٔ حاکمیت امارت اسلامی طالبان ۱۲۳

وضعیت روزنامه‌نگاری بلخ در سالهای۱۳۷۷/ ۱۹۹۸ ـ ۱۳۸۰/ ۲۰۰۱ ۱۲۶

نهادهای گزارشگری بلخ ۱۲۷

وضعیت چاپخانه‌ها و صنعت چاپ ۱۲۷

سیاست نشراتی ۱۲۸

رادیوی صدای شریعت بلخ ۱۲۸

رسانه‌های نوشتاری(چاپی) بلخ در زمان طالبان ۱۲۹

بیدار ۱۲۹

صدای اطفال ۱۳۱

نور ۱۳۱

بخش پنجم: روزنامه‌نگاری در بلخ از فروپاشی نظام طالبان تا آغاز کار دومین دور شورای ملّی کشور (۱۳۸۰/ ۲۰۰۱ ـ ۱۳۸۹/ ۲۰۱۰) ۱۳۳

رویدادهای سیاسی افغانستان و بلخ در این دوره ۱۳۵

چگونه‌گی روزنامه‌نگاری در بلخ در این دوره ۱۳۷

نقش اینترنت (فرایانه) در پیشرفت کارهای رسانه‌یی در بلخ ۱۳۹

وضعیت آزادی بیان و آزادی رسانه‌ها در بلخ ۱۴۱

افزایش چاپخانه‌های خصوصی و بلند رفتن کیفیت چاپ در بلخ ۱۴۳

نهادها و انجمنهای روزنامه‌نگاری و گزارشگری در بلخ ۱۴۵

نماینده‌گی خبرگزاری باختر ۱۴۶

گروه روزنامه‌نگاری دانشگاه بلخ ۱۴۶

انجمن ملّی روزنامه‌نگاران آریانا ۱۴۷

دفتر نماینده‌گی مرکز فرهنگی افغان ۱۴۸

مرکز رسانه‌های همه‌گانی و خانهٔ ژورنالیستان جوان بلخ ۱۴۸
کانون گزارشگران جوان بلخ ۱۵۰
شورای استان بلخ اتّحادیهٔ ملّی ژورنالیستان و خبرنگاران ۱۵۱
دانشکدهٔ روزنامه‌نگاری دانشگاه مولانا ۱۵۲
شورای استان بلخ اتّحادیهٔ ملّی ژورنالیستان افغانستان ۱۵۲
بنگاه «نی»، پشتیبان رسانه‌های آزاد افغانستان ۱۵۳
رسانه‌های شنیداری و دیداری بلخ ۱۵۳
رادیو ـ تلویزیون ملّی بلخ ۱۵۴
رادیوی رابعهٔ بلخی ۱۵۶
رادیوی نو بهار بلخ ۱۵۸
رادیوی نوا ۱۵۸
رادیو ـ تلویزیون ستارهٔ سحر ۱۵۹
تلویزیون آرزو ۱۶۰
رادیوی صدای آزادی ـ شمال ۱۶۱
رادیوی نهاد ۱۶۲
رادیوی کلید ۱۶۳
رادیوی آرزو ۱۶۳
رادیوی لحظه ۱۶۴
رادیوی دلارام ۱۶۴
رادیوی شهر ۱۶۵
رادیوی سبز ۱۶۵
رادیوی باند اف ام ۱۶۶
رادیو ـ تلویزیون مهر ۱۶۶
رادیوی مهربان ۱۶۶
نماینده‌گیهای رسانه‌های شنیداری و دیداری و خبرگزاریهای درونمرزی و برونمرزی در بلخ ۱۶۶

رسانه‌های نوشتاری (چاپی) در بلخ در سالهای ۱۳۸۰/ ۲۰۰۱ ـ ۱۳۸۹/ ۲۰۱۰ ۱۶۸
بیدار ۱۶۸
امّ‌البلاد ۱۷۰
صدای اطفال ۱۷۱
فریاد قلم ۱۷۱
جنبش ۱۷۲
یولدوز ۱۷۴
نور ۱۷۴
بلخ ۱۷۵
گوهر ۱۷۶
جهان نو ۱۷۷
عصر نو ۱۷۸
مروه ۱۸۱
ژورنالیست بلخ ۱۸۱
راه ۱۸۲
کیان ۱۸۴
آسمانه ۱۸۵
بامداد ۱۸۶
شهرک ما ۱۸۶
به سوی آینده ۱۸۷
هدیهٔ فردا ۱۸۷
شهرداری ۱۸۸
پیام بلخ ۱۸۸
الوس ۱۸۹
راه ابریشم ۱۹۰
رنا ۱۹۱

امید	۱۹۱
پرچم آزادی	۱۹۲
رشاد	۱۹۲
کَلَکِ راستگوی	۱۹۳
صبح بلخ	۱۹۳
صدای مردم (ایل سسی)	۱۹۴
پیام توحید	۱۹۵
صدای معارف	۱۹۵
پیک شفا	۱۹۶
هدف	۱۹۷
قافله	۱۹۷
پیام اطفال	۱۹۸
اندیشهٔ نو (اندیشهٔ نوین)	۱۹۸
صدای زن	۱۹۸
کودک افغان	۱۹۹
تدبیر	۱۹۹
طنین	۲۰۰
برادری	۲۰۰
دیالوگ	۲۰۱
پرخه	۲۰۱
پیام صلح	۲۰۳
فردوس	۲۰۴
کار و صنعت	۲۰۴
نما	۲۰۵
انگلیسی برای همه (English for all)	۲۰۵
پیام همبسته‌گی	۲۰۵

رهنوردان ۲۰۶
بازار هفته ۲۰۷
آهنگ ۲۰۷
جرقه ۲۰۸
چشم‌انداز ۲۰۸
وصل ۲۰۹
نجات ۲۱۰
خورشید ۲۱۰
پَرِ پرواز ۲۱۰
پدیدار ۲۱۰
بازتاب ۲۱۲
آتش ۲۱۲
بیداری ۲۱۲
کیهان ۲۱۳
سحر ۲۱۳
پیوند میهنی ۲۱۳
انتخاب ۲۱۴
چُندُک ۲۱۴
خلم باستان ۲۱۵
روشنگر ۲۱۵
تراوش ۲۱۵
روشنایی ۲۱۶
پرتو ۲۱۷
صدای شاگردان ۲۱۷
آبشار ۲۱۸
دریچهٔ زنده‌گی ۲۱۸

سلام، همشهری!	۲۱۸
گذار	۲۱۸
بیان نو	۲۱۹
عصر ما	۲۱۹
صدای آزادی شمال	۲۲۰
سواد، چراغ زنده‌گی	۲۲۰
یادگار	۲۲۱
مولانا	۲۲۲
سلام	۲۲۲
ارتقای نوین	۲۲۳
سیمای جوان	۲۲۳
ترنّم	۲۲۳
ارمغان جوانان	۲۲۴
فانوس ملّت	۲۲۵
نوای جوان	۲۲۶
ظهور	۲۲۶
امید همزیستی	۲۲۶
آریاویچ	۲۲۶
جوانان بلخ	۲۲۷
دهکده	۲۲۸
معرفت	۲۲۸
دیار مولانا	۲۲۸
آیینهٔ جوان	۲۲۹
فجر	۲۲۹
پدیده	۲۳۰
پیوند افغان	۲۳۰

نوایی ۲۳۰
بلخ امروز ۲۳۱
دانش نو ۲۳۱
دیدگاه ۲۳۱
خنیا ۲۳۲
جلوه ۲۳۲
پگاه ۲۳۳
آریا ۲۳۳
نیوز ۲۳۳
خطّ سبز ۲۳۳
ساوه ۲۳۴
سادات ۲۳۴
عیّاران بلخ ۲۳۵
رستگار ۲۳۶
الف تا یا ۲۳۶
صدای بانو ۲۳۶

سرچشمه‌ها ۲۳۷

فهرست نامهای کسان ۲۴۴

فهرست نامهای تیره‌ها، دودمانها و جایها ۲۷۵

فهرست نامهای نشریه‌ها، رادیوها، تلویزیونها و خبرگزاریها ۲۸۳

رسانه‌ها و فعالیتهای روزنامه‌نگاری بلخ در تصویرها ۲۹۱

مقدمه

سرزمین اهورایی بلخ، این گهوارهٔ فرهنگ و تمدّن آریایی و نخستین پایتخت آریانای کهن، در درازای تاریخ ششهزارسالهٔ خویش یکی از کانونهای گرم و پرتپش فرهنگی و سیاسی در پشتهٔ آریانا بوده است. جهانبینیهای جهانی‌یی چون مهر و مزدایسنا؛ جهانبانان دادگستر و فرهنگپروری چون پیشدادیان، کیانیان، اسپه‌ها، اشکانیان و سامانیان؛ خانواده‌های دانشوری چون برمکیان و محمودیان و اندیشمندان سترگی چون زردشت و مولانا و دهها نامور دیگرِ گستره‌های دانش، فرهنگ و سیاست همه از همین کهن بوم و بر برخاسته اند. نامه‌نگاری، روزنامه‌نویسی، گزارشگری و صنعت چاپ اگرچه از پدیده‌های روزگار کنونی اند، امّا پیشه‌هایی که ریشه‌های این گونه کارها را میسازند از همان روزگاران کهن در بلخ گزین جایگاهی ویژه داشته اند. اگر از سنگنبشته‌ها و چرمنوسها و نگاره‌های روی سفالینه‌ها بگذریم، کهنترین نامهٔ به‌جامانده در جهان، نامهٔ مینویی اوستا، نخستین بار بر روی برگهای چرمین و با حرفهای زرّین در همین جا نگاشته و به خیابانها و چهارراههای آن آویخته شده است؛ راویان و ناقلان دهگان‌تبار بلخی گزارشگران و سرچشمه‌های اصلی گشتاسپنامهٔ دقیقی بلخی که بنمایهٔ سرایش شاهنامهٔ بزرگ فردوسی، این شناسنامهٔ خودبوده-

گی ملّی، تاریخی و فرهنگی آریاییان، است بوده اند و نیز خوشنویسی، نسّاخی، تذهیبکاری، ورّاقی و صحّافی در بلخ رونق خوبی داشته اند.

بلخ با این پیشینهٔ پربار فرهنگیِ خود امروز نیز یکی از استانهای کلیدی و بهترین بستر کارهای سیاسی، فرهنگی و رسانه‌یی در کشور بوده نام و آوازه‌یی جهانگیر دارد. تاریخ روزنامه‌نگاری بلخ که از ۱ اسفند ۱۳۰۰/ ۱۹فوریهٔ ۱۹۲۲ با چاپ و پخش نخستین شمارهٔ روزنامهٔ فارسی زبان بیدار آغاز شده است، بخش ارزنده‌یی از تاریخ روزنامه‌نگاری افغانستان را میسازد. از آن زمان تا اکنون، بلخ پا به پای رویدادهای سیاسی کشور همهٔ فراز و فرودهای راه روزنامه‌نگاری کشور را پیموده است و امّا آن گونه که دیده میشود در همهٔ بررسیها و پژوهشهایی که روی تاریخ روزنامه‌نگاری انجام داده شده اند، بیشترینه به مطبوعات و رسانه‌های پایتخت کشور، کابل، پرداخته میشود و تنها مورد برجسته‌یی که با بلخ پیوند دارد یادکردی گذرا از روزنامهٔ بیدار در پهلوی نشریه‌های دیگریست که در همان سالهای آغازینِ پس از انفاذ نظامنامهٔ مطبوعات در شماری از استانها پیریزی شده اند؛ در حالی که در برخی از برهه‌های زمانی، چندی وچونی روزنامه‌نگاری در بلخ و پایتخت در یک تراز قرار داشته اند. از این رو بررسی تاریخ روزنامه‌نگاری افغانستان بدون در نظر گرفتن فراز و فرودهایی که در بلخ داشته است نامکمل خواهد بود و شناخت ژرف و همه‌سویهٔ تاریخ روزنامه‌نگاری بلخ پژوهنده‌گان را دست کم در دانستن گوشه‌یی از گسترهٔ روزنامه‌نگاری کشور یاری خواهد کرد.

بر پایهٔ همین نیاز و از سر دلبسته‌گی فراوانی که به بلخ همچون زادگاه خود و به ویژه به روزنامه‌نگاری همچون راستای کار خویش دارم، از چند سال بدین سو در پی فراهم‌آوری مدرکها، سندها و آگاهیهای بایسته به آهنگ آماده ساختن تاریخ روزنامه‌نگاری بلخ بودم و خداوند لوح و قلم را سپاسگزارم که سرانجام توانستم به این آرزو دست یابم.

این کتاب بر پایهٔ دوره‌های گوناگون تاریخ معاصر کشور به پنج برخ بخشبندی شده و هر برخ دربرگیرندهٔ بررسی رویدادهای سیاسی بلخ وکشور و وضعیت روزنامه‌نگاری همان دورهٔ تاریخی و معرفی رسانه‌های نوشتاری، شنیداری و دیداری، خبرگزاریها و انجمنهای روزنامه‌نگاران و گزارشگران همان دوره با مدیران و گرداننده‌گان مسؤول آنهاست و با فهرستهای سرچشمه‌ها و نامهای کسان، تیره‌ها، دودمانها، جایها، نشریه‌ها، رادیوها، تلویزیونها خبرگزاریها پایان یافته است. برای پدیدآوری آسانی به پژوهنده‌گان، خواننده‌گان و برگشت‌کننده‌گانِ این کتاب؛ روزها، ماهها،

سالها و سده‌ها به دو گاهشماریِ کوچی خورشیدی و ترسایی آمده اند. افزون از کتابها و نبشته‌های چاپ‌شده درنشریه‌ها، بیشترین برگرفتگاهها و سرچشمه‌های این کتاب، کلکسیونها و تکشماره‌های خودِ نشریه‌های بلخ و معلومات فراهم‌شده از دفترهای نهادهای رسانه‌یی و گزارشگری بلخ و در معرفی گرداننده‌گان رسانه‌ها و نهادهای گزارشگری پسین، گفته‌ها ونامه‌های خودِ آنان میباشند.

با مطالعهٔ تاریخ روزنامه‌نگاری بلخ یکی از نکته‌های درخور یادکرد دیگری که بدان پی بُرده میشود آن است که از پیدایی روزنامه‌نگاری تا کنون، زبان سراسری همهٔ رسانه‌های بلخ فارسی دریست؛ زیرا بلخ خاستگاه اصلی این زبان و زبانهای مادر آن، چون اوستایی، پهلوی اشکانی یا پارتی (پارثی، پارسی) و آریایی یا باختری (بلخی)، و از زیستبومهای شناخته‌شدهٔ تاجیکان و فارسی‌زبانان است.

در فرجام از استاد ورجاوند، محمّد عمر فرزاد، و دانشمند گرامی، فیّاض مهرآیین، که مرا در نگارش این اثر انگیزه دادند و همچنان از آقای رجب شاه کوهیار و دوستان دیگری که برخی از آگاهیهای مورد نیاز را در دسترسم گذاشتند و نیز از آن پژوهشگران و نویسنده‌گانی که از اثرهای شان در نگارش این کتاب بهره جُسته ام سپاسگزاری میکنم و از خواننده‌گان گرامی آرزو میبَرَم تا راهنماییهای سازندهٔ خود را برای بهترشدن این اثر در چاپهای آینده، دریغ نورزند.

صالح محمد خلیق

۱۲ دی ۱۳۸۹/ ۲ ژانویهٔ ۲۰۱۱

بخش یکم

روزنامه‌نگاری در بلخ از بازستانی استقلال کشور تا پایان دورهٔ جمهوری محمّد داؤود خان

۱۲۹۸/ ۱۹۱۹ ـ ۱۳۵۷/ ۱۹۷۸

رویدادهای سیاسی افغانستان و بلخ

در زمان شاه امان‌الله خان (۱۲۹۸/ ۱۹۱۹ ـ ۱۳۰۸/ ۱۹۲۹)

در ۲۸ مرداد ۱۲۹۸/ ۱۹ اوت ۱۹۱۹ افغانستان استقلال سیاسی خود را از بریتانیای کبیر به دست آورد و نیز خواستار بازسپاری پنجده و برخی از جاهای دیگر در مرزهای شمالی از روسیه شد و شماری از نیروهای ارتش و داوطلبان را به یاری کشور فارسی زبان بخارا فرستاد؛ امّا ارتش شوروی به یاری خیزش حزب هواخواه خود در برابر دولت بخارا، شتافت و با درهم‌شکستن ارتش ولشکریان یاری‌رسان افغانستان، در آن جا نظام نوی را به نام «جمهوریت ملّی شوروی بخارا» به رهبری فیض‌الله خواجه رئیس آن حزب پیریزی کرد.[۱]

افغانستان اگرچه با نظام نوپای بخارا نیز پیوندهای سیاسی و همزمان با دولت شوروی پیمان دوستی و همکاری بست، امّا دولت شوروی با تداوم پیشرویهای خود، سفیر افغانستان در بخارا را به اتّهامِ داشتن پیوند با چریکهای آزادیخواه آن سرزمین، بیرون کشید و سرانجام کشور بخارا را با خاک خود پیوست.

شاه امان‌الله خان، باشماری از کشورهای دیگر جهان نیز پیوندهای سیاسی، بازرگانی و فرهنگی برقرار کرد و برنامه‌های نوسازی و بازسازی را در گستره‌های گوناگون زنده‌گی روی دست

---

[۱] - میر محمّد صدیق فرهنگ، *افغانستان در پنج قرن اخیر* (قم: انتشارات مؤسسهٔ مطبوعاتی اسماعیلیان، ۱۳۷۱)، ج ۲، ص۵۱۷.

گرفت، امّا شتابزده‌گی در پیاده‌کردن این برنامه‌ها درجامعهٔ بسته و سنّتی آن روزگار، واکنشهایی را برانگیخت وشورشهای گسترده‌یی را در پی داشت که به سرنگونی دولت او انجامیدند.

شاه امان‌الله خان درسال ۱۳۰۸/ ۱۹۲۹ درزمان استانداری عبدالعزیز خان در بلخ، سفری به این استان داشت.[۱]

در زمان امیر حبیب‌الله خان کلکانی (۱۳۰۸/ ۱۹۲۹)

در آغاز این دوره، هیأتی به نام ریاست تنظیمیه به رهبری میرزا محمّد قاسم خان خرمی با سپاهی به فرماندهی عبدالرّحیم خان به استان بلخ فرستاده شد. پادگان بلخ بدون پایداری تسلیم شد و عبدالعزیز خان استاندار از بلخ گریخت؛ امّا در اردیبهشت ۱۳۰۸/ مه ۱۲۲۹ غلام نبی خان چرخی با لشکری از پناهنده‌گان افغانستان و ۸۰۰ سرباز ارتش سرخ به فرماندهی کلنل ک. م. پریماکف وابستهٔ پیشین نظامی اتحاد شوروی در کابل با تنپوشهای کشوری درچتر پشتیبانی چند فروند هواپیما از آن سوی رود آمو به شهر مزار شریف، مرکز استان بلخ، یورش آوردند.[۲]

پیش از این، عبدالرّحیم خان کوهستانی با بخشی از نیروهای خویش رهسپار هرات شده و فرماندهی سپاه بلخ را به افسری به نام شیر علی خان سپرده بود. این افسر با نیروهای زیر فرمانش در پادگان بلخ و همکاری شماری از پناهجویان بخارا به رهبری خلیفه قزل ایاق و مردم بلخ به رهبری داملا عرب خلمی در برابر مهاجمان شوروی ایستادند، امّا مهاجمان با برتری جنگ‌افزار به ویژه نیروی هوایی خویش پایداری آنان را درهم شکستند و بر شهرهای مزار شریف،دهدادی و خلم دست یافتند و به سوی سمنگان پیش رفتند. امیر حبیب‌الله کلکانی نیروی تازه‌دمی به فرماندهی سیّد حسین نایب‌السّلطنه به بلخ فرستاد، امّا سیّد حسین خود در کندز سنگر گرفت و طلایهٔ لشکرش در خلم شکست خورد. در این هنگام، با پخش‌شدن خبر بیرون‌رفتن شاه امان‌الله از افغانستان، سربازان شوروی ونیروهای غلام نبی خان چرخی به گونهٔ ناگهانی به خاک شوروی عقب نشستند.[۳]

در زمان محمّد نادر شاه (۱۳۰۸/ ۱۹۲۹ ـ ۱۳۱۲/ ۱۹۳۳)

محمّد نادر شاه آن برنامه‌های اصلاحی دورهٔ امانی را که واکنشهای مردم را برانگیخته بودند توقف داد و در مهر ۱۳۱۰/ اکتبر ۱۹۳۱ قانون اساسی نوی را به نام «اصول اساسی دولت» در ۱۱۰

---

[۱] ـ همان، ج ۲، صص ۵۲۰، ۵۲۷ ـ ۵۲۸.

[۲] ـ همان، ج ۲، ص ۵۸۵

[۳] ـ همان، ج ۲، صص ۵۸۵ ـ ۵۸۶، ۶۰۳

ماده به تصویب رسانید که در آن به آزادیهای شهروندان و آزادی مطبوعات محدودیتهایی وضع شده بودند. همچنان وی به سرکوبی روشنفکران و پیشگامان روزنامه‌نگاری و خیزشهای محلّی پرداخت و در زمینهٔ سیاست بیرونی با کشور انگلستان پیوندهای دوستانه‌تری برقرار کرد.

از رویدادهای مهم دورهٔ محمّد نادر شاه در استانهای شمالی کشور، گذار دسته‌یی از سربازان ارتش سرخ اتّحاد شوروی به افغانستان به آماج دنبال‌کردن گروهی از پیکارجویان آزادیخواه فرارود در خرداد ۱۳۰۹/ ژوئن ۱۹۳۰ بود. دولت افغانستان برای پیشگیری از پیامدهای این رویداد، زمینه‌های فعالیت آن پیکارجویان را در تنگنا قرار داد که به برخوردها میان نیروهای انتظامی افغانستان و پناهجویان بخارایی وشورش پناهجویان به رهبری ابراهیم بیگ انجامید. محمّد نادرشاه در زمستان ۱۳۰۹/۱۹۳۰ـ۱۹۳۱ شاه محمود خان وزیر جنگ کشور را برای فرونشاندن این شورش فرستاد و او پس از بیرون‌راندن ابراهیم بیگ از آذر ۱۳۰۹/ دسامبر ۱۹۳۰ تا مرداد ۱۳۱۰/ اوت ۱۹۳۱ در تخارستان به عنوان سپهسالار ارتش باقی ماند و پس از او محمّد گل خان مهمند رئیس تنظیمیهٔ شمال کشور شد.[۱]

در هنگام کشته شدن محمّد نادر شاه در ۱۷ آبان ۱۳۱۲/ ۸ نوامبر ۱۹۳۳ محمّد هاشم خان، نخست‌وزیر کشور و برادر شاه، سرگرم بازدید از شمال کشور بود.[۲]

در زمان محمّد ظاهر شاه (۱۳۱۲ ـ ۱۳۵۲/ ۱۹۳۳ـ۱۹۷۳)

تاریخنگاران، دورهٔ چهلسالهٔ پادشاهی محمّد ظاهر شاه را با دو برخ جداگانهٔ پیش از مشروطیت و مشروطیت بخشبندی میکنند. برخ یکم، از ۱۳۱۲/ ۱۹۳۳ تا ۱۳۴۲/ ۱۹۶۳ به ترتیب، دوره‌های نخست‌وزیری محمّد هاشم خان، شاه محمود خان و محمّد داؤود خان و برخ دوم، از ۱۳۴۲ـ ۱۳۵۲/ ۱۹۶۳ـ ۱۹۷۳ به ترتیب، دوره‌های نخست‌وزیری دکتر محمّد یوسف، محمّد هاشم میوندوال، نور احمد اعتمادی، دکتر عبدالظّاهر و محمّد موسای شفیق را در بر میگیرد.

حکومتهای گوناگون این دوره به کارکردهای روزنامه‌نگاری رویکردهای ناهمگونی داشتند. در سالهای پیش از مشروطیت در زمان محمّد هاشم خان نظام استبدادی در روزنامه‌نگاری مسلّط بود و به مطبوعات آزاد مجال نشر داده نمیشد و بسیاری از روزنامه‌نگاران به زندان افگنده شدند؛

---

[۱] ـ همان، ج ۲، صص ۶۰۷ ـ ۶۰۸.

[۲] ـ همان، ج ۲، ص ۶۳۰.

امّا پیریزی ادارهٔ مستقل مطبوعات در سال ۱۳۱۸/ ۱۹۳۹ سرآغاز دگرگونیهایی در گسترهٔ کار رسانه‌یی در کشور از جمله پیدایی رادیو شد. درزمان شاه محمود خان تلاشهایی برای آوردن اصلاحها و آزادی مطبوعات انجام داده شدند و از جمله نافذ شدن قانون مطبوعات در ۱۱ دی ۱۳۲۹/ ۱ ژانویهٔ ۱۹۵۱ راه را برای مطبوعات آزاد باز کرد. در زمان محمّد داؤود خان اگر چه از انتشار روزنامه‌های آزاد پیشگیری شد، امّا بر شمار نشریه‌های دولتی افزوده گشت و همچنان نخستین گروه روزنامه‌نگاری در دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه کابل پیریزی شد. به همین گونه در دورهٔ مشروطیت که به نام دههٔ مردمسالاری نیز شناخته شده است، با ویرایش قانون اساسی، نظام آزادیگرای مطبوعات در کشور روی کار آمد و به گفتهٔ دکتر محمّد هاشم عصمت اللّهی، در پهلوی فراهم آمدن زمینهٔ خوبی برای گسترش چندی و چونی رسانه‌های گروهی، پویایی سیاسی و اندیشه‌یی و باوری نیز در جامعه پدیدار شد، رسانه‌ها از چنبرهٔ دولت بیرون شدند و سانسور پیش از انتشار از میان رفت.[۱]

در دورهٔ پادشاهی محمّد ظاهرشاه، وزیر محمّد گل خان مهمند از سال ۱۳۱۱/ ۱۹۳۲ تا ۱۳۱۹/ ۱۹۴۰ که وزیر دولت شد رئیس تنظیمیهٔ استانهای شمالی کشور بود و همچنان در همین دورهٔ چهلساله، به ترتیب، گل احمد خان غزنوی، الله داد خان اعتمادی، سردار محمّد کریم خان، سیّد عبدالله، عبدالوهاب آصفی، غلام محمّد پره‌ماچ، عزیز احمد الکوزی، مهندس مسا، محمّد ناصر عمر کشاورز، بشیر لودین و عبدالعزیز، در بلخ استاندار بودند. دراین دوره، بلخ به پیشرفتهایی در گستره‌های گوناگون زنده‌گی دست یافت و شهر مزار شریف، مرکز استان بلخ، پس از کابل، کندهار و هرات بزرگترین شهر کشور شناخته میشد؛[۲]امّا در همین دوره ازسوی دستگاه حاکم کوششهای فرهنگ‌ستیزانه و تاریخ‌زدایانه‌یی نیز در برخی از جاهای کشور صورت گرفته اند که از نمونه‌های آن در بلخ میتوان از شکستاندن سنگنبشته‌های تاریخی گورهای بزرگان دانش، عرفان و ادب پیشین، تعویض نامهای تاریخی روستاها و شهرستانها و ممنوعیت کاربرد برخی از واژه‌گان فارسی دری در رسانه‌ها نام گرفت.

---

[۱] ـ دکتر محمّد هاشم عصمت‌اللّهی، *نظام مطبوعات افغانستان*، چاپ یکم (تهران: انتشارات بیکران، ۱۳۸۲)، ص ۱۳۸.

[۲] - صالح محمّد خلیق، *تاریخ ادبیات بلخ از کهنترین روزگاران تا اوایل سدهٔ بیست و یکم* (کابل: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۷)، ص ۳۸۹.

در زمان جمهوری محمّد داؤود خان (۱۳۵۲/ ۱۹۷۳ ـ ۱۳۵۷/ ۱۹۷۸)

با روی کار آمدن جمهوری محمّد داؤود خان به دهۀ مردمسالاری و آزادی رسانه‌ها نقطۀ پایان گذاشته شد، در سال ۱۳۵۵/ ۱۹۷۷ قانون اساسی نو کشور به تصویب رسید، حزب سیاسی‌یی به نام «رستاخیز ملّی» به فعالیت پرداخت و نخستین رسانۀ دیداری دولتی به نام «تلویزیون آریانا افغانستان» پیریزی شد که از رویدادهای بزرگ رسانه‌یی در کشور است. در این دوره محمّد عالم نوابی و محمّد هاشم صافی به ترتیب، استاندار بلخ بودند که آوان استانداری محمّد عالم نوابی از نگاه گسترش فرهنگ شهرنشینی و قانونیت در تاریخ معاصر بلخ جایگاه ویژه‌یی دارد.[۱]

وضعیت روزنامه‌نگاری در بلخ

تاریخ روزنامه‌نگاری در کشور ما که با چاپ نشریۀ فارسی زبان شمس‌النّهار در سال ۱۲۵۱/ ۱۸۷۳آغاز یافته بود، پس از بازستانی استقلال، در دورۀ زمامداری شاه امان‌الله (۱۲۹۷/ ۱۹۱۸ ـ ۱۳۰۷/ ۱۹۲۸) به برهۀ درخور درنگی رسید. در همین دوره بود که با انفاذ نظامنامۀ مطبوعات، نه تنها به شمار روزنامه‌ها در کابل افزوده شد، بلکه برای نخستین بار، در شماری از شهرهای بزرگ دیگر کشور هم، روزنامه‌هایی به نشر پرداختند[۲]و از جمله در بلخ نخستین شمارۀ روزنامۀ فارسی زبان «اتّحاد اسلام» که از سال سوم نشراتی‌اش «بیدار» نامیده شد در ۱ اسفند ۱۳۰۰/ ۱۹فوریۀ ۱۹۲۲ ازچاپ برآمد.[۳]

این روزنامه همچون نخستین و یگانه نشریۀ بلخ در تمام دورۀ شاه امان‌الله جایگاهی ویژه در میان روشنفکران و فرهنگیان این دیار داشت. نخستین گردانندگان و نگارندگان روزنامۀ بیدار از پیشگامان روزنامه‌نگاری در کشور به شمار می‌آیند. بیدار در آن دوره از یک سو خوانندگان خود را در متن رویدادهای مهم درونمرزی و برونمرزی قرار میداد و از سویی دیگر آنان را با برنامه‌های

ـ همان، ج ۲، ص ۳۸۹.

[۲] ـ نخستین قانون (نظامنامۀ) مطبوعات در زمان شاه امان‌الله خان در سال ۱۳۰۳/ ۱۹۲۴ در کشور نافذ شد و نیز ادارۀ مستقل مطبوعات پدید آمد و نخستین بار دستگاه رادیو نیز در همان دوره در سال ۱۳۰۵/ ۱۹۲۶ به کار پرداخت.

[۳] ـ محمّد زرین انزور، *د افغانستان د ژورنالیزم مخکښان* (کابل، کمیتۀ دولتی طبع و نشر، ۱۳۶۵)، ص ۳۱۶.

نوگرایی و پیشرفتخواهی دولت تازه‌به‌استقلال‌رسیده آشنا میساخت. روزنامهٔ بیدار حتّا در چند شمارهٔ دورهٔ امیر حبیب‌الله کلکانی (۱۳۰۸/ ۱۹۲۹) نیز باهمین روش نشراتی منتشر میشد، اما با کشته‌شدن میر حیدر حیدری مدیر مسؤول آن توسط هواخواهان نظام سیاسی نو، که در تاریخ روزنامه‌نگاری کشور رویدادی تکان دهنده است از نشر بازایستاد.

در دورهٔ حاکمیت امیر حبیب‌الله کلکانی (۱۳۰۸/ ۱۹۲۹) نهضت مطبوعاتی‌یی که در نظام گذشته در کشور آغاز شده بود فروکش نکرد و در پهلوی نشریه‌های دیگری چون «حبیب‌الاسلام»، «مؤیدالاسلام»، «الایمان» و «نهضت‌الحبیب» که در پایتخت و استانهای افغانستان منتشر میشدند[۱]در استان بلخ روزنامهٔ دولتی بیدار با نام نو «رهبر اسلام» دوباره به نشر آغاز کرد و با کوشش عبدالصّمد جاهد مدیر مسؤول دانشمند آن، از نشریه‌های پیروزمند کشور به شمار میرفت و با چاپ خبرها، گزارشها و نبشته‌های سیاسی و دینی پل پیوند میان دولت و مردم بود.[۲]

پس از سرنگونی امیر حبیب‌الله، در زمان محمّد نادر شاه (۱۳۰۸/ ۱۹۲۹ ـ ۱۳۱۲/ ۱۹۳۳) نشریهٔ دولتی بلخ دوباره با نام «بیدار»[۳] با درونمایه‌یی سازگار با سیاست دولت نو به نشر خبرها، گزارشها و موضوعهای اجتماعی، سیاسی، ادبی، معلوماتی و ذوقی پرداخت گفتنیست که نادرشاه به مطبوعات دلبسته‌گی ویژه‌یی داشت و انتشار روزنامهٔ «اصلاح» را که پیش از به‌قدرت‌رسیدن، در استان جنوبی آغاز کرده بود نیز تداوم بخشید و با پیریزی انجمن ادبی کابل از سال ۱۳۱۰/ ۱۹۳۱ مجلهٔ کابل را نیز منتشر کرد.[۴]

در دورهٔ محمّد ظاهر شاه (۱۳۱۲/ ۱۹۳۳ ـ ۱۳۵۲/ ۱۹۷۳) در درازای چندین دهه، روزنامهٔ بیدار بازهم یگانه نشریهٔ بلخ بود. در سی سال نخست پادشاهی محمّد ظاهر شاه که دورهٔ پیش از مشروطیت است، با بازایستایی نشریه‌های آزاد ملّی، روزنامه‌نگاری افغانستان. درخشش و چونی خود را از دست داده بود، به ویژه در آغاز این دوره، در آوان نخست‌وزیری محمّد هاشم خان

---

[۱] ـ میر محمّد یعقوب مشعوف، «نگاهی گذرا به تاریخ مطبوعات افغانستان» در *فصلنامهٔ درّ دری*، ۶ و ۷ (۱۳۷۷)، ص ۶۹

[۲] ـ صالح محمّد خلیق، *سرگذشت روزنامهٔ بیدار* (پیشاور: کانون فرهنگی مولانا جلال‌الدّین محمّد بلخی، ۱۳۸۰)، صص ۱۰ ـ ۱۱؛ سرور جویا، «مطبوعات و نشرات ما» در *مجلّهٔ کابل*، ۳۰ (۱۳۱۱)، ص ۸۴

[۳] ـ سرور جویا، «مطبوعات و نشرات ما» در *مجلّهٔ کابل*، ۳۰ (۱۳۱۱)، ص ۸۴

[۴] ـ میر محمّد یعقوب مشعوف، پیشین، ص۶۹

(۱۳۱۲/ ۱۹۳۳ ـ ۱۳۲۵/ ۱۹۴۶)، با آن که حجم مطبوعات وابسته به دولت رو به افزایش گذاشت و در وزارتخانه‌ها هم مجلّه‌هایی ویژه پیریزی شدند، امّا سانسور سختی بر روزنامه‌نگاری سایه افگنده بود. در چنین زمانه و زمینه‌یی روزنامهٔ بیدار در بلخ دگرگونیهای بزرگی چون آغاز انتشار با چاپ حروفی و تحوّل از هفته‌نامه به روزنامه را از سر گذراند.[۱]

در زمان نخست وزیری شاه محمود خان (۱۳۲۵/ ۱۹۴۶ ـ ۱۳۳۲/ ۱۹۵۳)، روزنامهٔ بیدار از نگاه چندی و چونی دگرگونی چشمگیری یافت و درسال ۱۹۵۱/۱۳۳۰ باتجهیز بیشتر چاپخانهٔ دولتی بلخ، زمینهٔ تحوّل آن به روزنامه فراهم شد.[۲]چون گردانندگان روزنامهٔ بیدار در این دوره همه از روزنامه‌نگاران، نویسنده‌گان، سخنوران و ادیبان شناخته شدهٔ کشور بوده اند، نهانمایه، ذوق و پشتکار آنان در رنگینی روزنامه کارآیی خود را داشته اند. برخی از مدیران مسؤول روزنامهٔ بیدار در این دوره، در گذشته و یا در آینده، روزنامهٔ شناخته شده و پرشماره‌گان انیس را در پایتخت که در تاریخ روزنامه‌نگاری افغانستان جایگاه والایی دارد گردانندگی کرده اند.[۳]

در زمان نخست وزیری محمّد داؤود خان (۱۳۳۲/ ۱۹۵۳ ـ ۱۳۴۲/ ۱۹۶۳) که واپسین سالهای پیش از مشروطیت است، در سال ۱۳۳۳/ ۱۹۴۵ آییننامهٔ بنگاهی به نام «بیدار» از سوی مجلس وزیران در چهار فصل: ۱ـ نام، آماج، جای فعالیت؛ ۲ـ سرمایه؛ ۳ ـ ساختار ؛ ۴ـ متفرقه؛ به تصویب رسید و روزنامهٔ بیدار تا سال ۱۳۳۵/ ۱۹۵۶به امتیاز بنگاه یادشده منتشر میشد؛ امّا پس از آن دوباره روزنامهٔ بیدار با ادارهٔ مطبوعات پیوست.[۴]

در دورهٔ پیش از مشروطیت افزون بر روزنامهٔ «بیدار» نشریهٔ دیگری به نام «بلخ» به گونهٔ مجلّهٔ ماهانه از سوی انجمنی از نویسنده‌گان بلخ از سال ۱۳۲۸/ ۱۹۴۹ تا۱۳۳۰/ ۱۹۵۱ در بلخ منتشر میشد که سرانجام از سوی ادارهٔ مستقل مطبوعات افغانستان به اتّهام نشر اندیشه‌های مارکسیستی از نشر بازماند. پشتونستان یکی از موضوعهای بسیار داغ سیاسی روز در همهٔ نشریه های افغانستان و از جمله در روزنامهٔ بیدار در دورهٔ پیش از مشروطیت، بود.[۵]

---

[۱] ـ صالح محمّد خلیق، پیشین، ص ۵

[۲] ـ همان، ص ۱۸.

[۳] ـ همان، ص ۱۹.

[۴] ـ همان، صص ۱۹ ـ ۲۰.

[۵] ـ همان، ص ۲۰.

با آغاز دورهٔ نخست‌وزیری دکتر محمّد یوسف (۱۹ اسفند ۱۳۴۱/ ۱۰ مارس ۱۹۶۳ ـ ۷ آبان ۱۳۴۲/ ۲۹ اکتبر ۱۹۶۳)، در سال ۱۳۴۲/ ۱۹۶۳ پیشنویس قانون اساسی نو افغانستان در نشریه‌های کشور از جمله در روزنامهٔ بیدار به نظرخواهی مردم گذاشته شد و برگهای این روزنامه دیدگاههای مردم پیرامون پیشنویس قانون اساسی نو را بازتاب میدادند.

با انفاذ این قانون اساسی در سال ۱۳۴۳/ ۱۹۶۴ فضای باز سیاسی در کشور پدیدآمد، آزادی بیان و آزادی مطبوعات گسترش یافتند، در پایتخت، نشریه‌های آزاد روی کار آمدند و نشریه های دولتی نیز با بهره‌گیری از آزادیهایی که قانون اساسی نو به ارمغان آورده بود بیشتر به بازتاب دیدگاهها و اندیشه‌های مردم مجال میدادند و انگشت‌گذاریها و پیشنهادهای سازندهٔ آنان را نشر میکردند. این فضای نو مطبوعات کشور بر روند روزنامه‌نگاری بلخ نیز کارگر افتاد و به ویژه در آغاز دورهٔ مشروطیت، بیدار از آزادی مطبوعات بیشترین بهره را برد.[۱]

شایان یاد آوریست که روش نشراتی روزنامهٔ بیدار در درازای تاریخ فعالیت آن بیشتر از آن که وابسته به سیاستهای فرهنگی مسلّط در کشور باشد از خواسته‌ها، توانایی و کارگزاری گردانندگان آن اثرپذیر بوده است، به گونهٔ نمونه، در دورهٔ مشروطیت و دههٔ قانون اساسی (۱۳۴۲/ ۱۹۶۳ ـ ۱۳۵۲/ ۱۹۷۳)، در زمان مدیریت حبیب الرّحمان جدیر، نسبت به دورهٔ مدیریت محمّد اکبر ارفاقی در حالی که همزمان با اوج آزادی مطبوعات در افغانستان است آزادتر بود.[۲]

سالهای چهلم سدهٔ چهاردهم/ شصتم سدهٔ بیستم در استان بلخ، از نگاه فرهنگی و ادبی سالهای پرباری بودند. در این سالها نهضت ادبی بزرگی در این استان راه اندازی شد که در تاریخ ادبیات معاصر افغانستان جایگاهی ویژه دارد. طلایه‌داران این نهضت ادبی بلخ، از چهره‌های شناخته شدهٔ ادبیات معاصر کشور به شمار می‌آیند. برخی از بنیادگذاران این نهضت در ادارهٔ مطبوعات بلخ و روزنامهٔ بیدار کار میکردند؛ از جمله، فیض محمّد محنتی و سیّد حسین آشفتهٔ باختری حروفچین، شفیع پروانه یا شفیع رهگذر حروفچین و ویراستار، مولوی محمّد حنیف حنیف بلخی مسؤول تبلیغ و ارشاد، استاد بزرگ سخن واصف باختری همکار افتخاری و هلال الدّین بدری و گدای شاه مسکین از کارمندان رسمی روزنامهٔ بیدار بودند. روزنامهٔ بیدار و مجلهٔ بلخ با چاپ و نشر آثار

---

[۱] ـ همان، ص ۲۹.

[۲] ـ همان، ص ۳۰.

نویسنده‌گان و شاعران این دورهٔ طلایی در راه‌اندازی این نهضت بزرگ ادبی نقشی برجسته داشته اند.[۱]

در دورهٔ مشروطیت، درسال ۱۳۵۱/ ۱۹۷۲ هفته‌نامه‌یی به نام «جهان‌نما» نیز در استان بلخ به امتیاز شهرداری خُلم پدید آمد که زنده‌گی نشراتی آن مانند مجلّهٔ بلخ کوتاه بود و یکجا با نشریه-های ملّی و آزاد کشور به فرمان دولت جمهوری محمّد داؤود در سال ۱۳۵۴/ ۱۹۷۵ از نشر بازماند.

در روزهای پایانی دورهٔ جمهوری محمّد داؤود (۱۳۵۲/ ۱۹۷۳ ـ ۱۳۵۷/ ۱۹۷۸) در فروردین ۱۳۵۷/ مارس ۱۹۷۸ مجلّهٔ بلخ دور دوم نشراتی خود را با چاپی بهتر از جمله کاغذ سفید و پشتی رنگی آغاز کرد. بازگشایی مجلّهٔ بلخ در همایشی با شرکت استاندار بلخ و نویسنده‌گان، شاعران و فرهنگیان آن استان به روز ۲۷ آذر ۱۳۵۶/ ۱۸دسامبر ۱۹۷۷در تالار کتابخانهٔ سراسری بلخ جشن گرفته شد.

روزنامهٔ بیدار در دورهٔ جمهوری محمّد داؤود (۱۳۵۲/ ۱۹۷۳ ـ ۱۳۵۷/ ۱۹۷۸) که دیگر بیشتر از نیم سده را سپری کرده بود و دههٔ ششم عمر خود را میگذراند، به ویژه در زمان مدیریت دانشمند، شاعر و نویسندهٔ شناخته شدهٔ معاصر کشور استاد محمّد یوسف آیینه یکی از پرخواننده-ترین روزنامه‌های کشور به شمار میرفت و شماره‌گان آن تا ده هزار نسخه رسیده بود. شیوهٔ نگارش و نثر شیوای استاد آیینه حتّا به سرمقاله‌های روزنامه نیز ارزش متن ادبی میبخشیدند.[۲]

روزنامهٔ بیدار در این دورهٔ نشراتی بیشتر از همه به موضوعهای ادبی و روشن‌ساختن گوشه-هایی از تاریخ کهن کشور و بلخ گزین و یاد گذشته‌های افتخارآمیز آن و نیز تبلیغ ارزشها، سیاست و آرمانها و آماجهای نظام جمهوری میپرداخت.[۳]

در این دوره کاربرد تخلصهای منسوب به قوم و محل ممنوع قرار داده شد و آن نویسنده‌گان و همکاران قلمی نشریه‌های بلخ نیز که تخلصهایی منسوب به قوم و یا محل داشتند نوشته‌های شان را با تعدیل و تغییر تخلص منتشر میساختند.[۴]همچنان در این دوره فعالیت مطبوعات آزاد و چاپخانه‌های خصوصی در سراسر کشور ممنوع بود.

---

[۱] ـ همان، صص ۳۰ ـ ۳۱.

[۲] ـ همان، ص ۴۲.

[۳] ـ همان، صص ۴۲ ـ ۴۳.

[۴] ـ همان، ص ۴۳.

نوعیت چاپ

چاپخانهٔ دولتی بلخ، نخستین چاپخانهٔ بلخ است که در پایان سال ۱۳۰۰/ آغاز ۱۹۲۲ برای چاپ نشریه‌ها، کتابها و برگها و سندهای دفتری بلخ بنیانگذاری شد. این چاپخانه در آغاز مجهز با ماشین چاپ سنگی بود،[۱] امّا در سال ۱۳۲۰/ ۱۹۴۱ با یک پایه ماشین چاپ برقی[۲] و در سال ۱۳۳۰/ ۱۹۵۱ با ماشین برقی نوع هایدرلبرگ مجهز شد.[۳]

از سال ۱۳۰۰/ ۱۹۲۲ تا ۱۳۲۰/ ۱۹۴۱ روزنامهٔ بیدار یا اتّحاد اسلام و یا رهبر اسلام در بلخ با ماشین چاپ سنگی (لیتوگراف) منتشر میشد. نبشته‌ها توسط کارمندان خوشنویس روزنامه بر روی سنگ ویژهٔ چاپ به خط نستعلیق و عنوانها به خط نستعلیق و یا نسخ به گونهٔ وارونه نسخه‌برداری میشدند و سپس برای چاپ هر نسخه، یک بار، برگ کاغذ و رول با دست بر روی آن سنگ کشیده میشد. گدای شاه مسکین و بدل شاه از کپی نویسان (نسخه نگاران) مشهور این روزنامه بودند.

مصحح روزنامه، پس از چاپ، نادرستیهای چاپی را در مقابله با اصل متن قلمی تصحیح میکرد و مسؤولیت تصحیح دستوری و املایی را نداشت. در زیر رویهٔ دوم شمارهٔ یکم بیدار نام عبدالصمد خان به حیث خط‌نویس و استاد فضل احمد به صفت چاپگر آن آمده است.[۴]

پس از بنیادگذاری ادارهٔ مستقل مطبوعات در سال ۱۳۱۷/ ۱۹۳۸در کابل،آن اداره در سال ۱۳۲۰/ ۱۹۴۱ یک پایه ماشین بزرگ برقی، یک پایه ماشین کوچک دستی و دو پایه ماشین پروف و برش با مقداری از کاغذ روزنامه‌یی و ابزارهای دیگرچاپ را همراه با شماری از کارشناسان به بلخ فرستاد. در خرداد ۱۳۲۰/ ژوئن ۱۹۴۱ هیأت فرهنگی‌یی از کابل به بلخ آمد و به روز ۱۶ خرداد آغاز چاپ حروفی بیدار در «باغ حضور» با برپایی همایشی با شرکت سرپرست استاندار و آن هیأت و بزرگان لشکری و کشوریِ دیگر جشن گرفته شد. در این همایش عبداللطیف نشاط کارمند

---

[۱] ـ همان، ص ۱.

[۲] ـ همان، ص ۱۶.

[۳] ـ همان، ص ۱۸.

[۴] ـ *اتّحاد اسلام*، ۱ (۱ اسفند ۱۳۰۰)، ص ۲؛ محمّد کاظم آهنگ، *سیر ژورنالیسم در افغانستان* (پیشاور: مرکز نشراتی میوند، ۱۳۷۹)، ص ۱۹۱.

ادارهٔ روزنامهٔ بیدار و سیّد قاسم رشتیا مدیر کُلّ نشریه‌های کشور سخنرانی کردند و در پایان ، به نویسنده‌گان هدیه و به شرکت‌کننده‌گان شمارهٔ تازهٔ آن روزنامه که به گونهٔ حروفی از چاپ برآمده بود توزیع شدند.[۱]

چاپ حروفی از سال ۱۳۳۰/ ۱۹۵۱ توسط ماشین برقی نوع هایدلبرگ ساخت آلمان که تازه چاپخانهٔ دولتی بلخ با آن مجهز شده بود، همچنان ادامه یافت و افزون از روزنامهٔ «بیدار»، مجلّهٔ «بلخ» و نشریهٔ «جهان‌نما» نیز در چاپخانهٔ دولتی بلخ که یگانه چاپخانهٔ آن استان بود با چاپ حروفی منتشر میشدند. کار حروفچینی را کارگران با دست انجام میدادند و حرفها که سربی بودند هرازگاهی از سوی نهاد مرکزی مطبوعات در کابل نو میشدند. غلام نبی برهان (در گذشته در۲ اردیبهشت ۱۳۸۶ / ۲۲ آوریل ۲۰۰۷) ۶۲ سال ماشینکار ماشین چاپ حروفی هایدلبرگ در چاپخانهٔ دولتی بلخ بود.

خبرگزاری باختر و چگونه‌گی آماده ساختن خبرها برای چاپ در نشریه

خبرگزاری باختر که در سال ۱۳۱۸/ ۱۹۳۹ در کابل به فعالیت پرداخته بود،[۲]در سال ۱۳۲۰/ ۱۹۴۱ به آماج مبادلهٔ خبرها میان کابل و بلخ به گونهٔ تلگرام، نماینده‌گی خود را در چهارچوب ساختاری ادارهٔ مطبوعات استان بلخ گشود.[۳]

از آغاز تاریخ روزنامه‌نگاری در بلخ تا سال ۱۳۲۴/ ۱۹۴۵ خبرهای عادی برای نشریه‌های بلخ، از روزنامه‌های پایتخت و خبرهای فوق‌العاده از طریق تلگراف از مرکز گرفته میشدند. پس از پیریزی رادیوی کابل (افغانستان) در سال ۱۳۲۴/ ۱۹۴۵ در پایتخت، نشرات آن رادیو به روی موج میانگین در سراسر کشور پخش میشد و در مرکزِ برخی از استانها از جمله در بلخ گیرنده‌هایی در اتاقهایی ویژه نصب شده بودند که برنامه‌های رادیو را از طریق بلندگوهای آویخته در چهارراهها

---

[۱] ـ صالح محمّد خلیق، پیشین، ص ۱۶ ـ ۱۷.

[۲] ـ دکتر محمّد حلیم تنویر، *تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان* (پیشاور: بخش انتشارات علمی و فرهنگی انستیتوت تحقیقات و بازسازی افغانستان در هالند، ۱۳۷۸)، ۱۸۴.

[۳] ـ توریالی رزّاقیار، *وسایل اطلاعات جمعی استان بلخ* (بلخ: اتّحادیهٔ ژورنالیستان استان بلخ، ۱۳۶۵)، ص ۸.

پخش میکردند. یکی از کارکنان روزنامه، وظیفه داشت تا شبها به پای بلندگو رفته فشردهٔ خبرها را یادداشت و برای چاپ در روزنامه آماده کند. در بلخ این وظیفه را بیشتر، شخصی به نام شمس-الدّین قمر به پیش میبُرد. برای این که روزنامه‌نگاران بتوانند خبرهای رادیو را در هنگام شنیدن به آسانی بنویسند، هر شبانگاه برنامهٔ ویژهٔ آهسته‌خوانی خبرها از رادیو پخش میشد.

در سال ۱۳۲۹/ ۱۹۵۰ این خبرگزاری با دستگاه تلفن مجهز شد. از سال ۱۳۳۳/ ۱۹۵۴ تا ۱۳۳۵/ ۱۹۵۶ دفتر این خبرگزاری در بلخ از فعالیت بازایستاده بود و خبرها توسط شخصی قراردادی، در میان بلخ و کابل مبادله میشدند.[۱]

چند سال پس خبرها را برای چاپ در روزنامهٔ بیدار با یک پایه وسیلهٔ ضبط آواز «گروندیک» ساخت آلمان ثبت میکردند. این کار را بیشتر امیر محمّد انتظام روزنامه‌نگار شناخته شدهٔ بلخ که در سالهای سی‌ام سدهٔ چهاردهم/ پنجاهم سدهٔ بیستم معاون ادارهٔ روزنامهٔ بیدار بود انجام میداد. و پسانها خبرهای کابل برای چاپ در روزنامه توسط دستگاه تیلی پرنتر از طریق امواج رادیویی گرفته میشدند.

میرزا عبدالاحد رقیم، عبداللطیف نشاط، محمّد رحیم مهربان، نظر محمّد کامیاب، امیر محمّد انتظام و محمّد محسن احسان به ترتیب در درازای این دوره مدیر خبرگزاری باختر در بلخ بودند.

سانسورهای مطبوعاتی

از آغاز تاریخ روزنامه‌نگاری در بلخ تا پایان دورهٔ جمهوری محمّد داؤود خان که بیش از نیم سده را در بر میگیرد، مطبوعات بلخ دولتی بودند و در چهارچوب سیاستهای رسمی دولتهای وقت نشرات داشتند. آزادی مطبوعات به پیمانهٔ آنروزیِ آن حتّا در دههٔ چهلم سدهٔ چهاردهم/ شصتم سدهٔ بیستم، که مطبوعات آزاد در پایتخت بازاری گرم داشت، در بلخ تجربه نشد. در چنین فضایی، بیدقّتی در نگارشها و بیان دیدگاهها برای نویسنده‌گان و روزنامه‌نگاران خطر رویارویی با توجیه‌ها و تعبیرهایی سؤ را به دنبال داشت. میر حیدر حیدری یک تن از مدیران مسؤول روزنامهٔ بیدار که در سال ۱۳۰۷/ ۱۹۲۸ در آغاز حاکمیت امیر حبیب الله نوشته‌هایش به سود شاه امان‌الله توجیه شده بود از سوی شورشیان جان خود را در پشت میزکار از دست داد؛ مجلّهٔ بلخ به سال ۱۳۳۰/ ۱۹۵۱ به

[۱] ـ همان، ص ۸.

اتّهام نشر اندیشه‌های کمونیستی و همسانی نوشتارِ نام آن با نشان داس و چکش اتّحاد شوروی متوقف و عبدالاحد رقیم مدیر مسؤول آن مدّت شش ماه زندانی شد؛ در سال ۱۳۳۱/ ۱۹۵۲ نویسنده و شاعر توانا استاد محمّد یوسف آیینه به خاطر نشر نبشته‌یی در بارهٔ جشن نوروز و شخصیت حضرت علی (ک) در روزنامهٔ بیدار، تهدید به بازداشت شد و این رویداد در روزنامه-های پایتخت کشور هم بازتاب داشت؛ یک تن از مدیران مسؤول روزنامهٔ بیدار به خاطر نشر نبشته-یی خشم استاندار وقت بلخ را که به دیوانه‌گی شهرت داشت برانگیخت و در پیش چشم کارکنان روزنامه در دفتر کار خویش تهدید به کتک خوردن شد؛ باری گردانندگان روزنامهٔ بیدار در سال ۱۳۵۳/ ۱۹۷۴ به خاطر این که در سرمقاله‌یی از این روزنامه بر پایهٔ یکی از سخنرانیهای محمّد داؤود رئیس دولت، نظام جمهوری به نام جمهوری اسلامی یاد شده بود از سوی وزارت اطلاعات و فرهنگ وقت در نامه‌یی سرزنش شدند. همین طور در زمان جمهوری محمّد داؤود یک تن از شاعران سروده‌یی در بارهٔ نوروز وتاجپوشی جمشید شاهنشاه پیشدادی آریانا برای نشر به روزنامهٔ بیدار فرستاده بود، امّا آن سروده به این دلیل که واژه گان «شاه» و «تاجپوشی» با نظام جمهوریت سازگار نیستند پذیرفته نشد.

با وجود این همه تنگناها، نشریه‌های بیدار، بلخ و جهان‌نما تا حدّ ممکن رسالت مطبوعاتی خود را انجام میدادند، به ویژه روزنامهٔ بیدار همواره گسترهٔ نامه‌ها، انتقادها، پیشنهادها و دیدگاههای مردم بود و گاهگاهی طرح برخی ازموضوعها واکنشهایی را از سوی مقامها یا اداره‌ها نیز در پی داشت که زیر کلیشهٔ «انعکاسات» به نشر میرسیدند. همچنان بیدار برخی از موضوعهای مبرم حیاتی و اجتماعی را به اقتراح میگذاشت. بارها اتّفاق افتاده است که انتقادها، پیشنهادها ودیدگاههای ارائه شده از طریق روزنامه، باعث اصلاحهای اداری در سطحهای گوناگون دولتی نیز شده اند.

نشریه‌های بلخ از سال ۱۳۰۰/ ۱۹۲۲ تا ۱۳۵۷/ ۱۹۷۸

بیدار (اتّحاد اسلام، رهبر اسلام)

بیدار (اتّحاد اسلام، رهبر اسلام) نخستین نشریهٔ بلخ است که از سال ۱۳۰۰/ ۱۹۹۲ تا اکنون به زبان فارسی دری و در برخی از برهه‌ها تا ۲۰ درصد به پشتو منتشر میشود.

شمارهٔ یکم این روزنامه به نام «اتّحاد اسلام» به روز دوشنبه یکم اسفند سال ۱۳۰۰/ ۲۲ جمادی‌الثّانی ۱۳۴۰/ ۱۹ فوریهٔ ۱۹۲۲ در ۲ روبه با چاپ سنگی در بلخ از چاپ برآمد.[۱] درمیان پیشانی رویهٔ یکم شمارهٔ یکم این نشریه، نشان دولتیِ محراب و منبر که بر فراز آن آیهٔ متبرّک «واعتصموا بحبل الله جمیعا ولا تفرّ قوا» نقش بسته چاپ شده و در سوی راست، شناختنامهٔ آن بدین گونه آمده است:

«مدیر و سرمحرر: عبدالرّزاق خان؛

محل اداره : باغ حضور؛

در هر هفته یک بار طبع و نشر میشود؛

صورت اشتراک بعد از وصول رسید خزانه قبول کرده میشود؛

همهٔ امور تحریریه به نام مدیر و سرمحرر فرستاده میشود.»

و در سوی چپ ، شرح بهای اشتراک آن چنین نگاشته شده است:

«در خود مزار شریف: سالانه پنج روپیهٔ کابلی و ششماهه سه روپیهٔ کابلی؛

در ولایات داخله: سالانه شش روپیهٔ کابلی و ششماهه سه و نیم روپیهٔ کابلی؛

در ممالک خارجه: سالانه شش روپیهٔ انگلیسی و ششماهه سه روپیهٔ و هشتاد آنهٔ انگلیسی؛

دربخارا، فرغانه و تاشکند: سالانه سی تنگهٔ بخارایی و ششماهه بیست تنگهٔ بخارایی.

این نشریه با چاپ سنگی در آغاز در هر هفته یک بار، در ۱ تا ۲ برگ به اندازهٔ ۲۲×۳۲ سانتیمتر منتشر میشد.[۲]

در سرمقالهٔ نخستین شمارهٔ هفته‌نامهٔ «اتّحاد اسلام» یا «بیدار» آماج نشراتی این نشریه چنین بازتاب داده شده است:

« هزاران حمد و ثنای نامحدود مر خالقی را سزاست جل ذکره که خاک پاک وطن عزیز [و] مقدّس ما (افغانستان) را به تجلّی کثیرالالای کمالات (صوری و معنوی) منوّر

---

[۱] ـ محمّد زرین انزور، *د افغانستان د ژورنالیزم مخکښان* (کابل، کمیتهٔ دولتی طبع و نشر، ۱۳۶۵)، ص ۳۱۶.

[۲] ـ صالح محمّد خلیق، *سرگذشت روزنامهٔ بیدار* (پیشاور: کانون فرهنگی مولانا جلال‌الدّین محمّد بلخی، ۱۳۸۰)، صص ۱ـ ۲.

کردن میخواست، یک آفتاب درخشان برافروخت که ذرّه ذرّه اجزای مُلک و ملّت را به نوایر لمعان آن تابان و درخشان ساخت؛ یعنی ذات با برکات قدسی‌صفات (اعلیحضرت) شهریار غازی ما که ابواب علوم و فنون متعدده را بر وجوه پیر و جوان ملّت نجیبهٔ خود به حدّی بازگردانیده که هر فردی از افراد وطن از سرور شرافت منوّر این همه علم و فن به یک وجد و نشاط فوق‌العادهٔ خیالات دوست‌داری ملّت و هواداری دولت را اشعار میدارد؛ از آن جمله این خادم حقیقی دولت و دوستدار تحقیقی ملّت که سالها از خلوص دل در آرزوی این روز و در تمنّای این عصر ترقی‌حصر بوده و میخواستم که خدمت قلمیهٔ خود را نسبت به دولت و ملّت خود ظاهر و آشکارا ساخته موقع مناسب و فرصتی لایق منتسب‌التمنّا به دست آورم. همین است که در زمان سعادت و اقتران این شهریار ترقی‌شعار و کیخسرو گردون‌اقتدار به مقصد اصلی خود نایل و به منتهای مدّعای خود کامیاب آمده در شهر مزار فیض آثار حضرت شاه اولیا کرم‌الله وجهه که دار الحکومهٔ قطعه ... و مرکز امّ‌البلاد بلخ است، یک ادارهٔ اخبار مسمّا به «اتّحاد اسلام» افتتاح نمودم که تا ابنای فهیم و ذهین ملّت ما نیز از کمالات علمی و فنّی و ادبی، بی‌بهره نمانده از برکات مقالات علمیه و حکمیهٔ آن فواید کلّی و منافع عمومی حاصل نمایند.

هرچند فواید افتتاح و انتشار اخبار از برای ملّت و دولت، بیشمار و منافع عمومی آن بسیار است، لیکن به طور اجمال و صورت اختصار در ذیل چهار ـ پنج قلم برای قارئین کرام و مطالعه‌کننده‌گان عظام «اتّحاد اسلام» ایراد نموده مینگارم:

اولاً، این که از تذکار مفیده‌اش اهالی ملّت را وقوفی بر احوالات حوادث و عوارض ایّام حاصل شده از سلوک ارتباط معاملات نوعی دانسته میگردند؛

دوماً، به ذرایع مقالات سراسر کمالاتش نوجوانان وطن مقدّس ما از هر گونه علوم و فنون متداولهٔ این عصر مطلع گردیده در سبیل تمدّن تعاون ملّی را لازم میدانند؛

سوماً، از بیان حوادث داخله در وقایع و قضایای وطنی هرروزه اطلاعی به هم رسانیده از کوایف منوالات ابنای ملّت غیور خودها به درستی باخبر میباشند؛

چهارم، از صورت مطالعهٔ اخبارهای رنگارنگ در طریق رسوم و عادات ملل مختلفه تا یک درجه استدراک پیدا نموده در شیوهٔ دوستداری ملّت و هواداری دولت خودها محبّت زبادی به هم میرسانند؛

پنجم، از مذاکرات ارباب علم و هنر که در راه ترقّی ملّت و دولت پروای مال و جان کرده از پس خدمات شایسته[یی] که به کار برده اند نام نامی خودهارا در صحایف تواریخ ایّام الی یوم‌القیام به یادگار گذاشته رفته اند یک شوق و ذوق در قلوب وطنپرستان ملّت افتاده به شیوهٔ تقلید و تعصّب هر یکی خود را فداکار دین و دولت میسازند؛

بنا بر این قسم فواید و منافعی که از انتشار جراید روزنامه‌جات برای کافهٔ اهالی دنیا [عاید است] عاجز هم افتتاح ادارهٔ اخبار را در شهر شهیر خود لازم دانستم که تا هر فردی از افراد این [وطن و] از باشنده‌گان این مملکت به حلیهٔ کمالات علمی و ادبی آراسته و پیراسته گردیده جامع فضایل [صوری] و معنوی باشند.

«اتّحاد اسلام» ما از صمیم دل دوام عمر و اقبال این شهریار عدالت‌آیین و زیبندهٔ تخت و تاج و نگین را که یگانه مؤسس و بانی هر گونه ترقّی و تعالی این دولت و ملّت است از درگاه کردگار مسآلت مینماید که تا سالهای سال صحایف پرلطایف خود را به مقالات مدنیت‌پرورانه و مذاکرات خیالات خیراندیشانهٔ شاهانهٔ شان شرف زیب و زینت بخشد.»[1]

در این شماره زیر کلیشهٔ «حوادث داخلیه» خبرِ آمدن وزیر عدلیه (دادگستری) به بلخ و جدول زمانبندی کار وزیر که همزمان رئیس تنظیمیهٔ شمال کشور بود و خبر گشایش دو دبستان نشر شده اند.[2]

در شمارهٔ هژدهم مؤرخ ۲۵ تیر ۱۳۰۱/ ۲۰ ذیعقده الحرام ۱۳۴۰/ ۱۶ ژوئیهٔ ۱۹۲۲ این نشریه، مدیر مسؤول و سردبیر آن حافظ عبدالقیّوم شناسانده شده است.[3]و در شمارهٔ هفتم مؤرخ ۲۲

---

[1] ـ *اتّحاد اسلام*، ۱ (۱ اسفند ۱۳۰۰)، صص ۱ ـ ۲. نسخهٔ اصل نخستین شمارهٔ اتّحاد اسلام را دانشمند گرامی جناب آقای دکتر حبیب‌الله رفیع در دسترس نویسندهٔ این کتاب گذاشتند.

[2] ـ محمّد کاظم آهنگ، *سیر ژورنالیسم در افغانستان* (پیشاور: مرکز نشراتی میوند، ۱۳۷۹)، ص ۱۸۹؛ *نشریهٔ «اتّحاد اسلام»*، ۱ (۱ اسفند ۱۳۰۰)، صص ۱ ـ ۲.

[3] ـ ، *اتّحاد اسلام*، ۱۸ (۲۵ تیر ۱۳۰۱)، ص ۱.

اردیبهشت ۱۳۰۲/ ۱۲ مه ۱۹۲۳ که به مدیریت‌مسؤولی ثاقب در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۲×۳۲ سانتیمتر منتشر شده است، در رویهٔ یکم شعری از میرزا علی خان مایل دریگانه‌گی خدا و ستایش پیامبر ؛ در رویهٔ دوم نکته‌هایی پیرامون خصلتهای خوب انسانی؛ در رویهٔ سوم نبشته‌یی در جغرافیا و در چهارم رویدادهای بیرونی از روزنامه‌های جهان اسلام از جمله، کمک دو هزار لیره از سوی کمیتهٔ مسلمانان هندوستان به بازمانده‌گان شهیدان ترکیه، شکستن پلی در شمال‌باختری بصره در راه آهن در اثر آبخیزی دریا در هنگام گذشتن قطار از روی آن و غرق شدن سربازان انگلیسی و مسافران دیگر و غیره به چاپ رسیده اند.[۱]

این نشریه در سال سوم نشراتی خود (در ۱۵ اسفند ۱۳۰۳/ ۶ مارس ۱۹۲۵) به «بیدار» تغییر نام یافت.[۲]از مدیران مسؤول سال نخست نشراتی این نشریه عبدالرّزاق بابکرخیل، عبدالعزیز چرخی، حافظ عبدالقیّوم و میرزا خدای داد ثاقب را یاد کرده اند. از شمارهٔ ۱۷ سال دوم مؤرخ ۱۲ مرداد ۱۳۰۲/ ۳ اوت ۱۹۲۳ نور محمّد مدیر مسؤول و سردبیر آن بود، سپس مدّتی فقیر محمّد کابلی و محمّد حنیفه، در سال سوم نشراتی محمّد جعفر کابلی، در سال چهارم دوباره میرزا خدای‌داد ثاقب، از آغاز سال پنجم غلام حسن غزنوی و در سالهای ششم و هفتم نشراتی میر حیدر حیدری مدیر مسؤول آن بودند.

در دورهٔ حاکمیت امیر حبیب‌الله کلکانی (۱۳۰۷ ـ ۱۳۰۸) نشریهٔ بیدار پس از کُشته شدن میر حیدر حیدری مدیر و نگارندهٔ آن، به نام نو «رهبر اسلام»[۳]و به نگارنده‌گی استاد عبدالصّمد جاهد یک تن از شاعران و نویسنده‌گان بلخ مانند گذشته با چاپ سنگی در ۴ تا ۶ رویه به اندازهٔ ۳۰×۳۷ سانتیمتر در هر هفته یک بار منتشر میشد و دربرگیرندهٔ توضیح برنامه‌های حاکمیت،موضوعهای دینی و تبلیغ در برابر دولتهای استعماری و نبشته‌های دیگری از این دست بود.[۴]

---

[۱] ـ *اتّحاد اسلام*، ۷ (۲۲ اردیبهشت ۱۳۰۲)، ص ۱ ـ ۴. نسخهٔ اصل این شمارهٔ اتّحاد اسلام را نیز دانشمند گرامی جناب آقای دکتر حبیب‌الله رفیع در دسترس نویسندهٔ این کتاب گذاشتند.

[۲] ـ صالح محمّد خلیق، *سرگذشت روزنامهٔ بیدار* (پیشاور: کانون فرهنگی مولانا جلال‌الدّین محمّد بلخی، ۱۳۸۰)، ص ۲؛ مهدی جعفری خانقاه، *مطبوعات افغانستانی در گذر تاریخ* (تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۲۰۱۰ م.)، ص ۲۰.

[۳] ـ همان، ص ۲۰.

[۴] ـ سرور جویا، «مطبوعات و نشرات ما» در *مجلّهٔ کابل*، ۳۰ (۱۳۱۱)، ص ۸۴

در زمان محمّد نادر شاه (۱۳۰۸/ ۱۹۲۹ ـ ۱۳۱۲/ ۱۹۳۳) این نشریه از شمارهٔ ۱۹ مؤرخ ۲۷ آذر ۱۳۰۸/ ۱۸ دسامبر ۱۹۲۹ به همان نام پیشین «بیدار»[۱] و با درونمایهٔ سیاسی نو منتشر میشد. مدیر مسؤول آن از فروردین ۱۳۰۹/ مارس ۱۹۳۰ عبدالرّحیم سپاهی و از شمارهٔ ۴۳ مؤرخ ۲۷ دی ۱۳۱۰/ ۱۷ ژانویهٔ ۱۹۳۲ دوباره استاد عبدالصّمد جاهد بود.[۲]

بیدار تا سال بیستم نشراتی خود به اندازهٔ ۲۲×۳۲ سانتیمتر در هر هفته یک بار به روزهای دوشنبه با چاپ سنگی نشر میشد و بهای اشتراک سالانهٔ آن در بلخ ۴ افغانی، در جاهای دیگر کشور ۵ افغانی و در بیرون از کشور ۴ کلدار بود.[۳]

نشریهٔ بیدار از شمارهٔ ۱۲ روز شنبه ۱۷ خرداد ۱۳۲۰/ ۷ ژوئن ۱۹۴۱ با چاپ حروفی در هر هفته دوبار به روزهای شنبه و دوشنبه منتشر میشد و بهای اشتراک سالانهٔ آن در بلخ ۵ افغانی، در جاهای دیگر کشور ۱۰ افغانی و در بیرون یک پوند بود.[۴]

از شمارهٔ ۴۴ مؤرخ چهارشنبه ۹ مهر ۱۳۲۰/ ۹ رمضان ۱۳۶۰/ ۱ اکتبر ۱۹۴۱ نشریهٔ بیدار به اندازه‌یی بزرگتر و امّا در ۲ رویه و در روزهای ویژه در ۴ رویه در هر هفته دو بار به روزهای یکشنبه و چهارشنبه منتشر میشد.[۵]

از یکم آذر ۱۳۳۰/ ۲۲ نوامبر این نشریه به روزنامه متحوّل شد و در آغاز در ۲ رویهٔ کوچک وپس از شمارهٔ یکم مؤرخ ۲ فروردین ۱۳۳۱/ ۲۴ جمادی الآخر ۱۳۷۱/ ۲۱ مارس ۱۹۲۵ پس از پیشینها بدون روزهای تعطیل در ۴ رویهٔ استاندارد منتشر میشد.[۶] بهای اشتراک سالانهٔ آن در بلخ ۲۰ افغانی، در جاهای دیگر کشور ۲۴ افغانی، در بیرون از کشور ۵ دلار و برای دانش‌آموزان نیم قیمت و بهای تکشمارهٔ آن ۲۵ پول بود.[۷]

---

[۱] ـ همان، ص ۸۴؛ دکتر محمّد حلیم تنویر، *تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان* (پیشاور: بخش انتشارات علمی و فرهنگی انستیتوت تحقیقات و بازسازی افغانستان در هالند، ۱۳۷۸)، صص ۱۰۶ ـ ۱۰۷؛ مهدی جعفری خانقاه، *مطبوعات افغانستانی در گذر تاریخ* (تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۲۰۱۰ م.)، ص ۲۰.

[۲] ـ سرور جویا، «مطبوعات و نشرات ما» در *مجلّهٔ کابل*، ۳۰ (۱۳۱۱)، ص ۸۴.

[۳] ـ صالح محمّد خلیق، *سرگذشت روزنامهٔ بیدار* (پیشاور: کانون فرهنگی مولانا جلال‌الدّین محمّد بلخی، ۱۳۸۰)، ص ۱۵.

[۴] ـ همان، ص ۱۶ ـ ۱۷.

[۵] ـ همان، ص ۱۷.

[۶] ـ کلکسیون سال سی‌ام روزنامهٔ بیدار.

[۷] ـ صالح محمّد خلیق، پیشین، ص ۱۸.

روزنامهٔ بیدار پس از پیریزی بنگاه بیدار از شمارهٔ ۶۶ مؤرخ ۲۰ خرداد ۱۳۳۳/ ۸ شوال ۱۰/۱۳۷۳ ژوئن ۱۹۵۴ به امتیاز آن بنگاه و به مدیریت‌مسؤولی محمّد اکبر ارفاقی و سردبیری محمّد قاسم واجد منتشر میشد. آیین‌نامهٔ این بنگاه نیز در همین شماره به چاپ رسیده است. از سال ۱۳۳۵/ ۱۹۵۶ ادارهٔ روزنامه دوباره با ادارهٔ مطبوعات پیوست. در سال ۱۳۴۰/ ۱۶۶۱ هنگام گرداننده‌گی حبیب الرّحمان جدیر از چهل‌ساله‌گی این روزنامه با برپایی همایشی در «سینمای مزار» بزرگداشت شد.[۱] در آن گاه روزنامهٔ بیدار به اندازهٔ ۳۸×۴۸ سانتیمتر منتشر میشد.

روزنامهٔ بیدار در دورهٔ پادشاهی محمّد ظاهر شاه (۱۳۱۲/ ۱۹۳۳ ـ ۱۳۵۲/ ۱۹۷۳) دربردارندهٔ موضوعهای گوناگون خبری ، آموزنده و اجتماعی و ادبی، شعر، داستان، معمّا ، فکاهه، و کاریکاتور و آگهیهای بازرگانی و ستونهای ویژه‌یی به نامهای «ادبیات»، «گلهای ادب»، «از هر دهن سخنی»، «به دقّت بخوان»، «خواستنیهای مردم»، «شعر و ادب»، «خبرهای باختر»، «تازه‌ترین خبرها» و غیره بود.[۲]

مدیران مسؤول روزنامهٔ بیدار در دوران پادشاهی محمّد ظاهر شاه پیش از مشروطیت (۱۳۱۲/ ۱۹۳۳ ـ ۱۳۴۲/ ۱۹۶۳) عبدالصّمد جاهد، عبدالغفور جبارخیل، محمّد رحیم مهربان، محمّد ناصر غرغشت، احمد جان کامران، محمّد قاسم واجد، محمّد اکبر ارفاقی و عبداللطیف نشاط ملک‌خیل، و در دورهٔ مشروطیت (۱۳۴۲/ ۱۹۶۳ ـ ۱۳۵۲/ ۱۹۷۳) حبیب الرّحمان جدیر، امیر محمّد انتظام، عبدالاحد رقیم، غلام حبیب نوابی، محمّد اکبر ارفاقی، غلام شاه سرشار شمالی و خواجه ضیاءالدّین کاروانی بودند.[۳]

در دوران پیش از مشروطیت در روزنامهٔ بیدار نبشته‌ها و یا سروده‌هایی از غلام محمّد حیرت، سیّد مؤمن ستومان، علی محمّد خرم، محمّد ابراهیم خلیل، عبدالاحد رقیم، عبداللطیف نشاط، عبدالرّحیم سپاهی، شمس‌الدّین نابغ، عصمت‌الله شرقی، هلال الدّین بدری، مولوی خال محمّد خسته، محمّد عظیم رفقی، پروانه، محمّد صدیق بورا، محمّد اسماعیل ذبیح، محمّد یوسف آیینه، محمّد حنیف حنیف بلخی، دکتر غلام حیدر رشیدی، میر غلام محمّد ربیع، هـ . پریش، محمّد ایوب خاضع، محمّد سلیم نزار، عبدالسّتار سیرت، صالح محمّد فطرت، محمّد علی فروغ، غلام محمّد اوج، محمّد

---

[۱] ـ همان، صص ۱۹ ـ ۲۰.

[۲] ـ همان، ص ۲۲.

[۳] ـ همان، صص ۲۲ ـ ۲۳ و ۳۲ ـ ۴۱.

عمر وفا، محمّد کریم مجاهد، محمّد محسن احسان، محمّد عمر فرزاد، صفت‌الله روین، عبدالاحد تایب، شیخ محمّد صدیق شهاب مزاری، محمّد ناصر ساقی، قاری محمّد عظیم عظیم سرپلی، میر حقداد دلجو، عبدالرّؤوف قتیل خوژیانی، سیّد عبدالحکیم شرعی، محمّد کریم راغب، خلیل‌الله حافد، عزیز احمد باختری، غلام حضرت کوشان، عبدالصّمد سرخوش، عبدالوالی انصاری، غلام سخی دمساز، حبیب‌الله رکین، میر فضل‌الله لقایی و دیگران[1] و در دورهٔ مشروطیت (۱۳۴۲/ ۱۹۶۳ ـ ۱۳۵۲/ ۱۹۷۳) اثرهایی از مولوی محمّد حنیف حنیف بلخی، محمّد محسن احسان، امیر محمّد انتظام، محمّد عمر فرزاد، واصف باختری، سیّد حسین آشفتهٔ باختری، سرور آذرخش، اسحاق مضطرب، عالیهٔ عزیزی، حمیرای روحی، هلال‌الدّین بدری، عبدالاحد بیریا، گدای شاه مسکین، وفای نجفی، محمّد امین عفیف باختری، سیّد محمّد حسین سنا و دیگران به نشر رسیده اند.[2]

روزنامهٔ بیدار در دورهٔ جمهوری محمّد داؤود خان (۱۳۵۲/ ۱۹۷۳ ـ ۱۳۵۷/ ۱۹۷۸) به اندازهٔ ۵۳×۳۷ سانتیمتر منتشر میشد و از پرشماره‌گان‌ترین نشریه‌های کشور و دربردارندهٔ رویهٔ ادبی‌یی به نام «غنچه‌ها» و «هفت شهر هنر» و داستانهایی کوتاه نیز بود و هرنسخهٔ آ ن ۲ افغانی بها داشت.[3]

مدیران مسؤول روزنامهٔ بیدار در این دوره، رضوان‌قل تمنّا، محمّد عظیم مبشر، استاد محمّد یوسف آیینه، میر ایّام الدین ساعی و محمّد نبی دهستانی و از همکاران قلمی آن مولوی محمّد حنیف حنیف بلخی، م. ع. خیرانی (محمّد عمر فرزاد)، محمّد اسحاق دلگیر، عبدالاحد بیریا، خوشه‌چین، غلام علی شکران، سیّد حسین آشفتهٔ باختری، عبدالکریم مشتاق، هلال‌الدّین بدری، محمّد شاه واعظ، سلطان علی سحاب، شفیقهٔ سکندری، نگارندهٔ این کتاب و دیگران بودند.[4]

مدیران مسؤول روزنامهٔ بیدار (اتّحاد اسلام، رهبر اسلام)

عبدالرّزاق بابکرخیل بر پایهٔ نسخه یی از نخستین شمارهٔ روزنامهٔ اتّحاد اسلام مؤرخ ۱ اسفند ۱۳۰۰/ ۱۹ فوریهٔ ۱۹۲۲ که استاد حبیب‌الله رفیع در دسترس نویسندهٔ این کتاب گذاشته است

[1] ـ همان، ص ۲۱.

[2] ـ همان، ص ۳۱.

[3] ـ همان، صص ۴۲ ـ ۴۳.

[4] ـ همان، صص ۴۳ ـ ۴۸.

نخستین مدیر مسؤول و سردبیر نشریهٔ اتّحاد اسلام یا بیدار است.[1]استاد محمّد کاظم آهنگ در «سیر ژورنالیسم در افغانستان» نیز بر بنیاد همان شمارهٔ اتّحاد اسلام[2]و محمّد زرین انزور در کتاب «د افغانستان د ژورنالیزم مخکشان»(پیشگامان روزنامه‌نگاری افغانستان) نیز بر گفتهٔ مؤلف «تاریخچهٔ ژورنالیسم در افغانستان»، عبدالرّزاق بابکرخیل را نخستین مدیر و سردبیر این نشریه دانسته اند.[3]امّا برخی از نویسنده‌گان که به شمارهٔ یکم این نشریه دسترسی نداشته اند در اثرهای خویش کسانی دیگر را نخستین مدیر مسؤول و سردبیر نشریهٔ اتّحاد اسلام گمان زده اند، به گونهٔ نمونه رجب شاه کوهیار که بیش از نیم سده در دفتر این نشریه کار کرده است به اشتباه مولوی محمّد یوسف نام را نخستین مدیر مسؤول و سردبیر این نشریه پنداشته است.[4]

عبدالعزیز چرخی بر پایهٔ نبشته‌یی از دانشمند و روزنامه‌نگار کشور روانشاد سرور جویا، نخستین نگارنده و مدیر مسؤول نشریهٔ اتّحاد اسلام است.[5]به گفتهٔ مؤلف کتاب «ظهور مشروطیت و قربانیان استبداد در افغانستان» او پسر چهارم سپهسالار غلام حیدر خان چرخی است. چرخی در عهد امیر حبیب‌الله خان سراج (۱۲۸۰/ ۱۹۰۱ ـ ۱۲۹۷/ ۱۹۱۸) افسر ارتش بود و در زمان شاه امان‌الله خان (۱۲۹۷/ ۱۹۱۸ ـ ۱۳۰۷/ ۱۹۲۸) به مقامهای برتر راه یافت و سرانجام معاون وزیر کشور شد، در سال ۱۳۰۷/ ۱۹۲۸ استاندار بلخ بود و در آن جا طرفداران حبیب‌الله کلکانی او را بازداشت کرده به کابل فرستادند، امّا او موفق به فرار شده به کویته رفت و در خرداد ۱۳۰۸/ ژوئن ۱۹۲۹ به مشهد و از آن جا نزد برادرش غلام نبی خان به آنکارا، پایتخت ترکیه، کوچید. در سال ۱۳۱۰/ ۱۹۳۱ همراه با امان‌الله خان به زیارت خانهٔ خدا مشرف شد، در آوان جنگ جهانی خبرها و تبصره‌های سیاسی جنگ را در رادیوی روم به زبان فارسی دری گوینده‌گی میکرد، سپس به برلین رفت و در سال ۱۳۴۰/ ۱۹۶۱ در همان جا چشم از جهان پوشید.[6]

---

[1] -*اتّحاد اسلام*، ۱ (۱ اسفند ۱۳۰۰)، ص ۱.

[2] - محمّد کاظم آهنگ، *سیر ژورنالیسم در افغانستان* (پیشاور: مرکز نشراتی میوند، ۱۳۷۹)، ص ۱۹۱.

[3] - محمّد زرین انزور، *د افغانستان د ژورنالیزم مخکشان* (کابل، کمیتهٔ دولتی طبع و نشر، ۱۳۶۵)، صص ۳۱۶ـ۳۱۷.

[4] ـ صالح محمّد خلیق، *سرگذشت روزنامهٔ بیدار* (پیشاور: کانون فرهنگی مولانا جلال‌الدّین محمّد بلخی، ۱۳۸۰)، ص ۲.

[5] ـ سرور جویا، «مطبوعات و نشرات ما» در *مجلّهٔ کابل*، ۳۰ (۱۳۱۱)، صص ۸۳ـ۸۴

[6] ـ سیّد مسعود پوهنیار، *ظهور مشروطیت و قربانیان استبداد در افغانستان* (پیشاور: کتابخانهٔ سبا، ۱۳۷۶)، ج ۱ ـ۲، صص ۴۱ـ۴۲.

حافظ عبدالقیّوم دومین کسیست که روانشاد سرور جویا از او به عنوان مدیر مسؤول نشریهٔ اتّحاد اسلام یاد میکند.[1]وی ادیب، شاعر و سیاستمدار و از پیشگامان عرصهٔ روزنامه‌نگاری در افغانستان بود، به خاطر فعالیتهای سیاسی، در سال ۱۲۹۸/ ۱۹۱۹ در شیرپور کابل زندانی و پس از دو سال به وساطت پدرش حافظ نورمحمّد مجذوب کابلی شاعر از زندان رها شد،[2]در سال ۱۲۹۹/ ۱۹۲۰به سمّت مدیر ادارهٔ آموزش و پرورش بلخ گماشته شد و به پیریزی دو دبستان در شهرهای مزارشریف و خلم دست یازید، سپس مدّت اندکی مدیر مسؤول نشریهٔ اتّحاد اسلام یا بیدار در سال نخست نشراتی آن بود و سرانجام در سال ۱۳۰۲/ ۱۹۲۳ چشم از جهان فروبست و در شهر خلم به خاک سپرده شد.[3]

وی افزون از نبشته‌های علمی و اجتماعی، موضوعهای انتقادی را نیز در روزنامه منتشر میکرد و از نخستین کسانیست که شیوهٔ انتقاد را در روزنامه‌نگاریِ کشور به کار بسته است.

میرزا خدای داد ثاقب از روزنامه‌نگاران پیشگام افغانستان، در سالهای یکم و دوم و سپس درسال چهارم نشراتی، مدیر مسؤول نشریهٔ اتّحاد اسلام یا بیدار بود. در زمان مسؤولیت او، درنشریه بیشتر موضوعهای ادبی و شعر به چاپ میرسیدند.

میرزا خدای داد ثاقب فرزند الله داد خان در سال ۱۲۶۵/ ۱۸۸۶ در خیابان شادیان در گذر استالفیهای شهر مزار شریف، مرکز استان بلخ، دیده به جهان گشود، در زادگاه خود و در بخارا دانش آموخت و در بخارا از همنشینی با سخنوران آن دیار به دربار امیر عبدالاحد خان پادشاه بخارا (۱۲۶۴/ ۱۸۸۵ ـ ۱۲۹۰/ ۱۹۱۱) نیز راه یافت. در آغاز پیشهٔ بزازی داشت و سپس کارمند مستوفیت بلخ شد و در سال ۱۳۱۹/ ۱۹۴۰ با زنده‌گی پدرود گفت. ثاقب چکامهٔ بلندی زیر نام «بانگ جبریل» دارد که در آن از اقبال و ادبار مسلمانان سخن رانده است.[4]

---

[1] ـ سرور جویا، «مطبوعات و نشرات ما» در *مجلّهٔ کابل*، ۳۰ (۱۳۱۱)، صص ۸۳ ـ ۸۴

[2] ـ علی پیام، «نمایهٔ تفصیلی روشنفکران» در *فصلنامهٔ خطّ سوم*، ۳ـ ۴ (بهار و تابستان ۱۳۸۲)، ص ۲۱۱.

[3] ـ محمّد زرین انزور، *د افغانستان د ژورنالیزم مخکښان* (کابل، کمیتهٔ دولتی طبع و نشر، ۱۳۶۵)، ص ۱۵۸.

[4] ـ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳، ص ۲۶۷؛ خال محمّد خسته، *معاصرین سخنور* (کابل: مؤسسهٔ نشراتی انیس، ۱۳۳۹)، صص ۳۲۲ ـ ۳۲۳؛ صالح محمّد خلیق، *سرگذشت روزنامهٔ بیدار* (پیشاور: کانون فرهنگی مولانا جلال‌الدّین محمّد بلخی، ۱۳۸۰)، صص ۵ ـ۶؛ محمّد حنیف حنیف بلخی، *پر طاووس یا شعر فارسی در آریانا* (پیشاور: بی نا، ۱۳۶۴)، صص ۲۱۹ ـ ۲۲۱؛ محمّد

نور محمّد از شمارهٔ ۱۷ سال دوم مؤرخ ۱۲ مرداد ۱۳۰۲/ ۳ اوت ۱۹۲۳ مدیر مسؤول و سردبیر نشریهٔ اتّحاد اسلام بود. وی در لغمان زاده شد و پس از فراگیری دانش به روزنامه‌نگاری پرداخت.[۱]

فقیر محمّد کابلی یک تن از نویسنده‌گان که پیشینهٔ کار در گستره‌های اداری و مالی داشت، پس از نور محمّد به مدیریت مسؤولی نشریهٔ اتحاد اسلام گماشته شد، امّا در اثر بیماری نتوانست به این کار ادامه بدهد.[۲]

محمّد حنیفه نام را نیز در برخی از سرچشمه‌ها پس از نور محمّد از مدیران مسؤول نشریهٔ «بیدار» دانسته اند. دربارهٔ زنده‌گی او اطلاعی در دست نیست.

محمّد جعفر کابلی، به گفتهٔ محمّد زرین انزور به نقل از استاد واصف باختری، از چنداول کابل و نخستین یا دومین مدیر ادارهٔ آموزش و پرورش استان بلخ است.[۳]وی همکاری با روزنامهٔ اتحّاد اسلام را با خوشنویسی و کپی‌نویسی در آن نشریه آغاز کرد و در سال سوم نشراتی آن، نگارندهٔ مسؤول آن بود. نام نشریهٔ اتّحاد اسلام در هنگام گرداننده‌گی وی در ۱۵ اسفند ۱۳۰۳/ ۶ مارس ۱۹۲۵به بیدار تغییر کرد. در زمان نگارنده‌گی وی، میرزا ثاقب که در سال چهارم دوباره مدیر مسؤول نشریهٔ بیدار شد ، مدیر داخلی آن نشریه بود.[۴]

غلام حسن غزنوی پس از ثاقب از آغاز سال پنجم نشراتی نشریهٔ بیدار (۱۳۰۵/ ۱۹۲۷) مدیر مسؤول آن بود. در دورهٔ مدیریت وی علی احمد خان منشی به حیث نگارندهٔ افتخاری آن نشریه کار میکرد. کاظم آهنگ در «سیر ژورنالیسم در افغانستان» او را از نخستین مدیران مسؤول روزنامهٔ بیدار میداند[۵]و همچنان به گفتهٔ محمّد زرین انزور، در رویهٔ ۴ نشریهٔ انیس مؤرخ ۱۳ ارد یبهشت ۱۳۱۱/ ۳ مه ۱۹۳۲ نام او در ردیف نخستین مدیران مسؤول روزنامهٔ بیدار یاد شده است.[۶]

زرین انزور، *د افغانستان د ژورنالیزم مخکښان* (کابل، کمیتهٔ دولتی طبع و نشر، ۱۳۶۵)، صص ۳۲۳ ـ ۳۲۴؛خال محمّد خسته، «ثاقب» در *مجلّهٔ آریانا*، ۸ (۱ مرداد، ۱۳۲۸)، صص ۱ ـ ۹.

[۱] ـ صالح محمّد خلیق، *سرگذشت روزنامهٔ بیدار* (پیشاور: کانون فرهنگی مولانا جلال‌الدّین محمّد بلخی، ۱۳۸۰)، ص ۶.

[۲] ـ همان، ص ۷.

[۳] ـ محمّد زرین انزور، *د افغانستان د ژورنالیزم مخکښان* (کابل، کمیتهٔ دولتی طبع و نشر، ۱۳۶۵)، صص ۳۲۲ ـ ۳۲۳.

[۴] ـ محمّد کاظم آهنگ، *سیر ژورنالیسم در افغانستان* (کابل: انجمن تاریخ و ادب، ۱۳۴۹)، ص ۶۱.

[۵] ـ همان، ص ۱۵۸.

[۶] ـ محمّد زرین انزور، پیشین، صص ۳۲۲ ـ ۳۲۳

میر حیدر حیدری واپسین مدیر مسؤول و نگارندۀ نشریۀ بیدار در زمان شاه امان‌الله خان در سالهای ششم و هفتم نشراتی آن و نگارندۀ جوان و نوخواهی بود که به دست شورشیان کشته شد.[1]

عبدالصمد جاهد پسر میرزا نظام‌الدّین نظام انصاری، شاعر، نویسنده و خوشنویس نامور بلخ و از متولّیان آرامگاه حضرت علی «ک»، در سال ۱۲۸۳/ ۱۹۰۴ در بلخ زاده شد، ادبیات و خطّ نستعلیق را از پدر آموخت و از ۱۶ آبان ۱۳۰۰/ ۷ نوامبر ۱۹۲۱ سردبیر بخش اجرایی ادارۀ روضۀ مبارک حضرت علی (ک)، از آغاز پیریزی روزنامۀ بیدار کپی‌نویس آن نشریه، از ۱۵ تیر ۱۳۰۴/ ۶ ژوئیۀ ۱۹۲۵ ویراستار ، از ۳ دی ۱۳۰۶/ ۲۴ دسامبر ۱۹۲۷ معاون، از دورۀ امیر حبیب‌الله کلکانی تا پایان سال ۱۳۰۸/ آغاز ۱۹۳۰ و بار دوم از ۲۷ دی ۱۳۱۰/ ۱۷ ژانویۀ ۱۹۳۲ تا ۹ اردیبهشت ۱۳۲۹/ ۲۹ آوریل ۱۹۵۰ مدیر مسؤول آن، در سال ۱۳۳۰/ ۱۹۵۱ عضو انجمن دایره المعارف آریانا، در سال ۱۳۳۳/ ۱۹۵۴ نمایندۀ مردم در مجلس استان بلخ و از سال ۱۳۳۵/ ۱۸۵۶ آموزگار ادبیات در دبیرستان دخترانۀ سلطان رضیۀ بلخ بود ودر سال ۱۳۵۹/ ۱۹۸۰ دیده از جهان فرو بست. او در انتشار «قاموس اعلام جغرافیایی افغانستان» سهم ارزنده‌یی داشت.[2]

عبدالرّحیم سپاهی فرزند میرزا عبدالرّحمان صافی فرزند میرزا غلام محمّد خان، شاعر و نویسنده، در سال ۱۲۷۴/ ۱۸۹۵ در کابل زاده شد، در دبیرستان امانی و از محضر دانشمندان و ادیبان روزگار در بلخ دانش آموخت، در آغاز کارمند دولت در شهرستان دهدادی استان بلخ، از ۷ فروردین ۱۳۰۹/ ۲۷ مارس ۱۹۳۰ تا نشر شمارۀ ۴۲ سال دهم برابر با ۲۷ دی ۱۳۱۰/ ۱۷ ژانویۀ ۱۹۳۲

---

[1] ـ سرور جویا، «مطبوعات و نشرات ما» در *مجلّۀ کابل*، ۳۰ (۱۳۱۱)، صص ۸۳ ـ ۸۴؛ صالح محمّد خلیق، *سرگذشت روزنامۀ بیدار* (پیشاور: کانون فرهنگی مولانا جلال‌الدّین محمّد بلخی، ۱۳۸۰)، صص ۸ـ ۹.

[2] ـ حسن انوشه، *دانشنامۀ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳، ص ۲۷۵؛ خال محمّد خسته، *معاصرین سخنور* (کابل: مؤسسۀ نشراتی انیس، ۱۳۳۹)، صص ۱۰۰ ـ ۱۰۱؛ صالح محمّد خلیق، *تاریخ ادبیات بلخ از کهنترین روزگاران تا اوایل سدۀ بیست و یکم* (کابل: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۷)، ص ۴۱۹؛ صالح محمّد خلیق، *سرگذشت روزنامۀ بیدار* (پیشاور: کانون فرهنگی مولانا جلال‌الدّین محمّد بلخی، ۱۳۸۰)، صص ۱۲ ـ ۱۳ و ۱۸؛ محمّد اسحاق دلگیر، *شاخستان اندیشه* (گزیده‌یی از اشعار شاعران امروزین بلخ) (بلخ: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۶۱)،ص۲۷،ص۲۷؛ محمّد حنیف حنیف بلخی، *پر طاووس یا شعر فارسی در آریانا* (پیشاور: بی نا، ۱۳۶۴)، صص ۲۴۵ ـ ۲۴۶ ؛ محمّد حنیف حنیف بلخی، *مفاخر بلخ*، چاپ یکم (پیشاور: مؤلف، ۱۳۷۹) صص ۱۹۸ ـ ۱۹۹؛ محمّد زرین انزور، *د افغانستان د ژورنالیزم مخکښان* (کابل، کمیتۀ دولتی طبع و نشر، ۱۳۶۵)، صص ۳۲۴ـ ۳۲۶؛ استاد واصف باختری، «شخصیتهای ادبی مزار شریف» در *روزنامۀ بیدار*، ۱۱۷ (۱۹ مرداد، ۱۳۴۰)، ص ۳.

مدیر مسؤول روزنامهٔ بیدار، در سالهای ۱۳۱۲/ ۱۹۳۳ و ۱۳۱۳/ ۱۹۳۴ به ترتیب، فرمانده پلیس استان بلخ و شهرستانهای درهٔ صوف، خلم، نهر شاهی، آقچه، دولت‌آباد، بلخ، کشن‌ده، موساقلعه، از سال ۱۳۴۳/ ۱۹۶۴ مدیر کُل اداری شرکت سپین زر استان کندز و نمایندهٔ آن شرکت در بغلان و پلخمری و در سال ۱۳۴۶/ ۱۹۶۷ مدیر چاپخانهٔ دولتی بغلان و سرپرست روزنامهٔ «اتّحاد بغلان» بود و در شب ۱۶ آذر ۱۳۴۶/ ۷ دسامبر ۱۹۶۷ به نسبت بیماری در شهر مزار شریف، مرکز استان بلخ، با زنده‌گی پدرود گفت و در گورستان دشت شادیان به خاک سپرده شد.[۱]

عبدالغفور جبّارخیل زادهٔ شهرستان حصارک غلجایی استان ننگرهار و از بازمانده‌گان ارسلا خان غلجایی وزیر داخلهٔ امیر شیر علی خان (۱۲۴۷ ـ ۱۲۵۷/ ۱۸۶۸ـ ۱۸۷۸)، در دورهٔ نخست وزیری شاه محمود خان از ۱۰ اردیبهشت ۱۳۲۹/ ۳۰ آوریل ۱۹۵۰ تا ۳۰ اردیبهشت ۱۳۳۰/ ۲۱ مه ۱۹۵۱ مدیر مسؤول نشریهٔ بیدار بود.[۲]

محمّد رحیم مهربان در سال ۱۳۰۸/ ۱۹۲۹ در کابل زاده شد، تا کلاس یازدهم دانش آموخت، مدّتی در بلخ آموزگار زبان پشتو، کارمند و معاون ادارهٔ خبرگزاری باختر و چندی مدیر مسؤول نشریهٔ ملّی « وحدت»، از ۳۰ اردیبهشت تا ۲۶ تیر ۱۳۳۰/ ۲۱ مه تا ۱۸ ژوئیهٔ ۱۹۵۱ و بار دوم در غیابت محمّد ناصر غرغشت، مدیر مسؤول بیدار، از ۳ مهر تا ۸ آبان ۱۳۳۰/ ۲۶ سپتامبر تا ۳۱ اکتبر ۱۹۵۱ سرپرست مسؤول آن روزنامه بود واکنون دوران بازنشسته‌گی را میگذرانَد.[۳]

محمّد ناصر غرغشت به گفتهٔ سیّد مسعود پوهنیار در کتاب «ظهور مشروطیت و قربانیان استبداد در افغانستان» از کابل بود، در عصر شاه امان‌الله خان به سال ۱۳۰۶/ ۱۹۲۷ همراه با ۲۱۵ تن از جوانانی که برای نخستین بار برای فراگیری دانش به ترکیه فرستاده شده بودند به آن کشور رفت و در زمان محمّد نادر شاه هنگامی که به کابل برگشت با چند دانش‌آموختهٔ دیگرِ بازگشته از ترکیه به اتّهام جانبداری از امان‌الله خان سالیان درازی را در زندان به سر برد، پس از این که در سال ۱۳۲۵/ ۱۹۴۶ از زندان رهایی یافت در ادارهٔ مطبوعات به کار پرداخت و به ترتیب، مدیر مسؤول

---

[۱] ـ صالح محمّد خلیق، *سرگذشت روزنامهٔ بیدار* (پیشاور: کانون فرهنگی مولانا جلال‌الدّین محمّد بلخی، ۱۳۸۰)، ص ۱۴.

[۲] ـ همان، ص ۲۳.

[۳] ـ همان، ص ۲۳؛ محمّد اسحاق دلگیر، *شاخستان اندیشه* (گزیده‌یی از اشعار شاعران امروزین بلخ) (بلخ: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۶۱)، ص ۹۲.

نشریهٔ «ستوری» در فاریاب، در زمان نخست‌وزیری شاه محمود خان از ۲۶ تیر ۱۳۳۰/ ۱۸ ژوئیهٔ ۱۹۵۱ تا ۱۰ آبان ۱۳۳۲/ ۱ نوامبر ۱۹۵۳ مدیر مسؤول روزنامهٔ بیدار در بلخ ، مدیر مسؤول نشریهٔ «پروان» در پروان، همکار استاد عبدالرّشید لطیفی در رشتهٔ تمثیل در بنگاه تیاتر ادارهٔ آموزش و پرورش ، مدیر نشرات ادارهٔ شهرداری کابل و مدیر مسؤول نشریهٔ «پامیر» بود.

غرغشت در آغاز کوهی تخلص میکرد و به نامهای مستعار جواد و رحمدل و نیز گفت‌وگو-های طنزآمیز «چاری و چمبول» را مینوشت. «ارمغان میمنه» (کابل، ۱۳۲۸/ ۱۹۴۹) و «راهنمای کابل» (کابل، ۱۳۴۵/ ۱۹۶۶) اثرهای چاپ‌شدهٔ وی اند.[۱]

احمد جان کامران معاون روزنامهٔ بیدار، از شمارهٔ ۲۰۴ مؤرخ ۱۰ آذر ۱۳۳۲/ یکم دسامبر ۱۹۵۳ تا شمارهٔ ۲۰۶ مؤرخ ۱۳ آذر ۱۳۳۲/ ۴ دسامبر ۱۹۵۳ گردانندهٔ‌گی آن روزنامه را سرپرستی میکرد. او از استان لغمان بود و در بلخ مدّتی مدیریت آموزش اجباری زبان پشتو به کارمندان دولت را نیز به دوش داشت.[۲]

محمّد قاسم واجد فرزند حاج محمّد کاظم، شاعر و روزنامه‌نگار، در سال ۱۲۸۴/ ۱۹۰۵ در محلّهٔ چنداول شهر کابل زاده شد، از سال ۱۲۹۸/ ۱۹۱۹ تا ۱۳۰۸/ ۱۹۲۹ در دبستان «ترقّی» ودبیرستان « استقلال» در کابل دانش آموخت و سپس به ترتیب، کارمند وزارت امور خارجه، کارمند بخشهای گوناگون ادارهٔ مطبوعات، مدیر اداره‌های مطبوعات استانهای تخار، بدخشان و بلخ و از آذر ۱۳۳۲/ دسامبر ۱۹۵۳ تا دی ۱۳۳۵/ ژانویهٔ ۱۹۵۷ مدیر مسؤول روزنامهٔ بیدار، از سال ۱۳۳۶/ ۱۹۵۷ تا اردیبهشت ۱۳۳۸/ مه ۱۹۵۹ مدیر مسؤول روزنامهٔ انیس و سپس رایزن ادارهٔ مطبوعات بود و در سال ۱۹۶۹/۱۳۴۸ در اثر بیماری قند در کابل چشم از جهان پوشید.

او زبانهای انگلیسی، فرانسه‌یی و تازی را نیز میدانست. سه مجموعهٔ شعرش در سالهای ۱۳۲۹/ ۱۹۵۰ و ۱۳۳۰/ ۱۹۵۱ در چاپخانهٔ دولتی بدخشان و چهار مجموعهٔ دیگرش در دورهٔ مدیریت وی در روزنامهٔ بیدار در چاپخانهٔ دولتی بلخ به چاپ رسیده اند.[۳]

---

[۱] ـ صالح محمّد خلیق، پیشین، صص ۲۴ ـ ۲۵؛ سیّد مسعود پوهنیار، *ظهور مشروطیت و قربانیان استبداد در افغانستان* (پیشاور: کتابخانهٔ سبا، ۱۳۷۶)، ج ۱ ـ۲، ص ۱۲۳.

[۲] ـ صالح محمّد خلیق، پیشین، ص ۲۵.

[۳] ـ همان، صص ۲۵ ـ ۲۷؛ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳، ص ۱۰۷۱؛ خال محمّد خسته، *معاصرین سخنور* (کابل: مؤسسهٔ نشراتی انیس،

محمّد اکبر ارفاقی در کابل زاده شد، پس از فراغت از دبیرستان، به ترتیب، دبیر روزنامهٔ انیس، از ۲۰ خرداد ۱۳۳۳/ ۱۰ژوئن ۱۹۵۴ مدیر مسؤول روزنامهٔ «بیدار»، در سال ۱۳۳۵/ ۱۹۵۶ مدیر مسؤول نشریهٔ «بدخشان» در استان بدخشان، سپس مدیر مسؤول نشریهٔ «ستوری» در فاریاب، در سال ۱۳۴۶/ ۱۹۶۷ دوباره مدیر مسؤول روزنامهٔ بیدار وسپس رئیس بنگاه نشراتی انیس و روزنامهٔ انیس بود و در سال ۱۳۵۶/ ۱۹۷۷ در کابل بازنشسته شد.[۱]

عبداللطیف نشاط ملک‌خیل در کلنگار استان لوگر زاده شد، کارمند دفتر نماینده‌گی خبرگزاری باختر در استان بلخ، از دی ۱۳۳۵/ ژانویهٔ ۱۹۵۷تا ۱۳۴۰/ ۱۹۶۱ مدیر مسؤول روزنامهٔ بیدار، سپس مدیر مسؤول روزنامهٔ «اتّحاد بغلان» در استان بغلان و رایزن مطبوعاتی و فرهنگی وزارت اطلاعات و فرهنگ کشور بود و از آن جا بازنشسته شد.

نشاط ملک‌خیل هنرپیشه نیز بود و در هندوستان در فیلمی هنری به نام «عشق و دوستی» نقش بازی کرده است. به گفتهٔ محمّد حسین محمّدی او داستان نیز مینوشت.[۲]

حبیب الرّحمان جدیر در رخهٔ پنجشیر زاده شد، پس از به‌دست‌آوردن دانشنامهٔ لیسانس از دانشکدهٔ الهیات دانشگاه کابل به ترتیب، مدیر مسؤول نشریهٔ «ستوری» در شهر میمنه، مرکز استان فاریاب، و از سال ۱۳۴۰/ ۱۹۶۱ مدیر بنگاه نشراتی و مدیرمسؤول روزنامهٔ بیدار بود، سپس دورهٔ کارشناسی ارشد را در قاهره، پایتخت مصر، به پایان برد و پس از آن به ترتیب، رئیس بنگاه و مدیر مسؤول روزنامهٔ اصلاح، رئیس ادارهٔ نشرات وزارت اطلاعات و فرهنگ و مسؤول بخش تبلیغات و نشرات سازمان هلال احمر افغانستان بود و سرانجام در سال ۱۳۶۳/ ۱۹۸۴ در زمان حاکمیت حزب دموکراتیک خلق از سوی دستگاه جاسوسی «خاد» کشته شد.

در دورهٔ مدیریت جدیر در روزنامهٔ بیدار که همزمان با آغاز دههٔ مشهور به قانون اساسی بود در این روزنامه به نشر موضوعهای انتقادی و اصلاحی مجالی بیشتر داده میشد و روش نشراتی آن

۱۳۳۹)، ص ۱۲۱؛ دکتر محمّد حلیم تنویر، *تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان* (پیشاور: بخش انتشارات علمی و فرهنگی انستیتوت تحقیقات و بازسازی افغانستان در هالند، ۱۳۷۸)، ص ۹۳؛ بصیر احمد حسین زاده، «انیس و یاران او» در *فصلنامهٔ درّ دری*، ۶ ـ ۷ (۱۳۷۷)، ص ۵۸.

[۱] ـ صالح محمّد خلیق، *سرگذشت روزنامهٔ بیدار* (پیشاور: کانون فرهنگی مولانا جلال‌الدّین محمّد بلخی، ۱۳۸۰)، ۲۷ ـ ۲۸.

[۲] ـ همان، ص ۲۸؛ محمّد حسین محمدی، «نمایهٔ ادبیات داستانی» در *فصلنامهٔ درّ دری*، ۵ (بهار ۱۳۷۷)، ص ۱۰۱.

مورد ستایش وزارت اطلاعات و فرهنگ وقت در رسالهٔ « جراید افغانستان» قرار گرفت. جدیر همچنان در سال ۱۳۴۳/ ۱۹۶۴ به سرپرستی استاد اکبر روشن، نمایشنامه‌نویس و هنرمند چیره‌دست کشور، تیاتر «بیدار» را بنیان نهاد که با تیاترهای معتبر پایتخت همتایی داشت.[۱]

امیر محمّد انتظام در یکی از دهکده‌های استان پروان زاده شد، در دبیرستان حبیبیه در کابل دانش آموخت و نیز ادبیات به ویژه واژه‌شناسی و همچنان زبانهای انگلیسی، فرانسه‌یی و تازی را فرا گرفت. وی برادرزادهٔ مولوی سیف‌الرّحمان از علمای برجستهٔ منطقهٔ پیشاور و مردان است که به خاطر آزادی نیم قارهٔ هند از تسلّط بریتانیا سالها سرگرم مبارزهٔ سیاسی بود و سرانجام در آغاز پادشاهی شاه امان‌الله با شماری از پناهجویان به افغانستان آمد و در سال ۱۳۲۶/ ۱۹۴۷ در ۸۰ ساله‌گی در کابل درگذشت.[۲]انتظام عضو انجمن دانشجویان بود و به خاطر مشروطه‌خواهی، در زمان نخست‌وزیری شاه محمود خان (۱۳۲۵ ـ ۱۳۳۲) مدّتی را در کابل در زندان گذرانید. پس از رهایی، کارمند خبرگزاری باختر در ادارهٔ مستقل مطبوعات و سپس نمایندهٔ آن خبرگزاری دربلخ و معاون و مدیر مسؤول روزنامهٔ بیدار بود و در سال ۱۳۶۹/ ۱۹۹۰ در شهر مزار شریف، مرکز استان بلخ، دیده از جهان فرو بست.[۳]

عبدالاحد رقیم پسر ملا حاج محمّد حسین پسر فضل احمد، شاعر و نویسنده، در سال۱۲۹۱/ ۱۹۱۲ در روستای سمرقندیان بلخ زاده شد، دانشهای روز را از استادان فرا گرفت و از دی ۱۳۰۶/ ژانویهٔ ۱۹۲۸ مصحح و از ۱۳۱۰/ ۱۹۳۱ معاون روزنامهٔ بیدار، از ۱۳۲۳/ ۱۹۴۴ کارمند نماینده‌گی خبرگزاری باختر در بلخ، از ۱۳۲۸/ ۱۹۴۹ تا سه سال مدیر مسؤول مجلهٔ بلخ، از ۱۳۴۳/ ۱۹۶۴ تا ۱۳۴۵/ ۱۹۶۶ فرماندار یکی ازشهرستانهای بلخ، مدیر کُل ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ استان بلخ و مدیر مسؤول روزنامهٔ بیدار بود و در ۱۷ دی ۱۳۶۴/ ۷ ژانویهٔ ۱۹۸۶ در شهر مزار شریف، مرکز استان بلخ، دیده از جهان فرو بست.[۴]

---

[۱] ـ همان، صص ۳۲ ـ ۳۳.

[۲] ـ سیّد مسعود پوهنیار، *ظهور مشروطیت و قربانیان استبداد در افغانستان* (پیشاور: کتابخانهٔ سبا، ۱۳۷۶)، ج ۱ ـ۲، ص ۱۲۸.

[۳] ـ صالح محمّد خلیق، پیشین، صص ۳۴ ـ ۳۵.

[۴] ـ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳، ص ۴۳۷؛ خال محمّد خسته، *معاصرین سخنور* (کابل: مؤسسهٔ نشراتی انیس، ۱۳۳۹)، ص ۲۸۴؛ صالح

غلام حبیب نوابی پسر غلام حیدر، شاعر، پژوهشگر و داستان‌نویس، در سال ۱۳۰۳/ ۱۹۲۴ در کارندهٔ کوهدامن دیده به جهان گشود، فراگیری دانش را در سال ۱۳۱۴/ ۱۹۳۵ در دبیرستان سرایخواجهٔ استان پروان آغاز و در پایان سال ۱۳۱۸/ ۱۹۳۹ در دانشسرای آموزگاری آن جا به فرجام رسانید و سپس به ترتیب، آموزگار دبستان و دبیرستانهای سرایخواجه، بامیان و قره‌باغ، عضو ادارهٔ نشرات، معاون نشریهٔ «اتّحاد بغلان» در بغلان، مدیر مسؤول نشریهٔ «بدخشان» در فیض‌آباد، مدیر مسؤول مجلهٔ «پشتون ژغ» (آوای پشتون) در کابل، مدیر نشرات روزنامهٔ انیس، عضو نشرات داخلی، مدیر کُل ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ استان بلخ و مدیر مسؤول روزنامهٔ بیدار در سال ۱۳۴۵/ ۱۹۶۶ و مدیر کُل ادارهٔ اوقاف آن استان بود.

اثرهای چاپ‌شدهٔ او عبارت اند از گُلهای خیال، حکیم انوری، زن، شیرخان، ملنگ جان، استاد قاسم و دو شاعر هم‌طبع، رابعهٔ بلخی، مهستی، سالنگ در ۳ جلد، لاله‌زار کوهسار، ناصر خسرو، احجار کریمه و شیر و شکر.[1] پس از نوابی، در سال ۱۳۴۶/ ۱۹۶۷ محمّد اکبر ارفاقی برای دومین بار مدیر مسؤول روزنامهٔ بیدار شد.

غلام شاه سرشار شمالی(روشنی) فرزند بابه صاحب، دانشمند، نویسنده، شاعر و مفسر سیاسی کشور، به گفتهٔ مؤلف «سیماها و آواها» در سال ۱۳۰۹/ ۱۹۳۰ در شهر چاریکار، مرکز استان پروان به جهان آمد، در دبیرستان نعمان چاریکار و دانشسرای آموزگاری کابل دانش آموخت، سفرهایی به کشورهای انگلستان، شوروی، عراق، هندوستان و ژاپن داشت، در سال ۱۳۳۶/ ۱۹۵۷

محمّد خلیق، *تاریخ ادبیات بلخ از کهنترین روزگاران تا اوایل سدهٔ بیست و یکم* (کابل: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۷)، ص ۴۱۴؛ صالح محمّد خلیق، *سرگذشت روزنامهٔ بیدار* (پیشاور: کانون فرهنگی مولانا جلال‌الدّین محمّد بلخی، ۱۳۸۰)، صص ۳۵ ـ ۳۶؛ ؛ مایل هروی، *معرفی روزنامه‌ها، جراید و مجلّات افغانستان* (پروان: چاپخانهٔ پروان، ۱۳۴۱)، ص ۵۱؛محمّد حنیف حنیف بلخی، *پر طاووس یا شعر فارسی در آریانا*، چاپ دوم (پیشاور: مؤلف، ۱۳۸۱)، صص ۳۸۶ ـ ۳۸۷؛ محمّد حنیف حنیف بلخی، *مفاخر بلخ*، چاپ یکم (پیشاور: مؤلف، ۱۳۷۹)، ص ۲۲۳؛ استاد واصف باختری، «شخصیتهای ادبی مزار شریف» در *روزنامهٔ بیدار*، ۱۴۳ (۲۳ شهریور، ۱۳۴۰)، ص ۳.

[1] ـ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳، ص ۱۰۶۳؛ حسین نایل، *فهرست کتب چاپی دری افغانستان* (کابل: انجمن تاریخ افغانستان، ۱۳۵۶)، ص ۸۲؛ خال محمّد خسته، *معاصرین سخنور* (کابل: مؤسسهٔ نشراتی انیس، ۱۳۳۹)، ص ۱۹۹؛ صالح محمّد خلیق، *سرگذشت روزنامهٔ بیدار* (پیشاور: کانون فرهنگی مولانا جلال‌الدّین محمّد بلخی، ۱۳۸۰)، صص ۳۶ ـ ۳۸؛محمّد حنیف حنیف بلخی، *پر طاووس یا شعر فارسی در آریانا* (پیشاور: بی نا، ۱۳۶۴)، صص ۷۵۸ ـ ۷۵۹.

آموزشگاه ژورنالیسم و در سال ۱۳۴۲/ ۱۹۶۳ آموزشگاه عملی رادیوژورنالیسم را در لندن به فرجام رسانید و سپس به ترتیب، عضو تبلیغات جهانگردی، عضو ادارهٔ جوایز و نشرات، مدیر مسؤول روزنامهٔ انیس، مدیر مسؤول روزنامهٔ «پروان»، مدیر کارمندان وزارت مطبوعات ، مدیر برنامه‌های برونمرزی رادیوی افغانستان، مدیر ادارهٔ هنر و ادبیات رادیو، مدیرکُل ادارهٔ اطلاعات رادیو، معاون روزنامهٔ اصلاح، مدیر مسؤول روزنامهٔ بیدار در استان بلخ در سال ۱۳۵۰/ ۱۹۷۱، دوباره مدیر هنر و ادبیات رادیو، مدیر کُل برنامه‌های رادیوی افغانستان، معاون روزنامهٔ اصلاح، معاون روزنامهٔ انیس، نخستین نگارندهٔ مسؤول روزنامهٔ جمهوریت (پس از پیریزی نظام جمهوری) و سپس باز هم معاون روزنامهٔ انیس بود و در سال ۱۳۵۷/ ۱۹۷۸ بازنشسته شد، در سال ۱۳۵۸/ ۱۹۷۹ از نو به کار رسمی پرداخت و به ترتیب، مدیر تدقیق نشریهٔ «خلق»، عضو گروه مفسران خبرهای جهانی خبرگزاری باختر بود تا این که در ۱۲ دی ۱۳۶۰/ ۲ ژانویهٔ ۱۹۸۲ به اتّهام ناسازگاری با رژیم به زندان افگنده شد و از قرار معلوم در ۲۹ دی/ ۱۹ ژانویهٔ همان سال به دست دژخیمان «خاد» کُشته شد.

سرشار افزون از سرایش شعر و نوشتن داستان کوتاه، نبشته‌ها و داستانهایی را از زبان انگلیسی به فارسی دری برگردان کرده است.

مجموعه‌یی از دوبیتیهایش به نام «کاروان» (۱۳۳۸/ ۱۹۵۹) و مجموعهٔ دیگر شعرش به نام «ناله» (۱۳۴۵/ ۱۹۶۶) و مجموعه‌یی از پارچه‌های ادبی او به زبان پشتو به نام «د زره خبری» (سخنان دل) به چاپ رسیده اند و مجموعه‌های شعر چاپ‌ناشده‌یی به نامهای «غریو نیلاب»، «کاروان» و «لاله» دارد. رشته‌نبشته‌هایی در بارهٔ موضوعهای اجتماعی با سرنامه‌های «عینک سیاه» و «بی‌عنوان» در روزنامهٔ اصلاح منتشر کرده است.[1]

---

[1] ـ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳، ص ۵۱۲؛ حسین نایل، *فهرست کتب چاپی دری افغانستان* (کابل: انجمن تاریخ افغانستان، ۱۳۵۶)، ص ۸۲؛ خال محمّد خسته، *معاصرین سخنور* (کابل: مؤسسهٔ نشراتی انیس، ۱۳۳۹)، ص ۲۱۳؛ صالح محمّد خلیق، *سرگذشت روزنامهٔ بیدار* (پیشاور: کانون فرهنگی مولانا جلال‌الدّین محمّد بلخی، ۱۳۸۰)، صص ۳۸ ـ ۴۱؛ دکتر محمّد حلیم تنویر، *تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان* (پیشاور: بخش انتشارات علمی و فرهنگی انستیتوت تحقیقات و بازسازی افغانستان در هالند، ۱۳۷۸)، ص ۹۳؛ ؛ محمّد حنیف حنیف بلخی، *پر طاووس یا شعر فارسی در آریانا* (پیشاور: بی نا، ۱۳۶۴)، صص ۴۳۳ ـ ۴۳۵؛ نعمت حسینی، *سیماها و آواها* (کابل: وزارت اطلاعات و فرهنگ افغانستان، ۱۳۶۷)، ج ۱، صص ۴۲۶ ـ ۴۲۷؛ محمّد حسین محمّدی، «نمایهٔ ادبیات داستانی» در *فصلنامهٔ درّ دری*، ۵ (بهار، ۱۳۷۷)، صص ۹۸ ـ ۹۹.

خواجه ضیاءالدّین کاروانی درمنطقهٔ قلعهٔ بلند استان پروان زاده شد، آموزشهای عالی را در دانشگاه کابل به فرجام رسانید و سپس به ترتیب، مدیر ادارهٔ مطبوعات استان بدخشان و مدیر مسؤول جریدهٔ «بدخشان»، معاون و سرپرست ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ استان بلخ و مدیر مسؤول روزنامهٔ بیدار از آغاز سال ۱۳۵۱/ مارس ۱۹۷۲ تا خرداد ۱۳۵۲/ ژوئن ۱۹۷۳ بود و پس از آن تا اکنون کارمند رادیوی افغانستان است.[۱]

رضوان‌قل تمنّا فرزند ضیاقل، شاعر و نویسنده، به گفتهٔ مؤلفان «رنگین کمان شعر» در سال ۱۳۰۸/ ۱۹۲۹ در شهر میمنه، مرکز استان فاریاب، زاده شد، پس از سپری کردن دورهٔ دانش‌آموزی به آموزگاری و سپس به روزنامه‌نگاری روی آورد و به ترتیب، معاون مجلّهٔ «ژوندون» (زنده‌گی)، مدیر مسؤول نشریه‌های «فاریاب»، «جوزجانان» و «پروان»، از خرداد ۱۳۵۲/ ژوئن ۱۹۷۳ تا شهریور ۱۳۵۳/ سپتامبر ۱۹۷۴ مدیر کُل ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ استان بلخ و مدیر مسؤول روزنامهٔ بیدار، رئیس شورای مرکزی اتّحادیهٔ پیشه‌وران افغانستان و رایزن وزارت اطلاعات و فرهنگ کشور بود. تمنّا سفرهایی به کشورهای هندوستان، پاکستان، اتّحاد شوروی، ایران و عراق داشته است. در سال ۱۳۳۲/ ۱۹۵۳ جمعیت خراسان را با طاهر بدخشی سازمان داده بود که پسانها اسناد آن سازمان هنگام پیریزی حزب دموکراتیک خلق، توسط طاهر بدخشی به نور محمّد تره‌کی سپرده شد.

او کتابهای «سیّد جمال‌الدّین» و «یوسف و زلیخا» را از زبان تازی به فارسی دری برگردان کرده، پژوهشی در بارهٔ خواجه عبدالله انصاری هروی انجام داده و نبشته‌هایی در زمینهٔ فرهنگ مردم گِرد آورده است.[۲]

محمّد عظیم مبشر (کابل وال) در آغاز به سمّت مدیر یکی از بخشهای روزنامهٔ ملّی انیس در کابل کار میکرد و پس از رضوان‌قل تمنّا، از شهریور ۱۳۵۳/ سپتامبر ۱۹۷۴ تا مهر ۱۳۵۴/ اکتبر

---

[۱] ـ صالح محمّد خلیق، *سرگذشت روزنامهٔ بیدار* (پیشاور: کانون فرهنگی مولانا جلال‌الدّین محمّد بلخی، ۱۳۸۰)، ص ۴۱.

[۲] ـ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳، ص ۲۶۱؛ صالح محمّد خلیق، *سرگذشت روزنامهٔ بیدار* (پیشاور: کانون فرهنگی مولانا جلال‌الدّین محمّد بلخی، ۱۳۸۰)، صص ۴۴ـ ۴۵؛ محمّد اسلم گداز و دیگران، *رنگین کمان شعر* (تذکره‌یی از سخنوران فاریاب) (میمنه: انتشارات جریدهٔ فاریاب، ۱۳۶۹)، ج ۱، ص۱۳۸؛ علی پیام، «نمایهٔ تفصیلی روشنفکران» در *فصلنامهٔ خطّ سوم*، ۳ـ ۴ (بهار و تابستان ۱۳۸۲)، ص ۲۱۱. تمنّا در ۱ تیر ۱۳۸۹/ ۲۲ ژوئیهٔ ۲۰۱۰ در کابل چشم از جهان فرو بست و در زادگاهش، میمنه به خاک سپرده شد.

۱۹۷۵ مدیر کُل ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ استان بلخ و مدیر مسؤول روزنامهٔ بیداربود. و اکنون در بیرون از کشور به سر میبرد.[۱]

استاد محمّد یوسف آیینه فرزند یعقوب معمار، دانشمند، نویسنده و شاعر شناخته شده و از طلایه‌داران شعر نو فارسی دری در کشور، در سال ۱۲۹۹/ ۱۹۲۰در کابل زاده شد و به گفتهٔ مولانا خسته در دبیرستان نجات دانش آموخت، در سالهای ۱۳۱۷/ ۱۹۳۸ و ۱۳۱۸/ ۱۹۳۹ در یکی از شرکتها وظیفهٔ ترجمانی داشت، سپس به روزنامه‌نگاری روی آورد و به ترتیب، در روزنامهٔ «انیس»، خبرگزاری باختر، رادیوی افغانستان، وزارت اقتصاد ملّی، از سال ۱۳۲۷/ ۱۹۴۸ در ادارهٔ کُلّ سالنامهٔ اقتصادی، از نیمهٔ سال ۱۳۲۸/ ۱۹۴۹ در نشریهٔ «پامیر»، سپس به ترتیب، به سمّت مدیر نشریهٔ «برگ سبز»، مدیر کُلّ نُشریه‌ها و سرپرست ادارهٔ کتابخانه و موزهٔ وزارت کشاورزی، مسؤول بخش صدا و سیمای وزارت اطلاعات و فرهنگ و از مهر ۱۳۵۴/ اکتبر ۱۹۷۵ تا آذر ۱۳۵۵/ دسامبر ۱۹۷۶ به سمّت مدیر کُلّ ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ استان بلخ کار کرد. در دورهٔ حاکمیت حزب دموکراتیک خلق در سال ۱۳۵۸/ ۱۹۷۹ به شهر پیشاور کوچید و با روی کار آمدن دولت اسلامی دوباره به کابل برگشت و سر انجام در سال ۱۳۸۱/ ۲۰۰۲ در کابل دیده از جهان فرو بست.

نظم و نثر او زیبا و آراسته با آرایه‌های ادبیست و آثارش در نشریه‌های معتبر در درون و بیرون کشور بازتاب یافته اند. بسیاری از ترانه‌های سرودهٔ آیینه به صدای هنرمندان در رادیوی افغانستان ثبت شده اند.

آیینه زبانهای انگلیسی و آلمانی را میدانست و اثرهایی را از آن زبانها برگردان کرده است. در روزنامه‌ها به نامهای مستعار «شیشه»، «چشم»، «ترازو»، «آ» و «نمک» نیز مینوشت. دورهٔ مدیریت وی در روزنامهٔ بیدار دورهٔ درخشان این روزنامه بود. معاون ادارهٔ روزنامهٔ بیدار در زمان او گل محمّد ادبیار بود.[۲]

---

[۱] ـ صالح محمّد خلیق، پیشین، ص ۴۵.

[۲] ـ همان، صص ۴۶ ـ ۴۷؛ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳، ص ۱؛ نعمت حسینی، *سیماها و آواها* (کابل: وزارت اطلاعات و فرهنگ افغانستان، ۱۳۶۷)، ج ۱، صص ۲ ـ ۳؛ خال محمّد خسته، *معاصرین سخنور* (کابل: مؤسسهٔ نشراتی انیس، ۱۳۳۹)، ص ۸؛ دکتر غلام محمّد لعلزاد، *شعر معاصر دری در افغانستان* (دهلی: بنیاد فرهنگ و تمدّن افغانستان، ۱۳۷۷)، صص ۲۵۱ ـ ۲۵۶؛ محمّد سرور مولایی، *برگزیدهٔ شعر معاصر افغانستان* (تهران: انتشارات رز، ۱۳۵۰)، صص ۱۷ ـ ۱۸؛ علی پیام، «نمایهٔ تفصیلی روشنفکران» در *فصلنامهٔ خطّ سوم*، ۳ـ ۴ (بهار و تابستان ۱۳۸۲)، ص ۲۰۷.

میر ایّام‌الدین ساعی در کابل زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبیرستان حبیبیه و آموزشهای عالی را در دانشکدهٔ ادبیات دانشگاه کابل به انجام رسانید وسپس به ترتیب،کارمند وزارت اطلاعات و فرهنگ، مدیر کُلّ ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ استان غزنه و مدیر مسؤول روزنامهٔ «سنایی»، از آذر ۱۳۵۵/ دسامبر ۱۹۷۶تا بهمن ۱۳۵۶/ فوریهٔ ۱۹۷۸ مدیر کُلّ ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ استان بلخ و مدیر مسؤول روزنامهٔ بیدار و معاون روزنامهٔ انیس در کابل بود.[۱]

در زمان مدیریت او، معاون روزنامهٔ بیدار گل محمّد وصیل و گروه نویسنده‌گان آن محمّد محسن احسان و محمّد عمر فرزاد بودند.

محمّد نبی دهستانی، واپسین مدیر مسؤول روزنامهٔ بیدار در دورهٔ جمهوری محمّد داؤود خان، در هرات زاده شد، آموزشهای عالی را در دانشکدهٔ ادبیات دانشگاه کابل به پایان برد، از بهمن ۱۳۵۶/ فوریهٔ ۱۹۷۸ مدیرکُلّ ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ بلخ و مدیر مسؤول روزنامهٔ بیدار، پس از کودتای هفتم اردیبهشت ۱۳۵۷/ ۲۷ آوریل ۱۹۷۸ مدیر مسؤول روزنامهٔ انیس و در دوره‌های حاکمیت ببرک کارمل، دکتر نجیب‌الله و استاد ربانی رئیس دفتر مطبوعاتی ریاست جمهوری بود.[۲]

بلخ

مجلّهٔ بلخ در دور یکم نشراتی از خرداد ۱۳۲۸/ ژوئن ۱۹۴۹ تا ۱۳۳۱/ ۱۹۵۲ برای مدّت سه سال در هر ماه یک بار به مدیریت‌مسؤولی عبدالاحد رقیم، سردبیری رحیم مهربان ویراستاری محمّد شفیع رهگذر، نویسنده‌گان و روزنامه‌نگاران به‌نام کشور، در ۲۰ تا ۴۰ رویه به اندازهٔ ۲۱×۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای تاریخی، اجتماعی و ادبی و بیشترینه پیشینه‌های تاریخی بلخ و فرهنگ کهنسال و پربار بومی آن، بود. هزینهٔ چاپ این مجلّه را چند تن از بازرگانان بلخ از جمله عبدالغفور اسحاق‌زی، حاج ضیا خان، حاج زوندی و حکیم بای میپرداختند.

---

[۱] ـ صالح محمّد خلیق، *سرگذشت روزنامهٔ بیدار* (پیشاور: کانون فرهنگی مولانا جلال‌الدّین محمّد بلخی، ۱۳۸۰)، صص ۴۷ـ۴۸.

[۲] ـ همان، ص ۴۸.

بهای اشتراک سالانهٔ آن در بلخ ۲۵ افغانی، در جاهای دیگر کشور ۳۰ افغانی و دربیرون از کشور ۱۵ دلار بود.[۱]

در دور یکم نشراتی این مجلّه، اثرهایی از گدای شاه مسکین، عبدالصّمد جاهد، هلال‌الدّین بدری، محمّد اسماعیل ذبیح، عزیز احمد باختری، صفر محمّد مینه‌ور، دکتر غلام حیدر رشیدی، میر ابوالقاسم عبّاسی، صالح محمّد فطرت، محمّد شفیع رهگذر، محمّد آصف مؤنس، میر عبدالله نثار، عنایت الله رحمتی، غلام حبیب نوابی، سیّد عزیز الله فریاد، استاد بیتاب، محمّد ابراهیم خلیل، عبدالحکیم مژده و دیگران به نشر رسیده اند.

این مجلّه در اثر سخن‌چینی کسانی که در پی هویت‌زدایی فرهنگی و تاریخی بلخ بودند، به اتّهام پخش اندیشه‌های مارکسیستی و همسان بودن نوشتار نام مجلّه با نشان داس و چکش اتّحاد شوروی از نشر بازماند و عبدالاحد رقیم مدیر مسؤول آن شش ماه را در زندان گذرانید.

شمارهٔ یکم دور دوم مجلّهٔ بلخ به روز سه شنبه یکم فروردین ۱۳۵۷ /۲۱ مارس ۱۹۷۸ به مدیریت‌مسؤولی عزیز احمد بلیکا از چاپ برآمد. در بخشی از سرمقالهٔ این شماره آمده است: «**... تلاش ما نیز در کار این نشریه بدان نهج خواهد بود تا از یک سو به بازشناسی درست و واقعگرایانهٔ چهره‌های پرفروغ علمی و ادبی بلخ بپردازیم و گرد و غبار قرون را از آیینهٔ سیماهای تابناکی که نسل نوین با آنها آشنایی همه‌جانبه ندارند بزداییم، یا به دیگر سخن میراث گرانقدر ادبی و علمی خویش را پاسداری و ارزشیابی کرده برای فراهم-آوری زمینه‌های تکامل و شگوفانی بیشتر آن به جستجو برخیزیم و از سویی دیگر خواننده‌گان را با جریانها و رویدادهای تازهٔ جهان علم و ادب آشنا بسازیم و همهٔ نیروی خویش را به کار بگماریم تا اگر «بلخ» نتواند چهرهٔ نشریه‌یی سنگین را به خود بگیرد دست کم ماهنامه‌یی به اصطلاح رنگین نیز نباشد**».[۲]

این نشریه در دور دوم تا سال ۱۳۵۹/ ۱۹۸۰ از سوی ادارهٔ نشریه‌های استانهای وزارت اطلاعات و فرهنگ با شماره گان ۲۰۰ نسخه و با پشتی رنگی به گونهٔ مصوّر در ۴۰ تا ۷۰ رویه به

---

[۱] ـ *مجلّهٔ بلخ*، ۱ (خرداد، ۱۳۲۸)، ص ۱.

[۲] ـ «آغاز سخن» در *مجلّهٔ بلخ*، ۱ (۱ فروردین، ۱۳۵۷)، ص ۱.

اندازهٔ ۲۲×۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای اجتماعی، سیاسی شعر، داستان، گفت‌وگوها و گزارشها بود.[۱]

در شماره‌های دورهٔ دوم اثرهایی از دکتر محمّد اکرم عثمان، سباوون غرنی، استاد احمد علی کهزاد، دکتر احسان روستامل، دکتر روان فرهادی، دکتر مجاور احمد زیار، محمود فارانی، جلال نورانی، عبدالرّازق رویین، الفت، فتح محمّد منتصر، خیرانی (محمّد عمر فرزاد)، غلام فاروق نیلاب رحیمی، حامد فرید، محمّد اعظم رهنورد زریاب، استاد علی اصغر بشیر، سرور آذرخش، گل احمد یما، ظریف صدیقی، محمّد محسن احسان و ... به نشر رسیده اند.

عبدالاحد رقیم (۱۲۹۷ ـ ۱۳۶۴/ ۱۹۱۸ـ ۱۹۸۵) مدیر مسؤول مجلّهٔ بلخ در دور یکم نشراتی آن، پیشتر در همین کتاب در شمار مدیران مسؤول روزنامهٔ بیدار شناسانده شد.

عزیز احمد بلیکا نویسنده، پژوهشگر و شاعر، پسر غلام حیدر امینی در سال ۱۳۲۵/ ۱۹۴۶ در بلخ چشم به جهان گشود، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبستان نادرشاهی و دبیرستان باختر در بلخ و دبیرستان حبیبیه در کابل و آموزشهای عالی را در دانشکدهٔ حقوق و دانشهای سیاسی دانشگاه کابل تا درجهٔ لیسانس و در رشتهٔ روزنامه‌نگاری در کابل و کشور مجارستان به پایان برد، از سال ۱۳۵۲/ ۱۹۷۳ به روزنامه‌نگاری روی آورد و به ترتیب، در مجلّهٔ هفته‌گی «ژوندون» (زنده گی)، روزنامهٔ ملّی «انیس»، مجلّهٔ «بلخ»، ماهنامهٔ «هنر» و مجلّهٔ «فرهنگ مردم» به سمّت عضو و یا مدیر مسؤول کار کرد ، در ۶ دی ۱۳۵۹/ ۲۷ دسامبر ۱۹۸۰ به شهر سنت ژوئین کشور فرانسه کوچید و در دی ۱۳۸۰/ ژانویهٔ ۲۰۰۲ دوباره به میهن باز گشت و اکنون کارمند بخش فرهنگی وزارت امور خارجهٔ کشور است.[۲]

جهان‌نما

هفته‌نامهٔ ملّی «جهان‌نما» از دو شنبه ۶ آذر ۱۳۵۱/ ۲۷ نوامبر ۱۹۷۲ تا ۴ بهمن ۱۳۵۲/ ۲۴ ژانویهٔ ۱۹۷۴ در ۵۱ شماره از سوی شهرداری شهر خُلم استان بلخ و مدیریت‌مسؤولی محمّد ظاهر قاید در

---

[۱] ـ دکتر محمّد هاشم عصمت‌اللّهی، *نظام مطبوعات افغانستان*، چاپ یکم (تهران: انتشارات بیکران، ۱۳۸۲)، ص۳۲۸.

[۲] ـ صالح محمّد خلیق، *تاریخ ادبیات بلخ از کهنترین روزگاران تا اوایل سدهٔ بیست و یکم* (کابل: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۷)، ص ۴۷۴؛ عزیز احمد بلیکا، *برگهای سرخ و زرد* (مجموعهٔ شعر) (بی جا: بی نا، بی تا)، پشت جلد کتاب.

۴ رویه به اندازهٔ ۳۰×۴۲ سانتیمتر با شماره‌گان ۱۵۰۰ نسخه به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شد و دربرگیرندهٔ موضوعهای سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و ادبی بود.

آغاز نشر این هفته‌نامه در مطبوعات آن وقت بازتاب گسترده‌یی داشت و از جمله نشریهٔ ملّی «خیبر»،[۱] روزنامه‌های «اصلاح»،[۲] «انیس»،[۳] «اتّفاق اسلام»،[۴] «بیدار»،[۵] جریدهٔ ملّی «ترجمان»[۶] و مجلّهٔ «ژوندون» آن را به شناسایی گرفته اند.

شجاع‌الدّین شریفی، محمّد عمر فرزاد، حبیب‌الله واجف، قاری عبادالله مستقیم، محمّد عمر قانع، عبدالظّاهر باغبان، فضل احمد طغیان، محمّد حسن رشیق، محب علی، عبدالحی کاظم، محمّد برلاس، غلام محمّد، عین‌الدّین همدرد، فیض محمّد خلمی، نفیسهٔ عاشوری، شرافت مستوره، ملاّ عبدالحکیم آدمیزاد، عبدالمجید خیاط، عبدالغفور بسیم، دلبر دلربا، محمّد ظاهر پویان، رحمت‌الله شرقی‌زاده، محمّد اسماعیل اعرج، شفیقهٔ واسعی، م. ص. مینه‌ور، محمّد محسن حسن، نصرالله درملگر، گل محمّد واصل، محمّد صابر مضطر، طاهرهٔ قاسم‌زاده، فضلی، عالیهٔ عزیزی، مخدوم ابوبکر امانی، وفای نجفی و دیگران از همکاران قلمی این هفته‌نامه بودند .

محمّد ظاهر قاید ام‌البلادی فرزند مولوی سعدالله مخدوم در ۲۱ مهر ۱۳۲۰/ ۱۳ اکتبر ۱۹۴۱ در شهر مزار شریف، مرکز استان بلخ، دیده به جهان گشود،[۷] دورهٔ دانش‌آموزی را از سال ۱۳۲۶/ ۱۹۴۷ تا ۱۳۳۶/ ۱۹۵۷ در خُلم، مزار شریف و کندز و آموزشهای عالی را از سال ۱۳۶۴/ ۱۹۸۵ تا ۱۳۶۶/ ۱۹۸۷ در دانشسرای دانشهای اجتماعی در کابل به پیش برد، از سال ۱۳۴۳/ ۱۹۶۴ به ترتیب، آموزگار، کارمند شهرداری خُلم، مدیر مسؤول هفته‌نامهٔ جهان نما، کارمند ادارهٔ نفت و گاز ، کارمند روزنامهٔ هیواد، رئیس اداری و مالی دفتر مطبوعاتی ریاست جمهوری، رئیس اتّحادیهٔ

---

[۱] ـ *نشریهٔ ملّی خیبر*، ۸ (۲۲ آذر ۱۳۵۱).

[۲] ـ *اصلاح*؛ ۱۳۳۹۸ (۱۰ آذر ۱۳۵۱).

[۳] ـ *انیس*، ۱۲۳۶ (۱۱ آذر ۱۳۵۱).

[۴] ـ *اتّفاق اسلام*، ۲۰۸ (۱۳ آذر ۱۳۵۱).

[۵] ـ *روزنامهٔ بیدار*، ۲۰۴ (۹ آذر ۱۳۵۱) و ۲۱۰ (۱۶ آذر ۱۳۵۱).

[۶] ـ *ترجمان*، ۳۳ (۱۶ آذر ۱۳۵۱).

[۷] ـ محمّد اسحاق دلگیر، *شاخستان اندیشه* (گزیده‌یی از اشعار شاعران امروزین بلخ) (بلخ: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۶۱)، ص ۷۵.

ژورنالیستان بلخ، کارمند شهرداری شهر مزار شریف و رئیس چند شرکت بازرگانی و نیز نمایندهٔ مردم شهر مزار شریف و دبیر شورا ی استان بلخ و رایزن حقوقی و معاون بخش فرهنگی شهرداری مزار شریف بود و در سال ۱۳۸۱/ ۲۰۰۲ حزب رستاخیز ملّی را بنیان نهاد و سر انجام در سال ۱۳۸۶/ ۲۰۰۷ در شهر مزار شریف با زنده‌گی پدرود گفت.

بخش دوم

روزنامه‌نگاری در بلخ در دورهٔ حاکمیت حزب دموکراتیک خلق (حزب وطن)

۱۹۷۸/۱۳۵۷ـ ۱۹۹۲/۱۳۷۱

رویدادهای سیاسی افغانستان و بلخ

حزب دموکراتیک خلق افغانستان، با کودتای نظامی هواداران خود در ارتش، در ۷ اردیبهشت ۱۳۵۷ / ۲۷ آوریل ۱۹۷۸ قدرت را به دست گرفت و نور محمّد تره‌کی را دبیر حزب و رئیس شورای انقلاب و دولت معرفی کرد، امّا به زودی میان دو گروه خلق و پرچم در حزب جدایی افتاد و در ۱۲ خرداد ۱۳۵۷/ ۲ ژوئن ۱۹۷۸ مقامهای گروه پرچم از کار کنار زده شدند[۱] و به دنبال آن دشمنی میان سران گروه حاکم خلق نیز سر انجام به کشته شدن تره‌کی و به قدرت رسیدن حفیظ‌الله امین در ۲۵ شهریور/ ۱۶ سپتامبر ۱۹۷۹ انجامید.[۲]

در این دوره، دستگاه جاسوسی نظام با پیگرد، بستن، شکنجه‌کردن، کُشتن و زنده‌به‌گورکردن مخالفان سیاسی و دگراندیشان فضای خفقان‌آوری را در کشور پدید آورد و در استان بلخ محمّد صدیق عالمیار استاندار و نور خان منگل فرماندار شهرستان نهرشاهی جنایتهای هولناکی را انجام دادند.

همزمان، شورشها و خیزشهای مسلحانهٔ شهروندان در برابر برنامه‌های نظام و موجهایی از کوچیدنهای میلیونی مردم به بیرون از مرزها به ویژه به کشورهای ایران و پاکستان به راه افتادند. این

---

[۱] ـ دکتر محمّد حلیم تنویر، *تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان* (پیشاور: بخش انتشارات علمی و فرهنگی انستیتوت تحقیقات و بازسازی افغانستان در هالند، ۱۳۷۸)، ص ۲۴۲.

[۲] ـ همان، ص ۲۴۹.

خیزشهای خودجوش توسط حزبهای اسلامیِ گذشته و سازمانهای جهادیِ نوپا سامان یافته به پایداری و تهدید جدّی‌یی در برابر نظام مبدّل شدند.

در ۶ دی ۱۳۵۸/ ۲۷ دسامبر ۱۹۷۹ واحدهایی از ارتش سرخ اتّحاد شوروی با یورش گسترده-یی افغانستان را در اشغال نظامی خود درآوردند، به حاکمیت حفیظ الله امین پایان داده شد و ببرک کارمل رهبر گروه پرچمِ حزب دموکراتیک خلق به قدرت رسید.[۱]

دولت ببرک کارمل، کارهایی را برای جلب خوشبینی شهروندان به نظام انجام داد، از جمله زندانیان سیاسی را از بند رها ساخت و برای حرمتگزاری به قربانیان، روز ۲۳ دی ۱۳۵۸ / ۱۳ ژانویهٔ ۱۹۸۰ را روز ماتم ملّی اعلان کرد. کارمل همچنان اصلاحهایی را در نظام پدید آورد، از جمله در ۲۵ فروردین ۱۳۵۹/ ۱۴ آوریل ۱۹۸۰ پنجمین قانون اساسی کشور را به نام «اصول اساسی جمهوری دموکراتیک افغانستان» تصویب کرد و برای پیریزی حکومتی فراگیر در خرداد ۱۳۵۹/ ژوئن ۱۹۸۰ «جبههٔ ملّی پدر وطن» را با مشارکت برخی از سازمانها و کسان غیر حزبی بنیاد نهاد، امّا تحوّلهای سیاسی در اتّحاد شوروی، به تعویض قدرت در اردیبهشت ۱۳۶۵/ مه ۱۹۸۶ از کارمل به دکتر نجیب‌الله انجامید.

از مهمترین کارکردهای دولت دکتر نجیب الله، اعلام آتش‌بس یک‌جانبه با مجاهدان از ۲۵ دی ۱۳۶۵ تا ۲۴ تیر ۱۳۶۶ / ۱۵ ژانویه تا ۱۵ ژوئیهٔ ۱۹۸۶ و برنامهٔ آشتی ملّی بود. همچنان تصویب ششمین قانون اساسی کشور در ۹ آذر ۱۳۶۶/ ۳۰ نوامبر ۱۹۸۷، ازسرگیری فعالیت رسانه‌های چاپی آزاد، امضای معاهدهٔ ژنیو میان کابل و اسلام‌آباد و آغاز برنامهٔ بیرون‌شدن نیروهای اتّحاد شوروی از افغانستان در ۲۵ اردیبهشت ۱۳۶۷/ ۱۵ مه ۱۹۸۸ که با بیرون شدن ژنرال گروموف فرمانده کُلّ آن نیروها در ۲۶ بهمن ۱۳۶۷/ ۱۵ فوریهٔ ۱۹۸۹ از شهر مرزی حیرتان استان بلخ به پایان رسید و دکتر نجیب الله آن روز را روز نجات ملّی نامید، تلاش دکتر نجیب الله برای پیریزی یک حکومت ائتلافی در افغانستان و سر انجام فروپاشی اتّحاد شوروی در سال ۱۳۷۰/ ۱۹۹۱ از رویدادهای مهم ملّی و بین المللی این دوره میباشند.

در دورهٔ حاکمیت حزب دموکراتیک خلق در زمان تره‌کی و حفیظ‌الله امین، به ترتیب، دکتر خلیل ابوی، فدا محمّد دهنشین، محمّد صدیق عالمیار، عبدالاحد ولسی و بشریار و در زمان ببرک

---

[۱] ـ همان، صص ۲۵۴ و ۲۵۸.

کارمل و دکتر نجیب‌الله، به ترتیب، عبدالقیّوم بشریار، سخی طاهر، غلام حیدر جمالی، محمّد کاتب تگین، عبدالجمیل ظریفی، عبدالسّمیع عدیل، مهندس شریف، میر عبدالرّحمان انصاری، دکتر نجیب‌الله مسیر، مهندس محمّد عزیز و بشیر پیوستون استاندار بلخ بودند، امّا قدرت اصلی در دست کمیته یا شورای استان حزب دموکراتیک خلق افغانستان (حزب وطن) بود.[۱]

در این دوره، بلخ نیز مانند جاهای دیگر کشور سنگر داغ نبرد میان نیروهای دولتی و ارتش سرخ از یک سو و مجاهدان از سویی دیگر بود. کوههای مارمل، البرز و درهٔ گز باستانی، شادیان، چهارکنت و خُلم در جنوب بلخ به سنگرهای تسخیرناپذیر مجاهدان مبدّل شده بودند و درگیریهای خونین هرازگاهی کوچه‌ها و خیابانهای مرکز و شهرستانهای این استان را نیز در بر میگرفتند. شاخه-های حزبها و سازمانهای جهادی در بلخ در برابر نظام فعالیت مسلحانه داشتند.[۲]استاد عبدالقادر ذبیح‌الله از جمعیت اسلامی به رهبری استاد برهان‌الدّین ربّانی، مولوی عبدالسّلام از حزب اسلامی به رهبری مهندس حکمتیار، مولوی محمّد عثمان سالکزاده از حزب حرکت انقلاب اسلامی به رهبری مولوی محمّد نبی محمّدی، عبدالعلی مزاری از سازمان نصر (سپس حزب وحدت اسلامی)، سیّد حسین شاه مسرور از حرکت اسلامی به رهبری شیخ آصف محسنی سنگرهای جهاد در بلخ را رهبری میکردند و عطا محمّد نور، علم خان آزادی، حاج محمّد محقق، محمّد رسول، صوفی امیر گل، جمعه خان همدرد و سیّد اسدالله مسرور، از نامدارترین فرماندهان جهادی در بلخ بودند.

قیام واحدهای ارتش رژیم در بلخ به رهبری ژنرال عبدالمؤمن، ژنرال عبدالرّشید دوستم، ژنرال سیّد حسام‌الدّین حقبین و همکاری آنان با نیروهای جهادی به فرماندهی احمد شاه مسعود در آستانهٔ بهار سال ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ فتح بلخ به دست این نیروها و سرانجام در ۸ اردیبهشت ۱۳۷۱/ ۲۸ آوریل ۱۹۹۲ انتقال دولت به مجاهدان را به دنبال داشت.[۳]در درازای سالهای جهاد، مردم افغانستان یک و نیم میلیون شهید و میلیونها نفر زخمی، معلول و آواره دادند.

---

[۱] ـ صالح محمّد خلیق، *تاریخ ادبیات بلخ از کهنترین روزگاران تا اوایل سدهٔ بیست و یکم* (کابل: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۷)، ص ۳۸۹.

[۲] ـ همان، ص ۳۹۰.

[۳] ـ همان، ص ۳۹۰.

وضعیت روزنامه‌نگاری در بلخ

در دورهٔ حاکمیت حزب دموکراتیک خلق افغانستان (حزب وطن) از سال ۱۳۵۷/ ۱۹۷۸ تا ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲، چهار نشریه در قلمرو دولت در استان بلخ منتشر شده اند: مجلّهٔ «بلخ» که دور دوم نشراتی خود را از سوی ادارهٔ نشریه‌های استانهای وزارت اطلاعات و فرهنگ از ۱ فروردین۱۳۵۷/ ۲۱ مارس ۱۹۷۸ میگذرانید تا سال ۱۳۵۹/ ۱۹۸۰، روزنامهٔ کهنسال بیدار از سوی ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ استان بلخ و از یکم مهر ۱۳۶۰/ ۲۳ سپتامبر ۱۹۸۱ از سوی کمیتهٔ حزبی استان و شورای نماینده‌گان مردم استان بلخ، نشریهٔ «یولدوز» (ستاره) از سوی وزارت اقوام و قبایل کشور از سال ۱۳۶۲/ ۱۹۸۳ و مجلّهٔ علمی «بلخ» از سوی دانشگاه بلخ در سالهای ۱۳۶۸/ ۱۹۸۹ و ۱۳۶۹/ ۱۹۹۰.

بیدار و یولدوز با چاپ حروفی در چاپخانهٔ دولتی بلخ، مجلّهٔ بلخ با چاپ حروفی در چاپخانهٔ دولتی کابل و مجلّهٔ علمی بلخ به گونهٔ زیراکس در دانشگاه بلخ منتشر میشدند. با به‌کارانداخته‌شدن دستگاه زنگوگرافی‌یی در دی ۱۳۶۲/ ژانویهٔ ۱۹۸۴ در چاپخانهٔ دولتی بلخ، برای نشریه‌های بیدار و یولدوز زمینهٔ چاپ مصوّر برابر شد. پیش از این کلیشه‌ها و عکسها در چاپخانهٔ دولتی کابل تهیّه میشدند.[۱]

و امّا در همین دوره در قلمرو مجاهدان در استانهای شمالی کشور و از جمله در بلخ، سازمان نصر افغانستان نشریهٔ «پیام خون» را از سال۱۳۶۰/ ۱۹۸۱ در جبهه‌های شهرستانهای چهارکنت و شولگر[۲]و جمعیت اسلامی افغانستان مجلّهٔ «پیام بلخ» را از سال ۱۳۶۹/ ۱۹۹۰ تا ۱۹۹۱/۱۳۷۰ [۳]و مجلّهٔ «امّ‌البلاد» را از شهریور۱۳۷۰/ سپتامبر ۱۹۹۱ که واپسین سال حاکمیت حزب وطن است تا افتادن بلخ به دست مجاهدان، درجبهه‌های شهید ذبیح‌الله، منتشر میکردند.[۴]این نشریه‌ها در کشورهای همسایه، ایران و پاکستان، چاپ میشدند.

---

[۱] ـ صالح محمّد خلیق، *سرگذشت روزنامهٔ بیدار* (پیشاور: کانون فرهنگی مولانا جلال‌الدّین محمّد بلخی، ۱۳۸۰، ص ۵۳

[۲] ـ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳، صص ۴۵۵ ـ ۴۵۶.

[۳] ـ همان، ص ۴۶۰.

[۴] ـ «نگاهی بر مجلهٔ امّ‌البلاد» در *مجلّهٔ جنبش*، ۱ (پاییز ۱۳۷۱)، ص ۴۵.

از رویدادهای مهم دورهٔ حاکمیت حزب دموکراتیک خلق در گسترهٔ گزارشگری، پدیدآمدن رسانه‌های شنیداری و دیداری محلّی از سوی دولت در برخی از استانهای کشور است که از جمله رادیوی بلخ در ۲ اسفند ۱۳۶۲/ ۲۱ فوریهٔ۱۹۸۴ و تلویزیون بلخ در فروردین ۱۳۶۵/ مارس ـ آوریل ۱۹۸۶ به پخش برنامه‌های خود آغاز کردند.

همچنان پیریزی نخستین اتّحادیهٔ گزارشگران در بلخ در ۱۹ مرداد ۱۳۶۲/ ۱۰ اوت ۱۹۸۳ ، رویداد مهم دیگر این دوره در گسترهٔ روزنامه‌نگاری در بلخ،است.

رسانه های بلخ در زمان حاکمیت حزب دموکراتیک خلق (حزب وطن) را در قلمرو زیر نفوذ دولت میتوان در سه دورهٔ جداگانه به بررسی گرفت:

۱ ـ از ۷ اردیبهشت ۱۳۵۷/ ۲۷ آوریل ۱۹۷۸ تا ۶ دی ۱۳۵۸/ ۲۷ دسامبر ۱۹۷۹: در این دوره که از آغاز کودتای اردیبهشت تا لشکرکشی اتّحاد شوروی به افغانستان را دربرمیگیرد در بلخ نیز مانند جاهای دیگر کشور، مطبوعات زیرسانسور سختی قرار داشتند. در برگهای نشریه‌ها واژه‌های سیاسیِ ویژهٔ اندیشهٔ مارکسیسم ـ لنینیسم راه یافتند و واژه‌ها و عبارتهایی چون حزب دموکراتیک خلق، دهقانان، کارگران، انقلاب برگشت‌ناپذیر ثور (اردیبهشت)، زحمتکشان ، صلح، آزادی، عدالت اجتماعی، اخوان الشّیاطین، اشرار، امپریالیسم پُربسامد و شعارها و تبلیغهایی در برابر نظام شاهی و خانوادهٔ شاهی و اشرافیت پُررنگ بودند[۱] و از کاربرد واژه‌های الله، محمّد، سیّد و مانند آنها در نامها تا آغاز اعلام سیاست آشتی ملی در رسانه‌های گروهی خودداری میشد.[۲]

۲ ـ از ۶ دی ۱۳۵۸/ ۲۷ دسامبر ۱۹۷۹ تا ۱۳۶۵/ ۱۹۸۶: در این دوره که از آغاز لشکرکشی اتّحاد شوروی به افغانستان تا اعلام سیاست آشتی ملّی را در بر میگیرد و دور نوین و تکاملی انقلاب نامیده میشد، درونمایهٔ رسانه‌های دولتی را، موضوعهایی چون دوستی افغانستان و اتّحاد شوروی و توجیه لشکرکشی شوروی به افغانستان به همیاری انترناسیونالیستی و خبرها و گزارشهای سرکوبی مجاهدان به نامهای عناصر افراطی، ضد انقلاب و اشرار میساختند.[۳]

---

[۱] ـ صالح محمّد خلیق، *سرگذشت روزنامهٔ بیدار* (پیشاور: کانون فرهنگی مولانا جلال‌الدّین محمّد بلخی، ۱۳۸۰، ص ۵۰

[۲] ـ همان، صص ۵۱ ـ ۵۲.

[۳] ـ همان، صص ۵۰ ـ ۵۱.

۳ ـ از ۱۳۶۵/ ۱۹۸۶ تا ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲: در این دوره که از اعلام سیاست آشتی ملّی از سوی دولت تا پیروزی مجاهدان ادامه داشت، با آن که فضای نسبتاً بازی در مطبوعات کشور به وجود آمده بود و در پایتخت کشور نشریه‌های آزادی چون «میهن» و «اخبار هفته» منتشر میشدند ، در رسانه‌های بلخ خودسانسوری سختی سایه افگنده بود،[۱]به گونهٔ نمونه در زمان حکومت دکتر نجیب‌الله شعری از حافظ که به روزنامهٔ بیدار برای نشر فرستاده شده بود به دلیل این که در آن از شراب یاد شده و دولت شرابنوشی را مجاز نمیداند از نشر بازماند و همچنان به شعر دیگری از حافظ بدین مطلع:

ای پادشهِ خوبان داد از غم تنهایی/ دل بی تو به جان آمد وقت است که بازآیی

به خاطری که آوازهٔ بازگشت شاه به کشور بود مجال نشر در آن روزنامه داده نشد.

در دورهٔ آشتی ملّی زبان رسانه‌ها در برابر مجاهدان نرم شده بود و به آنها «اپوزیسیون»، «مخالف» و یا «برادران آزرده خاطر» گفته میشد و پناهنده‌گان به بازگشت به میهن فرا خوانده میشدند و خبرهای بازگشت گروهی آنان به میهن بازتاب گسترده‌یی داشتند. روزنامهٔ بیدار در این دوره، سه بار از سوی دولت ستوده شد، جایزهٔ یکم تبلیغ دوستی افغانستان ـ شوروی را در میان نشریه‌های استانها به دست آورد و نامزد جایزهٔ مطبوعاتی شوروی «نووستی» شد.[۲]همچنان از سالگرد نشراتی این روزنامه در سال ۱۳۶۰/ ۱۹۸۱ در سالون سینما ـ تیاتر بلخ و در سال ۱۳۷۰/ ۱۹۹۱ در تالار همایشهای دانشگاه بلخ بزرگداشت شد.[۳]

نشریه‌های قلمرو مجاهدان در بلخ در این دوره در رویارویی با دولت قرار داشتند. این نشریه‌ها عضو حزب دموکراتیک خلق را کمونیست، اتّحاد شوروی را کشور اشغالگر و دولت افغانستان را دست نشاندهٔ اتّحاد شوروی میخواندند و به نشر گزارشها و خبرهای جهاد و پایداری، معرفی شهیدان، قهرمانان و فرماندهان سازمانهای جهادی، گفت‌وگوها با سنگر نشینان و سنگرداران و موضوعهای سیاسی و دینی میپرداختند.

---

[۱] ـ همان، ص ۵۰.

[۲] ـ همان، ص ۵۳.

[۳] ـ همان، صص ۵۲ ـ ۵۳.

رادیو و تلویزیون محلّی بلخ

رادیوی بلخ در ۲ اسفند ۱۳۶۲/ ۲۱ فوریهٔ ۱۹۸۴ از سوی بخش تبلیغ، ترویج و آموزش کمیتهٔ حزبی استان بلخ به نشرات آغاز کرد.[۱]

دستگاه فرستندهٔ این رادیو، RIZ ساخت کشور یوگوسلاوی به قدرت ۱۵ کیلووات بود که پیش از روی کار آمدن حزب دموکراتیک خلق، از میان سال ۱۳۵۵/ ۱۹۷۶ به روی موج میانگین به فریکانس ۹۰۹ کیلوسیکل، برنامه‌های رادیوی افغانستان و از ساعت ۱ تا ۳ پس از پیشین نوارهای موسیقیِ فرستاده شده از کابل را پخش میکرد.

مدّت نشرات رادیوی بلخ تا سال ۱۳۶۳/ ۱۹۸۴ در هر روز یک ساعت، از سال ۱۳۶۳/ ۱۹۸۴ تا ۱۳۶۴/ ۱۹۸۵ از دو تا سه ساعت و از آغاز سال ۱۳۶۴/ ۱۹۸۵ تا ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ پنج ساعت بود.

این رادیو پس از تیر ۱۳۶۴/ ژوئیهٔ ۱۹۸۵ در چهارچوب ساختاری کمیتهٔ دولتی رادیو ـ تلویزیون و سینماتوگرافی وقت به نشرات پرداخت و در دورهٔ ریاست جمهوری دکتر نجیب‌الله به وزارت اطلاعات و فرهنگ وابسته شد.

رادیوی بلخ افزون از خبرها، گزارشها، تبصره‌های سیاسی، آگهیها و موسیقی ویژه‌برنامه‌هایی به نامهای «جبههٔ ملّی پدروطن»، «سوادآموزی»، «فرهنگ و ادبیات»، «زراعت و اصلاحات ارضی»، «کوچیها»، «کارگردان»، «زنان»، «جوانان»، «پاسداران»، «صحّت و زنده‌گی»، «چلچراغ دانش»، «کودکان»، «پیشاهنگ»، «رادیو در خدمت شما» و « پاسخ به نامه‌ها» را نیز پخش میکرد.[۲]

همین طور تلویزیون بلخ، در نوروز یا ۱ فروردین ۱۳۶۶/ ۲۱ مارس ۱۹۸۷ در چهارچوب ساختاری بخش رادیو ـ تلویزیون و افغان فیلم ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ استان بلخ به نشرات آغاز کرد و هر روز از ساعت ۵ بیگاه تا سه ساعت به استثنای ۱۵ دقیقه خبرهای محلّی برنامه‌های تلویزیون افغانستان، از جمله خبرهای شب گذشته را پخش میکرد.

مدیر نشرات رادیو ، در آغاز، اسدالله توفان و سپس مسؤول رادیو ـ تلویزیون و افغان‌فیلم بلخ به ترتیب نجیب خزان و محمّد اسماعیل تیمور بودند.

---

[۱] ـ رادیو در افغانستان برای نخستین بار در سال ۱۳۰۵/ ۱۹۲۰ در کابل پیریزی شد و به فعالیت آغاز کرد.

[۲] ـ توریالی رزّاقیار، *وسایل اطلاعات جمعی استان بلخ* (بلخ: اتّحادیهٔ ژورنالیستان استان بلخ، ۱۳۶۵)، ص۷.

دفتر نماینده‌گی خبرگزاری دولتی باختر در بلخ

خبرگزاری باختر مانند دوره‌های پیش یگانه خبرگزاری‌یی بود که در بلخ فعالیت میکرد و خبرها را از دفتر مرکزی خود در کابل از طریق ابزار ارتباطی «کودان» برای نشر در روزنامهٔ بیدار و رادیو ـ تلویزیون بلخ میگرفت. تیمور شاه پاییز در این دوره مدیر این خبرگزاری در بلخ بود.[1]

تیمور شاه پاییز پسر محمّد شاه، نویسنده، طنزپرداز و گزارشگر، در سال ۱۳۲۹/ ۱۹۵۰ در یک خانوادهٔ کشاورز در دهکدهٔ قلعه‌چهٔ شهرستان بلخ استان بلخ به جهان آمد، دورهٔ دانش‌آموزی را تا سال ۱۳٤۹/ ۱۹۷۰ در دبیرستانهای نوبهار بلخ و باختر در بلخ و دبیرستان میربچه‌کوت استان کابل پی گرفت و آموزشهای عالی را در پایان سال ۱۳۵۴/ آغاز ۱۹۷۶ در دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه کابل در رشتهٔ روزنامه‌نگاری تا درجهٔ لیسانس به پایان برد و پس از سپری کردن دورهٔ سربازی از آبان ۱۳۵۵/ نوامبر ۱۹۷۶ در ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ استان بلخ به سمّت معاون مجلّهٔ «بلخ» و از سال ۱۳۵۷/ ۱۹۷۸ تا پایان ۱۳۷۲/ آغاز ۱۹۹۴ به سمّت مدیر خبرگزاری باختر در بلخ کار کرد، سپس مدّتی از کار دیوانی کناره گرفت و سرگرم کشاورزی شد و امّا از سال ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴ بدین سو فرماندار شهرستان بلخ استان بلخ است.

شورای استان اتّحادیهٔ ژورنالیستان، نخستین اتّحادیهٔ گزارشگران در بلخ

شورای استان بلخ اتّحادیهٔ ژورنالیستان ، نخستین اتّحادیهٔ گزارشگران در بلخ است که در زمان حاکمیت حزب دموکراتیک خلق افغانستان (حزب وطن) در ۱۹ مرداد ۱۳۶۲/ ۱۰ اوت ۱۹۸۳ با برپایی همایشی در تالار دانشگاه بلخ با مشارکت ضیای عبادی دبیر اتّحادیهٔ ژورنالیستان افغانستان،

[1] ـ توریالی رزّاقیار، *وسایل اطلاعات جمعی استان بلخ* (بلخ: اتّحادیهٔ ژورنالیستان استان بلخ، ۱۳۶۵)، ص ۸.

بنیانگذاری شد و با به پایان رسیدن دورهٔ حاکمیت حزب وطن در سال ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ ، از کار بازماند.

توریالی رزاقیار و سپس محمّد ظاهر قاید دبیر و رئیس آن شورا و محمّد محسن احسان ، فیّاض مهرآیین ، محمّد اسماعیل تیمور، ، عبدالقادر قادری ، تیمورشاه پاییز، سکینه‌بانوی غضنفر ، ماریای سزاوار، سیّد اکرام نسفی و چندتن دیگر از اعضای رهبری آن بودند.

رادیوی محلّی بلخ در ۲ اسفند ۱۳۶۲/ ۲۱ فوریهٔ ۱۹۸۴ توسط دست‌اندرکاران همین شورا به کار انداخته شدکه توریالی رزاقیار و بانو هلال رؤوفی از نخستین گوینده‌گان آن بودند.

رسانه‌های چاپی بلخ در سالهای ۱۳۵۷/ ۱۹۷۸ ـ ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲

بیدار

روزنامهٔ پگاهی بیدار[1]در دوران حاکمیت حزب دموکراتیک خلق افغانستان (حزب وطن) (۱۳۵۷/ ۱۹۷۸ ـ ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲) به ادامهٔ گذشته از سوی ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ استان بلخ در ۴ رویه به اندازهٔ ۳۸×۵۲ سانتیمتر و از ۹ اردیبهشت ۱۳۶۰/ ۲۹ آوریل ۱۹۸۱ به اندازهٔ ۳۰ × ۴۲ سانتیمتر که استاندارد تعیین‌شدهٔ چاپخانه‌های دولتی کشور بود همه روزه بدون روزهای تعطیل به زبان فارسی دری و ۲۰ درصد به پشتو در بلخ منتشر میشد.[2]

از یکم مهر ۱۳۶۰/ ۲۳ سپتامبر ۱۹۸۱ بر پایهٔ مصوبهٔ مؤرخ ۱۲ تیر ۱۳۶۰/ ۳ ژوئیهٔ ۱۹۸۱ بیروی سیاسی کمیتهٔ مرکزی حزب دموکراتیک خلق، این روزنامه، نشریهٔ کمیتهٔ حزبی استان و شورای نماینده‌گان مردم استان بلخ شد و نشان حزب در راست و نشان دولت در چپِ نامِ آن چاپ میشد.[3]

---

[1] ـ مهدی جعفری خانقاه، *مطبوعات افغانستانی در گذر تاریخ* (تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۲۰۱۰ م.) ص ۲۰.

[2] ـ صالح محمّد خلیق، *سرگذشت روزنامهٔ بیدار* (پیشاور: کانون فرهنگی مولانا جلال‌الدّین محمّد بلخی، ۱۳۸۰)، ص۵۲

[3] ـ همان، ص ۵۲.

با گشایش و به‌کاراندازی دستگاه زنگوگرافی در چاپخانهٔ دولتی بلخ در دی ۱۳۶۲/ ژانویهٔ ۱۹۸۳، بیدار به روزنامه‌یی مصوّر مبدل شد.[۱]

رویه‌ها و ستونهای ویژهٔ روزنامهٔ بیدار در این دوره عبارت بودند از پاسداران، آرمان سرباز، غنچه‌ها، در گسترهٔ ادبیات،گفت‌وگوها و گزارشها، نامه‌ها، دیدگاهها و پیشنهادها، گنج گهر، گنجینهٔ سخن، گذرگاه ذوق، داستان بیدار، زن و زنده‌گی، جوانان، ورزش، زنده‌گی حزبی، گفت‌وشنود، ....[۲]

بهای میانگین اشتراک سالانهٔ روزنامهٔ بیدار در این سالها در بلخ ۱۰۰ افغانی و در جاهای دیگر کشور ۱۱۰ افغانی بود.[۳]

مدیران مسؤول روزنامهٔ بیدار در سالهای ۱۳۵۷/ ۱۹۷۸ ـ ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ به ترتیب، عبدالقادر قادری، محمّد رازق فانی، محمّد محسن احسان، توریالی رزاقیار و سیّد اکرام نسفی و کسانی که درآماده‌سازی ، نبشتن و ویراستاری نبشته‌ها و برگردانها و یا رویه‌ها و ستونهای ویژه و یا فرستاندن سروده‌های خویش با این روزنامه همکاریِ پیوسته داشتند عبارت بودند از: هلال‌الدّین بدری، محمّد عمر فرزاد، فیّاض مهرآیین، تیمورشاه پاییز، اکرام کمال، بشیر احمدی، غوثی خطیبی، عبدالواسع نیازی، ، راز خوژیانی، نور اکبر پایش، وفای نجفی، محمّد ظاهر قاید، عبدالجمیل ظریفی، لعل محمّد همگام، اسدالله عظیمی، غنی برزین‌مهر، مهندس ایرکین، میرویس موج، مبارکشاه بنوچی، محمّد اسحاق دلگیر، کمال‌الدّین راغب، ماریای سزاوار، عبدالسّمیع حامد، فاروق اثر، جلیس، شبگیر، محمّد زمان فیروز، محمّد اسماعیل برهان ابدالی، ژکفر حسینی، شمس‌الحق ریوان و نگارندهٔ این کتاب.[۴]

عبدالقادر قادری فرزند محمّد امان در سال ۱۳۳۰/ ۱۹۵۱ در شهرستان زرمت استان پکتیا زاده شد، فراگیری دانش را در دبیرستان پکتیا و سپس در مدرسهٔ حزبی شهر تاشکند پی گرفت، پیش از کودتای اردیبهشت خبرنگار روزنامهٔ بیدار و سپس به ترتیب، مدیر کُلّ ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ استان بلخ و مدیر مسؤول روزنامهٔ بیدار از ۲۸ اردیبهشت ۱۳۵۷/ ۱۸ مه ۱۹۷۸ تا تیر ۱۳۵۹/

---

[۱] ـ همان، ص ۵۳.

[۲] ـ همان، صص ۵۳ ـ ۵۴.

[۳] ـ همان، ص ۴۹.

[۴] ـ همان، ص ۵۴.

ژوئیهٔ ۱۹۸۰، مسؤول تبلیغ و ترویج و آموزش کمیتهٔ حزبی استان بلخ، دوباره مدیر کُلّ ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ بلخ و مدیر مسؤول روزنامهٔ بیدار از ۱۲ مهر ۱۳۶۰/ ۴ اکتبر ۱۹۸۱ تا ۱۳۶۶/ ۱۹۸۷، معاون شبکهٔ برقِ ۲۲۰ کیلوولت بلخ و پس از پیروزی مجاهدان مدیر یکی از بخشهای کارخانهٔ «سیلو»ی بلخ بود و سر انجام به تاجیکستان و از آن جا به شهر ماسکو پایتخت روسیه کوچید[۱] و در سال ۱۳۸۱/ ۲۰۰۲ در آن جا چشم از جهان فروبست.

محمّد رازق فانی فرزند محمّد صدّیق، شاعر، داستاننویس و طنزپرداز کشور، به گفتهٔ مؤلف سیماها و آواها در زمستان ۱۳۲۲/ ۱۹۴۳در گذر بارانهٔ کابل دیده به جهان گشود، دورهٔ دانش‌آموزی را در کابل و آموزشهای عالی را تا درجهٔ فوق لیسانس در رشتهٔ اقتصاد در بلغارستان به فرجام رسانید، از سال ۱۳۴۰/ ۱۹۶۱ به روزنامه‌نگاری روی آورد و از تیر ۱۳۵۹/ ژوئیهٔ ۱۹۸۰ تا تیر ۱۳۶۰/ ژوئیهٔ ۱۹۸۱ مدیر کُلّ ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ استان بلخ و مدیر مسؤول روزنامهٔ بیدار بود. در سال ۱۳۶۷/ ۱۹۸۸ به ایالت کالیفرنیای آمریکا کوچید و سر انجام به روز یکشنبه ۲ اردیبهشت ۱۳۸۶/ ۲۲ آوریل ۲۰۰۷ در آن جا درگذشت. اثرهای چاپ‌شدهٔ او عبارت اند از مجموعه‌های شعر «ارمغان جوانی» (کابل،۱۳۴۴/ ۱۹۶۵)، «پیامبر باران» (کابل،۱۳۶۵/ ۱۹۸۶)، «ابر و آفتاب» (۱۳۷۳/ ۱۹۹۴) و «شکست شب» (۱۳۷۶/ ۱۹۹۷)، داستان میانهٔ «بارانه» (کابل،۱۳۶۳/ ۱۹۸۴) و مجموعهٔ طنز «آمر با صلاحیت» (کابل، ۱۳۷۷/ ۱۹۹۸).[۲]

محمّد محسن احسان فرزند صالح محمّد اسدی در سال ۱۳۰۸/ ۱۹۲۹در گذر تهٔ تاق شهر مزار شریف، مرکز استان بلخ، زاده شد، پس از فراگیری دانش به ترتیب، در سال ۱۳۳۵/ ۱۹۵۶ سردبیر و ویراستار روزنامهٔ بیدار ، از سال ۱۳۴۳/ ۱۹۶۴ مدیر خبرگزاری باختر در شمال کشور و از سال ۱۳۵۸/ ۱۹۷۹ تا ۱۳۷۴/ ۱۹۹۵ که بازنشسته شد معاون ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ بلخ و معاون روزنامهٔ بیدار و از تیر ۱۳۶۰/ ژوئیهٔ ۱۹۸۱ چند ماهی نگارندهٔ مسؤول روزنامهٔ بیدار بود و در ۱۰

---

[۱] ـ همان، صص۵۴ ـ ۵۵.

[۲] ـ همان، صص۵۵ ـ ۵۶؛ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳، ص۷۴۹؛ محمّد صادق عصیان، *سیما و سخن* (شاعران و نویسنده‌گان بلخ، سمنگان و سرپل) (کابل: بنیاد فرهنگ و جامعهٔ مدنی، ۱۳۸۵)، ص ۵۴۲؛ محمّد حسین محمدی، «نمایهٔ ادبیات داستانی» در *فصلنامهٔ درّ دری*، ۵ (بهار ۱۳۷۷)، ص ۱۰۰.

خرداد ۱۳۷۸/ ۳۱ مه ۱۹۹۹ در شهر مزار شریف دیده از جهان فرو بست و در پهلوی آرامگاه بابا قنبر «رح» به خاک سپرده شد.[۱]

توریالی رزّاقیار فرزند میرزا عبدالرّزاق مهجور فرزند میرزا غلام یحیای خُلمی در سال ۱۳۳۳/ ۱۹۵۴ در گذر خواجه‌گی شهر خُلم استان بلخ به جهان آمد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبستانهای احمدالخضرویهٔ شهرستان شولگره و ابو نصر فارابی شهرستان دولت آباد بلخ و دبیرستانهای خُلم و باختر و آموزشهای عالی را در دانشگاه بلخ در رشتهٔ گزارشگری به انجام رسانید و سپس به ترتیب، در سال ۱۳۶۲/ ۱۹۸۳ دبیر و رئیس اتحادیهٔ ژورنالیستان بلخ، از سال ۱۳۶۶/ ۱۹۸۷ تا ۱۳۷۷/ ۱۹۹۸ رئیس ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ استان بلخ و همزمان تا ۱۳۶۹/۱۹۹۰ مدیر مسؤول روزنامهٔ بیدار، در سال ۱۳۷۷/ ۱۹۸۸ معین ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ استانهای شمالی کشور و از ۱۳۷۷/ ۱۹۹۸ تا ۱۳۷۸/ ۱۹۹۹ مسؤول خبرگزاری باختر استان بلخ بود و در زمان حاکمیت طالبان به پاکستان و سپس به ایالات متحدهٔ آمریکا کوچید و تا اکنون در همان جا میزید.

از او رساله‌هایی به نامهای «بیت‌الشّفا» (بلخ، ۱۳۷۳/ ۱۹۹۴)، «وسایل اطلاعات جمعی ولایت (استان) بلخ» (بلخ، ۱۳۶۵/ ۱۹۸۶)، «کوتاه درنگی در زمینهٔ گاهنامه و ویژه‌گیهای بلخ» (بلخ، ۱۳۷۰/ ۱۹۹۱)، «کج‌قلمیها» (مجموعه‌یی از طنزها) (بلخ، ۱۳۷۲/ ۱۹۹۳)، «نوروز: دیروز و امروز» (بلخ، ۱۳۸۶/ ۲۰۰۷)، «ژورنالیسم» (طنز) (بلخ، ۱۳۷۳/ ۱۹۹۴)، »بستر معنیها» (بلخ، ۱۳۸۸/ ۲۰۰۹) و «پارسی را پاس داریم» (بلخ، ۱۳۸۷/ ۲۰۰۸) به چاپ رسیده اند و اثرهایی به نامهای «پا به پای زمان»، «تعرض به بیت‌المال» (طنز)، «بناهای تاریخی بلخ»، «نگاهی به تاریخ افغانستان» و «تاریخ در تصاویر» آمادهٔ چاپ اند.[۲]

سیّد اکرام نسفی فرزند سیّد عبدالکریم در سال ۱۳۳۳/ ۱۹۴۵ در شهر اندخود استان فاریاب دیده به جهان گشود، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبیرستان باختر شهر مزار شریف و آموزشهای عالی

---

[۱] ـ صالح محمّد خلیق، *سرگذشت روزنامهٔ بیدار* (پیشاور: کانون فرهنگی مولانا جلال‌الدّین محمّد بلخی، ۱۳۸۰)، ص ۵۷؛ «یک ضایعهٔ فرهنگی» در *روزنامهٔ بیدار*، ۱ (۳ تیر ۱۳۷۸) ص ۳.

[۲] ـ توریالی رزّاقیار، *پارسی را پاس داریم* (مجموعهٔ سخنرانیها، نوشته‌ها و مصاحبه‌ها) ([بلخ]: کانون فرهنگی مهر،۱۳۸۷)، ص پشت جلد کتاب؛ سلطان محمّد انصاری، *انکشاف امروزی شهر مزار شریف* (بلخ: شهرداری مزار شریف، ۱۳۷۴، صص ۸۴ ـ ۸۵؛ صالح محمّد خلیق، *سرگذشت روزنامهٔ بیدار* (پیشاور: کانون فرهنگی مولانا جلال‌الدّین محمّد بلخی، ۱۳۸۰)، صص ۵۸ ـ ۵۹.

را در دانشکدهٔ ادبیات دانشگاه کابل به انجام رسانید، سپس به ترتیب، استاد دانشسرای تکنیکی نفت و گاز بلخ، عضو ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ استان بلخ و از سال ۱۳۶۹/ ۱۹۹۰ تا ۱۳۷۳/ ۱۹۹۴مدیر مسؤول روزنامهٔ بیدار بود و اکنون در شهر تاشکند میزید.[۱]

بلخ

مجلّهٔ بلخ در دور دوم نشراتی خود از ۱ فروردین ۱۳۵۷ /۲۱ مارس ۱۹۷۸ تا سال ۱۳۵۹/ ۱۹۸۰ از سوی ادارهٔ نشریه‌های استانهای وزارت اطلاعات و فرهنگ با شماره‌گان ۲۰۰ نسخه و با پشتی رنگی به گونهٔ مصوّر در ۴۰ تا ۷۰ رویه به اندازهٔ ۲۲×۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای اجتماعی، سیاسی شعر، داستان، گفت‌وگوها و گزارشها بود.

در شمارهٔ هفتم سال دوم این مجلّه که در مهر ۱۳۵۸/ اکتبر ۱۹۷۹ منتشر شده است مدیر مسؤول آن محمّد ابراهیم پیکارجو، معاون آن محمّد اسماعیل عصمت‌یار و عضوهای مسلکی آن غلام سخی اعظمی و عبدالغفار غفوری شناسانده شده و داستانی از تورپیکی قیّوم، برگردانی از صدیق رهپور، سروده‌هایی از شبگیر پولادیان، خالد رشید و هارون یوسفی و نوشته‌هایی از م. فاضل، عصمتیار، شاه زالی وحدت، علی اصغر بشیر و عبدالرّسول مهجور چاپ شده اند.

پیام خون

پیام خون، نشریهٔ سازمان نصر افغانستان، در سال ۱۳۶۰/ ۱۹۸۱ در ۹ شمارهٔ ۳۰ تا ۵۰ رویه‌یی به اندازهٔ ۱۷×۲۲ سانتیمتر به گونهٔ فتوکپی در یک رنگ به زبان فارسی دری در شهرستانهای چهارکنت و شولگر استان بلخ منتشر شد و دربرگیرندهٔ موضوعهای سیاسی و اجتماعی بود.[۲]

---

[۱] ـ صالح محمّد خلیق، *سرگذشت روزنامهٔ بیدار* (پیشاور: کانون فرهنگی مولانا جلال‌الدّین محمّد بلخی، ۱۳۸۰)، ص ۵۹

[۲] ـ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳، صص ۴۵۵ ـ ۴۵۶؛ دکتر محمّد حلیم تنویر، *تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان* (پیشاور: بخش انتشارات علمی و فرهنگی انستیتوت تحقیقات و بازسازی افغانستان در هالند، ۱۳۷۸)، ص ۴۴۷. دوره‌یی از «پیام خون» دوباره در ایران هم چاپ شد و نیز نشریه‌یی با همین نام و از سوی همین سازمان، پیش از پیریزی حزب وحدت اسلامی، در پاکستان منتشر میشد.

یولدوز

یولدوز (ستاره)،[۱] نشریهٔ وزارت اقوام و قبایل کشور، که از ۱۵تیر ۱۳۵۷/ ۶ ژوئیهٔ ۱۹۷۸ در شهر کابل منتشر میشد، از سال ۱۳۶۲/ ۱۹۸۳ از سوی استانداری بلخ به مدیریت‌مسؤولی عبدالله رویین در ۴ رویه به اندازهٔ ۳۰×۴۲ سانتیمتر در هر هفته دو بار به روزهای یکشنبه و چهارشنبه به زبان ازبکی در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای سیاسی، اجتماعی، تاریخی، فرهنگی و ادبی بود. عبدالحکیم شرعی جوزجانی، آیخان بیانی، سیّد محمّد عالم لبیب، نورالله آلتای، محمّد امین متین اندخویی، محمّد نبی فروغ، مصطفاقل یرش، تاج محمّد مستعد و ... از همکاران قلمی این نشریه بودند.

عبدالله رویین فرزند عبدالحی در سال ۱۳۲۷/ ۱۹۴۹در شهر کندز زاده شد،[۲] دوره‌های دبستان و دبیرستان را در زادگاهش به پایان برد و در سال ۱۳۵۶/ ۱۹۷۷ در رشتهٔ دانشهای اسلامی از مدرسهٔ تخارستان گواهینامه گرفت و سپس به ترتیب، از سال ۱۳۵۶/ ۱۹۷۷ تا ۱۳۵۷/ ۱۹۷۸ آموزگار در دبیرستان خلج شهرستان خلج استان هیرمند و دادستان در شهرستان دشت ارچی استان کندز، درسال ۱۳۵۷/ ۱۹۷۸ مدیر کتابخانهٔ ادارهٔ تفتیش وزارت دادگستری، از سال ۱۳۵۸/ ۱۹۷۹ تا ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ معاون و سپس مدیر مسؤول نشریهٔ یولدوز، از سال ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ تا ۱۹۹۳/۱۳۷۲ معاون شورای فرهنگی جنبش ملّی ـ اسلامی افغانستان، در سال ۱۳۷۲/ ۱۹۹۳ مدیر مسؤول نشریهٔ توغری یول (راه راست)، سپس تا سال ۱۳۸۰/ ۲۰۰۱ مسؤول چاپخانهٔ خصوصی فرهاد واز سال ۱۳۸۰/ ۲۰۰۱ تا ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴ رئیس ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ استان بلخ بود و از سال ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴ مدیر بخش گردشگری آن اداره است.

آرمان مجاهد

آرمان مجاهد، نشریهٔ اتّحادیهٔ اسلامی استانهای شمالی افغانستان، از سال ۱۳۶۳/ ۱۹۸۴ تا ۱۳۶۴/ ۱۹۸۵ با شماره گان ۵۰۰ نسخه و اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در شهر

---

[۱] ـ توریالی رزّاقیار، *وسایل اطلاعات جمعی استان بلخ* (بلخ: اتّحادیهٔ ژورنالیستان استان بلخ، ۱۳۶۵)، صص ۵ ـ ۶؛ دکتر محمّد حلیم تنویر، *تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان* (پیشاور: بخش انتشارات علمی و فرهنگی انستیتوت تحقیقات و بازسازی افغانستان در هالند، ۱۳۷۸)، صص ۴۱۶ و ۴۴۹.

[۲] ـ محمّد اسحاق دلگیر، *سرود آشتی* (بلخ: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۶۵)، ص۱۴.

پیشاور چاپ و در شمال کشور پخش میشد و دربرگیرندۀخبرهای جبهه‌های مجاهدان و نبشته‌های سیاسی بود.[۱]

بلخ

بلخ، فصلنامۀ علمی دانشگاه بلخ، در دور یکم نشراتی خود از فروردین ۱۳۶۸/ مارس ـ آوریل ۱۹۸۹ تا اسفند ۱۳۶۹/ ۱۹۹۱ در ۸ شماره و ۳ مجلد تا ۱۳۶ رویه‌یی به اندازۀ ۱۷× ۲۳ سانتیمتر به گونۀ زیراکس به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شده و دربردارندۀ نبشته‌های پژوهشی استادان دانشگاه بلخ در بخشهای تاریخ، زبان، ادبیات، مهندسی، اقتصاد، کشاورزی، حقوق، الهیات، پزشکی و آموزش و پرورش بود.

شمارۀ یکم مؤرخ فروردین ـ خرداد ۱۳۶۸/ آوریل ـ ژوئن ۱۹۸۹ و شمارۀ ۲ ـ ۴ مؤرخ تیر ـ اسفند ۱۳۶۸/ ژوئیه ۱۹۸۹ ـ مارس ۱۹۹۰ در یک مجلد به مدیریت‌مسؤولی مهندس ضیاءالدین ضیا و شمارۀ ۱ ـ ۴ مؤرخ فروردین ـ اسفند ۱۳۶۹/ آوریل ۱۹۹۰ ـ مارس ۱۹۹۱ در یک مجلد به مدیریت‌مسؤولی صالح محمّد دوراندیش منتشر شده اند.

در شمارۀ سال ۱۳۶۹/ ۱۹۹۰ـ ۱۹۹۱ گروه دبیران این مجلّه: شیر آقا جرأت، عبدالفقیر رستگار، دکتر محمّد میرزا پیمان، وحیدالله کشتمند، صالح محمّد دوراندیش، میرزا محمّد، نثار احمد کوهستانی، عبدالعلی و سکندر سپهر از استادان دانشگاه بلخ شناسانده شده اند.

در شماره‌های این دور نشراتی مجلّۀ «بلخ» نبشته‌های پژوهشی‌یی از پاکروان، امان‌الله، عبدالحفیظ لطیفی، دکتر سلطان احمد پوپلیار، صالح محمّد دوراندیش، دکتر محمّد میرزا پیمان، مهندس محمّد صدیق ضرّابی، سکندر سپهر، عبدالقیّوم فدایی و ... به چاپ رسیده اند.

مهندس ضیاءالدّین ضیا فرزند ایشان نظام‌الدّین در بلخ زاده شد، آموزشهای عالی را در رشتۀ برق در دانشسرای پولی‌تکنیک کابل به فرجام رسانید و به سمّتهای استاد دانشکدۀ مهندسی دانشگاه بلخ، مدیر مسؤول مجلّۀ علمی بلخ و معاون اداری آن دانشگاه کار کرد و از سال ۱۳۷۶/ ۱۹۹۷در استانبول ترکیه میزید.

---

[۱] ـ دکتر محمّد حلیم تنویر، *تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان* (پیشاور: بخش انتشارات علمی و فرهنگی انستیتوت تحقیقات و بازسازی افغانستان در هالند، ۱۳۷۸)، ص ۴۶۸.

صالح محمّد دوراندیش فرزند عزیز محمّد در سال ۱۳۳۴/ ۱۹۵۵ درشهرستان اندراب استان بغلان زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزشی را در زادگاه خود و آموزشهای عالی را تا درجهٔ فوق لیسانس در دانشگاه کابل در رشتهٔ زبان و ادبیات فارسی دری به پایان رسانید و از سال ۱۳۶۳/ ۱۹۸۴ تا ۱۳۶۷/ ۱۹۸۸ استاد دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه کابل و سپس استاد دانشکدهٔ ادبیات دانشگاه بلخ و همزمان رئیس دانشکدهٔ ادبیات، معاون علمی دانشگاه، مدیر مسؤول مجلهٔ علمی بلخ و مسؤول بخش فارسی دری آن دانشگاه بوده است.

اثرهای چاپ‌شده و چاپ‌ناشدهٔ او عبارت اند از: بررسی ساختار صرفی تاریخ گردیزی، بررسی دستوری واژهٔ عشق در دیوان کبیر شمس، زادگاه و خاستگاه زبان دری، دگرگونیهای آوازی زبان دری و تاجیکی، فردوسی و زبان او، برخی از ویژه‌گیهای دستوری زبانِ تزوکات تیموری، فرهنگ تشریحی اصطلاحهای زبانشناسی، روش نگارش مقاله‌های علمی، شیران بامیان.

پیام بلخ

دوماهنامهٔ پیام بلخ، نشریهٔ جبهه‌های شهید ذبیح‌الله جمعیت اسلامی افغانستان، در دور یکم نشراتی خود از آذر ۱۳۶۹/ نوامبر ۱۹۹۰ تا اردیبهشت ۱۳۷۰/ مه ۱۹۹۱ به مدیریت‌مسؤولی عبدالعلیم حمیدی با پشتی رنگین در۳ شمارهٔ ۵۴ رویه‌یی به اندازهٔ ۲۱× ۲۹ سانتیمتر به زبان فارسی دری در تهران چاپ ودر استان بلخ پخش شد و دربرگیرندهٔ موضوعهای خبری، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، دینی و عرفانی بود.[۱]

امّ‌البلاد

ماهنامهٔ امّ‌البلاد، نشریهٔ بخش فرهنگی جبهه‌های استاد ذبیح‌الله شهید جمعیت اسلامی افغانستان، در دور یکم نشراتی خود از شهریور ۱۳۷۰/ سپتامبر ۱۹۹۱ تا فروردین ۱۳۷۱/ آوریل ۱۹۹۲ در ۸

---

[۱] ـ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳، ص ۴۶۰؛ دکتر محمّد حلیم تنویر، *تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان* (پیشاور: بخش انتشارات علمی و فرهنگی انستیتوت تحقیقات و بازسازی افغانستان در هالند، ۱۳۷۸)، ص ۴۲۷؛ دکتر محمّد هاشم عصمت‌اللّهی، *نظام مطبوعات افغانستان*، چاپ یکم (تهران: انتشارات بیکران، ۱۳۸۲)، ص۴۳۵؛ دکتر ذبیح‌الله فطرت، «بر چکاد مطبوعات بلخ» در *مجلّهٔ امّ‌البلاد*، ۳ (۱ فروردین ۱۳۸۲) ص ۹۳.

شمارهٔ تا ۳۲ رویه‌یی به اندازهٔ ۲۱× ۲۹ سانتیمتر به زبان فارسی دری به مدیریت‌مسؤولی مولوی محمّد شاه عادلی و کوشش محمّد قاسم فیضی وسپس به ریاست محمّد حنیف حنیف بلخی و مدیریت‌مسؤولی محمّد انور موحد در پیشاور چاپ و در بلخ منتشر شد و دربرگیرندهٔ موضوعهای دینی، سیاسی و فرهنگی بود. این مجلّه از شمارهٔ یکم تا شمارهٔ چهارم در مجلدهای جدا گانه و شماره‌های پنجم تا هفتم در یک مجلد و شمارهٔ هشتم که واپسین شمارهٔ دور یکم نشراتی آن است پس از گشایش بلخ به دست مجاهدان، از چاپ بر آمد. بنیانگذار این نشریه عطا محمّد نور رئیس سیاسی ـ نظامی زون شمالِ جمعیت اسلامی بود.

استاد آیینه، محمّد حنیف حنیف بلخی، محمّد قاسم فیضی، محمّد صدیق راستی، مولوی عبادالله، سیّد کمال هاشمی، نذری فرخاری، عبدالوالی انصاری، محمّد امین مدقق، مولوی صالح محمّد فطرت، مولوی محمّد اسماعیل لبیب بلخی، موحد، خواجه عبدالصّمد، مستقیم و الله داد بابه- یادگاری از شمار همکاران قلمی دور یکم نشراتی امّ‌البلاد بودند.[1]

مولوی محمّد شاه عادلی فرزند عادلشاه، عضو شورای اجرایی جمعیت اسلامی افغانستان، در سال ۱۳۱۳/ ۱۹۳۴ در دهکدهٔ شیرآباد شهرستان دهدادی استان بلخ زاده شد، در مدرسهٔ عالی اسدیهٔ بلخ دانش آموخت و به سمّت استاد در آن مدرسه و دبیرستانهای باختر و شهید بلخی کار کرد، از سال ۱۳۵۷/ ۱۹۷۸ تا پیروزی انقلاب اسلامی در سنگرهای جهاد بود، در سال ۱۳۷۰/ ۱۹۹۱ مدیریت‌مسؤولی مجلهٔ «امّ‌البلاد» را به دوش داشت، پس از روی کار آمدن دولت اسلامی، رئیس دیوان جزای دادگاه عالی کشور شد و از سال ۱۳۸۶/ ۲۰۰۷ رئیس شورای علما و رئیس شورای اخوت اسلامی استان بلخ است.

محمّد انور موحد، زادهٔ بلخ و از دانش‌آموخته‌گان و قلم‌به‌دستان این خطّهٔ فرهنگپرور و دومین و واپسین مدیرمسؤول مجلّهٔ «امّ‌البلاد» دردور یکم نشراتی آن است.

---

[1] ـ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳، صص ۱۱۰ ـ ۱۱۱ و ۴۶۰؛ صالح محمّد خلیق، «دیروز و آیندهٔ «ام‌البلاد»» در *مجلهٔ ام‌البلاد*، ۱ (اسفند ۱۳۷۶)، صص ۳ ـ ۴؛ «نگاهی بر مجلهٔ ام‌البلاد» در *مجلّهٔ جنبش*، ۱ (پاییز ۱۳۷۱)، ص ۴۵.

بخش سوم

روزنامه‌نگاری در بلخ در دورهٔ حاکمیت دولت اسلامی

(۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ ـ ۱۳۷۷/ ۱۹۹۸)

رویدادهای سیاسی بلخ و کشور

به دنبال خیزش نیروهای زیر فرماندهی عبدالمؤمن، عبدالرّشید دوستم و سیّد حسام الدّین، ژنرالان ارتش کشور و همکاری مجاهدان به فرماندهی احمد شاه مسعود با آنان، شهر مزار شریف، مرکز استان بلخ، در ۲۶ اسفند ۱۳۷۰/ ۱۶ مارس ۱۹۹۲ بدون درگیری به دست آن نیروها افتاد و شورای نظامی‌یی که پسان ساختار سیاسی جنبش ملی ـ اسلامی از آن ساخته شد به رهبری ژنرال عبدالرشید دوستم و عضویت فرماندهان جهادی رهبری استانهای شمالی افغانستان را در دست گرفت. با پیشروی این نیروها به فرماندهی احمدشاه مسعود به کابل، سرانجام در ۸ اردیبهشت ۱۳۷۱/ ۲۸ آوریل ۱۹۹۲ دولت رسماً از حزب وطن به مجاهدان گذرانده شد و حضرت صبغت‌الله مجددی، رئیس شورای جهادی، رهبری دولت اسلامی افغانستان را دردست گرفت. مجددی در یکم خرداد ۱۳۷۱ / ۲۲۲ مه ۱۹۹۲ سفری به استان بلخ داشت که با پذیرایی گرم ژنرال دوستم روبه‌رو شد و در این سفر همهٔ فرماندهانی را که در سرنگونی حکومت دکتر نجیب‌الله نقش داشتند رتبه های بلندتر داد. حضرت مجددی پس از سپری‌شدن میعاد دو ماههٔ ماموریتش، در ۷ تیر ۱۳۷۱/ ۲۸ ژوئن ۱۹۹۲ قدرت را به شورای رهبری سپرد و استاد برهان‌الدّین ربّانی برای مدّت چهار ماه در رأس دولت اسلامی آمد.[۱]

---

[۱] ـ دکتر محمّد حلیم تنویر، *تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان* (پیشاور: بخش انتشارات علمی و فرهنگی انستیتوت تحقیقات و بازسازی افغانستان در هالند، ۱۳۷۸)، ص ۵۷۶.

در دورهٔ حکومت استاد ربّانی، دولت اسلامی با چالشهای امنی فراوانی روبه‌رو بود. در این دوره، جنگهای حزبها و سازمانهای جهادی با همدیگر، در کابل و استانهای دیگر کشور، تلفهای جانی و زیانهای مالی و ویرانیهای فراوانی را به بار آوردند. در اثر این درگیریها که با خشونتهای شدیدی همراه بودند، دور تازه‌یی از کوچیدنها به بیرون و جابه‌جاییها در درون کشور آغاز یافت. در این میان، استان بلخ که از آرامش بهتری برخوردار بود بیشترین بیجاشده‌گان کابل را در خود جا داد. برخی از این بیجاشده‌گان از این استان از راه شهر مرزی حیرتان رهسپار کشورهای دیگر میشدند.

در همین حال و هوا، در ۹ دی ۱۳۷۱/ ۳۰ دسامبر ۱۹۹۲ شورای اهل حلّ و عقد در کابل دورهٔ ریاست جمهوری استاد ربانی را تمدید کرد، اما دامنهٔ جنگهای داخلی گسترده‌تر شد.[۱]

کوششهای پیهم سیاسی سازمان ملل و کشورهای ذیدخل برای بازآوردن آرامش و ثبات در کشور به برایندی نرسیدند. در ادامهٔ بالاگرفتن این درگیریها، جنبش ملّی ـ اسلامی، حزب اسلامی، جبههٔ نجات ملّی و حزب وحدت اسلامی در پایان سال ۱۳۷۱ / آغاز ۱۹۹۳ ائتلافی را به نام «شورای هماهنگی» در برابر حکومت استاد ربّانی پیریختند[۲]و با یورش‌بردن همزمان در ۱۱ دی ۱۳۷۲/ ۱ ژانویهٔ ۱۹۹۴ به پایگاههای جمعیت اسلامی در بلخ و کابل و جاهای دیگر کشور دست به کودتای خونینی زدند. این کودتا اگر چه در پایتخت کشور ناکام شد، اما در بلخ به بیرون‌راندن نیروهای جمعیت اسلامی از این استان و به تاراج رفتن جاهای تاجیک‌نشین از سوی نیروهای جنبشِ عمدتاً آمده از استانهای غربی بلخ، انجامید و از آن زمان تا افتادن کابل در ۴ مهر ۱۳۷۴/ ۲۶ سپتامبر ۱۹۹۵ به دست طالبان، بلخ همچون مرکز استانهای شمالی کشور ادارهٔ سیاسی مستقلی داشت.

پس از افتادن کابل به دست طالبان، مقامهای دستگاه دولت اسلامی به شمول استاد ربّانی و مهندس حکمتیار به شمال افغانستان آمدند و با مشارکت جنبش، در آغاز شهر تالقان، مرکز استان تخار، و سپس شهر مزار شریف، مرکز استان بلخ، را پایتخت موقت کشور برگزیدند. . نیروهای شمال در ۱۹ مهر ۱۳۷۵/ ۱۰ اکتبر ۱۹۹۶ در نشستی در خنجان، به ریاست احمد شاه مسعود رهبر

---

[۱] ـ همان، صص ۵۹۳ ـ ۵۹۴.

[۲] ـ همان، ص ۶۰۰.

پایداری، شورایی را به نام «دفاع از وطن» ساختند. در همین روزگار، طالبان با همیاری ژنرال عبدالملک یک تن از رهبران جنبش، با پیشروی از سوی فاریاب و جوزجان، در ۳ خرداد ۱۳۷۶/ ۲۴ مه ۱۹۹۷ استان بلخ را به تصرّف خویش در آورده ملاّ عبدالرّزاق را استاندار بلخ گماشتند، امّا به زودی در ۶ خرداد / ۲۷ مه با خیزش مشترک نیروهای جمعیت اسلامی، حزب وحدت، جنبش و حرکت اسلامی سرکوب شدند.[۱] استان بلخ، به ویژه شهرهای مزار شریف و حیرتان در سال ۱۳۷۷/ ۱۹۹۸ جنگهای خونینی میان نیروهای حزب وحدت اسلامی و جنبش را نیز سپری کرد. همچنان از ۱۷ شهریور ۱۳۷۶/ ۸ سپتامبر ۱۹۹۷ که شهر خُلم به دست طالبان افتاد، شهر مزار شریف محاصرهٔ یک ماهه‌یی توسط طالبان را از سر گذرانید که سرانجام در ۸ اوت همان سال به تصرّف طالبان در آمد.[۲]

در دورهٔ حاکمیت دولت اسلامی، در استان بلخ از آغاز پیروزی تا کودتای شورای هماهنگی، به ترتیب، میر عبدالرّحمان انصاری و مولوی محمّد علم؛ از کودتا تا افتادن کابل به دست طالبان، مولوی محمّد عثمان سالکزاده و سپس تا افتادن بلخ به دست طالبان، مولوی محمّد علم استاندار بودند[۳] و حزبهایی که در این استان فعالیت داشتند، عبارت بودند از: جمعیت اسلامی، جنبش ملّی ـ اسلامی، حزب وحدت اسلامی، حرکت اسلامی، حرکت انقلاب اسلامی، حزب اسلامی، جبههٔ نجات ملی و محاذ ملی.

وضعیت روزنامه‌نگاری در بلخ

دورهٔ حاکمیت دولت اسلامی (۱۳۷۱ ـ ۱۳۷۷/ ۱۹۹۲ـ ۱۹۹۸)، در تاریخ روزنامه‌نگاری در بلخ از جایگاهی ویژه برخوردار است. در این دوره، به ویژه پس اعلام شهر مزار شریف به حیث

---

[۱] ـ دکتر محمّد حلیم تنویر، *تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان* (پیشاور: بخش انتشارات علمی و فرهنگی انستیتوت تحقیقات و بازسازی افغانستان در هالند، ۱۳۷۸)، ص ۶۲۳.

[۲] ـ صالح محمّد خلیق، *تاریخ ادبیات بلخ از کهنترین روزگاران تا اوایل سدهٔ بیست و یکم* (کابل: انجمن نویسنده‌گان بلخ)، ۱۳۸۷، ص ۳۹۰.

[۳] ـ همان، ص ۳۹۰.

پایتخت موقت کشور در زمان ریاست استاد برهان‌الدّین ربّانی، نشریه‌های غیر دولتی فراوانی در بلخ پدید آمدند. برخی از این نشریه‌ها در گذشته در کابل منتشر میشدند.

نشریه‌های این دوره را روی همرفته میتوان به چهار دسته بخشبندی کرد:

۱ ـ نشریه‌های وابسته به نهادهای دولتی مانند بیدار، چشمه، دانش و جامعه، بلخ، یولدوز، پاسداران میهن و ارشاد؛

۲ ـ نشریه‌های وابسته به حزبها و سازمانهای جهادی و سیاسی و نهادهای وابسته به آنها مانند امّ-البلاد، جنبش، ندای اسلام، پیام توحید، میثاق ایثار، پیام جهاد، مجاهد، گوهر، کوثر، حرم، فلاح، پیام بلخ، جوانان نهضت، صراط، مقاومت بلخ، پیام زن، ارمغان، هفته‌نامه، صراط‌المستقیم و ...؛

۳ ـ نشریه‌های وابسته به نهادهای فرهنگی و اجتماعی مانند راه، یاغدو، صدای اطفال، نور، قبه-الاسلام، بیان، تبلیغ اسلام، توغری یول، آینده و ...؛

۴ ـ نشریه‌های خصوصی مانند خواهر برادر سلام!، سلام، وحدت، اندیشه و شوخک.

در دورهٔ حاکمیت دولت اسلامی نیز رادیو ـ تلویزیون بلخ ، مانند گذشته، یگانه رسانهٔ شنیداری و دیداری در بلخ بود.

نهادهای روزنامه‌نگاری بلخ

در دورهٔ حاکمیت دولت اسلامی خبرگزاری باختر و گروه گزارشگری دانشگاه بلخ از نهادهای روزنامه‌نگاری در بلخ بودند.

خبرگزاری دولتی باختر در بلخ مانند گذشته در ساختار ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ استان بلخ به کار خود ادامه میداد و محمّد شفیق عثمانی گردانندهٔ آن بود.

محمّدشفیق عثمانی در سال ۱۳۴۵/ ۱۹۶۶ در بلخ زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبیرستان باختر و آموزشهای عالی را در دانشکدهٔ روزنامه‌نگاری دانشگاه کابل به پایان برد، در سال ۱۳۶۴/ ۱۹۸۵ کار در خبرگزاری باختر در بلخ را به حیث معاون آن اداره آغاز کرد و در زمان حاکمیت دولت اسلامی مدیر کُلّ آن خبرگزاری بود و سپس در بخشهای دیگر ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ بلخ کار کرد و اکنون مدیر گمرک شهر مرزی حیرتان استان بلخ است.

در سال ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ ادارهٔ دیگری به نام خبرگزاری باختر شمال در سطح استانهای بلخ، سمنگان، جوزجان، سرپل و فاریاب به گردانندهگی ساخته شد که مرکز آن در بلخ بود و خبرگزاری باختر بلخ در ساختار آن قرار گرفت. مدیر این اداره محمّد هاشم مخدوم، معاون آن محمّد عالم اکبری و گزارشگران آن بانو روشن روشنا، بانو ملالی امانی، بانو قدسیه تیمور و چند تن دیگر بودند.

محمّد هاشم مخدوم فرزند محمّد امین مخدوم، روزنامه‌نگار و شاعر و نویسندهٔ طنزپرداز، در سال ۱۳۲۹/ ۱۹۵۰ در شهر سرپل به جهان آمد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبیرستان انصاری در کابل و آموزشهای عالی را در دانشکدهٔ دانشهای ارتباطات اجتماعی دانشگاه تهران در سال ۱۳۵۹/ ۱۹۸۰ به پایان برد و سپس به ترتیب، کارمند روزنامه‌های «انیس» و «پیام»، دبیر نشراتی جبههٔ ملّی پدروطن، رئیس ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ استان سرپل، رئیس خبرگزاری باختر شمال، رئیس دفتر معاونیت وزارت دفاع، مدیر کُلّ سازمان بین‌المللی کار در وزارت کار و امور اجتماعی و مدیر مسؤول نشریهٔ «آیینهٔ سرپل» بود و اکنون در دفتر پشتیبانیِ کودکان در سرپل کار میکند.

گروه ژورنالیسم (گزارشگری) در سال ۱۳۷۲/ ۱۹۹۳ در ساختار دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ پیریزی شد و تا اکنون دانشجویان را تا درجهٔ لیسانس آموزش میدهد. در دورهٔ حاکمیت دولت اسلامی سکینه‌بانوی غضنفر گردانندهٔ این گروه بود.

آغاز کار چاپخانه‌های خصوصی در بلخ

چاپخانه‌های خصوصی در بلخ، نخستین بار در سال ۱۳۷۳/ ۱۹۹۴ در دورهٔ حاکمیت مجاهدان اجازهٔ فعالیت یافته اند و سیّد هاشم، نوید، بدری و صدوری از نخستین آنها بودند .برخی از این چاپخانه‌ها با ابزارهای بسیار عادی مانند ماشینهای نگارش دستی و برقی، گستتز و زیراکس و شماری با ماشین آفسیت نوع «روتا» مجهز بودند. چاپخانهٔ «مولانا» وابسته به دفتر اسکان بشر سازمان ملل (هبیتات) یگانه چاپخانهٔ غیر دولتی در استان بلخ بود که با ماشین آفسیت نوع «سولنا» و ابزارهای عصری مجهز بوده برای چاپ کتابهای درسی دبستانها و دبیرستانها و نیز نشریه‌ها کار میکرد.

در همین دوره، چاپخانۀ غیر دولتی دیگری به نام «فریعونیان» در شهر شبرغان، مرکز استان جوزجان، به صاحب‌امتیازی جنبش ملی ـ اسلامی افغانستان پیریزی شد که مجهز با ماشین آفسیت نوع «سولنا» بود و شماری از پرتیراژترین نشریه های بلخ در آن به چاپ میرسیدند.

صنعت چاپ در شمال

در این دوره برای نخستین بار در استانهای شمالی کشور، انتشار نشریه‌ها با چاپ آفسیت در چاپخانۀ مولانا وابسته به دفتر اسکان بشر سازمان ملل (هبیتات) در بلخ و چاپخانۀ فریغونیان وابسته به جنبش ملّی ـ اسلامی افغانستان در شهر شبرغان آغاز شد. ندای اسلام و راه و به دنبال آنها نور، حرم، پیام توحید، پاسداران میهن و خواهر، برادر، سلام!، از نخستین نشریه‌هایی بودند که در بلخ با چاپ آفسیت انتشار یافتند.

و برخی از نشریه‌های بلخ چون بیدار و شماره‌های نخستین اندیشه و سلام در چاپخانۀ دولتی بلخ که با یک پایه ماشین هایدرلبرگ آلمانی مجهز بود و نشریۀ ارمغان و شماره‌های نخستین ندای اسلام در چاپخانۀ دولتی فاریاب با چاپ حروفی منتشر میشدند، امّا این چاپخانه‌ها در سالهای پسین حاکمیت دولت اسلامی از فعالیت باز ماندند. مروجترین ابزارهای تکثیر و چاپ در این سالها گستتر و زیراکس بود و بیشترین نشریه‌های بلخ از جمله نشریه‌هایی که پیشتر با چاپ حروفی منتشر میشدند با بهره‌گیری از این ابزارهای ساده چاپ شده اند.

کاربرد رایانه در صنعت چاپ در بلخ، نیز نخستین بار در همین دوره آغاز شد، امّا همواره نشریه‌های حروفچینی‌شده با ماشین نگارش دستی و یا برقی به گونۀ آفسیت و نشریه‌های حروفچینی‌شده و برگ‌آرایی‌شده با رایانه به گونۀ زیراکس چاپ شده اند.

به دلیل نبود چاپخانه‌های عصری در کشور، برخی از نشریه‌های بلخ مانند ندای اسلام و جنبش در سالهای ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ ـ ۱۳۷۲/ ۱۹۹۳ پیش از پیریزی چاپخانۀ فریغونیان با حروفچینی توسط ماشین نگارش در چاپخانۀ آفسیت شهرستان ده‌نو استان سرخان‌دریای جمهوری ازبکستان و دور دوم مجلّۀ امّ‌البلاد با حروفچینی و برگ‌آرایی رایانه‌یی در چاپخانۀ آفسیت انتشارات سوره در تهران به چاپ رسیده اند.

آن گونه دیده میشود، در این دوره با وجود افزایش شمار نشریه‌ها در بلخ، برای بلند بردن کیفیت چاپ از راه پیریزی چاپخانه‌های پیشرفته و یا تجهیز چاپخانه‌های پیشین با ابزارهای نوِ صنعت چاپ گامی بنیادین برداشته نشده است.

وضعیت آزادی رسانه‌ها

در سالهای حاکمیت دولت اسلامی که نهادهای دولتی استانهای شمالی کشور تا سال ۱۳۷۶/ ۱۹۹۷از سوی اتحادیه یی از سازمانهای نظامی ـ سیاسی به نام جنبش ملّی ـ اسلامی افغانستان اداره میشد، نشریه‌های وابسته به نهادهای دولتی و نیز رسانه‌های وابسته به حزبها وسازمانها و نهادهای وابسته به آنها در بلخ، نمیتوانستند سیاست جنبش را نادیده بگیرند. در این میان، برخی از نشریه‌های وابسته به نهادهای آزاد فرهنگی و اجتماعی تنها به موضوعهای کارشناسیک خود میپرداختند و برخی دیگر به گونهٔ پوشیده خطّ سیاسی حلقه‌ها و گروه‌های ویژه‌یی را دنبال میکردند.

حضور گروههای نظامی ـ سیاسی گوناگون در صحنه، از یک سو زمینهٔ توازن و تعادل را در نشر و پخش اندیشه‌های گوناگون برای رسانه‌ها فراهم آورده بود، امّا از سویی دیگر، تأویلها و تفسیرهای برخی از عبارتها هرازگاهی روزنامه‌نگاران را به پای میز بازجویی دستگاه حاکم کشانیده اند. به گونهٔ نمونه گردانندگان نشریهٔ «خواهر، برادر، سلام!» را به خاطر توضیح عبارت «جرثومه-های موذی» که در سرمقالهٔ شمارهٔ یکم آن آمده بود سرزنش کردند؛ و یا گردانندگان ماهنامهٔ «راه» را به خاطر چاپ نبشتهٔ پژوهشی‌یی زیر سرنامهٔ «ایران فردوسی را دریابیم» نوشتهٔ محمّد صالح راسخ استاد دانشگاه بلخ، بازجویی کرده به فردوسی و شاهنامه سخنانی اهانت‌آمیز گفتند و به دنبال آن، از سوی شورای فرهنگی جنبش ملی ـ اسلامی افغانستان نامه‌یی در نکوهش ماهنامهٔ «راه» برای نشر به نشریه‌ها فرستاده شد.

مناظره‌هایی میان برخی از نگارنده‌گان نیز راه افتاده اند، به گونهٔ نمونه محمّد اسماعیل اکبر مدیر مسؤول نشریهٔ ندای اسلام و اسدالله ولوالجی مدیر مسؤول نشریهٔ اندیشه بارها بر سر برخی از موضوعهای چاپ‌شده در نشریه‌های همدیگر، با هم مناظره داشته اند؛ همچنان نشریهٔ راه چندین بار از سوی نشریهٔ ندای اسلام که زبان دستگاه حاکم بود، در همان زمان به سرزنش روبه‌رو شده است.

درخور یادآوریست که پس از اعلام شهر مزار شریف به حیث پایتخت موقت کشور آزادی نسبی‌یی در مطبوعات بلخ پدیدار شد. همچنان رادیو ـ تلویزیون بلخ در هنگام پایداری بلخ در برابر تهاجم طالبان از نگاه بلند بردن روحیهٔ پاسداران و خبررسانی بیشترین خدمت را انجام داده است.

رادیو ــ تلویزیون بلخ در دورهٔ حاکمیت دولت اسلامی

رادیوی صدای بلخ به روی موج میانگین با فریکانس ۱۵۸۴ کیلوسیکل برابر با ۱۸۹ متربند در هر شبانه‌روز در دو هنگام: پیش از پیشین از ساعت ۷ تا ۹ و پس از پیشین از ساعت ۲ تا ۶ یعنی در مجموع هفت ساعت پخش میشد. برنامه‌های رادیو عبارت بودند از: «سرود بامدادان»، «پاسخ چیست؟»، «دانستنیها»، « نمایش رادیویی»، «بلخ در گسترهٔ تاریخ»، «روزنه»، «درگسترهٔ ادبیات»، «دریچهٔ زنده‌گی»، «کودکان»، «معارف»، «مجلهٔ رادیویی»، «موسیقی»، «خبرها» و «گزارشها» و دیگر.

تلویزیون بلخ در آغاز توسط دستگاه فرستندهٔ روسی ۱۰۰ وات و از پایان تیر ۱۳۷۷/ ژوئیهٔ ۱۹۹۸ توسط دستگاهی ۵۰ وات که از سوی شرکت تکتای جمهوری اسلامی ایران یاری شده بود، در کانال ۶ در هر شبانه‌روز هفت ساعت در یک هنگام از ساعت ۵ بیگاه تا ۱۲ شب پخش میشد و دربرگیرندهٔ برنامه‌هایی به نامهای «زن و جامعه»، «جوانان»، «کاروان حلّه»، «شهرما، خانهٔ ما»، «بشنو از نی»، «گزیده‌ها»، «کشاورزی »، « بهداشت»، «زیرآسمان کبود»، «ورزش»، «جامعه و قانون»، «قضا»، «بازسازی»، «موعظه‌های دینی»، و همین طور خبرها، گزارشها، فیلمها، سریالها و نمایشنامه‌ها بود.

همهٔ برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی در این دوره در خود رادیو ـ تلویزیون بلخ آماده و ساخته میشدند. در دورهٔ حاکمیت دولت اسلامی، به ترتیب محمّد اسماعیل تیمور، یاسین خموش، یوسف روانیار و دوباره محمّد اسماعیل تیمور رئیس رادیو ـ تلویزیون بلخ و لطف‌الله روؤفی مدیر بخش نشر آن بودند.

محمّد اسماعیل تیمور در بخش پسین این کتاب معرفی شده است.

محمّد یاسین خموش، شاعر، فیلمنامه‌نویس و نمایشنامه‌نویس، در سال ۱۳۳۱ / ۱۹۵۲ در دهکدهٔ قلعهٔ مَلِک دولتشاهی شهرستان بگرام استان پروان زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در زادگاه خود به پایان برد و سپس به ترتیب، کارمند ادارهٔ بهداشت و درمان و از سال ۱۳۶۰/ ۱۹۸۱ کارمند بخش هنر و ادبیات رادیو ـ تلویزیون افغانستان، مسؤول ادارهٔ فرهنگ و سوادآموزی وزارت امور داخله، از سال ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ رئیس رادیو ـ تلویزیون بلخ، معین ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ استانهای شمالی و رئیس رادیو ـ تلویزیون جوزجان بود.

از وی نبشته‌ها و سروده‌های فراوان و نیز دوازده فیلم هنری و نمایشنامهٔ رادیویی و تلویزیونی و مجموعهٔ شعری به نام «کاش زنده‌گی بی‌بهانه بود» (کابل، ۱۳۸۸ / ۲۰۰۹) منتشر شده اند.[1]

محمّد یوسف روانیار فرزند خوشوقت، شاعر و نویسنده، در سال ۱۳۲۸/ ۱۹۴۹ در شهر سرپل زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبیرستان سرپل و آموزشهای مسلکی را در دارالمعلمین های هرات و کابل تا سال ۱۳۵۱ / ۱۹۷۲ به پایان برد و سپس تا شش سال آموزگار در دبیرستان سرپل، در سالهای ۱۳۵۷/ ۱۹۷۸ تا ۱۳۶۹/ ۱۹۹۰ مسؤول نشر برنامه‌های ازبکی رادیو ـ تلویزیون افغانستان، استاد مضمونهای جامعه‌شناسی و روانشناسی در دانشسرای پرورش بدنی کابل و معاون ریاست رادیو ـ تلویزیونهای استانها در سالهایی ۱۳۶۹/ ۱۹۹۰ تا ۱۳۸۲ / ۲۰۰۳ کارمند ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ استان بلخ، مدیر خبرگزاری باختر در بلخ و رئیس رادیو ـ تلویزیون بلخ بود و از سال ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴ بدین سو همکار تلویزیون خصوصی آیینه است.

رسانه‌های چاپی بلخ در زمان حاکمیت دولت اسلامی

بیدار

روزنامهٔ بیدار، نشریهٔ ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ استان بلخ،[2] از سال ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ تا ۱۳۷۷/ ۱۹۹۸ به مدیریت‌مسؤولی سیّد اکرام نسفی و سپس عبدالحی مرام در ۴ رویه به اندازهٔ ۳۰×۴۲ سانتیمتر در آغاز در هر هفته دو تا سه بار و در سالهای پستر در هر ماه یک بار و از سال ۱۳۷۶/

---

[1] ـ محمّد یاسین خموش، *کاش زنده‌گی بی‌بهانه بود* (مجموعهٔ شعر) (کابل: بی نا، ۱۳۸۸)، پشت جلد کتاب.

[2] ـ دکتر ذبیح‌الله فطرت، «بر چکاد مطبوعات بلخ» در *مجلّهٔ امّ‌البلاد*، ۳ (۱ فروردین ۱۳۸۲) ص ۹۲.

۱۹۹۷ در ۸ رویه به اندازهٔ ۲۱×۳۰ سانتیمتر در هر هفته یک بار در بلخ به زبان فارسی دری منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای سیاسی،خبری و فرهنگی و رویه‌ها و ستونهای ویژه‌یی به نامهای «شفا»، «از هر چمن سمنی»، «جوانان»، «شعر و ادب» و «اسلام فروغ جاودانه» بود.[۱]

دکتر محمّد نادر عالمی، دکتر محمّد مرتضی فرهمند و شفیع الله نورزاده از همکاران قلمی این نشریه در این دوره بودند.

حد میانگین بهای اشتراک سالانهٔ روزنامهٔ بیدار در این دوره ۲۰۰۰ افغانی بود.[۲]

سیّد اکرام نسفی که از سال ۱۳۶۹/ ۱۹۹۰ تا ۱۳۷۳/ ۱۹۹۴ مدیر مسؤول روزنامهٔ بیدار بود پیشتر در همین کتاب شناسانده شد.

عبدالحی مرام فرزند مولوی حاج عبدالودود نجرابی فرزند عبدالصّمد آخوند در سال ۱۳۲۰/ ۱۹۴۱ در دهکدهٔ شریف‌خیل شهرستان نجراب استان کاپیسا زاده شد، پس ازفراگیری دانش از سال ۱۳۴۱/ ۱۹۶۲ به روزنامه‌نگاری روی آورد و به ترتیب، کارگر چاپخانهٔ دولتی و وزارت آموزش و پرورش، از ۸ مهر ۱۳۴۲/ ۳۰ سپتامبر ۱۹۶۳ عضو مجلّهٔ پیام حق، از ۱۳۵۳/ ۱۹۷۴ تا ۱۳۵۵/ ۱۹۷۶ معاون مجلّهٔ پیام حق ، تا ۱۳۵۷/ ۱۹۷۸ عضو مسلکی مجلّهٔ کهول (خانواده)، تا ۱۳۵۸/ ۱۹۷۹ مدیر مسؤول مجلّهٔ «پیام حق»، تا ۱۳۶۱/ ۱۹۸۲ مدیر کُلّ نشر ادارهٔ جمعیت العلمای وزارت دادگستری، تا ۱۳۶۶/ ۱۹۸۷ مهتمم مجلّهٔ علوم اجتماعی دانشگاه کابل، تا ۱۳۶۹/ ۱۹۹۰ کارمند سیاسی و معاون استانداری کاپیسا، تا ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ خبرنگار روزنامهٔ ملّی انیس، از ۷ مهر ۱۳۷۳/ ۲۹ سپتامبر ۱۹۹۴ تا مرداد ۱۳۷۷/ اوت ۱۹۹۸ معاون و مدیر مسؤول روزنامهٔ بیدار،[۳]ازسال ۱۳۸۱/ ۲۰۰۲ عضو روزنامهٔ آرمان ملّی و روزنامهٔ هیواد بود و در سال ۱۳۸۷/ ۲۰۰۸ بازنشسته شد.

بلخ

بلخ، فصلنامهٔ علمی دانشگاه بلخ،[۴]به ادامهٔ گذشته درسالهای ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ و ۱۳۷۲/ ۱۹۹۳ در یک مجلد و پس از دو سال درنگ، درسال ۱۳۷۵/ ۱۹۹۶ باز هم در یک مجلد به مدیریت‌مسؤولی

---

[۱] ـ صالح محمّد خلیق، *سرگذشت روزنامهٔ بیدار* (پیشاور: کانون فرهنگی مولانا جلال‌الدّین محمّد بلخی، ۱۳۸۰)، ص ۶۱.

[۲] ـ همان، ص ۶۰.

[۳] ـ همان، صص ۶۲ ـ ۶۳.

[۴] ـ «رویدادهای فرهنگی» در *مجلّهٔ اُمّ‌البلاد*، ۱ (اسفند ۱۳۷۶)، ص۳۴.

سکینه‌بانوی غضنفر و کوشش عبدالاحد در ۱۴۰ تا ۲۰۰ رویه به اندازهٔ ۱۷× ۲۳ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شده و دربرگیرندهٔ نبشته‌های پژوهشی‌یی از صالح محمّد دوراندیش، مهندس عبدالعلی ثمر، دکتر محمّد افضل بنووال، امان‌الله مؤنس، محمّد عارف یوسفی، سکینه‌بانوی غضنفر، محمّد یونس طغیان، دکتر فضل الدین فضل و ... بود.

گروه نویسنده‌گان مجلّهٔ بلخ در این دوره دکتر محمّد میرزای پیمان، محمّد عارف یوسفی، عبدالفقیر رستگار، عبدالعزیز عظیمی، صالح محمّد دوراندیش، سکندر سپهر، محمّد رسول و امان-الله مؤنس بودند.

سکینه‌بانوی غضنفر دخترحاج عبدالغفار غضنفر در پاییز ۱۳۳۹/ ۱۹۶۰ در شهر آقچهٔ استان جوزجان زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی در سال ۱۳۵۹/ ۱۹۸۰ در دبستان دخترانهٔ شهر آقچه و دبستان فاطمهٔ بلخی و دبیرستان سلطان رضیهٔ بلخ و آموزشهای عالی را در دانشکدهٔ ساینس دانشگاه کابل و در اتّحاد شوروی به پایان برد و در سال ۱۳۶۷/ ۱۹۸۸ دانشنامهٔ فوق لیسانس گرفت و از بهمن ۱۳۶۷/ فوریهٔ ۱۹۸۹ در کادر علمی دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ درآمد. از سال ۱۳۷۲/ ۱۹۹۳ با بخش گزارشگری آن دانشکده همکاری دارد و در سه نوبت مدیر مسؤول مجلّهٔ علمی بلخ و همچنان از شرکت‌کننده‌گان کارآموزی شگردهای آموزش و پرورش زنان افغانستان در پایان زمستان سال ۱۳۸۲/ ۲۰۰۴ در شهر توکیو، پایتخت ژاپن، بوده است. نبشته‌های ادبی و علمی او در مطبوعات کشور به نشر رسیده اند.

یولدوز

یولدوز، نشریهٔ ادارهٔ اقوام و قبایل، در دوران حاکمیت دولت اسلامی از سال ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ تا ۱۳۷۶/ ۱۹۹۷ به مدیریت‌مسؤولی محمّد نبی فروغ و سپس نورالله آلتای در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱×۳۰ سانتیمتر و گاهی به گونهٔ مجلد در ۲۰ تا ۳۰ رویه به اندازهٔ ۱۰× ۱۵ سانتیمتر، به زبان ازبکی در وقتهای نامعین در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای سیاسی، اجتماعی، تاریخی و ادبی بود.

محمّد نبی فروغ در سال ۱۳۳۸/ ۱۹۵۹ دیده به جهان گشود، از دانشکدهٔ آموزش و پرورش دانشگاه ننگرهار دانشنامهٔ لیسانس به دست آورد و از آغاز نشر نشریهٔ یولدوز در بلخ، مسؤول چاپ آن و در سال ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ مدیر مسؤول آن بود.

نورالله آلتای زادهٔ شهر میمنه، مرکزاستان فاریاب، است. دورهٔ دانش‌آموزی را در زادگاه خود و آموزشهای عالی را در اتّحاد شوروی به پایان برد. در سال ۱۳۷۲/ ۱۹۹۳ به عضویت شورای فرهنگی جنبش ملی ـ اسلامی افغانستان درآمد، از سال ۱۳۷۴/ ۱۹۹۵ تا ۱۳۷۶/ ۱۹۹۷ مدیر مسؤول نشریهٔ یولدوز و پس از روی کار آمدن ادارهٔ موقت مدّتی استاد دانشگاه بلخ بود و اکنون استاد دانشگاه کابل است.

پیام زن مسلمان

مجلهٔ پیام زن مسلمان،نشریهٔ کمیتهٔ فرهنگی شورای استان بلخ خواهران جمعیت اسلامی، در دور یکم نشراتی خود از آغاز سال ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ به مدیریت‌مسؤولی شریفه همای محمّدی در ۴۰ تا ۵۰ رویه به اندازهٔ ۲۱×۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در هر دو ماه یک بار در بلخ و سپس با بسته شدن فعالیت آن کمیته در بلخ، با نام «گوهر» در هر ماه یک بار در کابل منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای سیاسی، اجتماعی و فرهنگی بود.[۱]

شریفه همای محمّدی دختر غلام محمّد در بلخ زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را از سال ۱۳۴۶/ ۱۹۶۷ تا ۱۳۵۷/ ۱۹۷۸ در دبیرستان سلطان رضیه و آموزشهای عالی را از سال ۱۳۵۸/ ۱۹۷۹ تا ۱۳۶۱/ ۱۹۸۲ در دانشسرای آموزگاری رودکی بلخ در رشتهٔ زبان و ادبیات پی گرفت، از دورهٔ دانش‌آموزی با نبشتن در روزنامهٔ بیدار به روزنامه‌نگاری روی آورد و از سال ۱۳۶۱/ ۱۹۸۲ بدین سو به ترتیب، در دبیرستانهای فاطمهٔ بلخی، ژنرال احمد شهید (آریانا)، استاد سینایی، روشانهٔ بلخی و سلطان رضیهٔ بلخ آموزگار است.

پیام توحید

پیام توحید، نشریهٔ حزب وحدت اسلامی در شمال افغانستان، از ۱۵ خرداد ۱۳۷۱/ ۵ ژوئن ۱۹۹۲ تا سال ۱۳۷۶/ ۱۹۹۷ به ترتیب، به مدیریت‌مسؤولی محمّد علم جویا، محمّد اسماعیل برهان ابدالی، تقی واحدی و داؤود غزنوی در ۶۰ شماره در آغاز در ۴ رویه به اندازهٔ ۳۰×۴۲ سانتیمتر در

---

[۱] ـ «انجمن همبسته‌گی زنان افغانستان، کارکردها و برنامه‌ها» در *مجلّهٔ صبح امید*، ۱۴ (بهمن ۱۳۷۹)، ص ۶۱؛ ذبیح‌الله فطرت، «بر چکاد مطبوعات بلخ» در *مجلّهٔ اُمّ‌البلاد*، ۳ (۱ فروردین ۱۳۸۲)، ص ۹۳.

هر پانزده روز یک بار و از شمارهٔ یکم تا بیست و نهم در ۱۶ رویه به اندازهٔ ۲۱×۳۰ سانتیمتر و سپس تا شمارهٔ شصتم در ۸ رویه به اندازهٔ ۳۰×۴۲ سانتیمتر با شماره گان ۱۰۰۰ تا ۲۰۰۰ نسخه به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای سیاسی، خبری،گزارشی، تاریخی، فرهنگی،گفت‌وگو در بارهٔ مسایل روز، شعر، داستان، طنز، نقد ادبی، فلکلور، محیط زیست و دیگر بود.

محمّد یونس طغیان ساکایی، یحیای جواهری، برهان ابدالی، یار محمّد باقری، علی بهروزی، موحد بلخی، حسین ساعی، رهیاب علی‌آبادی و نبی‌زاده عضوهای گروه نویسنده‌گان پیام توحید بودند. در این نشریه شعرهایی از دکتر عبدالسّمیع حامد، ایّوب زاولی، داؤود غزنوی، عبدالوهّاب مجیر، سیّد ابوطالب مظفری، محمّد شریف سعیدی، سخیداد هاتف، ژکفر حسینی، شهباز ایرج، مقداد قادری و دیگران به نشر رسیده اند.[۱]

محمّد علم جویا در سال ۱۳۳۸/ ۱۹۹۵در شهرستان چهارکنت استان بلخ زاده شد، فراگیری دانش را در مدرسهٔ «نانوایی» در زادگاه خود و سپس تا درجهٔ خارج فقه اصول در حوزهٔ علمی قم پیش برد وسپس به ترتیب، عضو گروه دبیران «پیام مستضعفین»، نخستین نشریهٔ سازمان نصر افغانستان، و مجلّهٔ «حبل‌الله» چاپ ایران و عضو مرکز نویسنده‌گان افغانستان در آن کشور و پس از پیریزی دولت اسلامی، در سال ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ مدیر مسؤول «پیام توحید» در بلخ بود و از آغاز پیریزی بنیاد فرهنگی شهید مزاری رئیس آن بنیاد در بلخ است.[۲]

محمّد اسماعیل برهان ابدالی، دومین مدیر مسؤول نشریهٔ «پیام توحید»، در همین کتاب، پیوست با نشریهٔ «خواهر، برادر،سلام!» شناسانده شده است.

رمضان تقی واحدی، داستان‌نویس و عضو انجمن نویسنده گان بلخ، در سال ۱۳۴۹/ ۱۹۷۰ در دهکدهٔ سرآسیاب شهرستان دولت‌آباد استان بلخ زاده شد، آموزشهای عالی را در دانشکدهٔ

---

[۱] ـ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳، ص ۱۱۸۵؛ دکتر محمّد حلیم تنویر، *تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان* (پیشاور: بخش انتشارات علمی و فرهنگی انستیتوت تحقیقات و بازسازی افغانستان در هالند، ۱۳۷۸)، صص ۴۶۶ و ۵۸۳؛ دکتر محمّد هاشم عصمت-اللّهی، *نظام مطبوعات افغانستان*، چاپ یکم (تهران: انتشارات بیکران، ۱۳۸۲)، ص ۴۱۰.

[۲] ـ صالح محمّد خلیق، *تاریخ ادبیات بلخ از کهنترین روزگاران تا اوایل سدهٔ بیست و یکم* (کابل: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۷)، ص ۵۳۹.

ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ تا درجهٔ لیسانس به فرجام رسانید و از سال ۱۳۸۱/ ۲۰۰۲ در دفتر کمیسیون حقوق بشر در استان بلخ کار میکند. مجموعهٔ داستان «جای خالی گلدان» (تهران، ۱۳۸۲/ ۲۰۰۳)، رمان«گلیمباف» (کابل، ۱۳۸۶/ ۲۰۰۷) و مجموعه‌یی از افسانه‌ها به نام «گل قاه‌قاه» (۱۳۸۶/ ۲۰۰۷) اثرهای چاپ‌شدهٔ او میباشند.[۱]

داؤود غزنوی (ناجی)، شاعر و روزنامه نگار، در تیر ۱۳۵۲/ ژوئیهٔ ۱۹۷۳ در کوی سخی شهر کابل به جهان آمد، دورهٔ دانش‌آموزی را در کابل و در دبیرستان پیام در بامیان و آموزشهای عالی را در سال ۱۳۷۵/ ۱۹۶۶ در دانشکدهٔ ادبیات دانشگاه بلخ به فرجام رسانید، در زمان حاکمیت طالبان در شهرستان جاغوری استان غزنه آموزگار بود و از سال ۱۳۸۱/ ۲۰۰۲ بدین سو خبرنگار ر رادیوی بی بی سی در کابل است.

کوثر

کوثر، نشریهٔ انجمن اسلامی خواهران استان بلخ، از سال ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ تا ۱۳۷۳/ ۱۹۹۴ به مدیریت مسؤولی بانو فایزهٔ فلاح در ۱۱ شمارهٔ ۲۰ تا ۳۰ رویه‌یی به اندازهٔ ۲۱×۳۰ سانتیمتر با شماره‌گان ۵۰۰ نسخه به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شد و دربرگیرندهٔ موضوعهای سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و ادبی به ویژه در زمینهٔ جهان زن بود.[۲]پایه‌گذار و رئیس انجمن اسلامی خواهران استان بلخ، بانو عاقلهٔ فرزام فاطمی[۳]بود.

---

[۱] ـ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳، ص ۲۰۹؛ صالح محمّد خلیق، *تاریخ ادبیات بلخ از کهنترین روزگاران تا اوایل سدهٔ بیست و یکم* (کابل: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۷)، ص ۵۷۹؛ محمّد صادق عصیان، *سیما و سخن* (شاعران و نویسنده‌گان بلخ، سمنگان و سرپل) (کابل: بنیاد فرهنگ و جامعهٔ مدنی، ۱۳۸۵)، صص ۲۰۳ ـ ۲۰۸؛ محمّد حسین محمدی، «نمایهٔ ادبیات داستانی» در *فصلنامهٔ درّ دری*، ۵ (بهار ۱۳۷۷)، ص ۱۰۲.

[۲] ـ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳، ص ۴۶۰؛ دکتر محمّد حلیم تنویر، *تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان* (پیشاور: بخش انتشارات علمی و فرهنگی انستیتوت تحقیقات و بازسازی افغانستان در هالند، ۱۳۷۸)، ص ۵۸۳.

[۳] ـ عاقله فرزام فاطمی دختر حاج سیّد رضا زاده‌شده در سال ۱۳۴۳/ ۱۹۶۴ در بلخ و دانش‌آموختهٔ دبستان روشنهٔ بلخی، دبیرستان سلطان رضیه و دانشسرای آموزگاری رودکی بلخ، از بانوان مبارز و بنیانگذار انجمن اسلامی خواهران

فایزهٔ فلاح در گذر حیات شهر مزار شریف، مرکز استان بلخ، زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبیرستان سلطان رضیهٔ بلخ و آموزشهای عالی را در دانشسرای پلیتکنیک کابل تا درجهٔ لیسانس به فرجام رساند، ازسال ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ تا ۱۳۷۳/ ۱۹۹۴ مدیر مسؤول نشریهٔ «کوثر» بود و در سال ۱۳۷۷/ ۱۹۹۸ با آمدن طالبان به بلخ به کشور کانادا کوچید و تا اکنون در همان جا میزید.

مظهر وحدت

مظهر وحدت، نشریهٔ جوانان جمعیت اسلامی در استان بلخ، در سالهای ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ و ۱۳۷۲/ ۱۹۹۳ به مدیریت مسؤولی عظیم الحق عظیمی بلخی در ۲ شمارهٔ ۸ رویه‌یی به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شد و دربرگیرندهٔ موضوعهای سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و ادبی بود.

ندای اسلام

ندای اسلام، نشریهٔ شورای عالی جنبش ملی ـ اسلامی افغانستان،[1] از ۱۰ شهریور ۱۳۷۱/ ۱ سپتامبر ۱۹۹۲ تا تیر ۱۳۷۷/ ژوئیهٔ ۱۹۹۸ در ۸ تا ۱۶ رویه به اندازهٔ ۳۰×۴۲ سانتیمتر به زبان فارسی دری در هر پانزده روز یک بار با شماره‌گان ۲۰۰۰ نسخه در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندهٔ خبرها و گزارشهای جنبش، تفسیرها و گفتمانهای سیاسی، گفت‌وگوها و موضوعهای دیگر سیاسی، علمی، تاریخی، فرهنگی، ادبی و اجتماعی و رویه‌ها و ستونهایی ویژه به نامهای «درمان»، «فرهنگ و زنده‌گی»، «جامعه و جوانان»، «مدافعان صلح و امنیت» و «جهان ما و رویدادها» بود.

در این نشریه نوشته‌هایی از محمّد همایون خیری، اسماعیل اکبر، محمّد عالم لبیب، فیّاض مهرآیین، ن. نورزاده، محمّد یونس طغیان، دکتر سعید عظیمی، محمّد نادر امرخیل، مکمل، عبدالمجید ایشچی، نفیسهٔ خوشنصیب، عبدالغفار، ماریای رهین، حفیظ الله رهجو، امان‌الله تیموری و شعرهایی از شفیقهٔ یارقین «دیباج»، اسدالله ولوالجی، محمّد امین متین، محمّد اسحاق شمسی، محمّد

در سال ۱۳۶۳/ ۱۹۸۴ و نشریهٔ کوثر در بلخ است. او از سال ۱۳۶۸/ ۱۹۸۹ تا ۱۳۷۷/ ۱۹۹۸ آموزگار دبیرستان سلطان رضیه بود و سپس به ایران کوچید و در آن جا بنگاه علمی ـ فرهنگی کوثر را پی نهاد و تا اکنون آن بنگاه را رهبری میکند.

[1] ـ دکتر محمّد حلیم تنویر، *تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان* (پیشاور: بخش انتشارات علمی و فرهنگی انستیتوت تحقیقات و بازسازی افغانستان در هالند، ۱۳۷۸)، ص ۵۸۲.

صالح گردش، محمّد نعیم نظری، اشرف عظیمی، نورالدّین همسنگر، جوهری جوزجانی، آشفتهٔ باختری و دیگران به چاپ رسیده اند.

مدیران مسؤول ندای اسلام به ترتیب، از سال ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ تا ۱۳۷۳/ ۱۹۹۴ محمّد همایون خیری، از سال ۱۳۷۳/ ۱۹۹۴ تا شمارهٔ پیهم ۶۵ سال ۱۳۷۴/ ۱۹۹۶ محمّد اسماعیل اکبر، از شمارهٔ پیهم ۶۶ مؤرخ ۲۴ اسفند ۱۳۷۴/ ۱۴ مارس ۱۹۹۶ تا شمارهٔ پنجم سال پنجم مؤرخ ۲۵ اردیبهشت ۱۳۷۶/ ۱۵ مه ۱۹۹۷ محمّد اشرف شهکار ، از شمارهٔ ۶ مؤرخ ۲۰ خرداد ۱۳۷۶/ ۱۰ ژوئن ۱۹۹۷ تا شمارهٔ ۷ و ۸ مؤرخ ۳۰ تیر ۱۳۷۶/ ۲۱ ژوئیهٔ ۱۹۹۷ تاشقین بهایی ، در شمارهٔ ۹ و ۱۰ سال پنجم مؤرخ ۳۰ مرداد ۱۳۷۶/ ۲۱ اوت ۱۹۹۷ فیّاض مهرآیین ، در دو شمارهٔ دیگر رحیم ابراهیم و در شمارهٔ واپسین اکرام کمال بودند.

محمّد همایون خیری فرزند ابوالخیر خیری فاریابی شاعر، نویسنده و مترجم، در ۱۲ مرداد ۱۳۴۲/ ۳ اوت ۱۹۶۳ در دهبوری کابل زاده شد، دانش‌آموزی را در دبیرستان حبیبیه و آموزشهای عالی را در سال ۱۳۶۱/ ۱۹۸۲ در آکادمی پلیس به فرجام رسانید و سپس به ترتیب، افسر در بخشهای گوناگون وزارت کشور، از سال۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ تا ۱۳۷۳/ ۱۹۹۴ مدیر مسؤول نشریهٔ ندای اسلام، رئیس دفتر انسجام و معاون دبیرخانهٔ جنبش، از سال ۱۳۷۶/ ۱۹۹۷ تا ۱۳۷۸/ ۱۹۹۹ دبیر یکم سفارت افغانستان در قزاقستان، از سال ۱۹۹۹/۱۳۷۸ تا ۱۳۸۱/ ۲۰۰۲ پناهنده در استانبول ترکیه و پس از بازگشت به میهن از ۱۳۸۱/ ۲۰۰۲ تا ۱۳۸۷/ ۲۰۰۸ رئیس بخش دانش و فرهنگ جنبش، رئیس بنیاد انتشاراتی ـ فرهنگی باختر، مدیر مسؤول نشریهٔ «به سوی آینده» و همکار تلویزیون خصوصی «آیینه» بود و از سال ۲۰۰۸/۱۳۸۷ در شهر آنکارا، پایتخت کشور ترکیه، کارمند بخش فارسی رادیوی آن کشور است.

اثرهایی که به کوشش وی به نشر رسیده اند عبارت اند از «سرباز جوان» (نوشتهٔ آموزشی)، «گریه مکن، مادر!» (مجموعهٔ شعر و مقالهٔ جوانان)، «مَردی از آفتاب و آزادی» (بلخ، ۱۳۷۳/ ۱۹۹۴) (مجموعهٔ مقاله‌ها در بارهٔ آثار ابوالخیر خیری). همچنان کتابی را به نام «اعترافات یک جاسوس انگلیس» (استانبول، ۱۳۸۰/ ۲۰۰۱) از ترکی به فارسی دری برگردان و چاپ کرده است.[1]

---

[1] ـ صالح محمّد خلیق، *تاریخ ادبیات بلخ از کهنترین روزگاران تا اوایل سدهٔ بیست و یکم* (کابل: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۷)، صص ۵۵۴ ـ ۵۵۵؛ محمّد اسلم گداز و دیگران، *رنگین کمان شعر* (تذکره‌یی از سخنوران فاریاب) (میمنه: انتشارات جریدهٔ فاریاب، ۱۳۶۹)، ج ۱، صص ۴۰۲ ـ ۴۰۳.

محمّد اسماعیل اکبر، دانشمند و صاحبنظر در رشته‌های تاریخ، ادبیات، فلسفه، عرفان و حکمت، در سال ۱۳۳۰/ ۱۹۵۱ در شهر آقچهٔ استان جوزجان زاده شد، دوره‌های دبستان و دبیرستان را در زادگاه خود به فرجام رسانید، از سال ۱۳۷۳/ ۱۹۹۴ تا ۱۳۷۴/ ۱۹۹۶ مدیر مسؤول نشریهٔ «ندای اسلام» در بلخ و سپس گردانندهٔ نشریهٔ «وطن» در کابل و در سالهای ۱۳۷۷/ ۱۹۹۸ تا ۱۳۸۰/ ۲۰۰۱ در پاکستان پناهنده بود و اکنون در کابل سرگرم کارهای روزنامه‌نگاری و فرهنگیست.«فصل آخر» در بارهٔ رویدادهای سیاسی پسین کشور اثر چاپ شدهٔ اوست.

محمّد اشرف شهکار از شهریان کابل است، در دورهٔ حاکمیت حزب دموکراتیک خلق افغانستان با روزنامهٔ حقیقت انقلاب ثور و روزنامهٔ پیام همکاری داشت، پس از پیروزی انقلاب اسلامی از سال ۱۹۹۲/۱۳۷۱ تا ۱۳۷۴/ ۱۹۹۵ مسؤول مرکز فرهنگی جنبش ملی ـ اسلامی در کابل و از سال ۱۳۷۴/ ۱۹۹۵ تا ۱۴۷۶/ ۱۹۹۷ مدیر مسؤول نشریهٔ «ندای اسلام» در بلخ بود، پس از نخستین افتادن بلخ در بهار سال ۱۹۹۷/۱۳۷۶ به دست طالبان،به شهر تاشکند کوچید و تا اکنون در آن شهر میزید و نمایندهٔ پناهجویان افغانستان در ازبکستان است.

سیّد تاج‌الدّین تاشقین بهایی فرزند سراج‌الدّین، شاعر و نویسنده، در سال ۱۳۴۰/ ۱۹۶۱در دهکدهٔ انجلاد شهر میمنه، مرکز استان فاریاب، زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در زادگاهش و در دبیرستان ابو عبید جوزجانی در شهر میمنه و آموزشهای عالی را تا درجهٔ لیسانس در سال ۱۳۶۵/ ۱۹۸۶ در دانشکدهٔ زبان و ادبیات دانشگاه کابل به فرجام رسانید و به سمّت عضو بخش آموزش در دانشسرای آموزگاری فاریاب به کار آغاز کرد، در سال ۱۳۷۶/ ۱۹۹۷ مدّتی کوتاه مدیر مسؤول نشریهٔ «ندای اسلام» بود و اکنون خبرنگار یکی از رادیوهای جهانیست. مجموعهٔ شعر «سولاق» و گزیده‌یی از داستانهای برگردان‌شده برای کودکان به نام «پویی قوش» (کابل، ۱۳۶۴/ ۱۹۸۵) اثرهای چاپ‌شده‌اش میباشند.[۲]

فیّاض مهرآیین فرزند ملا سلیم، دانشمند، پژوهشگر، شاعر، نویسنده، روزنامه‌نگار و صاحبنظر درامور سیاسی، در همین کتاب یکجا با ماهنامهٔ ادبی راه شناسانده شده است.

---

[۱] ـ علی پیام، «نمایهٔ تفصیلی روشنفکران» در *فصلنامهٔ خطّ سوم*، ۳ـ ۴ (بهار و تابستان ۱۳۸۲)، صص ۲۰۸.

[۲] ـ محمّد اسلم گداز و دیگران، *رنگین کمان شعر* (تذکره‌یی از سخنوران فاریاب) (میمنه: انتشارات جریدهٔ فاریاب، ۱۳۶۹)، ج ۱، ص ۳۶۹.

رحیم ابراهیم فرزند محمّد رحیم، دانشمند،شاعر، نویسنده،پژوهشگر و گزارشگر، در سال ۱۳۳۵/ ۱۹۵۶ در دهکدهٔ گاوکی شهرستان بلچراغ استان فاریاب زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در سال ۱۳۴۵/ ۱۹۶۶ در دبیرستان نادم قیصاری در مرکز شهرستان قیصار استان فاریاب و آموزشهای عالی را در سال ۱۳۵۷/ ۱۹۷۸ در دانشکدهٔ زبان و ادبیات فارسی دری دانشگاه کابل به فرجام رسانید، سپس به ترتیب، استاد دانشسراهای آموزگاری فاریاب و جوزجان، ، در سالهای ۱۳۶۰/ ۱۹۸۱ تا ۱۳۶۲/ ۱۹۸۳ سردبیر روزنامهٔ «فاریاب»، در سال ۱۳۷۶/ ۱۹۹۷ مدیرمسؤول نشریهٔ «ندای اسلام» و در زمان طالبان مدیرمسؤول مجلّهٔ فرهنگی «چاووش» در شهر پیشاور بود و از سال ۱۳۸۰/ ۲۰۰۱ تا اکنون استاد دانشگاه بلخ و همزمان خبرنگار رادیو ـ تلویزیون آشنا در شمال کشور است.

از او افزون بر شعر، داستان و نبشته‌های پژوهشی و برگردانهایی از زبان ترکی؛ اثرهای زیرین به چاپ رسیده اند: ۴ کتاب در زمینهٔ ادبیات کودک شامل قصّه‌ها، «انسان چشم و چراغ آفرینش» (در بررسی ابعاد و جلوهٔ انسان در خمسهٔ نوایی)، «شیرین ـ زنی در اوج زیبایی، خردمندی و شوربختی»، «دیوان محوی قیصاری»، «رباعیات ظهیر فاریابی»، «جایگاه کودک در مثنوی » (کابل، ۱۳۸۶/ ۲۰۰۷) و شماری از درسنامه‌های متنهای نظم و نثر برای آموزش در دانشگاه. مجموعه‌یی از فرهنگ مردم و دیوانهای ناصر علی ختایی شبرغانی، ابن یمین شبرغانی، میرزا صورت و تایب بادغیسی از اثرهای آمادهٔ چاپ اویند.[۱]

سیّد اکرام کمال فرزند سیّد کمال‌الدّین، یکجا با نشریهٔ «جنبش» در بخش پسین این کتاب شناسانده شده است.

جنبش

فصلنامهٔ جنبش، نشریهٔ شورای عالی جنبش ملی ـ اسلامی افغانستان،[۲]از پاییز تا زمستان سال ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ـ ۱۹۹۳ به مدیریت‌مسؤولی و سردبیری نگارندهٔ این کتاب، کوشش محمّد اسماعیل

---

[۱] ـ صالح محمّد خلیق، *تاریخ ادبیات بلخ از کهنترین روزگاران تا اوایل سدهٔ بیست و یکم* (کابل: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۷)، ص۵۲۴؛ محمّد اسلم گداز و دیگران، *رنگین کمان شعر* (تذکره‌یی از سخنوران فاریاب) (میمنه: انتشارات جریدهٔ فاریاب، ۱۳۶۹)، ج ۱، صص ۳۳۱ ـ ۳۳۳.

[۲] ـ دکتر محمّد حلیم تنویر، *تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان* (پیشاور: بخش انتشارات علمی و فرهنگی انستیتوت تحقیقات و بازسازی افغانستان در هالند، ۱۳۷۸)، ص ۵۸۱.

برهان ابدالی و معاونیت محمّد صالح راسخ ایلدرم در ۲ شمارهٔ ۵۲ تا ۶۰ رویه‌یی به اندازهٔ ۲۱×۳۰ سانتیمتر به گونهٔ مجله با پشتی رنگین و برگهای مصوّر با شماره‌گان ۲۰۰۰ نسخه به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شد و دربرگیرندهٔ موضوعهای سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و تاریخی و نبشته‌های پژوهشی، رویهٔ ویژهٔ شعر به نام «کهکشان اندیشه»، رویهٔ ویژهٔ طنز به نام «شور و شیرین»، گفت-وگوها، گزارشها و رویدادها بود.

سکینه‌بانوی غضنفر، سیّد حسین آشفتهٔ باختری، سیّد محمّد عالم لبیب، ژکفر حسینی، انور درهٔ صوفی، سیّد اکرام‌الدّین امیری، محمّد یونس طغیان، سنگرخیل، عبدالحسین قاسمی، عبدالمؤمن مألوف مکریت، قیس فصیحی، محمّد امین متین اندخویی، شهباز ایرج، حسین ساعی، نوراحمد احمدی، اسدالله حارس، عبدالغفار ریعان شمالی از همکاران قلمی این مجلّه بودند.

فلاح

ماهنامهٔ فلاح، نشریهٔ جنبش ملّی ـ اسلامی افغانستان، در سال ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ پیوست با نشریهٔ «ندای اسلام» به مدیریت‌مسؤولی محمّد همایون خیری در ۲۶ تا ۴۰ رویه به اندازهٔ ۱۰× ۱۵ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ و همزمان در کشور ترکیه منتشر میشد و دربرگیرندهٔ خبرها و گزارشهای شمال افغانستان و جاهای دیگر کشور در پیوند با جنبش ملی ـ اسلامی افغانستان بود.

ارمغان

ارمغان، نشریهٔ شورای عالی جنبش ملی ـ اسلامی افغانستان، در سال ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ به مدیریت-مسؤولی مهندس سردار محمّد رحمان اوغلی در ۲ شمارهٔ ۴ رویه‌یی به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر با شماره‌گان ۱۰۰۰ نسخه به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شد و دربردارندهٔ موضوعهای سیاسی، اجتماعی و فرهنگی بود.[1]

مهندس سردار محمّد رحمان اوغلی فرزند رحمان بای در دهکدهٔ کله‌لیک استان فاریاب زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبیرستان میکانیک کابل و آموزشهای عالی را در اتّحاد

[1] ـ دکتر محمّد حلیم تنویر، *تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان* (پیشاور: بخش انتشارات علمی و فرهنگی انستیتوت تحقیقات و بازسازی افغانستان در هالند، ۱۳۷۸)، ص ۵۸۱. در سرچشمهٔ یادشده سالهای فعالیت این نشریه ۱۳۷۴/ ۱۹۹۵ تا ۱۳۷۶/ ۱۹۹۷ نگاشته شده که نادرست است.

شوروی در بخش مهندسی تلویزیون به فرجام رسانید و سپس در ادارهٔ رادیو ـ تلویزیون افغانستان در کابل، از سال ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ تا ۱۳۷۷/ ۱۹۹۸ به سمّتهای کارمند دفتر شورای فرهنگی جنبش، مدیر مسؤول نشریهٔ ارمغان و استاد دانشکدهٔ مهندسی دانشگاه بلخ کار کرد، از سال ۱۳۷۷/ ۱۹۹۸ تا ۱۳۸۰/ ۲۰۰۱ در استانبول ترکیه پناهنده بود و پس از برگشت به میهن، نمایندهٔ مردم استان فاریاب در شورای ملّی کشور و دبیر آن شوراست.

پیام جهاد

پیام جهاد، نشریهٔ شورای فرهنگی جمعیت اسلامی استان بلخ (جبهه های استاد ذبیح‌الله شهید)، از آبان تا بهمن ۱۳۷۱/ نوامبر ۱۹۹۲ تا فوریهٔ ۱۹۹۳ به مدیریت‌مسؤولی اسدالله حارس در بیشتر از ۳۵ رویه به اندازهٔ ۲۱×۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای سیاسی و فرهنگی، گفتگوها و سروده‌ها بود. عضوهای گروه نویسنده‌گان این نشریه مولوی عبدالعزیز، مولوی محمّد شاه عادلی، مولانا محمّد قاسم، محمّد عمر فرزاد، حاج خلیل‌الله حافد و نگارندهٔ این کتاب بودند.

در این نشریه نوشته‌هایی از عبدالقدیر هژبر، آل عبدالله، شیرمحمّد مجلسی، عبدالحق و شعرهایی از مولوی محمّد حنیف بلخی، فقیرمحمّد عابر، هاشمی و دیگران به چاپ رسیده اند.

اسدالله‌حارس فرزند مظفرالدّین، شاعر، داستاننویس و عضو انجمن نویسنده‌گان بلخ، در سال ۱۳۳۵/ ۱۹۵۶در بلخ زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبستان غازی محمّد اکبرخان و دبیرستان باختر و آموزشهای عالی را در سال ۱۳۵۸/ ۱۹۷۹ در دانشکدهٔ ادبیات دانشگاه کابل به پایان برد. از سال ۱۳۵۸/ ۱۹۷۹ تا ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ استاد دانشسرای آموزگاری رودکی بلخ، از سال ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ تا ۱۳۷۵/ ۱۹۹۶ استاد دانشسرای آموزگاری و دانشگاه هرات بود و از سال ۱۳۷۵/ ۱۹۹۶ تا امروز استاد دانشگاه بلخ و همزمان از سال ۱۳۸۰/ ۲۰۰۱ بدین سو معاون اداری آن دانشگاه است.

مجموعهٔ داستانهای کوتاه «نیلوفرهای شگفتهٔ تالاب» (کابل،۱۳۸۴/ ۲۰۰۵) و اثر پژوهشی «تأثیر عرفان بر شعر سده‌های پنجم و ششم» (کابل،۱۳۸۶/ ۲۰۰۷) کتابهای چاپ‌شدهٔ وی اند.[۱]

---

[۱] ـ اسدالله حارس، *نیلوفرهای شگفتهٔ تالاب* (مجموعهٔ داستان)، چاپ یکم (بی جا: بی نا، ۱۳۸۴)، پشت جلد کتاب؛ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی،

بیان

بیان، ماهنامهٔ انجمن فرهنگی دانشجویان مسلمان، از اسفند ۱۳۷۱/ مارس ۱۹۹۲ و به گفتهٔ مؤلف «تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان» از سال ۱۳۷۴/ ۱۹۹۵ تا ۱۳۷۶/ ۱۹۹۷، به مدیریت‌مسؤولی و سردبیری علی بهروزی در ۵۰ رویه به اندازهٔ ۲۱×۳۰ سانتیمتر با شماره‌گان ۱۰۰۰ نسخه به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای اجتماعی، آموزنده و گفت‌وگوها بود.[۱]

حرم

حرم، هفته نامهٔ سیاسی ـ خبری امور فرهنگی شمال حزب وحدت اسلامی افغانستان، از سال ۱۳۷۲/ ۱۹۹۳ تا ۱۳۷۵/ ۱۹۹۶ به مدیریت‌مسؤولی سیّدحسین موحد بلخی در آغاز در ۸ رویه به اندازهٔ ۲۱×۳۰ سانتیمتر و از شمارهٔ ۴۸ سال ۱۳۷۴ که ویژهٔ شهادت استاد عبدالعلی مزاری رهبر حزب وحدت بود، در ۱۶ رویه به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر با شماره‌گان ۵۰۰ نسخه به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای سیاسی و گزارشهای آن حزب بود.[۲]

سیّد حسین موحد بلخی فرزند سیّد ابوطالب، شاعر و نویسنده، در سال ۱۳۳۶/ ۱۹۵۷ در روستای قروق استان بلخ زاده شد، در مدرسه‌های بلخ و کشورهای عراق، سوریه و ایران دانش فراگرفت، سردبیر مجلهٔ «حبل‌الله» و سپس مدیر مسؤول هفته‌نامهٔ «حرم» بود، چندین اثر منظوم و

۱۳۷۰)، ج ۳، ص ۱۲۵۰؛ صالح محمّد خلیق، *تاریخ ادبیات بلخ از کهنترین روزگاران تا اوایل سدهٔ بیست و یکم* (کابل: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۷)، ص ۵۲۰؛ محمّد صادق عصیان، *سیما و سخن* (شاعران و نویسنده‌گان بلخ، سمنگان و سرپل) (کابل: بنیاد فرهنگ و جامعهٔ مدنی، ۱۳۸۵، صص ۵۹ ـ ۶۰.

[۱] ـ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳، ص ۴۶۰؛ دکتر محمّد حلیم تنویر، *تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان* (پیشاور: بخش انتشارات علمی و فرهنگی انستیتوت تحقیقات و بازسازی افغانستان در هالند، ۱۳۷۸)، ص ۵۸۲.

[۲] ـ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳، ص ۴۶۰ ـ ۴۶۱؛ دکتر محمّد حلیم تنویر، *تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان* (پیشاور: بخش انتشارات علمی و فرهنگی انستیتوت تحقیقات و بازسازی افغانستان در هالند، ۱۳۷۸)، ص ۵۸۲؛ «رویدادهای فرهنگی» در *نشریهٔ خواهر، برادر، سلام!*، ۴ ـ ۵ (آذر ـ دی ۱۳۷۲)، ص ۹؛ *نشریهٔ ندای اسلام*، ۵۰ (۳۰ خرداد ۱۳۷۴)، ص ۶.

منثور آمادهٔ چاپ دارد. «زیارتنامهٔ گل سرخ» (قم، ۱۳۷۷/ ۱۹۹۸) و منظومهٔ «این بقعهٔ گل ...» (قم،۱۳۸۲/ ۲۰۰۳) اثرهای چاپ شدهٔ وی اند.[۱]

شوخک

شوخک، ماهنامهٔ طنزی، ادبی، انتقادی و اجتماعی،که در ۲۵ آذر ۱۳۴۹/ ۱۶ دسامبر ۱۹۷۰ به صاحب امتیازی عبدالغفار گداز و مدیریت‌مسؤولی عبدالعزیز مختار در شهرکابل پیریزی شده بود[۲] و دور یکم نشراتی آن تا تیر ۱۳۵۲/ ژوئیهٔ ۱۹۷۳ و دور دوم نشراتی آن از مرداد ۱۳۶۹/ اوت ۱۹۹۰ تا اردیبهشت ۱۳۷۱/ مه ۱۹۹۲ در همان جا ادامه داشت، در دورهٔ حاکمیت دولت اسلامی از سال ۱۳۷۲/ ۱۹۹۳ به مدیریت‌مسؤولی عبدالعزیز مختار[۳]و پس از درگذشت وی در سال ۱۳۷۶/ ۱۹۹۷، به گرداننده‌گی محمّد نادر امرخیل تا شمارهٔ چهارم سال ششم دور سوم نشراتی در تیر ۱۳۷۷/ ژوئیهٔ ۱۹۹۸، در ۴۰ رویه به اندازهٔ ۱۰× ۱۵ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد[۴] و دربردارندهٔ طنزهایی انتقادیِ منظوم و منثور پیرامون رویدادهای جاری، دشواریهای اجتماعی، فکاهه‌ها، سرگرمیها، کاریکاتورها و داستانهای کوتاه بود.

در واپسین شمارهٔ این نشریه، خلیل‌الله، سعدالدّین امین، غلام ربانی آرام، رحمت‌الله اشکبار و محمّد سهراب سامانیان از همکاران آن شناسانده شده اند.

عبدالعزیز مختار فرزند میرزا نظر محمّد خان، شاعر و طنزپرداز، در سال ۱۳۱۱/ ۱۹۳۲ در دهکدهٔ کلنگار استان لوگر زاده شد، دوره‌های دبستان و دبیرستان را در لوگر و آموزشهای عالی را

---

[۱] ـ حسن انوشه و حفیظ‌الله شریعتی سحر، *افغانستان در غربت*، چاپ یکم (تهران: انتشارات نسیم بخارا، ۱۳۸۲)، ص ۲۳۷ ـ ۲۴۲؛ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳، صص۱۲۰۵ ـ ۱۲۰۶؛ صالح محمّد خلیق، *تاریخ ادبیات بلخ از کهنترین روزگاران تا اوایل سدهٔ بیست و یکم* (کابل: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۷) ص ۵۳۲ ـ ۵۳۳.

[۲] ـ دکتر محمّد حلیم تنویر، *تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان* (پیشاور: بخش انتشارات علمی و فرهنگی انستیتوت تحقیقات و بازسازی افغانستان در هالند، ۱۳۷۸)، ص ۱۶۵.

[۳] ـ همان، ص۵۸۳.

[۴] ـ دور چهارم نشراتی مجلهٔ «شوخک» از سال ۱۳۸۰/ ۲۰۰۱ به مدیریت‌مسؤولی عبدالبصیر مختارزاده در شهر کابل ادامه یافت.

در دارالمعلمین کابل در رشتهٔ ادبیات فارسی دری و سپس در رشتهٔ گزاشگری پی گرفت و در بخشهای گوناگون وزارت اطلاعات و فرهنگ به کار روزنامه‌نگاری پرداخت. از سال ۱۳۴۹/ ۱۹۷۰ تا ۱۹۹۷/۱۳۷۶ مدیرمسؤول مجلّهٔ شوخک در سه دور نشراتی آن و در سالهای شصتم سدهٔ چهاردهم/ هشتادم سدهٔ بیستم کارمند بخش اداری کارخانه‌های کود و برق بلخ بود و سرانجام در مرداد ۱۳۷۶/ اوت ۱۹۹۷ در اثر بیماری قند در بلخ چشم از جهان فروبست.[۱]

خواهر، برادر، سلام!

ماهنامهٔ خواهر، برادر، سلام!،[۲]نشریهٔ آزاد فرهنگی به نشانی انجمن نویسنده‌گان بلخ از روز دوشنبه یکم شهریور ۱۳۷۲/ ۲۳ اوت ۱۹۹۳ در ۸ رویه به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر و از شمارهٔ ۴ ـ ۵ (آبان ـ دی ۱۳۷۲/ دسامبر ۱۹۹۳ـ ژانویهٔ ۱۹۹۴) به بعد در نزدیک به ۱۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر در بلخ به زبان فارسی دری منتشر میشد و دربرگیرندهٔ خبرها، گزارشها، گفت‌وگوها، نبشته‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی و رویهٔ ویژهٔ شعر به نام «آبشار آتش» و رویهٔ ویژهٔ شعر نوگامان به نام «هودجی از شگوفه» بود.

در آغاز صاحب امتیاز این نشریه ژکفر حسینی، مدیر مسؤول آن برهان ابدالی و معاون آن شهباز ایرج و از شمارهٔ ۲ ـ ۳ مؤرخ مهر و آبان ۱۳۷۲/ اکتبر و نوامبر ۱۹۹۳ صاحب امتیاز و مدیر مسؤول آن برهان ابدالی و معاون آن شهباز ایرج بودند.

در این نشریه، نوشته‌ها و شعرهایی از لطیف ناظمی، واصف باختری، کاظم کاظمی، عبدالقهار عاصی، عبدالسّمیع حامد، امیرجان صبوری، شهباز ایرج، اسدالله عفیف باختری، محمّد صادق عصیان، مهریشت لیان، انجیلای طوبا، فرید مدد، محبّ بارش، و فرید اروند به نشر رسیده اند.

محمّد اسماعیل برهان ابدالی فرزند حاج حبیب‌الله، شاعر، نویسنده و روزنامه‌نگار، در ۱۴ فروردین ۱۳۵۰/ ۳ آوریل ۱۹۷۱ در دهکدهٔ قزل‌آباد شهرستان نهرشاهی استان بلخ زاده شد،

---

[۱] ـ علی پیام، «نمایهٔ تفصیلی روشنفکران» در *فصلنامهٔ خطّ سوم*، ۳ـ ۴ (بهار و تابستان ۱۳۸۲)، صص ۲۲۲.

[۲] ـ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳، ص ۴۶۰ ۴۶۰؛ دکتر محمّد حلیم تنویر، *تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان* (پیشاور: بخش انتشارات علمی و فرهنگی انستیتوت تحقیقات و بازسازی افغانستان در هالند، ۱۳۷۸)، ص ۵۸۲.

دوره‌های دبستان و دبیرستان را در شهرمزار شریف به فرجام رسانید، از پاییز سال ۱۳۶۷ به سرایش و نگارش روی آورد و از مرداد ۱۳۶۹/ اوت ۱۹۹۰ به عضویت انجمن نویسنده‌گان بلخ درآمد، پس از تسلط طالبان به ایران کوچید و اکنون در کشور فنلاند میزید.[۱]

اندیشه

ماهنامهٔ اندیشه، به صاحب‌امتیازی قاضی محمّد نظیف مستضعف و مدیریت‌مسؤولی اسدالله و لوالجی[۲] از روز چهارشنبه ۱۰ شهریور ۱۳۷۲/ ۳۱ اوت ۱۹۹۳ در ۸ رویه به اندازهٔ ۳۰×۴۲ سانتیمتر و پس از چند شماره، به گونهٔ مجلّه در ۴۰ تا ۶۰ رویه به اندازهٔ ۱۰× ۱۵سانتیمتر تا ۱۵ فروردین ۱۳۷۷/ ۴ آوریل ۱۹۹۸ در دو دور و ۱۶ شماره به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شد و دربرگیرندهٔ موضوعهای، دینی، تاریخی، اجتماعی، سیاسی، نظامی، اقتصادی، هنری، ادبی، برگردانها و دیدگاهها بود. در این نشریه اثرهایی از فیّاض مهرآیین، اسدالله ولوالجی، سیّد محمّد عالم لبیب، محمّد اسماعیل اکبر، عبدالسّمیع حامد، محمّد امین متین اندخویی، پرتو نادری و ... به نشر رسیده اند.

اسدالله ولوالجی فرزند محمّد امین، شاعر، نویسنده و صاحبنظر در امور سیاسی، در سال ۱۳۳۳/ ۱۹۵۴ در گذر بالای شهرستان روستاق استان تخار زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را درشهرستانهای روستاق و دشت قلعهٔ استان تخار و ده‌سبز استان کابل و آموزشهای عالی را در سال ۱۳۵۵/ ۱۹۷۶ در دانشکدهٔ زرهدار دانشگاه جنگ کابل به فرجام رسانید و به سمّت افسر ارتش به کار پرداخت، در زمان حاکمیت حزب دموکراتیک خلق دو سال را در زندان پل چرخی کابل زندانی سیاسی بود. از سال ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ تا ۱۳۷۷/ ۱۹۹۸ سمّت مدیریت‌مسؤولی نشریهٔ «اندیشه» و همزمان از سال ۱۳۷۳/ ۱۹۹۴ معاونیت انجمن فرهنگی امیر علی شیر نوایی را داشت، سپس تا سال

---

[۱] ـ صالح محمّد خلیق، *تاریخ ادبیات بلخ از کهنترین روزگاران تا اوایل سدهٔ بیست و یکم* (کابل: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۷)، صص ۵۷۹ ـ ۵۸۰.

[۲] ـ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳، ص ۴۶۰ ۴۶۰؛ دکتر محمّد حلیم تنویر، *تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان* (پیشاور: بخش انتشارات علمی و فرهنگی انستیتوت تحقیقات و بازسازی افغانستان در هالند، ۱۳۷۸)، ص ۵۸۲.

۱۳۸۰/ ۲۰۰۱ در پاکستان پناهنده بود و پس از برگشت به میهن عضو کمیسیون برگزاری جرگهٔ بزرگ اضطراری شد و از آن زمان تا اکنون در کابل سرگرم کارهای سیاسی و فرهنگیست. اثرهای او از سال ۱۳۶۱/ ۱۹۸۲در مطبوعات کشور به نشر میرسند. مجموعه های شعر «مُهر و مصحف» (بلخ، ۱۳۷۵/ ۱۹۹۶)، «فانوسی بر درگاه شب» (بلخ، ۱۳۷۵/ ۱۹۹۶) و « با تو بهار میرسد» (کابل،۱۳۸۲/ ۲۰۰۳) اثرهای چاپ‌شدهٔ اویند.[۱]

تبلیغ اسلام

ماهنامهٔ تبلیغ اسلام، نشریهٔ مؤسسهٔ فرهنگی رسول اکرم(ص)، از مهر تا بهمن۱۳۷۲/ اکتبر۱۹۹۳ـ فوریهٔ ۱۹۹۴ به مدیریت‌مسؤولی سیّد محمّد علی صادقی در ۲۸ رویه به اندازهٔ ۱۰× ۱۵سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربردارندهٔ موضوعهای فرهنگی، دینی، سیاسی و تاریخی بود.[۲]

توغری یول

ماهنامهٔ توغری یول، نشریهٔ انجمن فرهنگی امیرعلی شیرنوایی، از شهریور ۱۳۷۲/ سپتامبر ۱۹۹۳ تا ۱۳۷۳/ ۱۹۹۴ در آغاز به مدیریت‌مسؤولی عبدالله رویین و از شمارهٔ هفتم سال ۱۳۷۲/ ۱۹۹۳ به سردبیری سیّد محمّد عالم لبیب در ۲۸ تا ۶۲ رویه به اندازهٔ ۱۰× ۱۵سانتیمتر به زبان ازبکی در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای فرهنگی، تاریخی و ادبی بود. خوشنویسان این نشریه

---

[۱] ـ اسدالله ولوالجی، *مُهر و مصحف* (مجموعهٔ شعر) (بلخ، انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۷۵)، پشت جلد کتاب؛ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳، صص ۱۰۹۰ ـ ۱۰۹۱.

[۲] ـ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳، ص ۴۶۱؛ دکتر محمّد حلیم تنویر، *تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان* (پیشاور: بخش انتشارات علمی و فرهنگی انستیتوت تحقیقات و بازسازی افغانستان در هالند، ۱۳۷۸)، ص۴۷۸؛ «رویدادهای فرهنگی» در *نشریهٔ خواهر، برادر، سلام!*، ۴ ـ ۵ (آذر ـ دی ۱۳۷۲)، ص ۹. از قرار معلوم این نشریه با نام نو «نجات» در شهریور ۱۳۷۶/ سپتامبر ۱۹۹۷ به مدیریت‌مسؤولی محمّد علی صادقی در قم و پس از پیریزی ادارهٔ موقت با نام «راه نجات» در کابل منتشر میشد.

محمّد داؤود حرمت و محمّد نادر امرخیل و رسام آن رستم رویین بودند. در این ماهنامه نوشته‌ها و سروده‌هایی از محمّد صالح راسخ، صالح محمّد حسّاس، عبدالمجید ایشچی، ذکرالله ایشانج، عبدالکریم بهمن، اسدالله ولوالجی، محمّد عالم کوهکن و محمّد امین متین اندخویی به نشر رسیده اند.

قبه‌الاسلام

فصلنامهٔ قبه‌الاسلام، نشریهٔ شورای استان بلخ حرکت انقلاب اسلامی افغانستان، از سال ۱۳۷۲/ ۱۹۹۳ تا ۱۳۷۴/ ۱۹۹۵ به مدیریت‌مسؤولی سلطان محمّد انصاری و زیر نگاه مولوی محمّد عثمان سالکزاده در ۶ شمارهٔ ۴۰ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شد و دربرگیرندهٔ موضوعهای فقهی، علمی، فرهنگی و اجتماعی و خبرها و گزارشها و گفت‌وگوها بود و به جای شماره‌های فوق‌العادهٔ آن کتابهای تاریخی و علمی «بیان‌الاقوال در فضلیت بشر» و «احسن‌القصص» دو اثر عزیزاحمد الکوزی، «بازی بزکشی در شمال» و «گیتاشناسی» دو اثر سلطان محمّد انصاری و «سوانح مولوی عبدالحی سالک» اثر مولوی محمّد عثمان سالکزاده، به چاپ رسیده اند.

سلطان محمّد انصاری فرزند دوست محمّد، دانشمند و پژوهشگر، درسال ۱۳۴۸/ ۱۹۶۹ در گذر شورتاکزار شهر مزار شریف، مرکز استان، بلخ زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبستان قاضی حمیدالدّین بلخی و دبیرستان باختر و آموزشهای عالی را در سال ۱۳۷۶/ ۱۹۹۷ در دانشسرای آموزگاری رودکی بلخ به پایان برد، از سال ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ کارمند ادارهٔ سوادآموزی، مدیر مسؤول نشریهٔ «قبه‌الاسلام» و همزمان در سالهای ۱۳۷۳/ ۱۹۹۴ تا ۱۳۷۶/ ۱۹۹۷ مدیر مسؤول مجلّهٔ «دانش و جامعه» و سپس مسؤول فرهنگی آستان قدس مرتضوی بود و از سال ۱۳۷۶/ ۱۹۹۷ بدین سو استاد دانشسرای آموزگاری رودکی بلخ و دانشکدهٔ آموزش و پرورش دانشگاه بلخ است. آثار چاپ‌شدهٔ او عبارت اند از:« جغرافیای بلخ» (بلخ، ۱۳۷۰/ ۱۹۹۱)، «ایکولوژی بلخ» (بلخ، ۱۳۷۴/ ۱۹۹۵)، «جغرافیای بامیان» (پیشاور، ۱۳۷۹/ ۲۰۰۰)، «بند امیر»، «مجسمه‌های تاریخی بودا در بامیان»(پیشاور، ۱۳۷۹/ ۲۰۰۰)، «انکشاف امروزی شهر مزار شریف» (بلخ، ۱۳۷۴/ ۱۹۹۵)، «تاریخچهٔ مزارشاه ولایتمآب در بلخ» (پیشاور، ۱۳۸۰/ ۲۰۰۱)، «بازی بزکشی در شمال کشور» (بلخ، ۱۳۷۳/ ۱۹۹۴)،

«گیتاشناسی شهر مزار شریف» (بلخ، ۱۳۷۳/ ۱۹۹۴)، «جشن باستانی نوروز و گل سرخ» (کابل، ۱۳۸۲/ ۲۰۰۳)، «نقش بلخاب در تمدّن بلخ»، «فرهنگ تاریخ و جغرافیا» (بلخ، ۱۳۸۴/ ۲۰۰۵)، «آموزش و پرورش در بلخ» (بلخ، ۱۳۷۶/ ۱۹۹۷)، «اوضاع طبیعی ساحات مرکزی افغانستان» (بلخ، ۱۳۷۴/ ۱۹۹۵)، «ویژه‌گیهای تاریخی و جغرافیایی بلخ» (بلخ، ۱۳۸۶/۲۰۰۷) و «بلخ در گذر زمانه‌ها» (بلخ، ۱۳۸۷/ ۱۴۲۹).

وحدت

نشریهٔ وحدت در سال ۱۳۷۲/ ۱۹۹۳ به مدیریت مسؤولی محمّد موسی اکرمی در ۴ تا ۸ رویه به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای سیاسی و اجتماعی بود. واپسین شمارهٔ آن درهمان سال درچاپخانه‌یی در شهرماسکو به چاپ رسیده است. این نشریه در دور یکم نشراتی خود از ۱۱ بهمن ۱۳۴۴/ ۳۱ ژانویهٔ ۱۹۶۶ به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی روانشاد مولانا خال محمّد خسته از سوی حزب وحدت ملّی در دورهٔ شاهی و در دور دوم نشراتی خود در زمان ریاست جمهوری دکتر نجیب‌الله در کابل منتشر میشد.[1]

آینده

آینده، نشریهٔ دفتر اسکان بشر سازمان ملل در بلخ، در سال ۱۳۷۳/ ۱۹۹۴ به مدیریت مسؤولی شهباز ایرج در ۸ رویه به اندازهٔ ۲۱×۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای اجتماعی و فرهنگی بود.

شهباز ایرج فرزند شکوه، شاعر، نویسنده و گزارشگر و عضو انجمن نویسنده‌گان بلخ ، در ۱۰ بهمن ۱۳۵۰/ ۳۰ ژانویهٔ ۱۹۷۲ در روستای تبر استان سرپل زاده شد، آموزشهای عالی را در رشتهٔ زبان و ادبیات فارسی دری در دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ تا درجهٔ لیسانس به پایان برد. سپس به کارهای فرهنگی و روزنامه‌نگاری روی آورد. در سال ۱۳۷۳/ ۱۹۹۴ مدیر مسؤول نشریهٔ «آینده» بود، سپس به کشور ایران کوچید و در تهران در حوزهٔ هنری سازمان تبلیغات

[1] ـ دکتر محمّد حلیم تنویر، *تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان* (پیشاور: بخش انتشارات علمی و فرهنگی انستیتوت تحقیقات و بازسازی افغانستان در هالند، ۱۳۷۸)، ص ۵۸۳.

اسلامی سرگرم پژوهشهای ادبی شد، مدّتی هم مسؤولیت دفتر فرهنگی جنبش ملی ـ اسلامی افغانستان را در آن جا به دوش داشت. پس از پدیدآمدن ادارهٔ موقت در افغانستان، در سال ۱۳۸۰/ ۲۰۰۱ به میهن برگشت و مدّتی خبرنگار رادیوی آزادی در بلخ بود و اکنون خبرنگار رادیوی بی بی سی در لندن است.[۱]

دانش و جامعه

مجلّهٔ دانش و جامعه، نشریهٔ ادارهٔ آموزش و پرورش استان بلخ، از خرداد ۱۳۷۳/ ژوئن ۱۹۹۴ تا ۱۳۷۶/ ۱۹۹۷ به مدیریت‌مسؤولی سلطان محمّد انصاری در ۱۵ شمارهٔ ۴۰ رویه‌یی به اندازهٔ ۱۰× ۱۵سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شد و دربرگیرندهٔ موضوعهای فرهنگی و آموزشی بود. اسدالله عفیف باختری و زبیدالله عضوهای گروه نویسنده‌گان آن بودند.

راه

راه، نشریهٔ انجمن نویسنده‌گان بلخ،[۲] در دور یکم نشراتی خود از اسفند ۱۳۷۳/ مارس۱۹۹۵ تا خرداد ۱۳۷۶/ژوئن ۱۹۹۷ به مدیریت‌مسؤولی و سردبیری فیّاض مهرآیین در هر ماه یک بار در ۲۳

---

[۱] ـ حسن انوشه و حفیظ‌الله شریعتی سحر، *افغانستان در غربت*، چاپ یکم (تهران: انتشارات نسیم بخارا، ۱۳۸۲)، ص ۴۳۳؛ دفتر شعر جوان، *شعر جوان جهان ـ افغانستان*، چاپ یکم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۱)، صص ۴۳ ـ ۴۸؛ صالح محمّد خلیق، *تاریخ ادبیات بلخ از کهنترین روزگاران تا اوایل سدهٔ بیست و یکم* (کابل: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۷)، ص ۵۸۷؛ محمّد صادق عصیان، *سیما و سخن* (شاعران و نویسنده‌گان بلخ، سمنگان و سرپل) (کابل: بنیاد فرهنگ و جامعهٔ مدنی، ۱۳۸۵، صص ۳۹ ـ ۴۱؛ محمّد صادق عصیان، *نمونه‌های شعر امروز بلخ* (بلخ: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۴)، صص ۵۴ ـ ۵۷؛ *Afghan Media Directory*, INTERNEWS, Kabul, 2000, p. 97.

[۲] ـ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳، ص ۴۶۱؛ دکتر محمّد حلیم تنویر، *تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان* (پیشاور: بخش انتشارات علمی و فرهنگی انستیتوت تحقیقات و بازسازی افغانستان در هالند، ۱۳۷۸)، ص ۵۸۲؛ «راه، نشریهٔ نویسنده‌گان بلخ» در *مجلّهٔ کیهان فرهنگی*، ۱۲۹ (مهر و آبان ۱۳۷۵)، ص ۸۰؛ «شعر امروز اافغانستان» در *مجلّهٔ گلچرخ*، ۱۴ (مرداد ۱۳۷۵)، ص ۳۳؛ «رویدادهای فرهنگی» در *مجلّهٔ امّ‌البلاد*، ۱ (اسفند ۱۳۷۶)، ص ۳۳.

شمارهٔ ۴ رویه‌یی به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر با شماره گان ۱۰۰۰ نسخه به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شد و دربرگیرندهٔ موضوعهای فرهنگی و ادبی، سرمقاله، شعر، داستان، طنز، پژوهشهای ادبی، برگردانهای ادبی، معرفی متنهای کهن، گزارشهایی از کارکردهای انجمن نویسنده‌گان بلخ،خبرهای فرهنگی و گفتگوهایی با شاعران، نویسنده‌گان و پژوهشگران و رویه‌ها و ستونهای ویژه‌یی چون «دریچه‌یی در شناخت زبان»، «از پرندستان پارین»، «با کاروان حلّه...»، «المعنی» و ... بود.

در سرمقالهٔ نخستین شمارهٔ راه، بازتاب آثار آفرینشی در همهٔ گونه‌های ادبی که مایه‌ور از محتوای متعالی و انسانی باشند و نیز نبشته‌هایی که درپالوده‌گی و بالنده‌گی ادبیات و سخن یاری رسانند و بازشناسی پیشروان ادبیات ازآماجهای نشراتی آن معرفی شده اند.

در دور یکم نشراتی ماهنامهٔ ادبی راه نوشته‌هایی از شهباز ایرج، حسین ساعی، محمّدصالح راسخ، عبدالمجید فایق، فیّاض مهرآیین، محمّد یونس طغیان ساکایی، عبدالسّمیع حامد، دکترمحمّد یعقوب واحدی، روانشاد عبدالرّحمان پژواک، سیّد محمّد عالم لبیب، داستانهایی از زلمی باباکوهی، برهان ابدالی و شعرهایی از استاد واصف باختری، محمّد اسحاق دلگیر، محمّدصادق عصیان، اسدالله عفیف باختری،گلرخسار، آرش شفاعی، محمّدطاهر مفید، اسدالله ولوالجی، آشفتهٔ باختری، عبدالسّمیع حامد، شهباز ایرج، فرید اروند، محمّد نعیم نظری، عبدالاحد بیریا، انجیلای طوبا، ژکفرحسینی، محمّداسماعیل مشفق، نورالدّین همسنگر، سیّدفضل‌الله قدسی، جاوید فرهاد، احمد شاملو، ساعد باقری، نفیسهٔ خوشنصیب، شفیقهٔ دیباج، قهار عاصی، هلال‌الدّین بدری، لایق شیر علی، محمّد ظاهر راسخ، مهدی اخوان ثالث (م. امید)، موسوی گرمارودی، عبدالسّلام طالب، گل احمد زریر، فاروق فردا و دیگران به نشر رسیده اند. ماهنامهٔ ادبی «راه» بازتاب گسترده‌یی در رسانه‌ها و حلقه‌های فرهنگیِ درونمرزی و برونمرزی داشته است.

یاغدو

ماهنامهٔ «یاغدو»، نشریهٔ شورای مرکزی انجمن فرهنگی امیر علی شیر نوایی[1]و نخستین نشریهٔ آن انجمن، از خرداد ۱۳۷۴/ ژوئن ۱۹۹۵ که دفتر آن انجمن از کابل به بلخ آمد تا مرداد ۱۳۷۶/

[1] ـ دکتر محمّد حلیم تنویر، *تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان* (پیشاور: بخش انتشارات علمی و فرهنگی انستیتوت تحقیقات و بازسازی افغانستان در هالند، ۱۳۷۸)، ص ۵۸۳.

اوت ۱۹۹۷ به مدیریت‌مسؤولی سیّد محمّد عالم لبیب در ۱۲ شمارهٔ به گونهٔ میانگین ۴۵ رویه یی به اندازهٔ ۱۵× ۲۱سانتیمتر به زبانهای فارسی دری و ازبکی در بلخ منتشر شده و دربرگیرندهٔ موضوعهای ادبی، فرهنگی، تاریخی و اجتماعی و رویهٔ ادبی‌یی به نام «گلزار سخن» بود.

محمّد صالح راسخ، متین اندخویی، ذکرالله ایشانچ، عبدالرّب جاهد، اسدالله ولوالجی، نورالله آلتای، سردار محمّد رحمان اوغلی، عبدالحمید آگه، فیّاض مهرآیین، عبدالغنی برزین‌مهر، سیّد اکرام‌الدّین امیری حصاریان، سکینه‌بانوی غضنفر، رحیم ابراهیم، محمّدالله وطندوست، جلایر و دیگران از همکاران قلمی این مجلّه بودند.

سیّد محمّد عالم لبیب فرزند سیّد توردی، دانشمند، پژوهشگر، نویسنده، مترجم، شاعر و روزنامه‌نگار، در سال ۱۳۳۶/ ۱۹۵۷ در شهرستان اندخود استان فاریاب زاده شد، دورهٔ دبستان و دبیرستان را در زادگاه خود و آموزشهای عالی را تا درجهٔ فوق لیسانس در رشتهٔ ادبیات شناسی در دانشگاه کابل و در کشور روسیه به پایان برد، از سال ۱۳۶۳/ ۱۹۸۴ تا ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ استاد دانشگاه کابل از سال ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ تا ۱۳۸۵/ ۲۰۰۶ استاد دانشگاه بلخ و همزمان از فروردین ۱۳۷۷/ آوریل ۱۹۹۸ تا خرداد ۱۳۷۹/ ژوئن ۲۰۰۰ رئیس دانشکدهٔ ادبیات دانشگاه بلخ، و از آبان ۱۳۸۰/ نوامبر ۲۰۰۱ تا اردیبهشت ۱۳۸۱/ مه ۲۰۰۲ رئیس دانشگاه بلخ بود و اکنون رئیس دانشگاه تخار است.

لبیب شماری از کتابهای تاریخی و ادبی، مانند «تاریخ مقیم خانی» (بلخ، ۱۹۹۶/۱۳۷۵)، « محبّت‌نامهٔ خوارزمی» (بلخ، ۱۳۷۴/ ۱۹۹۵) و مجموعه‌های شعر شاعران را ویراسته و یا دیباچه یی بر آنها نگاشته و به چاپ رسانیده است. مجموعه‌یی از سروده‌های ازبکی او به نام «سوز اینجولری»(مرواریدهای سخن) (کابل، ۱۳۶۸) و همین گونه اثرهای پژوهشی فراوانی از وی در زمینه‌های نقد ادبی و نظریهٔ ادبیات و نیز برگردانهای وی در روزنامه‌ها و مجلّه‌های شناخته‌شدهٔ کشور به چاپ رسیده اند.[۱]

---

[۱] ـ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳، ص ۸۴۸؛ صالح محمّد خلیق، *تاریخ ادبیات بلخ از کهنترین روزگاران تا اوایل سدهٔ بیست و یکم* (کابل: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۷)، ص ۵۲۵؛ محمّد اسلم گداز و دیگران، *رنگین کمان شعر* (تذکره‌یی از سخنوران فاریاب) (میمنه: انتشارات جریدهٔ فاریاب، ۱۳۶۹)، ج ۱، صص ۳۰۴ ـ ۳۰۸؛ محمّد سلام قشلاقی، *ارمغان جنبش* (شبرغان: شورای فرهنگی جنبش در استان جوزجان، ۱۳۷۴)، صص ۸۴ـ ۸۹

پاسداران میهن

پاسداران میهن، نشریهٔ ماهانهٔ ارتش در شمال کشور، از سال ۱۳۷۴/ ۱۹۹۵ تا ۱۳۷۵/ ۱۹۹۶ به مدیریت‌مسؤولی شاه عالم سپاند در ۴ رویه به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شده و دربرگیرندهٔ موضوعهای نظامی، فرهنگی، آموزشی و خبری بود.

گوهر

ماهنامهٔ گوهر، نشریهٔ بخش خواهران بنیاد رهبر شهید بابه مزاری (ره)، در دور یکم نشراتی خود از سال ۱۳۷۴/ ۱۹۹۵ یا ۱۳۷۵/ ۱۹۹۶ تا ۱۳۷۷/ ۱۹۹۸ به مدیریت‌مسؤولی فاطمهٔ فیضی در ۸ تا ۱۶ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای فرهنگی و اجتماعی بود.

فاطمهٔ فیضی دختر غلام محمّد، شاعر، در سال ۱۳۶۰/ ۱۹۸۱ در بلخ زاده شد، در خوردسالی همراه با خانواده‌اش به ایران کوچید و آموزشهای عالی را در آن جا پی گرفت، در سالهای ۱۳۷۴/ ۱۹۹۵ تا ۱۳۷۷/ ۱۹۹۸ و همچنان از خرداد ۱۳۸۱/ ژوئن ۲۰۰۲ تا تابستان ۱۳۸۲/ ۲۰۰۳ مدیر مسؤول نشریهٔ گوهر بود. وی از سال۱۳۸۷/ ۱۹۹۹ بدین سو شعر میسراید.

صراط‌المستقیم

ماهنامهٔ صراط‌المستقیم، نشریهٔ شورای علمای جهادی افغانستان، در سالهای ۱۳۷۵/ ۱۹۹۶ تا ۱۳۷۶/ ۱۹۹۷ به مدیریت‌مسؤولی مولوی عنایت‌الله در ۲۰ تا ۳۰ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای فقهی، اخلاقی، فرهنگی و اجتماعی بود.

مولوی عنایت‌الله در بلخ زاده شد و در دورهٔ حاکمیت دولت اسلامی به ترتیب، عضو بخش فرهنگی شورای علمای جهادی افغانستان، رئیس دفتر استاندار بلخ در زمان استانداری مولوی محمّد عثمان سالکزاده، و سپس نمایندهٔ یکی از کنسولگریهای افغانستان درایران بود.

چشمه

چشمه، نشریهٔ انجمن فرهنگی دانشگاه بلخ، در سالهای ۱۳۷۵/ ۱۹۹۶ و ۱۳۷۶/ ۱۹۹۷ به مدیریت‌مسؤولی محمّد شفیق پیام دانشجوی دانشکدهٔ ادبیات دانشگاه بلخ در ۶ شمارهٔ ۴ رویه‌یی به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شد و دربرگیرندهٔ موضوعهای فرهنگی و ادبی و گزارشهای فرهنگی و کارکردهای دانشگاه بلخ بود. در این نشریه اثرهایی از عضوهای انجمن: محمّد صادق عصیان، سخیداد هاتف، شهباز ایرج، عبدالوهاب مجیر، نعیم نظری و ...به نشر رسیده اند.

ارشاد

ماهنامهٔ ارشاد، نشریهٔ ادارهٔ ارشاد، حج و اوقاف استان بلخ، در سال ۱۳۷۵/ ۱۹۹۶ به مدیریت-مسؤولی عبدالرؤوف توانا در ۴۰ تا ۵۰ رویه به اندازهٔ ۱۰× ۱۵سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شد و دربرگیرندهٔ موضوعهای دینی، اخلاقی و فرهنگی و ادبی بود.

عبدالرّؤوف توانا فرزند ملا بابا فرزند حکیم شاه در سال ۱۳۵۰/ ۱۹۷۱ در شهرستان مارمل استان بلخ زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در مدرسهٔ ابوعصمت بلخی در زادگاه خود و در مدرسهٔ عالی مجاهد در شهر پیشاور و سپس در مدرسهٔ تعلیم القرآن و در معهدالانصار تا کلاس چهاردهم و آموزشهای عالی را در دانشگاه پیام نور پی گرفت، از سال ۱۳۶۹/ ۱۹۹۰ تا ۱۳۷۰/ ۱۹۹۱ آموزگار دارالایتام حضرت سعد بن معاذ در شهرپیشاور، از سال ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ تا ۱۳۷۳/ ۱۹۹۴ مسؤول کتابخانهٔ روضهٔ مبارک حضرت علی(ک) در بلخ، از ۱۳۷۳/ ۱۹۹۴ تا ۱۳۷۷/ ۱۹۹۸ رئیس ادارهٔ ارشاد،حج و اوقاف استان بلخ و همزمان در سال ۱۳۷۵/ ۱۹۹۶ مدیر مسؤول ماهنامهٔ ارشاد وآموزگار افتخاری دانشسرای آموزگاری رودکی بلخ، از سال۱۳۷۷/ ۱۹۹۸ تا ۱۳۸۰/ ۲۰۰۱ آموزگار دبیرستان باختر، از ۱۳۸۰/ ۲۰۰۱ تا ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴ دوباره رئیس ادارهٔ ارشاد، حج و اوقاف استان بلخ و از سال ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴ رئیس کُلّ اوقاف در وزارت حج و اوقاف کشور، عضو ادارهٔ کُلّ پژوهشهای دانشهای اسلامی و رئیس ادارهٔ تفتیش حاجیان بود و اکنون دبیر حزب اقتدار اسلامی و عضو شورای عالمان و دبیر شورای اخوت اسلامی استان بلخ است. توانا همچنان بنیانگذار کانون

فرهنگی شهید استاد عبدالقادر توانا، هفته‌نامهٔ «فجر» و مرکز آموزشی و پرورشی «اقتدار شمال» نیز است.[۱]

هفته‌نامه

هفته‌نامه، نشریهٔ شورای اسلامی زنان، در فروردین ۱۳۷۶/ مارس ـ آوریل ۱۹۹۷ در ۲ شمارهٔ ۸ رویه‌یی به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شد و دربرگیرندهٔ پیام شادباش شورای زنان در پیوند با فرارسی سال ۱۳۷۶، یادداشت هفته و گزارشهای سمینار حقوق زن از دیدگاه اسلام و بازدید از خانواده‌های شهیدان بود.[۲]

صدای اطفال

صدای اطفال، نشریهٔ دفتر پشتیبانی کودکان انگلستان، در سال ۱۳۷۶/ ۱۹۹۷ به مدیریت-مسؤولی میوندرهیاب در هر پانزده روز یک بار در ۴ رویه به اندازهٔ ۳۰× ۴۲سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای آموزنده و آگاهی‌دهنده برای کودکان، اندرزها، سرگرمیها و ادبیات کودک بود.

میثاق ایثار

میثاق ایثار، نشریهٔ حزب اسلامی افغانستان، در سالهای ۱۳۷۶/ ۱۹۹۷ تا ۱۳۷۷/ ۱۹۹۸ به مدیریت‌مسؤولی آقای حکمتیار، رهبر آن حزب، درهر پانزده روز یک بار در ۸ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای سیاسی، خبری و گزارشی، دیدگاههای حزب و سروده‌ها بود. این نشریه با افتادن بلخ به دست طالبان، از نشر بازماند.

---

[۱] ـ عبد الرّؤوف توانا، *راه رستگاری* (مجموعهٔ مقاله‌ها)، چاپ یکم ([بلخ]: کانون فرهنگی شهید استاد عبدالقادر توانا، ۱۳۸۸)، پشت جلد کتاب.

[۲] ـ «هفته‌نامه» در *نشریهٔ ندای اسلام*، ۵ (۲۵ اردیبهشت ۱۳۷۶)، ص ۴.

میثاق ایثار، پیشتر از این، در دوران جهاد، به گونهٔ مجلّه با پشتی رنگی به اندازهٔ ۲۱× ۲۹ سانتیمتر به زبان فارسی دری در تهران و برگردان آن به پشتو در اسلام آباد و همزمان با شماره‌گان ۱۰۰۰ نسخه در کشور هالند چاپ و نشر میشد.[۱]

گلبدین حکمتیار فرزند حاج عبدالقادر خان، از بنیانگذاران نهضت جوانان مسلمان و رئیس حزب اسلامی افغانستان، در مهر ۱۳۲۷/ اکتبر ۱۹۴۸ در شهرستان امام‌صاحب استان کندز زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در کندز و کابل و آموزشهای عالی را در دانشکدهٔ مهندسی دانشگاه کابل پی گرفت، پس از کودتای هفتم اردیبهشت سال ۱۳۵۷/ ۲۷ آوریل ۱۹۷۸ به جهاد در برابر نیروهای اشغالگر شوروی پرداخت، در سال ۱۳۶۵/ ۱۹۸۶ در ساختار حکومت موقت مجاهدان وزیر امور خارجه و در دولت اسلامی مدّتی نخست‌وزیر کشور بود، در سالهای ۱۳۷۶/ ۱۹۹۷ و ۱۳۷۷/ ۱۹۹۸ باشندهٔ شهر بلخ شد و در آن جا نشریهٔ «میثاق ایثار» را منتشر میکرد. وی بیشتر از سی اثر پیرامون تحلیل سیاسی رویدادهای افغانستان و باورهای اسلامی نوشته است که برخی از آنها عبارت اند از: «عوامل عروج و زوال ملل اسلامی»، «تجلّی ایمان درقول و عمل»، «حلّ سیاسی قضیهٔ افغانستان»، «درسی از عاشورا»، «حقیقیت نفاق از دیدگاه قرآن»، «خندق‌داران آتش»، «عقیدهٔ ما» و....[۲]

پیام جهاد

پیام جهاد، نشریهٔ حرکت اسلامی در استان بلخ، ازآبان ۱۳۷۶/ نوامبر ۱۹۹۷ در ۸ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای سیاسی و خبرها و گزارشها بود.[۳]

---

[۱] ـ دکتر محمّد حلیم تنویر، *تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان* (پیشاور: بخش انتشارات علمی و فرهنگی انستیتوت تحقیقات و بازسازی افغانستان در هالند، ۱۳۷۸)، ص ۴۲۰؛ دکتر محمّد هاشم عصمت‌اللّهی، *نظام مطبوعات افغانستان*، چاپ یکم (تهران: انتشارات بیکران، ۱۳۸۲)، صص ۴۶۰ـ ۴۶۱.

[۲] ـ دکتر محمّد حلیم تنویر، *تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان* (پیشاور: بخش انتشارات علمی و فرهنگی انستیتوت تحقیقات و بازسازی افغانستان در هالند، ۱۳۷۸)، صص ۴۰۳ـ ۴۰۶.

[۳] ـ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳،ص ۴۶۱؛ «رویدادهای فرهنگی» در *مجلّهٔ امّ‌البلاد*، ۱ (اسفند ۱۳۷۶)، ص ۳۳.

سلام

هفته‌نامهٔ سلام[۱] از آذر ۱۳۷۶/ دسامبر ۱۹۹۷ تا مرداد ۱۳۷۷/ اوت ۱۹۹۸ به مدیریت‌مسؤولی محمّداسماعیل برهان ابدالی در ۸ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر با شماره‌گان از ۵۰۰ تا ۲۰۰۰ نسخه به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد[۲] و دربرگیرندهٔ تازه‌ترین خبرها، رویدادها و گزارشهای استانهای شمالی و سراسر کشور، تحلیلهای سیاسی و موضوعهایی از جهان جوانان، معرفی چهره‌های فرهنگی وسروده‌ها بود. عضوهای گروه نویسنده‌گان آن محمّد عمر فرزاد، محمّد علم جویا، عبدالسّمیع حامد، محمّد یونس طغیان، محمّد اسماعیل اکبر و خود مدیرمسؤول؛ مدیر اداری آن عبدالاحمد برمک، مسؤول چاپ آن عبدالوهّاب مجیر و خبرنگار شهری آن نوراحمد احمدی بودند.

این نشریه برای پناهجویان افغانستان در ایران نیز فرستاده میشد.

دانشجو

دانشجو، نشریهٔ دانشجویان دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ، از ۲ دی۱۳۷۶/ ۲۳ دسامبر۱۹۹۷ به مدیریت‌مسؤولی عبدالمجید نصرتیار در هرماه یک بار در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری با برگ‌آرایی و حروفچینی رایانه‌یی و چاپ زیراکس در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای فرهنگی و ادبی بود.[۳]

پیام بلخ

پیام بلخ، نشریهٔ شورای فرهنگی جبهه‌های استاد ذبیح‌الله شهید، در دور دوم نشراتی خود از ۱۶ آذر ۱۳۷۶/ ۷ دسامبر ۱۹۹۷ تا مرداد ۱۳۷۷/ اوت ۱۹۹۸ به مدیریت‌مسؤولی عظیم‌الحق عظیمی

---

[۱] ـ «رویدادهای فرهنگی» در *مجلّهٔ امّ‌البلاد*، ۱ (اسفند ۱۳۷۶)، ص ۳۳.

[۲] ـ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳، ص ۴۶۱؛ دکتر محمّد حلیم تنویر، *تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان* (پیشاور: بخش انتشارات علمی و فرهنگی انستیتوت تحقیقات و بازسازی افغانستان در هالند، ۱۳۷۸)، ص ۵۸۳.

[۳] ـ «رویدادهای فرهنگی» در *مجلّهٔ امّ‌البلاد*، ۱ (اسفند ۱۳۷۶)، ص ۳۴.

بلخی در هر ماه دو بار در ۸ تا ۱۰ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای سیاسی وفرهنگی و خبرها و گزارشها بود.

این نشریه در دور یکم نشراتی خود در سالهای ۱۳۶۹/ ۱۹۹۰ تا ۱۳۷۰/ ۱۹۹۱ به همکاری عبدالحی خراسانی به گونهٔ مجلّه با پشتی رنگی در تهران چاپ میشد.[۱]

جوانان نهضت

جوانان نهضت، نشریهٔ جوانان نهضت اسلامی زون شمال، از ۲۳ آذر ۱۳۷۶/ ۱۴ دسامبر ۱۹۹۷ تا مرداد ۱۳۷۷/ اوت ۱۹۹۸ در۶ تا ۸ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای سیاسی وفرهنگی و خبرها و گزارشها بود.

این نشریه پیش از این از سال ۱۳۷۳/ ۱۹۹۴ تا ۱۳۷۶/ ۱۹۹۷ به سردبیری عظیم‌الحق عظیمی از سوی دفتر نماینده‌گی استان بلخ در کابل منتشر میشد.[۲]

نور

فصلنامهٔ نور، نشریهٔ بیمارستان چشم استان بلخ، در دور یکم نشراتی خود از ۱ دی ۱۳۷۶/ ۲۲ دسامبر ۱۹۹۷ تا ۱ فروردین ۱۳۷۷/ ۲۱ مارس ۱۹۹۸ به مدیریت‌مسؤولی دکتر محمّد مرتضی فرهمند در ۲ شمارهٔ ۴ رویه‌یی به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر با شماره‌گان ۱۵۰۰۰ نسخه به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شد و دربرگیرندهٔ نبشته‌ها و برگردانهایی در بارهٔ چشمپزشکی و بهداشت بود.

دکتر مرتضی فرهمند فرزند الف شاه خان پغمانی افسر نیروهای هوایی در سال ۱۳۴۴/ ۱۹۶۵در شهر کابل زاده شد، آموزشهای عالی را در سال ۱۳۶۶/ ۱۹۸۷ در دانشکدهٔ پزشکی بلخ به پایان برد، در سال ۱۳۷۸/ ۱۹۹۹ برنامهٔ بین‌المللی کارشناسی ارشد در چشمپزشکی راکه برای

---

[۱] ـ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳،ص ۴۶۱؛ دکتر ذبیح‌الله فطرت، «بر چکاد مطبوعات بلخ» در *مجلّهٔ امّ‌البلاد*، ۳(۱ فروردین ۱۳۸۲) ص ۹۳؛ «رویدادهای فرهنگی» در *مجلّهٔ امّ‌البلاد*، ۱ (اسفند ۱۳۷۶)، صص ۳۳ ـ ۳۴.

[۲] ـ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳،ص ۴۶۱؛ «رویدادهای فرهنگی» در *مجلّهٔ امّ‌البلاد*، ۱ (اسفند ۱۳۷۶)، صص ۳۳.

کشورهای خاور مدیترانه درپاکستان ازسوی سازمان بهداشت جهانی[۱] و سازمانهای بین المللی علاقه‌مند به چشمپزشکی راه‌اندازی شده بود و نیز در سال ۱۳۷۹/ ۲۰۰۰ آموزشگاه کوتاه‌مدت چشمپزشکی را در دانشگاه پیشاور، درسال ۱۳۸۶/ ۲۰۰۷ دورهٔ فوق تخصص در چشم‌پزشکی کودکان را در دانشسرای ال وی پرساد[۲] در حیدرآباد هندوستان و در سال ۱۳۸۷/ ۲۰۰۸ درهمین رشته در دانشگاه هاروارد[۳] در شهر بوستون ایالات متّحدهٔ آمریکا پی گرفت و از سال ۱۳۶۷/ ۱۹۸۸ بدین سو در بیمارستان چشم بلخ پزشک است. او گردانندهٔ رویهٔ ویژهٔ «شفا» در روزنامهٔ بیدار و نیز گردانندهٔ برنامهٔ پیشگیری بیماریهای چشم در رادیو ـ تلویزیون بلخ بود و نیز ازبنیانگذاران انجمن چشمپزشکان در افغانستان و از سال ۱۳۸۷/ ۲۰۰۸ بدین سو مدیر مسؤول مجلّهٔ «روشنایی»، نشریهٔ آن انجمن، است.

امّ‌البلاد

امّ‌البلاد، نشریهٔ شورای فرهنگی جمعیت اسلامی در استان بلخ، در دور دوم نشراتی خود از اسفند ۱۳۷۶/ فوریه ـ مارس ۱۹۹۸ تا فروردین ۱۳۷۷/ مارس ـ آوریل ۱۹۹۸ به مدیریت‌مسؤولی و سردبیری نگارندهٔ این کتاب در ۲ شمارهٔ ۳۴ رویه‌یی به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شد و دربرگیرندهٔ موضوعهای باوری، فرهنگی، سیاسی، تاریخی و دانشی و آفرینشهای ادبی در زمینه‌های داستان کوتاه، طنز و شعر بود.

در شماره‌های دور دوم این مجلّه نبشته‌هایی از شیرمحمّد ابوطارق مجلسی، محمّد اسماعیل اکبر، دکتر امین‌الله خراسانی، معصومهٔ کوثری، مهندس محمّد عالم، فیّاض مهرآیین، صالح محمّد دوراندیش، سیّد اکرام الدین امیری حصاریان، مهندس صاحبنظر مرادی و شفیق پیام و شعرهایی از استاد واصف باختری، اسدالله عفیف باختری، محمّد یونس طغیان ساکایی، آشفتهٔ باختری، محمّدصادق عصیان، عبدالسّمیع حامد، اکرام کمال، شهباز ایرج،... به نشر رسیده اند.[۴]

---

۱ - WHO (World Health Organization)

۲ - L V Prasad

۳ - Harvard

۴ ـ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳، صص ۱۱۰ ـ ۱۱۱ و ۴۶۰؛ صالح محمّد خلیق، «دیروز و آیندهٔ «امّ‌البلاد»» در *مجلهٔ امّ‌البلاد*، ۱ (اسفند ۱۳۷۶)، صص ۳ ـ ۴.

صراط

ماهنامهٔ صراط، نشریهٔ بنگاه شهید مزاری، از تیر تا آذر ۱۳۷۷/ ژوئیهٔ تا دسامبر ۱۹۹۸ به مدیریت‌مسؤولی و سردبیری سرور دانش در ۶ شمارهٔ ۴۰ رویه‌یی به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شد و دربرگیرندهٔ موضوعهای باوری، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی بود. اسحاق امینی، یار محمّد باقری، بصیر احمد دولت‌آبادی، غلام سخی حلیمی، اسدالله شفایی، علی عالمی، محمّد اسحاق فیّاض، محمّد ناطقی، محمّد امیر ناصری و حمزهٔ واعظی از همکاران این نشریه بودند.[۱]

سرور دانش نویسنده و پژوهشگر، درسال ۱۳۴۰/ ۱۹۶۱ در شهرستان دایکندی استان ارزگان (مرکز استان کنونی دایکندی) زاده شد، دانشهای اسلامی را در مدرسه‌های کشورهای عراق، سوریه و ایران و رشتهٔ حقوق را در مجتمع آموزش عالی شهید بلخی تا درجهٔ لیسانس به پایان برد و از سال ۱۳۶۳/ ۱۹۸۴ تا ۱۳۶۸/ ۱۹۸۹ مدیر مسؤول و سردبیر مجلّهٔ «پیام مستضعفین»، نشریهٔ سازمان نصر؛ از ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ تا ۱۳۷۷/ ۱۹۹۸ مدیرمسؤول و سردبیر هفته‌نامهٔ «وحدت» و همزمان مدیر مسؤول خبرنامهٔ «پیک»، نشریهٔ «میثاق»، نشریهٔ ادبی ـ هنری«گلبانگ» و نشریهٔ «هاجر» و از همکاران مجلّهٔ «حبل‌الله» بود و نیز نشریه‌یی را به نام «انتظار» منتشر میکرد. دانش از بنیانگذاران مرکز فرهنگی نویسنده‌گان افغانستان در ایران در سال ۱۳۷۲/ ۱۹۹۳ بود که ریاست مرکز و مدیریت‌مسؤولی فصلنامه‌های«سراج» و «دُرّ دری» را نیز به دوش داشت و در دولت جمهوری اسلامی افغانستان وزیر دادگستری و وزیر آموزشهای عالی بوده است.

از دانش اثرهای زیرین به نشر رسیده اند: «نگاهی به مسألهٔ قانون اساسی افغانستان» (قم، ۱۳۷۲/ ۱۹۹۳)، «یادوارهٔ علّامهٔ شهید، سیّداسماعیل بلخی» (تهران، ۱۳۸۶/ ۲۰۰۷)، «متن کامل مجموعهٔ قوانین اساسی افغانستان» (قم،۱۳۷۴ ۱۹۹۵)، «یادنامهٔ شهید عبدالخالق» (قم،۱۳۷۲/ ۱۹۹۳)، «ترجمهٔ افغانستان سقف جهان اثر فهمی هویدی، خبرنگارعرب،» (قم،۱۳۷۴/ ۱۹۹۵)، «ترجمهٔ پنهان‌کاری در اسلام نوشتهٔ محمّد فوزی» (قم،۱۳۶۳/ ۱۹۸۴)، «ترجمهٔ رهبری انقلابی در اسلام»

---

[۱] ـ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳، ص ۴۶۱.

(قم،۱۳۶۴/ ۱۹۸۵)، «ترجمهٔ برداشتهای جدید از اندیشهٔ سیاسی اسلام نوشتهٔ مهدی آصفی» (قم،۱۳۷۶/ ۱۹۹۷).[۱]

مقاومت بلخ

مقاومت بلخ، نشریهٔ شورای استان بلخ حرکت اسلامی افغانستان، در دورهٔ حاکمیت دولت اسلامی در ۸ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای باوری، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی بود.[۲]

[۱] ـ همان، ص ۳۹۲.

[۲] ـ همان، ص ۴۶۱.

بخش چهارم

روزنامه‌نگاری در بلخ در دورهٔ حاکمیت امارت اسلامی طالبان

(۱۳۷۷/ ۱۹۹۸ ــ ۱۳۸۰/ ۲۰۰۱)

رویدادهای سیاسی افغانستان و بلخ در دورهٔ حاکمیت امارت اسلامی طالبان

طالبان حمله‌های نظامی خود را از پاییز ۱۳۷۳/ ۱۹۹۴ از مرزهای جنوبی کشور در کندهار آغاز کردند و پس از این که به ترتیب، کندهار، غزنه، زابل، وردک و لوگر را به تصرف درآوردند در ۱۴ فروردین ۱۳۷۴/ ۳ آوریل ۱۹۹۵ در کندهار ملا محمّد عمر آخوند را به عنوان امیرالمؤمنین برگزیدند.[۱]

آنان به ادامهٔ پیشروی خود، پس از تسخیر استانهای ننگرهار، لغمان و کنرها حمله‌های خود را به شهر کابل تمرکز دادند که سرانجام در ۴ مهر ۱۳۷۴/ ۲۶ سپتامبر ۱۹۹۵ به دنبال عقب‌نشینی ادارهٔ استاد ربانی به شمال کشور، کابل و پس از آن استانهای باختری کشور را تا هرات به تصرّف درآوردند؛ امّا این پیشروی در پنجشیر و سالنگ در شمال کابل و همچنان در بلخ و استانهای دیگر شمالی کشور با مقاومت شدید روبه‌رو شد.[۲]نخستین اقدام طالبان پس از درآمدن به کابل اعدام دکتر نجیب‌الله، واپسین رئیس جمهور دورهٔ حاکمیت حزب وطن، در چهارراه آریانا بود.[۳]

---

[۱] ـ دکتر محمّد حلیم تنویر، *تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان* (پیشاور: بخش انتشارات علمی و فرهنگی انستیتوت تحقیقات و بازسازی افغانستان در هالند، ۱۳۷۸)، صص ۶۲۰ـ ۶۲۲.

[۲] ـ همان، صص ۶۲۲ـ ۶۲۳.

[۳] ـ دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی، *افغانستان*، چاپ یکم (تهران: مرکز چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه، ۱۳۸۸)، ص ۱۹۹.

طالبان، دولت خود را امارت اسلامی نامیدند و در کابل شورای سرپرست امارت اسلامی را به رهبری ملا ربّانی آخوند پیریزی کرده وزیران خویش را به عنوان سرپرست وزارتخانه‌ها گماشتند.

جمع‌آوری جنگ‌افزارها از مردم، تأمین امنیت، استقرار نرخ و نوا، بستن درهای دبستانها، دبیرستانها و دانشگاهها به روی دختران، ممانعت بانوان از کار در بیرون خانه و مخالفت با مظاهر زنده‌گی معاصر و آزادیهای مدنی از مهمترین کارنامه‌های امارت اسلامی بودند. یکی از نهادهای مهم طالبان، ادارهٔ امر به معروف و نهی از منکر بود که به اصطلاح شریعت اسلامی را در میان مردم تطبیق میکرد.

امّا بلخ پس از افتادن کابل به دست طالبان، نزدیک به سه سال پایتخت موقت افغانستان یا مرکز حاکمیت دولت اسلامی به رهبری استاد برهان‌الدّین ربّانی بود. در این مدّت باری با همدستی ژنرال ملک از فرماندهان جنبش با طالبان، بلخ واستانهای دیگر شمال موقتاً به دست آن گروه افتاد، امّا در ۳ خرداد ۱۳۷۶/ ۲۴ مه ۱۹۹۷ ژنرال ملک و جبههٔ متّحد پس از نبردی سنگین دوباره آن جاهارا آزاد کردند. در مرداد ۱۳۷۶/ اوت ۱۹۹۷ کابینهٔ نو افغانستان به نخست‌وزیری عبدالرّحیم غفورزی در بلخ ساخته شد تا این که به دنبال استانهای فاریاب و جوزجان در ۱۷ مرداد ۱۳۷۷/ ۸ اوت ۱۹۹۸ به دست طالبان افتاد.[۱]

در دورهٔ حاکمیت طالبان، به ترتیب، مولوی عبدالمنّان نیازی، مولوی اختر محمّد عثمانی، مولوی مطیع‌الله مطیع، مولوی اختر محمّد عثمانی(باردوم) و ملا نورالله نوری استاندار بلخ و رئیس تنظیمیهٔ استانهای شمالی کشور بودند.[۲]

طالبان در نخستین روز دستیابی خویش بر بلخ، با درآمدن به سرکنسولگری جمهوری اسلامی ایران ۹ دیپلمات و یک خبرنگار ایرانی را کُشتند و همچنان در واکنش به شکست خونین خرداد ۱۳۷۵/ مه ۱۹۹۶ جنگجویان خویش در بلخ، در آغازین روزهای دستیابی خود به شهر مزار شریف، دست به کشتار گروهیِ هزاران تن از هزاره‌های بیشترینه آمده از بامیان زدند و تا واپسین روزهای حاکمیت خویش در بلخ، بدون تاجیکان و ترکمنان با دیگران میانهٔ خوبی نداشتند.

---

[۱] ـ همان، صص ۱۹۹ ـ ۲۰۰.

[۲] ـ صالح محمّد خلیق، *تاریخ ادبیات بلخ از کهنترین روزگاران تا اوایل سدهٔ بیست و یکم* (کابل: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۷)، ص ۳۹۰.

در تابستان سال ۱۳۷۷/ ۱۹۹۸، هنگامی که تازه بلخ به دست طالبان افتاده بود، ایالات متحدهٔ آمریکا در مخالفت با اسامه بن لادن رهبر گروه القاعده که در میان طالبان میزیست به اتّهام بمب-گذاری در چند سفارتخانهٔ آمریکا در جهان پناهگاههای احتمالی آن گروه را در درون مرزهای جنوبی افغانستان موشکباران کرد و به دنبال آن شورای امنیت سازمان ملل به خاطر دست‌برنداشتن طالبان از پشتیبانی اسامه، در ۲۳ آبان ۱۳۷۸/ ۱۴ نوامبر ۱۹۹۹ تعزیرهای اقتصادی را در برابر افغانستان به تصویب رسانید.[۱]

در سه سال و سه ماه حاکمیت طالبان بر بلخ، نیروهای جمعیت اسلامی به فرماندهی ژنرال عطا محمّد نور از مجاهدان تاجیک آن سرزمین به پایداری در برابر آنان در جاهای کوهستانی ادامه دادند و پسانتر به فراخوان احمد شاه مسعود و به رهبری او، ژنرال عبدالرّشید دوستم و فرماندهان دیگر جهادی نیز از بیرون کشور آمده به جبههٔ پایداری در شمال پیوستند. شهادت قهرمان ملّی کشور، احمد شاه مسعود، به دست چند هراس افگن عرب در ۱۸ شهریور ۱۳۸۰/ ۹ سپتامبر ۲۰۰۱ اگر چه برای جبههٔ پایداری ضایعهٔ جبران ناپذیر ورویداد تکاندهنده‌یی بود، امّا از ایستاده‌گی آنان نکاست.[۲]

به دنبال این رویداد، حملهٔ خودکُشانهٔ القاعده بر مرکز بازرگانی جهانی و پنتاگون در آمریکا در ۲۵ شهریور ۱۳۸۰/ ۱۱سپتامبر ۲۰۰۱ خشم آمریکا بر طالبان را بیشتر برانگیخت و نیروهای ائتلاف بین‌المللی به رهبری آمریکا حمله‌های هوایی خویش را بر طالبان در افغانستان آغاز کردند و سرانجام به همکاری نیروهای جبههٔ متّحد شمال در ۱۹ آبان ۱۳۸۱/ ۱۰ نوامبر ۲۰۰۱ به حاکمیت طالبان در بلخ و سپس در سراسر کشور پایان دادند.[۳]

---

[۱] ـ دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی، *افغانستان*، چاپ یکم (تهران: مرکز چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه، ۱۳۸۸)، ص ۲۰۱ ـ ۲۰۲.

[۲] ـ همان، ص ۲۰۵.

[۳] ـ صالح محمّد خلیق، *تاریخ ادبیات بلخ از کهنترین روزگاران تا اوایل سدهٔ بیست و یکم* (کابل: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۷)، ص ۳۹۰.

وضعیت روزنامه‌نگاری بلخ در سالهای ۱۳۷۷/ ۱۹۹۸ ـ ۱۳۸۰/ ۲۰۰۱

در دورهٔ حاکمیت طالبان مطبوعات آزاد و نیز تلویزیون دولتی از پخش بازایستادند و رادیوی افغانستان به نام «رادیوی صدای شریعت» پخش میشد.[۱]در این دوره که از ۱۷مرداد ۱۳۷۷/ ۸ اوت ۱۹۹۸ تا ۱۹ آبان ۱۰/۱۳۸۰ نوامبر ۲۰۰۱ را در استان بلخ در بر میگیرد، تنها سه نشریه در بلخ بخت چاپ و نشر یافته اند: بیدار، صدای اطفال و نور.

در سال یکم حاکمیت طالبان، مطبوعات در بلخ در خاموشی سنگینی فرو رفته بود و هیچ نشریه‌یی در آن جا منتشر نمیشد. یک سال پس، به پافشاری و ابتکار برخی از فرهنگیان بلخ از جمله استاد محمّد عمر فرزاد، ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ استان بلخ در پی بازگشایی روزنامهٔ تاریخی بیدار افتاد و شمارهٔ یکم بیدار به روز سوم تیر ۱۳۷۸/ ۲۴ ژوئن ۱۹۹۹ در چاپخانهٔ دانش، وابسته به دفتر اسکان بشر سازمان ملل در بلخ، به گونهٔ آفسیت با حروف رایانه‌یی از چاپ برآمد. خبر ازسرگیری نشر بیدار در رسانه‌های گروهی ملّی و جهانی بازتاب یافت. این نشریه به گونهٔ هفته‌نامه تا واپسین روزهای حاکمیت طالبان یگانه نشریهٔ دولتی یا به اصطلاح همان وقت، امارتی در بلخ بود.

اگر چه بر بنیاد سیاست امارت اسلامی، تنها نشریه‌های وابسته به امارت میتوانستند مجال نشر بیابند، با آنهم در بلخ ، شماره‌های معدودی از نشریهٔ «نور» از سوی بیمارستان چشم و نشریهٔ «صدای اطفال» از سوی دفتر پشتیبانی کودک انگلستان با به‌دست‌آوردن مجوز، به ادامهٔ گذشته منتشر شدند. همچنان به جای مجلّهٔ علمی« بلخ»، نشریهٔ دانشگاه بلخ، مجموعه‌یی از نبشته‌های پژوهشی استادان آن دانشگاه به چاپ رسیده است.

---

[۱] ـ دکتر محمّد هاشم عصمت‌اللّهی، *نظام مطبوعات افغانستان*، چاپ یکم (تهران: انتشارات بیکران، ۱۳۸۲)، ص ۱۶۱.

نهادهای گزارشگری بلخ

در دورهٔ حاکمیت امارت اسلامی، در بلخ دفتر نماینده‌گی خبرگزاری باختر به گردانندهٔ‌گی توریالی رزّاقیار و سپس محمّد یوسف روانیار در چهارچوب ساختار ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ در راستای آماده‌سازی خبرها و گزارشها و فرستاندن آنها به کابل و همچنان گروه روزنامه‌نگاری دانشگاه بلخ به گردانندهٔ‌گی محمّد نظری در راستای آموزش دانشجویان تا درجهٔ لیسانس مانند گذشته به کار خود ادامه میدادند.

وضعیت چاپخانه‌ها و صنعت چاپ

همهٔ نشریه‌های بلخ از جمله روزنامهٔ کهنسال بیدار، در زمان طالبان، به گونهٔ آفسیت و با حرفها و برگ‌آرایی رایانه‌یی چاپ شده اند.

بیدار در آغاز در چاپخانهٔ آفسیتِ «دانش» وابسته به سازمان ملل که برای چاپ کتابهای درسی ادارهٔ آموزش و پرورش در بلخ کار میکرد، و پس از مجهز شدن چاپخانهٔ دولتی بلخ در سال ۱۳۸۰/ ۲۰۰۱ با ماشین آفسیت نوع سولنا، در آن چاپخانه به چاپ میرسید.

نشریهٔ «نور» مانند گذشته در چاپخانهٔ فریغونیان که به چاپخانهٔ عمری تغییر نام داده شده بود در شهر شبرغان و نشریهٔ «صدای اطفال» در چاپخانهٔ دانش و سپس در چاپخانه‌های خصوصی که در آن زمان نیز اجازهٔ فعالیت داشتند چاپ میشد.

در زمان حکومت طالبان،آیین مبادلهٔ نشریه‌های دولتی میان استانها با هم و میان استانها و پایتخت ـ که پس از برچیده‌شدن حاکمیت حزب وطن فراموش شده بود ـ از سر گرفته شد و نشریه‌های پایتخت با هواپیماهای آریانا به بلخ و نشریهٔ بیدار از بلخ به کابل و استانهای دیگر کشور بُرده میشدند.

سیاست نشراتی

در دورهٔ امارت اسلامی، آزادی رسانه‌ها و رسانه‌های آزاد در کشور وجود نداشتند وهمهٔ رسانه‌ها خطّ سیاسی معیّن و یگانهٔ دولت را دنبال میکردند. برای خودِ رسانه‌های دولتی نیز هرازگاهی از سوی وزارت اطلاعات وفرهنگ برابر با سیاستهای روز امارت، خطّ نشراتی تعیین میشد. حتّا فهرستی از واژه‌ها و دانشواژه‌های ویژه را برای کاربرد در رسانه‌ها فرستاده بودند. پخش متن برخی از کتابهای تاریخی و ادبی و به همین گونه موسیقی و نیز چاپ تصویر جانداران مُجاز نبودند. نشر تلویزیون در پایتخت و استانها متوقف و دیدن تلویزیونهای کشورهای دیگر نیز ممنوع شد و رادیوی افغانستان صدای شریعت نام گرفت. در روزهای پسین این دوره نوشتن و یا گفتن نام زنان در رسانه‌ها نیز مجاز نبود. در رسانه‌های امارت اسلامی به شمول رسانه‌های بلخ، به بازتاب فرمانهای امیرالمؤمنین، گفت‌وگوها با رهبران طالبان، خبرها و اعلامیه‌های رسمی و پخش ترانه‌های طالبانی بیشتر پرداخته میشد.

سالنمای (تقویم) رسمی کشور در زمان طالبان، کوچی مهشیدی بود که در رسانه‌های این دوره هم کاربرد داشت، امّا در کنار تاریخ کوچی مهشیدی، برابرهای کوچی خورشیدی و ترسایی نیز یاد میشدند.

رادیوی صدای شریعت بلخ

در دورهٔ امارت اسلامی، ، نشر تلویزیون بلخ متوقف شد، امّا رادیوی بلخ با نام صدای شریعت به فعالیت خود ادامه داد. این رادیو به روی موج میانگین به فریکانس ۱۵۸۴ کیلوسیکل برابر با ۱۸۹ متربند در آغاز با دستگاه ۱۵۵ وات یوگوسلاوی و سپس توسط دستگاه ۲ کیلوواتی که از ترکیه آورده شده بود در هرشبانه‌روز در دو هنگام: پیش از پیشین از ساعت ۶ تا ۱۰ و پس از پیشین از ساعت ۴ تا ۹ یعنی در کُل بیشتر از ۹ ساعت نشر میشد و دربرگیرندهٔ برنامه‌هایی به نامهای «پیام صبحگاهان»، «سرود و سخن»، «ترانه‌های فرمایشی»، «جور تازه»، «شهرما، خانهٔ ما»، «مشاعرهٔ

رادیویی»، «پاسخ به نامه‌های شما»، «آزمون ذهن»، «جوانان»، «کودکان»، «راه نجات»، «امر به معروف» و موضوعهای خبری،گزارشی و سیاسی بود. پخش موسیقی و آواز بانوان از رادیو اجازه داده نمیشد.

پس از به کار اندازی دستگاه فرستندۀ نو، رادیوی صدای شریعت بلخ در کشورهای همسایه نیز شنیده میشد.

در دورۀ طالبان، ملا احمدالله وثیق و مولوی عبدالمتین نیازی (رحمتی)، به ترتیب، رئیس و سیّد رحمان صافی مدیر نشر رادیوی صدای شریعت بلخ بودند.

ملا احمدالله وثیق در استان هیرمند زاده شد و در همان جا دانش آموخت، در رادیوی کندهار گوینده‌گی میکرد و از ۱۷ مرداد ۱۳۷۷/ ۸ اوت ۱۹۹۸ برای شش ماه رئیس رادیوی صدای شریعت بلخ بود.

ملا عبدالمتین نیازی (رحمتی) فرزند زمری خان در شهرستان اندر استان غزنه زاده شد و در همان جا دانش آموخت. در آغاز مسؤول بخش معارف اسلامی رادیوی صدای شریعت افغانستان و از بهمن ۱۳۷۷/ ژانویۀ ۱۹۹۹ تا ۱۹ آبان ۱۳۸۰/ ۱۰ نوامبر ۲۰۰۱ رئیس رادیوی صدای شریعت بلخ بود.

رسانه‌های نوشتاری(چاپی) بلخ در زمان طالبان

بیدار

بیدار، نشریۀ ادارۀ اطلاعات و فرهنگ استان بلخ،که در واپسین سال حاکمیت مجاهدان از چاپ بازمانده بود، در زمان طالبان از روز پنجشنبه ۳ تیر ۱۳۸۸/ ۲۴ ژوئن ۱۹۹۹ تا ۱۶ آبان ۱۳۸۰/ ۷ نوامبر ۲۰۰۱ در ۴ رویه به اندازۀ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر به زبان فارسی دری و ۲۰ درصد به پشتو در هر هفته یک بار به روزهای پنجشنبه و از سال ۱۳۸۰/ ۲۰۰۷ به روزهای چهارشنبه در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندۀ موضوعهای دینی، سیاسی، آموزشی، اجتماعی و فرهنگی و خبرهای کشور و جهان و رویه‌ها و ستونهای ویژه‌یی به نامهای «درمان»، «نامه به مدیر»، «غنچه ها»، آگهیها»، «آشنایی با فقهای

بلخ»، «بناهای تاریخی کشور»، «گذرگاه ذوق»، «زن و خانواده»، «جوانان» و «در شهر چه میگذرد؟» بود.

در نشریهٔ بیدار در این دوره، نبشته‌های و یا سروده‌هایی از استاد محمّد عمر فرزاد، دکتر محمّد نادر عالمی، ماریاسزاوار، ناجیهٔ حنیفی، سیّد محمّد عالم لبیب، اسدالله عفیف باختری، محمّد نادر امرخیل، صداقت اتمانزی، دکتر محمّد اشرف روان، محمّد زمان فیروز، عبدالمجید فایق، شجاع-الدّین ژکفر حسینی، دکتر عبدالغفور همدل، ذبیح‌الله اختری، فیروز خاور، احمد بشیر شیوا، میر غلام محمّد ربیع، احمد شاه فایض، سیّد امان‌الله حفیظی، ملا عبدالبصیر بصیرت مزاری، محمّد نصیر نصرت، نظر محمّد شیرزاده، محمّد ظاهر راسخ، محمّد اسحاق شمسی، شاه عالم سپاند، نعمت‌الله بیژن، نورالحق ثاقب، محمّد کریم افشین، متین اندخویی، عبدالمتین کرور، امین الحق زیارکش، جانگل جنگیال همّت، عبدالوهاب مجیر، مولوی عبدالقیّوم، سیف‌الملوک تابع، خلیل‌الله حافد، .. به نشر رسیده اند.

شمارهٔ ۲۴ مؤرخ ۱۶ آبان ۱۳۸۰/ ۷ نوامبر ۲۰۰۱ وا پسین شمارهٔ بیدار در دورهٔ طالبان بود.

مدیرمسؤول این نشریه در این دوره از شمارهٔ یکم مؤرخ ۳ تیر ۱۳۸۷/ ۲۴ ژوئن ۱۹۹۹ تا شمارهٔ ۸ مؤرخ ۱۲ خرداد ۱۳۷۹/ ۲ ژوئن ۲۰۰۰ که ۳۱ شماره میشد و از شمارهٔ یکم مؤرخ ۹ خرداد ۳۰/۱۳۸۰ مه ۲۰۰۱ تا شمارهٔ ۲۴ مؤرخ ۱۶ آبان ۱۳۸۰/ ۷ نوامبر ۲۰۰۱ نویسندهٔ این کتاب، و از خرداد ۱۳۷۹ / ژوئن ۲۰۰۰ تا خرداد ۱۳۸۰ / مه ۲۰۰۱ برای مدت یک سال، آقای حاج خلیل‌الله حافد بود.

حاج خلیل‌الله حافد فرزند حاج عزت‌الله فرزند میرزا حبیب‌الله، خوشنویس، شاعر و نویسنده و عضو انجمن نویسنده‌گان بلخ، درسال ۱۳۱۵/ ۱۹۶۳ در بلخ زاده شد و پس از دورهٔ دانش‌آموزی به کارهای دیوانی در شهرداری شهر مزار شریف، کارخانه‌های کود و برق، کتابخانهٔ عامهٔ بلخ، انتشارات بیهقی و روزنامهٔ بیدار پرداخت و اکنون مدیر ارشاد، حج و اوقاف شهرستان نهرشاهی استان بلخ است. اثرهایی از او به نامهای «تاریخ روضهٔ شاه ولایتمآب حضرت علی(ک)» (بلخ، ۱۳۸۵/ ۲۰۰۷)، «مختصر تاریخ روضهٔ مبارک حضرت علی(ک)» (بلخ؛ ۱۳۸۱/ ۲۰۰۲)، «اعجازالنّبی» و «مولانای بلخ» (کابل، ۱۳۸۶/ ۲۰۰۷) به چاپ رسیده اند.[۱]

---

[۱] ـ خلیل‌الله حافد، *اعجازالنّبی*، چاپ یکم (کابل: بی نا، ۱۳۸۷)، پشت جلد کتاب؛ صالح محمّد خلیق، *تاریخ ادبیات بلخ از کهنترین روزگاران تا اوایل سدهٔ بیست و یکم* (کابل: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۷)، ص ۴۵۳؛ محمّد اسحاق

صدای اطفال

صدای اطفال، نشریهٔ دفتر پشتیبانی کودک انگلستان در بلخ، در دور دوم نشراتی خود در سال ۱۳۸۸/ ۱۹۹۹ در ۴ رویه به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر به زبان فارسی دری در هر پانزده روز یک بار با حرفها و برگ‌آرایی رایانه‌یی به گونهٔ رنگین در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای وابسته به جهان کودکان و رویهٔ ویژه یی به نام «شعر و ادب» بود.

پس از به‌دست‌آوردن مجوز از وزارت اطلاعات و فرهنگ وقت، دو شمارهٔ این نشریه، به روزهای ۱۶ دی و ۷ بهمن ۱۳۷۸/ ۶ و ۲۷ ژانویهٔ ۲۰۰۰ به گونهٔ پی افزود شماره‌های ۱۵ و ۱۷ روزنامهٔ بیدار چاپ شده اند.

گردانندهٔ گان این نشریه میوندرهیاب و امان‌الله رحمانی و همکاران آن نورالحق ثاقب، احمد ضیای حیدری، سیّد ذبیح‌الله سادات، ایمل میوند، عبدالله رادیار و عبدالرّزاق رحمانی بودند.

نور

فصلنامهٔ نور، نشریهٔ بیمارستان چشم استان بلخ، در زمان طالبان به مدیریت‌مسؤولی دکتر مرتضی فرهمند در ۲ شمارهٔ ۴ رویه‌یی به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شد و دربرگیرندهٔ موضوعهای ویژهٔ چشمپزشکی بود. شمارهٔ سوم یا واپسین شمارهٔ دور یکم این نشریه در دی ۱۳۷۷/ ژانویهٔ ۱۹۹۹ و شمارهٔ یکم دور دوم نشراتی آن در ۶ فروردین ۱۳۸۰/ ۲۶ مارس ۲۰۰۱ از چاپ برآمد.

دلگیر، *شاخستان اندیشه* (گزیده‌یی از اشعار شاعران امروزین بلخ) (بلخ: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۶۱)، ص ۳۷؛ محمّد حنیف حنیف بلخی، *پر طاووس یا شعر فارسی در آریانا* (پیشاور: بی نا، ۱۳۶۴)، صص ۲۵۸ ـ ۲۵۹؛ محمّد حنیف حنیف بلخی، *پر طاووس یا شعر فارسی در آریانا*، چاپ دوم (پیشاور: مؤلف، ۱۳۸۱)، صص ۲۴۵ ـ ۲۴۶.

بخش پنجم

روزنامه‌نگاری در بلخ
از فروپاشی نظام طالبان تا آغاز کار دومین دور شورای ملّی کشور

(۱۳۸۰/ ۲۰۰۱ ـ ۱۳۸۹/۲۰۱۰)

رویدادهای سیاسی افغانستان و بلخ در این دوره

پس از این که حمله‌های هوایی و موشکی آمریکا و انگلستان در شامگاه ۱۶ مهر ۱۳۸۰/ ۸ اکتبر ۲۰۰۱ بر ستادهای فرماندهی طالبان در کابل، بلخ، کندهار، هرات و ننگرهار زیر نام « عملیات آزادی پایدار» بر پایهٔ قطعنامه‌های ۱۳۶۸ و ۱۳۷۳ شورای امنیت آغاز شد،[1]نیروهای جبههٔ متّحد شمال افغانستان در همکاری با نیروهای ائتلاف جهانی در ۱۹ آبان ۱۳۸۰/ ۱۰ نوامبر ۲۰۰۱ استان بلخ را از دست طالبان آزاد ساختند و این پیروزی آنان سرآغاز فروپاشی نظام طالبان درسراسر کشور بود و در ۲۴ آبان ۱۳۸۰/ ۱۵ نوامبر۲۰۰۱ همزمان با گشایش شهر کابل، بساط حاکمیت طالبان از کشور برچیده شد.

پس از فروپاشی طالبان، به کوشش جامعهٔ جهانی برای تعیین ساختار دولت آیندهٔ افغانستان در ۶ آذر ۱۳۸۰/ ۲۷ نوامبر۲۰۰۱ همایشی با حضور نماینده‌گان گروههای گوناگون افغانستان، هیأت سازمان ملل، نماینده‌گان جبههٔ متّحد شمال افغانستان و شماری از کشورهای دیگر به ریاست اخضر ابراهیمی در شهر بن آلمان برگزار شد که در آن سازشهایی در بارهٔ ساختار سیاسی، قضایی و قانونی افغانستان به دست آمدند.[2]

---

[1] ـ دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی، *افغانستان*، چاپ یکم (تهران: مرکز چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه، ۱۳۸۸)، ص ۲۰۶.

[2] ـ همان،ص ۲۰۷.

بربنیاد سازشنامهٔ همایش بن در ۱ دی ۱۳۸۰/ ۲۲ دسامبر ۲۰۰۱ دولت موقت ششماهه به ریاست حامدکرزی آیین سوگند را به جا آورد،[۱]در ۲۱ خرداد ۱۳۸۱/ ۱۱ ژوئن ۲۰۰۲ جرگهٔ بزرگ اضطراری در کابل برگزار و در آن ساختار دولت انتقالی دوساله به ریاست حامد کرزی تعیین شد.[۲]دولت انتقالی، قانون اساسی نو را از سوی جرگهٔ بزرگ دیگری در ۱۴ دی ۱۳۸۲/ ۴ ژانویهٔ ۲۰۰۴ به تصویب رساند و زمینهٔ برگزاری انتخابات سراسری برای گزینش رئیس جمهور را فراهم آورد و این انتخابات در ۲۰ مهر۱۳۸۳/ ۱۲ اکتبر ۲۰۰۴ برگزار و حامد کرزی با به‌دست-آوردن بیشترین رای به مدت پنج سال به سمّت رئیس جمهوری اسلامی افغانستان گزیده شد. در همه‌پرسی‌یی که پیش از برگزاری جرگهٔ بزرگِ قانون اساسی انجام داده شد اکثریت مردم در استانهای شمالی، شمال‌خاوری و شمال‌باختری خواستار نظام جمهوری پارلمانی و تغییر نام کشور به «آریانا» شده بودند. یک سال پس، انتخابات شورای ملّی و شوراهای استانها نیز برگزار شدند و در ۱۸ مهر ۱۳۸۴/ ۱۰ اکتبر ۲۰۰۵ مجلس شورای ملّی کشور به کار آغاز کرد. دومین انتخابات ریاست جمهوری در ۲۹ مرداد ۱۳۸۸/ ۲۰ اوت ۲۰۰۹ برگزار شد، امّا به دلیل کمبود رایهای نامزدان از حدّ اقلِّ تعیین‌شده قرار بود به دور دوم میان حامد کرزی و دکتر عبدالله عبدالله، دو نامزدی که بیشترین رای را داشتندکشانده شود که با کناررفتن دکتر عبدالله، حامد کرزی باز هم به سمّت رئیس جمهور کشور باقی ماند. دومین انتخابات شورای ملّی در ۲۷ شهریور ۱۳۸۹/ ۱۸ سپتامبر ۲۰۱۰ برگزار شد.

آمدن نیروهای جهانی نگهبان صلح به افغانستان برای پشتیبانی از نظام نو در این کشور و سرازیرشدن کمکهای کشورهای گوناگون برای امنیت و بازسازی و نوسازی افغانستان نیز از برایندهای درخور یادکرد سازشنامهٔ بن میباشند. برقراری امنیت نسبی، بازسازی راهها و شاهراهها، توسعهٔ آموزش و پرورش برای دختران و پسران، آزادی زنان، آزادی بیان و مطبوعات و گسترش شبکه‌های رسانه‌یی و ارتباطات از مهمترین دست‌آوردهای نظام نو در افغانستان به شمار میروند.

در استان بلخ پس از درهم‌کوبیده شدن طالبان، شورای رهبری شمال قدرت را در دست گرفت، سپاه شماره ۷ به فرماندهی ژنرال عطا محمّد نور و سپاه شماره ۸ به فرماندهی ژنرال عبدالرّشید دوستم ساخته شدند و محمّد اسحاق رهگذر به حیث استاندار به کار پرداخت.

---

[۱] ـ همان،ص ۲۰۸.

[۲] ـ همان،ص ۲۱۰.

درسال ۱۳۸۲/ ۲۰۰۳ دولت مرکزی، در پی منحل‌ساختن ساختار رهبری شمال، سرپرستی استانداری بلخ را موقتاً به دوش مهندس حبیب‌الله حبیب رئیس دانشگاه بلخ گذاشت و در سال ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴ بر بنیاد فرمان حامد کرزی رئیس ادارهٔ انتقالی کشور، عطا محمّد نور، یک تن از فرماندهان بزرگ دوره های جهاد و پایداری که در آزادسازی کشور نقشی برجسته داشت، استاندار بلخ شد.

در دورهٔ استانداری عطا محمّد نور، استان بلخ از نگاه آرامش، بازسازی و نوسازی روزگار درخشانی را میگذرانَد. جاگزینی سپاه ۲۰۹ شاهین به جای سپاه شماره ۷ و سپاه شماره ۸ و سپرده-شدن جنگ‌افزارهای نیروهای پیشین به دولت، ملّی‌شدن درآمدها، پایان‌بخشیدن به کشت خشخاش و گسترش فعالیتهای سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، هنری و رسانه‌یی از شناسه‌های مهم استان بلخ در این دوره میباشند. همچنان بلخ از نگاه جایگاه بلند تاریخی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی خود همواره میزبان هیأتهای درونمرزی و بیرونمرزی میباشد، از جمله در سال ۱۳۸۸/ ۲۰۰۹ از ۵۶۸۸ مین سال پایه‌گذاری جشن ملّی نوروز و شهر بلخ با مشارکت وزیران خارجهٔ کشورهای فارسی زبانِ افغانستان، ایران و تاجیکستان و وزیران فرهنگ و نماینده‌گان کشورهای عضو ایکو با راه اندازی برنامه‌های گوناگون سیاسی، فرهنگی و هنری به گونهٔ بسیار باشکوهی در این استان بزرگداشت شد. محمّد فرهاد عظیمی و دکتر محمّد افضل حدید در این دوره به ترتیب رئیس شورای منتخب مردم استان بلخ بوده اند.

چگونه‌گی روزنامه‌نگاری در بلخ در این دوره

پس از فروپاشی طالبان و برپایی نظام نو در افغانستان، با بهره‌گیری از فضای باز سیاسی، قانون اساسی نو و قانون رسانه‌های همگانی رسانه‌های نوشتاری، شنیداری و دیداری فراوانی که شعارهای یکسان مردمسالاری، حقوق بشر، حقوق زن، عدالت اجتماعی، جامعهٔ مدنی، مشارکت ملّی و مانند اینها را سرنبشتهٔ آماجهای نشراتی خود وانمود میکردند یکی پی دیگری در کشور و از جمله در بلخ پدید آمدند، امّا بسیاری از آنها تهی از هرگونه برنامه، جهتگیری و پشتوانهٔ اندیشه‌یی بوده تنها انگیزه‌های اقتصادی داشتند.

پشتیبانی دولت از آزادی بیان و آزادی رسانه‌ها و سرمایه‌گذاریهای بنیادهای بیرونی برای یاری به کارهای فرهنگی و رسانه‌یی از دلیلهای بنیادین پیدایی قارچ‌گونهٔ رسانه‌های بی‌درونمایه و بی-برنامه بوده اند و از همین رو بسیاری از رسانه‌های چاپی در این دوره، زنده‌گی درازی نداشته پس از نشر یک یا چند شماره متوقف شده اند.

از سوی دیگر، چون گردانندگان این گونه نشریه‌ها از آموزش و اندوختهٔ بایستهٔ روزنامه-نگاری سررشته‌یی ندارند و تنها به آماج به‌دست‌آوردن درآمد و یا هم شناساندنِ خود به کار رسانه‌یی رو آورده اند نادرستیها و اشتباههای فروان دستوری، املایی و چاپی را در نشریه‌ها راه داده اند که برای زبان و ادبیات بسیار زیانبار میباشند.

بسیاری از رسانه‌های چاپی برگهای خود را با خبرها، گزارشها و گفت‌وگوها و موضوعهای سرگرم‌کننده و برگرفته از فرایانه (انترنت) پُر میکنند و رسانه‌های شنیداری و دیداری نیز بیشترینه به پخش موسیقی و آهنگ میپردازند. در نشریه‌ها از گرافیک، طرح و برگ‌آرایی فنّی و امروزین و در رادیوها و تلویزیونها از برنامه‌ریزی، گردانندگی و گوینده‌گیِ سازگار با معیارهای پذیرفته‌شدهٔ گزارشگری کمتر نشانی دیده میشود.

در تمام این دوره، در بلخ روزنامه‌یی که بتواند به گونهٔ مداوم و بدون درنگ منتشر شود پدید نیامد و فصلنامه‌ها، ماهنامه‌ها، دوهفته‌نامه‌ها و هفته‌نامه‌ها نیز بیشترینه در وقتهای معیّن خود از چاپ نمیبرایند. در این میان تنها روزنامه‌های «بازتاب»، «سحر» و «جهان نو» برای مدّت کوتاهی منتشر میشدند و امّا از سال ۱۳۸۸/ ۲۰۰۹ بدین سو دو روزنامهٔ پایتخت به نامهای «ماندگار» به مدیریت-مسؤولی نظری پریانی و «۸ صبح» به صاحب‌امتیازی سنجر سهیل و مدیریت‌مسؤولی قسیم اخگر همزمان در بلخ نیز به چاپ میرسند.

با همهٔ این نارساییها و کاستیها و در میان این همه انبوهِ رسانه‌ها، باز هم در بلخ رسانه‌هایی داشته‌ایم که بسیار خوب درخشیده و رسالت روشنگری و آگاهی‌دهی خود را در این برهه از گهنامهٔ میهن به خوبی انجام داده اند. این گونه رسانه‌ها، نقشی را که به حیث ستون پنجم در جامعه و به حیث زبان مردم دارند به درستی دریافته اند و انگشت‌گذاریِ سازنده بر کژیها و کاستیها و واکنش در برابر نادرستیها، ناراستیها و نابه‌هنجاریها داشته و در نشرات خویش برنامه‌های آموزنده و سودمند به مردم و میهن را دنبال‌کرده اند.

در دورهٔ زیر مطالعهٔ ما، قانون رسانه‌های همگانی کشور چهار بار از نو ساخته، تصویب، و توشیح و نافذ شده است:

بار یکم، در ۹ فصل و ۴۹ ماده از سوی ادارهٔ موقت در ۱۸ اسفند ۱۳۸۰/ ۷ فوریهٔ ۲۰۰۶؛

بار دوم، در ۱۰ فصل و ۴۳ ماده از سوی ادارهٔ انتقالی در ۱۵ فروردین ۱۳۸۳/ ۴ آوریل ۲۰۰۴؛

بار سوم، در ۹ فصل و ۴۲ ماده از سوی دولت جمهوری اسلامی در ۱۵ دی ۱۳۸۴/ ۶ مارس ۲۰۰۶؛

و بار چهارم در ۱۱ فصل و ۵۴ ماده از سوی دولت جمهوری اسلامی در ۱۵ تیر ۱۳۸۸/ ۶ ژوئیهٔ ۲۰۰۹.

رسانه‌های بلخ در این دوره را از نگاه ناشران آنها میتوان به گونهٔ کلّی به چهار دسته بخشبندی کرد:

۱ـ رسانه‌های وابسته به نهادهای دولتی که از سوی اداره‌های اطلاعات و فرهنگ، سرحدات و اقوام و قبایل، دانشگاه بلخ، آموزش و پرورش، صحت عامه، کارخانه‌های کود و برق، شهرداری مزار شریف و کار و امور اجتماعی پخش شده اند؛

۲ـ رسانه‌های وابسته به حزبها و سازمانهای سیاسی که از سوی جمعیت اسلامی، جنبش ملی ـ اسلامی، وحدت اسلامی مردم و حزب پیوند میهنی نشر شده اند؛

۳ـ رسانه‌های وابسته به نهادهای فرهنگی و اجتماعی آزاد که از سوی انجمن نویسنده‌گان بلخ، کانون فرهنگی حکیم ناصر خسرو بلخی، حوزهٔ انتشارات شمال، مؤسسهٔ فرهنگی رشاد، بنیاد شهید مسعود، خانهٔ فرهنگی پرتو، کانون گزارشگران جوان و برخی از نهادهای اجتماعی و شوراهای قومی منتشر شده اند.

۴ـ رسانه‌های خصوصی که از سوی اشخاص به نشرات پرداخته اند.

نقش اینترنت (فرایانه) در پیشرفت کارهای رسانه‌یی در بلخ

در استان بلخ، امکان دسترسی به اینترنت (فرایانه) یا شبکهٔ جهانی رایانه‌ها برای نخستین بار در سال ۱۳۸۴/ ۲۰۰۵ توسط شرکتی به نام «ندا تلی‌کام» فراهم آمد و پیشکش خدمتهای اینترنتی از

طریق دستگاههای تلفن نیز از همان هنگام آغاز شد و از سال ۱۳۸۸/ ۲۰۰۹ شرکت دیگری به نام «انستا تلی‌کام» نیز به همان فعالیت پرداخته است. سیستم فایبر نوری در پایان سال ۱۳۸۷/ آغاز ۲۰۰۹ شهر مزار شریف را با کابل و سپس در ۳۰ خرداد ۱۳۸۸/ ۲۰ ژوئن ۲۰۰۹ از راه شهر مرزی حیرتان به ازبکستان پیوست و اکنون بلخ را با تاجیکستان و پاکستان و نیز با استانهای کشور پیوند میدهد. همچنان گشایش خطّ مشترک دیجیتالی (DLS) در ۲۶ خرداد ۱۳۸۹/ ۱۶ ژوئن ۲۰۱۰ در بلخ، آسانیهای بیشتری را برای رسانه‌ها و گزارشگران پدید آورده است.

با دسترسی به اینترنت، در روزنامه‌نگاری و گزارشگری بلخ دگرگونی شگرف و ژرفی رونما شد. دفتر مطبوعاتی «آیینه» نخستین بنگاهی بود که شیوهٔ کارگرفتن از اینترنت را به خبرنگاران و گزارشگران آموخت و خدمتهای رایگان اینترنتی را به دسترس آنان گذاشت. در همین راستا، بنگاه خصوصی «خدمات اینترنتی ژکفر» برای نخستین بار در بلخ برنامهٔ وبلاگ‌سازی را در سال ۱۳۸۵/ ۲۰۰۶ به همیاری بنیاد فرهنگ و جامعهٔ مدنی، برای شماری از نویسنده‌گان و گزارشگران بلخ پیاده ساخت. پس از آن کارهای فراوانی در این زمینه انجام داده شدند، از جمله در فروردین ۱۳۸۹/ مارس ۲۰۱۰ کارگاه آموزشی کوتاه‌مدّت وبلاگ‌نویسی حرفه‌یی یا روزنامه‌نگاری آنلاین(درون-خطّی) از سوی آکادمی زیگزاگ به یاری سرویس جهانی بی بی سی برای شماری از گزارشگران و روزنامه‌نگاران بلخ در دهلی نو راه‌اندازی گردید.

اکنون خبرنگاران بلخ میتوانند گزارشهای خودرا به شیوهٔ روزنامه‌نگاری چندرسانه‌یی (فیلم، صدا، عکس و نوشته) به وب‌سایتهای رسانه‌های وابستهٔ خویش منتقل سازند و به همین گونه میتوانند سرچشمه‌ها و خبرهای مرتبط و پیوسته به گزارش خود را نیز با گزارش خود پیوند بدهند.

امّا در اینترنت تنها وبلاگها(وب‌نوشتها) و وب‌سایتها(وب‌گاهها)ی خبری نیستند که برای خبرنگاران کمک میکنند بلکه شبکهٔ فیس‌بوک[۴]نیز بستر خوبی برای فعالیتهای گزارشگری به شمار می‌آید. خبرنگاران از طریق فیس‌بوک گروههای ویژهٔ خود را دارند و حتّا از این طریق خبرنگاران میتوانند گواهان عینی را نیز جست‌وجو کنند و شهروندان نیز به پخش خبر بپردازند. در

۱- online
۲- weblog
۳- web site
۴- Facebook

فیس‌بوک دادوستد پیامهای نوشته‌یی، عکس و همچنان پیوند و «چت»(گپ) امکان‌پذیر است. رسانه‌ها همچنان از شبکهٔ «یوتیوب»[۲]نیز میتوانند گزارشهای کوتاه ویدیویی خود را ارائه کنند و به همین گونه به برخی برنامه‌های تلویزیونی جهان دسترسی یابند.

شماری از رسانه‌های نوشتاری (چون مجلّهٔ ساوه)، شنیداری (چون رادیوهای رابعهٔ بلخی و نهاد) و دیداری (چون تلویزیون آرزو) نشرات خود را از طریق اینترنت نیز به دسترس مردم میگذارند. اینترنت امکان گفت‌وگوهای مستقیم نوشته‌یی و آوایی را نیز از طریق «چت» (گپ) میسر میسازد.

گفتنیست که دستگاههای تلفنهای همراه نیز در حالتهای اضطراری برای گرفتن صدا، فیلم و عکس از رویدادها توسط خبرنگاران در بلخ به کار برده میشوند. تلفنهای همراه امکانهای گیرنده-گی نشرات رادیوها و تلویزیونها را هم دارند. پخش خبر با پیامکهای کوتاه توسط تلفنهای همراه، نیز از سوی برخی از رسانه‌های بلخ (مانند رادیوی رابعهٔ بلخی) انجام داده میشود. تلفنهای همراه همچنان پخش زنده را برای برنامه‌های رادیویی ممکن ساخته اند.

وضعیت آزادی بیان و آزادی رسانه‌ها در بلخ

برای آزادی بیان و آزادی رسانه‌ها که در قانون اساسی نو و قانون رسانه‌های همه‌گانی کشور مسجّل شده اند، سرزمین بلخ با پیشینهٔ پربار فرهنگی خود بستر مناسبی بوده است. دست کم از نگاه فراوانی رسانه‌های خصوصی، بلخ در تراز استانهای دیگر جایگاه برتری دارد. در آذر ۱۳۸۹/ دسامبر ۲۰۱۰ در استان بلخ در پرتو آزادی بیان و آزادی رسانه‌ها ۳۰ رسانهٔ نوشتاری، ۱۴ رسانهٔ شنیداری و ۳ رسانهٔ دیداری خصوصی فعالیت داشتند. با آن که گردانندگان و دست‌اندرکاران بسیاری از این رسانه‌ها از دانش کارشناسانه و کارآموخته‌گی بسنده برخوردار نیستند و نهادهای پشتیبانِ رسانه‌ها نیز افزون از نداشتن برنامه‌های کارآ در زمینهٔ آموزش آنها، از راه همیاری مالی با شماری از گردانندگانِ حتّا ناآشنا با شگردهای درستنویسی و درستخوانی و رسانه‌های بی‌آماج و

۱- chat
۲- Youtube

بی‌پیام به گونه‌یی در ویران‌سازی شیرازه‌های ادبیات و گزارشگریِ این مرز و بوم دست دارند؛ امّا در همهٔ دورهٔ پس از روی کار آمدن ادارهٔ موقت، فضا برای آزادی بیان و آزادی رسانه‌ها در بلخ باز بوده دستگاه استانداری، ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ و نهادهای پشتیبان قانون از این حقّ انسانی شهروندان پاسداری میکنند. برگزاری همایشهای ماهانهٔ گفت‌وشنود رویاروی مردم با مسؤولان اداره‌های دولتی، به ابتکار ژنرال عطا محمّد نور، فرمانده لشکر شماره ۷ ارتش و سپس استاندار بلخ، در سالهای ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴ و ۱۳۸۴/ ۲۰۰۵ نمونهٔ برجسته‌یی از کار در راستای پیاده‌کردن مردمسالاری و آزادی بیان در بلخ در سالهای آغازین این دورهٔ تاریخی بوده است. همچنان برگزاری نشستهای ماهانهٔ گزارشگران و دست‌اندرکاران رسانه‌ها به ابتکار قاضی سیّد محمّد سامع رئیس دفتر ساحه‌یی کمیسیون مستقل حقوق بشر در بلخ و به‌گفتمان‌گرفتن مهمترین موضوعهای روز و دشواریهای رسانه‌ها در این نشستها از دست‌آوردهای دیگر در گستره‌های آزادی بیان و آزادی رسانه‌ها در بلخ است.

از آغاز دورهٔ ادارهٔ موقت تا اکنون چالش عمده‌یی در برابر آزادی بیان و آزادی رسانه‌ها در بلخ پدید نیامده است، امّا رسانه‌ها و گزارشگران گاهگاهی با دشواریهایی برخاسته از تعبیرهای نادرست آگاهانه و یا ناآگاهانه و یا افزونخواهیها و برتری‌جوییهای برخی از حلقه‌های وابسته به دستگاه حاکمیت مرکزی روبه‌رو شده اند. نخستین دشواری پیش‌آمده در این راستا برخاسته از جابه‌جایی نادرست ستونهای نبشته‌یی از ماریای سزاوار در نشریهٔ «جنبش» در بارهٔ حقوق زن از دیدگاه اسلام بود که از نگاه وارونه‌شدن مفهوم برخی از جمله‌ها، نویسندهٔ مضمون از سوی گرداننده‌گان نشریهٔ «فریاد قلم» تکفیر و سزاوار مرگ پنداشته شد و مدیر مسؤول نشریهٔ «جنبش» و نویسندهٔ مضمون برای بازجویی و بازپرسی به دادگاه کشانیده شدند تا سرانجام بیگناهی شان به اثبات رسید.

در رویداد دیگری، در بهمن ۱۳۸۶/ فوریهٔ ۲۰۰۸ دکتر ذبیح‌الله فطرت مسؤول رادیو ـ تلویزیون ملّی بلخ و بصیر بابی یک تن از گزارشگران آن رسانه به خاطر کاربرد شماری از واژه‌های زبان فارسی دری در متن گزارشی که به همین زبان به رادیو ـ تلویزیون ملّی به کابل فرستاده بودند از سوی وزارت اطلاعات و فرهنگ سرزنش شدند. این رویداد با واکنشهای شخصیتها، حلقه‌ها و نهادهای گوناگون فرهنگی در درون و بیرون کشور روبه‌رو شد و بازتاب گسترده‌یی در

رسانه‌های ملّی و جهانی داشت و به ابتکار رهبری استان بلخ به نگارشِ دوبارهٔ واژهٔ «دانشگاه» در لوحهٔ سردر دانشگاه بلخ انجامید.

هچنان در یک رویداد دیگر، در ۵ آبان ۱۳۸۶/ ۲۷ اکتبر ۲۰۰۷ سیّد پرویز کامبخش گزارشگر نشریهٔ «جهان نو» در بلخ و دانشجوی رشتهٔ روزنامه‌نگاری دانشگاه بلخ به اتّهام نسخه‌برداری نبشته-یی از انترنت (فرایانه) که در آن به ارزشهای اسلامی اهانت شده بود و پخش آن در میان دانشجویان، توسط نیروهای انتظامی بازداشت و از سوی دادگاهی در بلخ محکوم به اعدام گردید و سرانجام در دادگاه عالی کشور بیگناه شناخته شد.

در پهلوی این چند رویداد، تخطّیها و خلافکاریهایی از سوی خودِ دست‌اندرکاران رسانه‌ها نیز در بلخ دیده شده اند. به گونهٔ نمونه، ادارهٔ دانشگاه بلخ در سال ۱۳۸۶/ ۲۰۰۷ از نشر نبشته‌یی در بارهٔ آن دانشگاه در نشریهٔ «آتش» که در بلخ چاپ میشد به کمیسیون بررسی تخطّیهای رسانه‌یی شِکوه کرد و آن کمیسیون پس از بررسی موضوع، نشریهٔ «آتش» را مقصر دانست. همچنان برخی از کسان و یا نهادها بدون به‌دست‌آوردن مجوز قانونی، به نشر و پخش رسانه‌های نوشتاری دست میبازند و به ویژه در آستانهٔ انتخابات سراسری ریاست جمهوری و شوراهای استانها در سال ۱۳۸۸/ ۲۰۰۹ چندین نشریهٔ بدون مجوز در بلخ به سود نامزدانی معیّن به فعالیت پرداخته بودند، که بیشترین آنها از سوی ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ به یاری نهادهای پشتیبان قانون توقف داده شدند.

افزایش چاپخانه‌های خصوصی و بلند رفتن کیفیت چاپ در بلخ

افزایش چاپخانه‌های خصوصی و بلند رفتن کیفیت چاپ یکی از شناسه‌های مهم دیگر این دوره اند. روشها و ابزارهای کهن چاپ، کاربرد خود را از دست دادند و همهٔ نشریه‌های این دوره با نگارش و برگ‌آرایی رایانه‌یی به گونهٔ آفسیت از چاپ برآمده اند.

در آغاز این دوره، چاپخانه‌های خصوصی تنها با ماشین نوع «روتا» فعالیت داشتند و از این رو بسیاری از نشریه‌ها با اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر چاپ میشدند، امّا پس از به‌کارافتادن ماشینهای نوع

«سولنا» شماری از نشریه‌ها با اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر منتشر میشوند. چاپخانه‌های شرکت انتشاراتی باختر، سلطانی، و صورتگر از پیشرفته‌ترین چاپخانه‌های بلخ بوده اند.

روی‌هم‌رفته در استان بلخ در این دوره بیش از ۳۰ چاپخانهٔ خصوصی فعالیت داشته که عبارت اند از:[۱]

- چاپخانهٔ سیّد هاشم به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی سیّد هاشم؛
- چاپخانهٔ معصومی به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی جمشید؛
- چاپخانهٔ میهن به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی نیک محمّد؛
- چاپخانهٔ توران به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی محمّد حسن بیگزاده؛
- چاپخانهٔ حکیمی به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی احمد منیر حکیمی؛
- چاپخانهٔ صورتگر به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی محمّد رحیم صورتگر؛
- چاپخانهٔ برادران به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی دین محمّد؛
- چاپخانهٔ هیواد به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی میرویس؛
- چاپخانهٔ ظاهری به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی محمّدالله مهرپور؛
- چاپخانهٔ رحمتی به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی مسعود ؛
- چاپخانهٔ طلوع به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی قسیم؛
- چاپخانهٔ زرنگار به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی محمّد صابر؛
- چاپخانهٔ مجودی به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی عزیز احمد مجودی؛
- چاپخانهٔ انصاری (دنیای چاپ) به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی محمّد آصف انصاری؛
- چاپخانهٔ بهار آزادی به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی اسدالله؛
- چاپخانهٔ صدوری به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی زمری؛
- چاپخانهٔ محمّدی به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی محمّد حسین
- چاپخانهٔ اقبال به صاحب‌امتیازی سیّد زکریا و مدیریت‌مسؤولی عبدالقادر

---

[۱] ـ گروهی از نویسنده‌گان، *پلان (برنامهٔ) انکشافی پنجسالهٔ ولایت (استان) بلخ* (بلخ: ادارهٔ تکنیکی مقام ولایت (استانداری) بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۳۴.

- چاپخانهٔ ناشر به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی ناشر؛
- چاپخانهٔ سمیر فایز به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی احمد فرید؛
- چاپخانهٔ نصیب به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی عبدالصّمد جوره‌زاده؛
- چاپخانهٔ سلطانی به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی احمد ولی سلطانی؛
- چاپخانهٔ سازش به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی احمد زبیر سازش؛
- چاپخانهٔ باختر به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی خان محمّد؛
- چاپخانهٔ مولا علی به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی محمّد فرید؛
- چاپخانهٔ قدیری به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی عبدالقدیر؛
- چاپخانهٔ رومان به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی شفیق الله رومان؛
- چاپخانهٔ جوانان به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی احمد جاوید؛
- چاپخانهٔ وطن به صاحب‌امتیازی نجیب الله و مدیریت‌مسؤولی عاقل شاه؛
- چاپخانهٔ طاهری به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی فرید احمد طاهری؛
- چاپخانهٔ شاه ولایتمآب به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی مهندس غلام علی.

نهادها و انجمنهای روزنامه‌نگاری و گزارشگری در بلخ

با گرم شدن بازار رسانه‌ها، شمار نهادها، کانونها و انجمنهای روزنامه‌نگاری و گزارشگری نیز در بلخ رو به فزونی گذاشت و همچنان برخی از بنگاههای ملّی و جهانی، راه‌اندازی آموزشگاهها و کارگاهها برای دست‌اندرکاران رسانه‌ها را آغاز کردند.

بسیاری از این نهادها و انجمنهای روزنامه‌نگاری نیز مانند خودِ رسانه‌ها بر روی نیاز راستین پدید نیامده و گرداننده‌گان آنها آماجی جز درآمد و کشیدن نام نداشته اند؛ در حالی که برخی دیگر برازنده و کارآ بوده و در گرداننده‌گیِ خود روزنامه‌نگاران و گزارشگران شناخته‌شده و کارآزموده‌یی را داشته اند. روی‌هم‌رفته در این دوره نهادهای روزنامه‌نگاری زیرین در بلخ سرگرم فعالیت اند:

نماینده‌گی خبرگزاری باختر

نماینده‌گی خبرگزاری باختر در ساختار ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ استان بلخ با همان امکانهای پیشین فعالیت دارد. در این دوره به ترتیب، محمّد یوسف روانیار، محمّد زمان نیکرای و لعل محمّد همگام گرداننده‌گی این خبرگزاری را داشته اند و بریالی شکیب، بانو ملالی امانی، بانو روشن روشنا و یعقوب آزرده از خبرنگاران آن بوده اند.

محمّد یوسف روانیار پیشتر در همین کتاب شناسانده شده است.

محمّد زمان نیکرای پستر یکجا با روزنامهٔ «بیدار» شناسانده شده است.

لعل محمّد همگام فرزند سلطان محمّد در سال ۱۳۳۳/ ۱۹۵۴ در روستایی از شهرستان چهاربولک استان بلخ به جهان آمد، دورهٔ دانش‌آموزی را از سال ۱۳۴۰/ ۱۹۶۱ تا ۱۳۵۳/ ۱۹۷۴ در دبستان بدایع بلخی در دهکدهٔ تیمورک آن شهرستان و دبیرستان امیر شیر علی خان در شهر مزار شریف، مرکز استان بلخ، پی گرفت و از ۹ آذر ۱۳۵۴/ ۳۰ نوامبر ۱۹۷۵ در بخشهای گوناگون ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ چون روزنامهٔ «بیدار»، آگهیها و خبرگزاری باختر کار کرده است.

گروه روزنامه‌نگاری دانشگاه بلخ

گروه روزنامه‌نگاری دانشگاه بلخ در ساختار دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی آن دانشگاه به ادامهٔ گذشته فعالیت دارد و از آغاز پیریزی تا فرجام سال ۱۳۸۸/ ۲۰ مارس ۲۰۱۰ در کُل ۲۹۵ دانشجو در آن دانش آموخته اند. در این دوره به ترتیب، محمّد نظری، سکینه‌بانوی غضنفر و عبدالحمید صفوت رئیس گروه و نفیسهٔ خوشنصیب، غلام غوث غمگسار، ولی فرهودی، ماریای رهین و احمد ضیای فیروزپور از استادان آن بوده اند.

محمّد نظری فرزند ایشان‌قل فرزند نظر در ۱۰ دی ۱۳۳۸/ ۱ ژانویهٔ ۱۹۶۰ در شهرستان قرم قول استان فاریاب زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبیرستان ابومسلم خراسانی شهرستان اندخود استان فاریاب و آموزشهای عالی را در دانشکدهٔ روزنامه‌نگاری دانشگاه کابل تا درجهٔ لیسانس و در رشتهٔ روزنامه‌نگاری دانشگاه دولتی تاشکند تا درجهٔ فوق لیسانس به پایان برد، از سال ۱۳۵۹/ ۱۹۸۰ عضو ادارهٔ نشرات وزارت اطلاعات و فرهنگ و عضو فنی نشریهٔ «گوراش»، از سال ۱۳۶۸/ ۱۹۸۹ گردانندهٔ

برنامهٔ ترکمنی رادیوی افغانستان و همزمان عضو کادر علمی دانشکدهٔ روزنامه‌نگاری دانشگاه کابل، ازسال ۱۳۷۵/ ۱۹۹۶ مسؤول گروه روزنامه‌نگاری دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ، از سال ۱۳۸۰/ ۲۰۰۱ رئیس آن دانشکده، از سال ۱۳۳۳/ ۲۰۰۲ عضو هستهٔ بلخ جرگهٔ بزرگ اضطراری، از سال ۱۳۳۳/ ۲۰۰۳ عضو کمیسیون قانون اساسی، ازسال ۱۳۸۱/ ۲۰۰۴ عضو دبیرخانهٔ دفتر مشترک تنظیم انتخابات ریاست جمهوری و عضو کمیسیون انتخابات و از بهمن ۱۳۸۷/ فوریهٔ ۲۰۰۹ همکار علمی گروه روزنامه‌نگاری دانشگاه بلخ و در سالهای پنجاهم کوچی خورشیدی/ هفتادم ترسایی عضو اتّحادیهٔ ژورنالیستان افغانستان بوده است و نیز سفرهای کاری و رسمی‌یی در کشورهای آلمان، انگلستان، سریلانکا، پاکستان، آسترالیا، ترکمنستان، ازبکستان و روسیه داشته است.

سکینه‌بانوی غضنفر پیشتر در همین کتاب شناسانده شده است.

سیّد عبدالحمید صفوت فرزند سیّد محمّد جواد در سال ۱۳۵۱/ ۱۹۷۲ چشم به جهان گشود، در دبستانهای سیّدالنّصاری و سیّد جمال‌الدّین افغانی و دبیرستان سنایی در کابل دانش آموخت و در سال ۱۳۷۵/ ۱۹۹۶ از دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ در رشتهٔ روزنامه‌نگاری دانشنامهٔ لیسانس گرفت و از ۱۹ اردیبهشت ۱۳۷۶/ ۹ مه ۱۹۹۷ در گروه روزنامه-نگاری دانشگاه بلخ استاد و همزمان مسؤول دستگاه فراوری برنامه‌های رادیویی است. وی از سال ۱۳۸۶/ ۲۰۰۷ تا ۱۳۸۹/ ۲۰۱۰ گردانندهٔ گروه روزنامه‌نگاری آن دانشگاه بود. در هنگام دانشجویی برای نشریهٔ «تعاون» مطلب و گزارش مینوشت و پس از آن تا سال ۱۳۸۲/ ۲۰۰۳ گزارشگر و عضو گروه نویسنده‌گان آن نشریه بود.

انجمن ملّی روزنامه‌نگاران آریانا

انجمن ملّی روزنامه‌نگاران آریانا، با برگزاری همایشی در سال ۱۳۸۱/ ۲۰۰۲ در دفتر انجمن نویسنده‌گان بلخ، بنیان گذاشته شد. در این همایش، آیینامهٔ آن انجمن به تصویب رسید و عبدالبصیر بهراوی، رئیس؛ احمد شاه اثر، معاون؛ و نگارندهٔ این کتاب، دبیر؛ و به همین گونه مدیران مسؤول، سردبیران و خبرنگاران رسانه‌های چاپی بلخ عضو آن انجمن گزیده شدند.

این انجمن در سال ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴ از کار بازماند.

عبدالبصیر بهراوی فرزند عبدالعزیز در سال ۱۳۵۵/ ۱۹۷۶ در بلخ زاده شد، دورهٔ دبستان را در مدرسهٔ وزیر اکبرخان بلخ و دورهٔ دبیرستان را در شهر پیشاور به پایان برد و در سال ۱۳۸۲/ ۲۰۰۳ از مدرسهٔ فیض عام بلخ گواهینامه گرفت. در آوان دانش‌آموزی به نویسنده‌گی و همکاری با روزنامه‌ها روی آورد، از سال ۱۳۸۱/ ۲۰۰۲ تا ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴ رئیس انجمن ملّی روزنامه نگاران آریانا و در سال ۱۳۸۷/ ۲۰۰۸ چند گاهی مدیر مسؤول هفته‌نامهٔ «فجر» بود.

دفتر نماینده‌گی مرکز فرهنگی و مطبوعاتی افغان

دفتر نماینده‌گی مرکز فرهنگی و مطبوعاتی افغان (آیینه) که از سوی بنگاه «انتر نیوز» هزینه میگرفت، در سالهای ۱۳۸۱/ ۲۰۰۲ و ۱۳۸۲/ ۲۰۰۳ در بلخ به گردانندهٔ‌گی فریدون الهام کار میکرد. برگزاری همایشهای دست‌اندرکاران رسانه‌ها، مبادلهٔ نشریه‌های بلخ با نشریه‌های استانهای دیگر افغانستان و آموزش روزنامه‌نگاری و گزارشگری برای نوگامان این گستره از مهمترین کارکردهای این دفتر بوده اند.

مرکز رسانه‌های همه‌گانی و خانهٔ ژورنالیستان جوان بلخ

مرکز رسانه‌های همه‌گانی با هزینهٔ کشور آلمان در سالهای ۱۳۸۱- ۱۳۸۳/ ۲۰۰۲- ۲۰۰۴ به ریاست دکتر عبدالسّمیع حامد و سپس محمّد شفیق پیام در بلخ فعالیت داشت. برپایی بزمهای فرهنگی، آموزش روزنامه‌نگاری و گزارشگری برای جوانان به ویژه دانشجویان گروه گزارشگری دانشکدهٔ ادبیات دانشگاه بلخ، آموزش رایانه، انتشار نشریه‌یی به نام «آسمانه» به مدیریت مسؤولی ژکفر حسینی و چاپ و نشر بروشورهایی در شناسایی گزیده‌گان گستره های فرهنگی از کارکردهای ارزندهٔ این مرکز بوده اند.

این مرکز، همچنان نهادی را به نام «خانهٔ ژورنالیستان جوان بلخ» به ریاست محمّد سهراب سامانیان پیریزی کرده و به کار انداخته بود که در آن بسیاری از جوانان روزنامه‌نگار و گزارشگر گردآمده از کتابخانه و آموزشهای رایگان مرکز رسانه‌های همه‌گانی سود میبردند.

بخش «خانهٔ رسانه‌یی» دفتر دانشی ـ فرهنگی میدیوتیک فعالیت خود را در بلخ از سال ۱۳۸۸/ ۲۰۰۹ به گردانندهٔ‌گی رجب علی «شفیع رحیمی» از سر گرفته است.

دکتر عبدالسّمیع حامد فرزند غلام نبی مدهوش در سال ۱۹۶۹/۱۳۴۸ در روستای شهر بزرگ استان بدخشان زاده شد، در بلخ بزرگ شد و دانش آموخت و از دانشکدهٔ پزشکی دانشگاه بلخ دانشنامهٔ لیسانس گرفت. سروده‌ها و پژوهشهای ادبی فراوانی دارد. مجموعه‌های شعری چاپ شده‌اش عبارت اند از: «شیشه‌های تشنه» (بلخ، ۱۹۹۱/۱۳۷۰)، «باغچه‌های شهید» (بلخ، ۱۹۹۱/۱۳۷۰)، «یادها، فریادها» (بلخ ۱۹۹۲/۱۳۷۱)، «از دوزخ اردیبهشت» (بلخ، ۱۹۹۳/۱۳۷۲)، «رازبنها در فصل شگفتن گل انجیر» (پیشاور، ۱۹۹۷/۱۳۷۶)، «بگذار شب همیشه بماند» (پیشاور، ۱۹۹۷/۱۳۷۷)، «شبنامهٔ آفتاب» (پیشاور، ۱۹۹۹/۱۳۸۷)، «رنگین‌کمان بر فراز مرداب» (پیشاور، ۱۹۹۹/۱۳۸۷)، «اندمه یی در مه»، «در کوچه‌های کوچک پاییز»،«آبستن آبی»، «بیست و چهار ساعت زنگدار»، «بید مجنون گفت بامن...» (کابل، ۲۰۰۸/۱۳۸۷)، «بریز به خیابان» (کابل،۲۰۰۸/۱۳۸۷) و «بود نبود، یک تروریست» (کابل، ۲۰۰۸/۱۳۸۷).[۱]

محمّد شفیق پیام فرزند شاه محمّد، نویسنده و طنزپرداز، در ۱۴ شهریور ۱۳۵۴/ ۵ سپتامبر ۱۹۷۵ در گذر پنجشیر شهر مزار شریف،مرکز استان بلخ، به جهان آمد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبیرستان باختر سپری کرد و در سال ۱۳۷/ ۱۹۹۷ از دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ در رشتهٔ گزارشگری دانشنامهٔ لیسانس به دست آورد. از دوران دانشجویی تا اکنون به ترتیب، مدیرمسؤول نشریهٔ «چشمه»، گردانندهٔ برنامهٔ طنزی «پرویزن» در تلویزیون بلخ، مدیرمسؤول هفته‌نامهٔ

---

[۱] ـ حسن انوشه و حفیظ‌الله شریعتی سحر، *افغانستان در غربت*، چاپ یکم (تهران: انتشارات نسیم بخارا، ۱۳۸۲)، صص ۳۷۷ ـ ۳۸۶؛ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳، صص ۳۰۹ ـ ۳۱۰؛ دفتر شعر جوان، *شعر جوان جهان ـ افغانستان*، چاپ یکم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۱)، صص ۸۹ ـ ۹۴؛ صالح محمّد خلیق، *تاریخ ادبیات بلخ از کهنترین روزگاران تا اوایل سدهٔ بیست و یکم* (کابل: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۷)، ص۵۶۸؛ عبدالسّمیع حامد، *از دوزخ اردیبهشت (مجموعهٔ شعر)* (بلخ: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۷۲)، پشت جلد کتاب؛ محمّد اسحاق دلگیر، *سرود آشتی* (گزینهٔ شعر و مقاله) (بلخ: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۶۵)، صص ۴ ـ ۵؛ محمّد حنیف حنیف بلخی، *پر طاووس یا شعر فارسی در آریانا*، چاپ دوم (پیشاور: مؤلف، ۱۳۸۱)، ص ۲۴۷؛ محمّد صادق عصیان، *سیما و سخن* (شاعران و نویسنده‌گان بلخ، سمنگان و سرپل) (کابل: بنیاد فرهنگ و جامعهٔ مدنی، ۱۳۸۵)، صص ۶۳ ـ ۶۶؛ نظام قاسم و هارون راعون، *یک سرزمین محبت* (نمونه‌های شعر صد سال آخر افغانستان) (دوشنبه: انتشارات ادیب، ۲۰۰۵م.)، صص ۱۷۹ ـ ۱۸۰؛ صالح محمّد خلیق، «فریادهایی از نیستان بلخ» در *روزنامهٔ اطّلاعات*، ۲۱۱۳۴ (۴ شهریور ۱۳۷۶)، ص ۱۱؛ *مجلّهٔ شعر*، (آبان ۱۳۷۳)، ص ۵۹

«صدای امروز» و بنیانگذار و مسؤول کتابخانهٔ بلخ و انتشارات بلخ در شهر پیشاور، مسؤول مرکز رسانه‌های همه‌گانی، مدیرمسؤول نشریهٔ طنزی«کَلَکِ راستگوی» و مدیر مسؤول روزنامهٔ «بازتاب» در بلخ بوده است. دو مجموعهٔ طنزهایش به نامهای «آدم شکسته‌نفس» (پیشاور، ۱۳۷۸/ ۱۹۹۹) و «جشن جنازه» (کابل،۱۳۸۵/۲۰۰۶) به چاپ رسیده اند.[۱]

رجب علی «شفیع رحیمی» فرزند شیر علی در سال ۱۳۴۷/ ۱۹۶۸ در یکی از روستاهای درهٔ گز باستانی در استان بلخ زاده شد. دورهٔ دانش‌آموزی را در زادگاه خود و از سال ۱۳۶۱/ ۱۹۸۲ تا ۱۳۶۷/ ۱۹۸۸ در ایران و سپس در دبیرستان باختر در بلخ پی گرفت. سپس ۹ سال در زادگاه خود به آموزگاری پرداخت و از آذر سال ۱۳۸۰/ دسامبر ۲۰۰۱ در رادیو ـ تلویزیون ملی بلخ به حیث کارگردان و گزارشگر و همزمان از سال ۱۳۸۶/ ۲۰۰۷ به حیث رادیو ـ تلویزیون راه فردا در استانهای شمالی کشور و از سال ۱۳۸۸/ ۲۰۰۹ مسؤول «خانهٔ رسانه‌یی» دفتر علمی ـ فرهنگی میدیوتیک در بلخ و گزارشگر سایت اینتر نتی « افغانستان امروز» است.

کانون گزارشگران جوان بلخ

کانون گزارشگران جوان بلخ در آذر ۱۳۸۳/ دسامبر۲۰۰۴ به ریاست محمّد سهراب سامانیان و عضویت سروش کاظمی، منصور بیدار، فیروز فرزام، جمشید رادفر، فریدون فرامرز، ذبیح‌الله پویا، بنفشهٔ بهشتی و رامش آرمان بنیانگذاری شد. آموزش گزارشگران جوان، همکاری بارسانه‌ها در برنامه‌سازی و آماده‌ساختن گزارش و خبر و انتشار نشریهٔ «پدیدار» از فروردین ۱۳۸۴/ مارس ۲۰۰۵ از مهمترین کارهای آن به شمار می آیند.

محمّد سهراب سامانیان در ۱۹ خرداد ۱۳۶۳/ ۹ ژوئن ۱۹۸۴ در بلخ زاده شد. دورهٔ دانش-آموزی را در دبیرستان آریانا به پایان برد و در سال ۲۰۰۱/۱۳۸۴ از دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ در رشتهٔ گزارشگری دانشنامهٔ لیسانس گرفت از سال ۱۳۸۰/ ۲۰۰۱ بدین سو سرگرم کارهای رسانه‌یی است و تا اکنون مدیر مسؤول نشریه‌های «شهرداری» و «پدیدار» و سردبیر

---

[۱] ـ صالح محمّد خلیق، *تاریخ ادبیات بلخ از کهنترین روزگاران تا اوایل سدهٔ بیست و یکم* (کابل: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۷)، صص ۵۹۸ ـ ۵۹۹؛ محمّد شفیق پیام، *جشن جنازه* (مجموعهٔ طنز) (کابل: بنیاد انتشارات پرنیان، ۱۳۸۴)، پشت جلد کتاب؛ محمّد صادق عصیان، *سیما و سخن* (شاعران و نویسنده‌گان بلخ، سمنگان و سرپل) (کابل: بنیاد فرهنگ و جامعهٔ مدنی، ۱۳۸۵)، صص ۲۴۵ ـ ۲۴۹.

و یا خبرنگار بسیاری از نشریه‌های دیگر و همچنان رئیس خانهٔ ژورنالیستان جوان و کانون گزارشگران جوان و عضو چندکانون گزارشگری دیگر بوده است. وی داستان مینویسد و کتابهای چاپ‌شدهٔ او عبارت اند از: «سفر به سوی آفتاب» (بلخ، ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴)، «آیینه‌های نوروزی»(کابل، ۱۳۸۸/ ۲۰۰۹) و «عکس سیاه وسفید» (کابل، ۱۳۸۸/ ۲۰۰۹).[۱]

شورای استان بلخ اتّحادیهٔ ملّی ژورنالیستان و خبرنگاران

شورای استان بلخ اتّحادیهٔ ملّی ژورنالیستان و خبرنگاران در ۱۰ دی ۳۱/۱۳۸۴ دسامبر ۲۰۰۵ در نشستی در کتابخانهٔ مولاناخسته، بنیان گذاشته شد و عبدالبصیر بابی، رئیس؛ محمّد سهراب سامانیان، معاون؛ محمّد اسماعیل شاداب، مسؤول ساختار ؛ عبدالرّب جاهد، محمّد گل زلمی، طاهر قادری،مبینهٔ خیراندیش، بریالی رحیمی، شفیع رحیمی، قمر نوری و ذبیح‌الله فطرت عضوهای رهبری آن شورا گزیده شدند.

۱۸۵ تن از کارکنان رسانه‌های بلخ عضویت این شورا را دارند. شورای مرکزی این اتّحادیه در کابل مستقر است و ریاست آن را به ترتیب، غوث الدّین زلمی و دکتر محمّد هاشم عصمت‌اللهی به دوش داشته اند.

بصیربابی فرزند عبدالسّمیع در سال ۱۹۶۷/۱۳۴۶ در گذر میرزا قاسم شهر مزار شریف، مرکز استان بلخ زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبستان سلطان غیاث‌الدّین و دبیرستان باختر و آموزشهای عالی را تا درجهٔ لیسانس در دانشسرای آموزگاری رودکی سپری کرد و از سال ۱۹۸۵/۱۳۶۴ تا اکنون مدیر خبرگزاری باختر، کارمند بخشهای نشراتی رادیو ـ تلویزیون ملّی بلخ ،

---

[۱] ـ صالح محمّد خلیق، *تاریخ ادبیات بلخ از کهنترین روزگاران تا اوایل سدهٔ بیست و یکم* (کابل: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۷)، صص ۶۱۷ ـ ۶۱۸؛ محمّد سهراب سامانیان، *آیینه‌های نوروزی* (گزیدهٔ داستانهای کوتاه) (کابل: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۸) ص ۳۰؛ محمّد سهراب سامانیان، *سفر به سوی آفتاب* (مجموعهٔ داستان) (بلخ: انجمن نویسنده-گان بلخ، ۱۳۸۳)، پشت جلد کتاب؛ محمّد صادق عصیان، *سیما و سخن* (شاعران و نویسنده‌گان بلخ، سمنگان و سرپل) (کابل: بنیاد فرهنگ و جامعهٔ مدنی، ۱۳۸۵)، ص ۲۱۳؛ «سفر به سوی آفتاب»» در *مجلّهٔ پرنیان*، ۳ ـ۴ (پاییز وزمستان، ۱۳۸۳)، ص ۱۱۴؛

John West, Afghan Media Directory, 1 st Edition, (Kabul: INTERNEWS, 2004), p۱۲۸.

همکار رادیو ـ تلویزیون آرزو و همزمان از ۱۰ دی ۳۱/۱۳۸۴دسامبر ۲۰۰۵ رئیس شورای استان بلخ اتّحادیهٔ ملّی ژورنالیستان و خبرنگاران بوده است.

دانشکدهٔ روزنامه‌نگاری دانشگاه مولانا

دانشکدهٔ روزنامه‌نگاری دانشگاه خصوصی مولانا همزمان با پیریزی آن دانشگاه در سال ۱۳۸۶/ ۲۰۰۷ به فعالیت پرداخت و در سال ۱۳۸۹/ ۲۰۱۰ در نخستین دورِ فارغان خود نزدیک به ۹۰ دانشجو را پیشکش جامعهٔ روزنامه‌نگاری کشور کرده است. زبیر خلیل آزرمی و فریدون فرامرز به ترتیب، رئیس این دانشکده بوده اند.

شورای استان بلخ اتّحادیهٔ ملّی ژورنالیستان افغانستان

شورای استان بلخ اتّحادیهٔ ملّی ژورنالیستان افغانستان در نشستی که با حضور استاد رهنورد زریاب و شماری دیگر از عضوهای شورای مرکزی آن اتّحادیه در تالار همایشهای مهمانسرای بلخ به روز ۲۰ مهر ۱۱/۱۳۸۷ اکتبر ۲۰۰۸ برگزار شده بود پیریزی شد. در این نشست محمّد صالح گردش،رئیس؛ سهراب سامانیان و سهراب سیرت، معاونان؛ محمّد صادق عصیان، دکتر ذبیح‌الله فطرت و محمّد شفیق پیام، مشاوران آن شورا؛ گزیده شدند.[۱]

دفتر شورای مرکزی این اتّحادیه در کابل است و ریاست آن را عبدالحمید مبارز به دوش دارد.

محمّد صالح گردش فرزند خواجه محمّد نبی در سال ۱۹۶۰/۱۳۳۹ در شهرستان دهدادی استان بلخ زاده شد. دورهٔ دانش‌آموزی را در سال ۱۹۸۰/۱۳۵۹ در دبیرستان شهید بلخی در زادگاه خود به پایان برد. از سال ۱۹۸۸/۱۳۶۷ به روزنامه‌نگاری روی آورد. در سال ۲۰۰۴/۱۳۸۳ مدیر مسؤول ماهنامهٔ «جرقه» و در سال ۲۰۰۵/۱۳۸۴ مدیر مسؤول نشریهٔ «پیوند میهنی» بود و اکنون در یکی از دبیرستانهای بلخ آموزگار و همزمان از ۲۰ مهر ۱۳۸۷/ ۱۱ اکتبر ۲۰۰۸ رئیس شورای اتحادیهٔ ملّی ژورنالیستان افغانستان در استان بلخ است، از وی دو مجموعهٔ شعر به نامهای «امواج دل» (پیشاور، ۲۰۰۱/۱۳۸۰) و «نوبهار آتش» (پیشاور، ۲۰۰۱/۱۳۸۰) و دو مجموعهٔ نبشته‌های

[۱] ـ «شورای ولایتی اتّحادیهٔ ملّی ژورنالیستان افغانستان پیریزی شد» در *روزنامهٔ بیدار*، ۲۴ (۲۹ مهر ۱۳۸۷)، ص ۴.

پژوهشی به نامهای «واژهٔ افغان و سرزمین سلیمان» (بلخ، ۲۰۰۶/۱۳۵۰)، «آرامگاه مهر» (بلخ، ۲۰۰۷/۱۳۸۶) و «چند واژه در ابیات رودکی» (بلخ، ۱۳۸۹/ ۲۰۱۰) به چاپ رسیده اند.[۱]

بنگاه «نَی»، پشتیبان رسانه‌های آزاد افغانستان

بنگاه «نَی»، پشتیبان رسانه‌های آزاد افغانستان در سال ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴ به همکاری بنگاه جهانی «انتر نیوز» در کابل پیریزی شد و شاخهٔ خودرا در استان بلخ در دی ۱۳۸۸/ ژانویهٔ ۲۰۱۰ به گردانندگی ملک فیصل، یک تن از گزارشگران جوان، به کار انداخت.

آموزش گزارشگران و راهنمایی گردانندگان رسانه‌ها از مهمترین راستاهای کار این بنگاه است.

رسانه‌های شنیداری و دیداری بلخ

رادیو ـ تلویزیون دولتی بلخ که در زمان حاکمیت طالبان تنها بخش رادیوی آن به نام رادیوی صدای شریعت فعالیت میکرد پس از فروپاشی طالبان از نو به کار پرداخت و رادیو ـ تلویزیون ملّی نامیده شد. با آن که آزادی رسانه‌ها پیشتر در چند برهه از تاریخ روزنامه‌نگاری در افغانستان آزموده شده بود، امّا این آزادی تنها در گسترهٔ رسانه‌های نوشتاری (چاپی) هستی مییافت ورسانه-های شنیداری و دیداری آزاد برای نخستین بار در کشور پس از فروپاشی نظام طالبان در سال ۱۳۸۰/ ۲۰۰۱، پدید آمده اند.

---

[۱] ـ صالح محمّد خلیق، *تاریخ ادبیات بلخ از کهنترین روزگاران تا اوایل سدهٔ بیست و یکم* (کابل: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۷)، صص ۵۴۴ ـ ۵۴۵؛

محمّد صادق عصیان، *سیما و سخن* (شاعران و نویسنده‌گان بلخ، سمنگان و سرپل) (کابل: بنیاد فرهنگ و جامعهٔ مدنی، ۱۳۸۵)، صص ۱۴۸ ـ ۱۴۹؛ محمّد صادق عصیان، *نمونه‌های شعر امروز بلخ* (بلخ: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۴)، ص ۴۰؛ محمّد صالح گردش، *آرامگاه مهر*، چاپ یکم (بلخ: بی نا، ۱۳۸۵)، پشت جلد کتاب؛ محمّد صالح گردش، *نوبهار آتش* (مجموعهٔ شعر) (پیشاور: بی نا، ۱۳۸۰)، پشت جلد کتاب؛ محمّد صالح گردش، *واژهٔ افغان و سرزمین سلیمان* (بلخ: بی نا، ۱۳۸۵)، پشت جلد کتاب.

در استان بلخ، نخستین رسانهٔ شنیداری آزاد، رادیوی رابعهٔ بلخی است که از ۱۸ اسفند ۱۳۸۱/ ۹ مارس ۲۰۰۳ و نخستین رسانهٔ دیداری آزاد، تلویزیون آرزو است که از نوروز یا یکم فروردین ۱۳۸۶/ ۲۱ مارس ۲۰۰۷ بدین سو پخش میشوند.

در درازای سالهای ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴ ـ ۱۳۸۹/ ۲۰۱۰ چهارده رادیو و سه تلویزیون آزاد در بلخ به کار پرداخته اند.

رادیو ــ تلویزیون ملّی بلخ

همزمان با فروپاشی نظام طالبان، پخش برنامه‌های تلویزیون دولتی بلخ پس از درنگ بیشتر از سه سال از سر گرفته شد و نیز «رادیوی صدای شریعت بلخ» دوباره رادیوی بلخ نام گرفت و از سال ۲۰۰۵/۱۳۸۴ رادیو ـ تلویزیون بلخ به رادیو ـ تلویزیون ملّی بلخ تغییر نام یافت.

رادیوی بلخ با همان دستگاه پیشین به روی موج میانگین با فریکانس ۱۵۸۴ کیلوسیکل برابر با ۱۸۹ متربند و همچنان به روی موج اف ام (FM) با فریکانس ۱۰۱ میگاهرتز، همه روزه نزدیک به ۵ ساعت در دو هنگام پیش از پیشین از ساعت ۷ تا ۹:۳۰ و پس از پیشین از ساعت ۳ تا ۶ پخش میشد و امّا از ۲ شهریور ۱۳۸۷/ ۲۳ اوت ۲۰۰۸ در یک هنگام از ساعت ۷ بامداد تا ۷ شام پخش میشود.[1] این رادیو در موج اف ام تا شعاع ۳۵ کیلومتری شهر مزار شریف، مرکز استان بلخ، و در موج میانگین در سراسر کشور و حتّا بیرونِ مرز شنیده میشود و دربردارندهٔ برنامه‌های «سرود بامدادان»، «دریچهٔ زنده‌گی»، «ترانه‌ها و نکته‌ها»، «سیرت‌النّبی (ص)»، «نواها و صداها»، «ورزش»، «مجلّهٔ رادیویی»، «سخن خوش،آهنگ خوش»، «سرود و سخن»، «به سوی نور»، «گزیده‌ها»، «نوای هستی»، «پیام ما»، «موسیقی رنگارنگ»، «موسیقی فرمایشی»، «صدای مردم»، «اسلام، فروغ جاویدانه»، «گذرگاه ذوق» و خبرها و گزارشها میباشد.

تلویزیون بلخ در آغاز با همان دستگاه فرستنده‌یی که پیش از آمدن طالبان به کار برده میشد و پس از شهریور ۱۳۸۵/ سپتامبر ۲۰۰۶ با دستگاه نوِ یک کیلووات یا هزار واتی که از سوی کشور هندوستان یاری شده است در فریکانس ۱۷۵,۲۵ میگاهرتز در هر شبانه‌روز یک بار از ساعت ۵ بیگاه تا ۱۲ شب پخش میشود و برنامه‌های آن عبارت اند از: «سرود و سخن»، «جلوه‌های زنده‌گی»،

[1] ـ «نشرات رادیوی ملّی بلخ به ۱۲ ساعت افزایش یافت» در *روزنامهٔ بیدار*، ۱۷ (۱۲ شهریور ۱۳۸۵)، ص ۱.

«جوان»، « زن و جامعه»، «کانون خانواده»، «کاروان حلّه»، «اورنگ هشتم»، «سواد»، «تندرستی»، «*نگاه نو*»، «گردش»، «ورزش»، «شب شعر»، «شهرما، خانهٔ ما»، «دیدگاهها»، «ترنّم»، «کشاورزی»، «کودکان»، «هزار و یک گپ»، «عصرآدینه در بلخ»، «راه روشن»، «دانش‌آموز»، «جامعه و قانون»، ««زیر آسمان کبود»، «در آیینهٔ مطبوعات»، «رنگین‌کمان»، «بیندیش» و خبرها، گزارشها، فیلمها، سریالها، نمایشنامه‌ها.

به جز از خبرهای کشور و جهان و گزارشهای درونمرزی که از رادیو ـ تلوزیون ملّی کشور برگرفته میشوند، برنامه‌های دیگر، همه در ادارهٔ نشر خود رادیو ـ تلویزیون ملّی بلخ آماده میشوند.

سمّت رئیس رادیو- تلویزیون بلخ را در این دوره به ترتیب، عبدالرّب جاهد تا ۱۹ مرداد ۱۳۸۵/ ۱۰ اوت ۲۰۰۶، محمّد صابر نقشبندی تا ۶ اردیبهشت ۱۳۸۶/ ۲۷ آوریل ۲۰۰۷، محمّد گل زلمی تا ۱۶ مرداد ۱۳۸۶/ ۷ اوت ۲۰۰۷ و سپس دکتر ذبیح‌الله فطرت؛ و سمّت مدیر کُلّ بخش نشر آن را به گونهٔ متناوب لطف‌الله رؤوفی و محمّد هاشم برهان داشته اند.

عبدالرّب جاهد فرزند عبدالله بیگ در سال ۱۹۵۱/۱۳۳۰ در بدخشان زاده شد، دورهٔ دانش-آموزی را در دبستان شهرستان درواز استان بدخشان و دبیرستان ابن سینای کابل و آموزشهای عالی را در دارالمعلمین کابل و سپس تا درجهٔ لیسانس در دانشکدهٔ زبان و ادبیات دانشگاه کابل پی گرفت، از سال ۱۳۶۳/ ۱۹۸۴ تا ۱۳۶۸/ ۱۹۸۹ در رادیو ـ تلویزیون افغانستان کارکرد و سپس در رادیو ـ تلویزیون ملّی بلخ به کار پرداخت و از ۱۹ آبان ۱۰/۱۳۸۰ نوامبر ۲۰۰۱ تا ۱۹ مرداد ۱۰/۱۳۸۵ اوت ۲۰۰۶ رئیس رادیو ـ تلویزیون ملّی بلخ بود و اکنون مدیر بخشی از شهرداری مزار شریف است.

محمّد صابرنقشبندی فرزند دکتر محمّدطاهر نقشبندی در آبان ۱۳۴۰/ نوامبر ۱۹۶۱ در شهر کابل زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبستان تجربه‌یی و دبیرستان باختر و آموزشهای عالی را در سال ۱۹۹۰/۱۳۶۹ در رشتهٔ ریاضی و فیزیک در دانشسرای آموزگاری رودکی بلخ به فرجام رسانید و از همان سال تا اکنون رئیس اتّحادیهٔ انجمنهای هنرمندان بلخ است[1] و همزمان از ۱۹ مرداد ۱۰/۱۳۸۵ اوت ۲۰۰۶ تا ۶ اردبهشت ۱۳۸۶/ ۲۶ آوریل/۲۰۰۱ رادیو ـ تلویزیون بلخ را سرپرستی میکرد.

---

[1] ـ «آشنایی با هنرمندان کشور» در *مجلّهٔ اُمّ‌البلاد*، ۴ (مرداد ۱۳۸۳)، صص ۷۰ ـ ۷۲.

محمّد گل زلمی فرزند محمّد عیسا در ۹ آذر ۳۰/۱۳۴۴ نوامبر ۱۹۶۵ در گذر گله‌جهازخانهٔ شهر مزار شریف زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبستان سلطان غیاث‌الدّین و دبیرستان باختر و آموزشگاههای کوتاه مدّت را در رشتهٔ انتظامی در اتّحاد شوروی پی گرفت و از سال ۱۳۶۲/ ۱۹۸۳ تا ۱۳۷۳/ ۱۹۹۴ به حیث افسر پلیس در استانهای کندز و بلخ کارکرد و سپس در رادیو ـ تلویزیون بلخ به حیث مدیر بخش اداری گماشته شد، از ۶ اردیبهشت ۲۷/۱۳۸۶ آوریل ۲۰۰۷ تا ۱۶ مرداد ۱۳۸۶/ ۷ اوت ۲۰۰۷ رئیس آن رادیو ـ تلویزیون بود و اکنون باز هم مدیر بخش اداری آن است.

دکتر ذبیح‌الله فطرت فرزند عبدالفتاح در سال ۱۳۵۷/ ۱۹۷۸ در شهر کندز پا به جهان گذاشت، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبیرستان شیرخان شهرکندز و آموزشهای عالی را تا درجهٔ لیسانس در دانشکدهٔ پزشکی دانشگاه بلخ به پایان برد، در سال ۱۳۸۴/ ۲۰۰۵ صاحب امتیاز و مدیرمسؤول نشریهٔ طنزی «چُندُک» و در سال ۱۳۸۵/ ۲۰۰۶ـ۲۰۰۷ مدیر مسؤول نشریهٔ «گذار» در بلخ بود و از ۱۶ مرداد ۷/۱۳۸۶ اوت ۲۰۰۷ رئیس رادیو ـ تلویزیون ملّی بلخ است.

«مسعود و دیدگاهها» (بلخ، ۱۳۸۲/ ۲۰۰۳) و «کارنامه‌های بلخ» (بلخ، ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴) اثرهایی اند که به کوشش او به چاپ رسیده اند.

رادیوی رابعهٔ بلخی

این رادیو که ویژهٔ بانوان است به هزینهٔ بنگاه کانادایی‌یی به نام «امپکس» در ۱۸ اسفند ۱۳۸۱/ ۹مارس ۲۰۰۳ در شهر مزار شریف پیریزی شد و از آن هنگام تا اکنون به روی موج اف ام با فریکانس ۸۶,۹ میگاهرتز به زبان فارسی دری و زبانهای دیگر کشور پخش میشود. زمان پخش آن در آغاز در هر شبانه‌روز ۲ ساعت و شعاع پخش آن ۴ کیلومتر بود، سپس به یاری تکنیکی بنگاه «انتر نیوز» زمان پخش آن به ۷ ساعت و شعاع پخش آن به ۲۵ کیلومتر رسید و اکنون در هر شبانه-روز ۱۸ ساعت پخش میشود و تا شعاع ۸۰ کیلومتر شهر مزار شریف و ۱۲ شهرستان استان بلخ را زیر پوشش دارد.

رادیوی رابعهٔ بلخی افزون بر این که دربرگیرندهٔ خبرها، گزارشها، گفت‌وگوها، آهنگها و برنامه‌هایی در گستره‌های آموزش، حقوق، تندرستی، سیاست، فرهنگ و آگاهی‌دهی است یک رشته کارهای اجتماعی، آموزشی و فرهنگی چون راه اندازی همایشهای گوناگون برای بانوان و

آزمون شعرسرایی در میان جوانان دانش‌آموز و کارآموزی به گزارشگران و دانشجویان بخش گزارشگری را نیز انجام داده است.

صاحب امتیاز این رادیو، ناجیهٔ حنیفی و گردانندهٔ آن به ترتیب، فریدهٔ شایان پاکطین و مبینهٔ خیر اندیش میباشند.[۱]

فریدهٔ شایان پاکطیندر سال ۱۳۳۵/ ۱۹۵۶ زاده شد، همکاری خود را با رسانه‌ها از کودکی در برنامهٔ کودک رادیوی افغانستان آغاز کرد و سپس در برنامه‌های گوناگون دیگر آن رادیو چون «زنده‌گی خانواده»، «زن و جامعه»، «جامعه و قانون» و «خبرها» گوینده‌گی، کارگردانی و گردانندگی کرد. شش سال در رادیوی ماسکو گوینده و گردانندهٔ برنامهٔ «نسیم هندوکش» برای هم‌میهنان برون‌مرزی بود و چند بار جایگاه یکم را در گوینده‌گی به دست آورد. در سال ۱۹۹۵/۱۳۷۴ از رادیوی افغانستان کناره گرفت و همراه با همسرش نبی پاکطین به بلخ کوچید. در بلخ در دبیرستان فردوسی و تجربوی به آموزگاری پرداخت و همزمان با پیریزی رادیوی رابعهٔ بلخی رئیس آن رادیو شد تا سرانجام در ۱۶ آبان ۱۳۸۳/ ۶ نوامبر ۲۰۰۴ با زنده‌گی پدرود گفت. از وی سه پسر و یک دختر دانش‌آموخته به جا مانده اند.

مبینهٔ خیر اندیشدر سال ۱۹۷۹/۱۳۵۸ در بلخ زاده شد، در دبستان تجربوی و دبیرستان هاشم برات آموزش دید و در سال ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴ از دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ در رشتهٔ گزارشگری دانشنامهٔ لیسانس به دست آورد. از هنگام دانشجویی به گردانندگی رادیوی رابعهٔ بلخی پرداخت و برای دانش اندوزی بیشتر در رشتهٔ گزارشگری سفرهایی به آمریکا، آلمان، امارات متّحد عربی و پاکستان داشته است.

---

[۱] ـ فیاض مهرآیین و صالح محمّد خلیق، *بلخ بامی در سال ۱۳۸۷*، چاپ یکم (کابل: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۸۱؛ گروهی از نویسنده‌گان، *پلان (برنامهٔ) انکشافی پنجسالهٔ ولایت (استان) بلخ* (بلخ: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۳۱.

[۲] ـ John West, Afghan Media Directory, 1 st Edition, (Kabul: INTERNEWS, 2004), p ۱۲۱.

[۳] ـ John West, Afghan Media Directory, 1 st Edition, (Kabul: INTERNEWS, 2004), p ۱۰۹.

رادیوی نوبهار بلخ

این رادیو به یاری بنیاد «انتر نیوز» به صاحب‌امتیازی فهیم صادق و گردانندگی محمّد نبی همدرد از ۱۲ اسفند ۱۳۸۲/ ۲ مارس ۲۰۰۴ در شهرستان بلخ استان بلخ به روی موج اف ام با فریکانس ۸۹,۹ میگاهرتز در هر شبانه‌روز ۱۶ ساعت در دو هنگام: پیش از پیشین از ساعت ۶ تا ۱۲ و پس از پیشین از ساعت ۱ تا ۱۱ به زبان فارسی دری و زبانهای دیگر کشور پخش میشود و ۳۰ برنامه دارد که مهمترین آنها عبارت اند از: «بلخ در دوره‌های تاریخ»، «از هرچمن سمنی»، «لبخند جمعه»، «پیام و آهنگ»، «شب به خیر، نوبهار!»، «نوبهار در نیمه‌روز»، «دمی با یاران»، «هفت رنگ و هفت آهنگ»، «اندیشه»، «زمزمه‌ها»، «خاطره‌ها و آرزوها» و خبرها و گزارشها.[۱]

محمّد نبی همدرد فرزند حاج عبدالقیّوم در سال ۱۹۶۶/۱۳۴۵ در شهر بلخ زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبیرستان نوبهار بلخ و آموزشهای عالی را در سال ۱۳۶۷/ ۱۹۸۸ تا درجهٔ لیسانس در دانشکدهٔ دانشهای اجتماعی دانشگاه کابل به پایان برد، سپس به ترتیب آموزگار لیسهٔ نوبهار بلخ، کارمند بنگاه پشتیبانی کودک آمریکا و کارمند وزارت فرهنگ حکومت موقت افغانستان در پیشاور، بود و از ۱۲ اسفند ۱۳۸۲/ ۲ مارس ۲۰۰۴ گردانندهٔ رادیوی نوبهار بلخ است.

رادیوی نوا

این رادیو که از ۷ اردیبهشت ۱۳۸۴/ ۲۷ آوریل ۲۰۰۵ به روی موج اف ام با فریکانس ۱۰۳,۱ میگاهرتز به صاحب‌امتیازی دلشاد سلما در کابل به کار پرداخته است و اکنون در ۲۰ استان کشور نماینده‌گی دارد، در استان بلخ از ۲۶ بهمن ۱۳۸۴/ ۱۵ فوریهٔ ۲۰۰۶ به گردانندگی مهندس محمّد هاشم آرام به گونهٔ ۲۴ ساعته به زبان فارسی دری و زبانهای دیگر کشور پخش میشود و مهمترین برنامه‌های آن عبارت اند از: «همنوا با مردم»، «لحظه‌های ارغوانی»، «بینش اسلامی»، «نوای معرفت»،

---

[۱] ـ فیاض مهرآیین و صالح محمّد خلیق، *بلخ بامی درسال ۱۳۸۷*، چاپ یکم (کابل: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۸۲؛ گروهی از نویسنده‌گان، *پلان (برنامهٔ) انکشافی پنجسالهٔ ولایت (استان) بلخ* (بلخ: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۳۱.

«نوای روز»، « اکلیل دانش»، «جوانان»، «ازکهکشان هنر»، «آهنگهای فرمایشی»، «آریانا در مسیر تاریخ»، «پرتو دانش»، «گنج کهسار»، «چنگ و چغانه« و «از دیار ادب».[1]

محمّد هاشم آرام فرزند بابه شاه در سال ۱۳۵۲/ ۱۹۷۳ در استان فاریاب زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبیرستان ابوعبید جوزجانی در زادگاه خود به پایان برد و سپس در دانشسرای فن‌آوری وزارت مخابرات کشور و همچنان در رشتهٔ رادیو و تلویزیون تا درجهٔ لیسانس در کشور ازبکستان دانش آموخت و از آغاز پیریزی رادیوی نوا در کشور گرداننده و خبرنگار این رادیو و همچنان تلویزیون سبا در بلخ و حوزهٔ شمال است.

رادیو ــ تلویزیون ستارهٔ سحر

رادیوی ستارهٔ سحر از ۴ تیر ۱۳۸۵/ ۲۵ ژوئن ۲۰۰۶ به صاحب‌امتیازی کاوهٔ راشد و مدیریت-مسؤولی شفیع‌الله عزیزی در شهر مزار شریف به روی موج اف ام با فریکانس ۹۱,۳ میگاهرتز از ساعت ۶ بامداد تا ۱۰ شب به زبان فارسی دری و زبانهای دیگر کشور پخش میشود و دارای برنامه-هایی به نامهای «جلوه‌های شبانگاهی»، «سلام، بلخ باستان!»، «کهکشان»، «زمزمه‌ها»،« گلهای بوستان هنر»، «شما و رئیس جمهور»، «از چهارگوشهٔ جهان»، «شام به خیر، هموطن!» و دیگر میباشد.[2]

تلویزیون ستارهٔ سحر به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی شفیع‌الله عزیزی از ۱۷ مرداد ۱۳۸۹/ ۲۳ ژوئیهٔ ۲۰۱۰ به روی باند «یو اچ اف» (UHF)، کانال ۲۸ و ۲۹ و فریکانس ۵۲۷،۲۵ میگاهرتز در هر شبانه‌روز از ۱۶ تا ۱۸ ساعت از شهر مزار شریف به گونهٔ آزمایشی پخش میشود.

شفیع‌الله عزیزی پسر عبدالعزیز در سال ۱۳۶۲/ ۱۹۸۳ در دهکدهٔ بهاءالدّین شهرستان بلخ استان بلخ به جهان آمد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبیرستان نوبهار بلخ و آموزشهای عالی را در سال ۱۳۸۵/ ۲۰۰۶ تا درجهٔ لیسانس در دانشگاه جنگ کابل در رشتهٔ نیروی هوایی به پایان برد و از آن هنگام تا اکنون گردانندهٔ رادیوی ستارهٔ سحر در بلخ است.

تلویزیون آرزو

---

[1] ـ فیاض مهرآیین و صالح محمّد خلیق، *بلخ بامی در سال ۱۳۸۷*، چاپ یکم (کابل: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۸۲؛ گروهی از نویسنده‌گان، *پلان (برنامهٔ) انکشافی پنجسالهٔ ولایت (استان) بلخ* (بلخ: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۳۱.

[2] ـ فیاض مهرآیین و صالح محمّد خلیق، *بلخ بامی در سال ۱۳۸۷*، چاپ یکم (کابل: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۸۲.

این تلویزیون به صاحب‌امتیازی کمال نبی‌زاده و گردانندگی محمّد اسماعیل تیمور از نوروز ۱۳۸۶/ ۲۱ مارس ۲۰۰۷ در شهر مزار شریف، مرکز استان بلخ، به روی باند یو اچ اف (UHF)، کانال ۲۳ و فریکانس ۴۸۷,۲۵ میگاهرتز به زبان فارسی دری و زبانهای دیگر کشور به فعالیت آغاز کرد و در هر شبانه‌روز به گونهٔ میانگین شش ساعت نشرات داشت، امّا از سال ۱۳۸۷/ ۲۰۰۸ بدین سو در بلخ به روی باند یو اچ اف (UHF)،کانال ۵ و فریکانس ۷۰۳,۲۵ و همچنان از ماهواره در آسیا و اروپا به گونهٔ ۲۴ ساعته پخش میشود.

تلویزیون آرزو و با آنتنی به بلندای ۱۲۰۰ متر از سطح دریا و با ترانسمتری به نیروی ۲۵۰۰ وات، استان بلخ به استثنای جاهای کوهستانی و نیز شهرستانهای آقچه، فیض‌آباد و مردیانِ استان جوزجان را زیر پوشش دارد.

از سال ۱۳۸۸/ ۲۰۰۹ این تلویزیون به مدیریت‌مسؤولی دکتر نجیب‌الله پیکان پخش میشود.

مهمترین برنامه‌های تلویزیون آرزو عبارت اند از: «تفکر، تعمّق و پاسخ» دربرگیرندهٔ پرسشها در زمینه‌های دانشهای انسانی، «مثبت من» در زمینه‌های «روانشناسی، روانکاوی و روان‌درمانی»، «لبخند آرزو» دربرگیرندهٔ طنز، فکاهه و موسیقی، «داستان بلخ» دربرگیرندهٔ رویدادهای جنایی، «سخن و تصویر« در بارهٔ دشواریهای اجتماعی و راه حلّ آنها، «روشنایی» در بارهٔ موضوعهای دینی، «یک آیینه ستاره» در زمینهٔ شناسایی دست‌اندرکاران گستره‌های هنر و فرهنگ، «کوچه» در گسترهٔ سینمای کشور و جهان، «پرویزن» و «کوچهٔ رندان» در بخش شعر و ادبیات، «هفت» در گسترهٔ آموزش، «روزها» در بخش تاریخی و اجتماعی، «یافتنک»، «تیک تاک»، «او کیست؟»، «سیر و سفر» و «افسانهٔ هستی» در بخشهای معلوماتی و خبرها، گزارشها، گفت‌وگو ها، فیلمها و سریالهای هنری.[۱]

محمّد اسماعیل تیمور در اسفند ۱۳۳۵/ مارس۱۹۵۷ در گذر تهٔ توت شهر مزار شریف زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبستان شقیق بلخی روستای حصارک بلخ و دبیرستانهای استقلال کنونی و باختر شهر مزار شریف به پایان برد و در زمستان ۱۹۷۹/۱۳۵۸ از بخش گزارشگری

[۱] ـ فیاض مهرآیین و صالح محمّد خلیق، *بلخ بامی در سال ۱۳۸۷*، چاپ یکم (کابل: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۸۱؛ گروهی از نویسنده گان، *پلان (برنامهٔ) انکشافی پنجسالهٔ ولایت (استان) بلخ* (بلخ: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۳۱.

دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه کابل دانشنامهٔ لیسانس گرفت، سپس در تلویزیون دولتی آریانا افغانستان که تازه به گونهٔ آزمایشی پخش میشد به کار پرداخت، در سال ۱۹۸۰/۱۳۵۹ دورهٔ سربازی را در ویراستاری مجلّهٔ اردو، نشریهٔ وزارت جنگ کشور، گذراند، از آذر ۱۳۶۱/ دسامبر ۱۹۸۲ تا فروردین ۱۳۶۴/ مارس ـ آوریل ۱۹۸۵ در ادارهٔ تلویزیون افغانستان نویسنده‌گی، کارگردانی، گرداننده‌گی و گزارشگری میکرد و در همین آوان دورهٔ یک سالهٔ آموزشی را در بخش تلویزیون در کشور چکوسلواکی پی گرفت. در زمستان ۱۳۶۵/ آغاز ۱۹۸۷ برای پیریزی تلویزیون بلخ به شهر مزار شریف آمد و در یکم فروردین یا نوروز ۱۳۶۶/ ۲۱ مارس ۱۹۸۷ آن را به کار انداخت و تا ۱۷ مرداد ۱۳۷۸/ ۸ اوت ۱۹۹۹ رئیس رادیو ـ تلویزیون بلخ بود. در زمان طالبان به پاکستان کوچید، در آن جا با برخی از رادیوهای جهانی، روزنامهٔ «اراده» و ماهنامهٔ «مسیر» همکاری داشت، پس از برگشت به میهن در سال ۱۳۸۱/ ۲۰۰۲، به حیث مدیرمسؤول ماهنامهٔ «مسیر» و معاون روزنامهٔ «اراده» کارکرد، از فروردین ۱۳۸۲/ آوریل ۲۰۰۳ تا دی ۱۳۸۵/ ژانویهٔ ۲۰۰۷ رادیوی آزاد افغان در کندهار را که خود از بنیانگذاران آن بود گرداننده‌گی میکرد و از ۱ فروردین ۲۱/۱۳۸۶ مارس ۲۰۰۷ تا ۱۳۸۸/ ۲۰۰۹رئیس رادیو ـ تلویزیون آرزو در بلخ بود.

دکتر نجیب‌الله پیکان در همین کتاب یکجا با رادیوی نهاد شناسانده شده است.

رادیوی صدای آزادی ــ شمال

این رادیو که از سوی نیروهای جهانی نگهبان صلح مستقر در بلخ در زمستان ۱۳۸۴/آغاز ۲۰۰۴ در کندز پیریزی شده است، به گرداننده‌گی متناوب افسران ژورنالیست آلمانی و همکاری حفیظ‌الله مجیدی از فروردین ۱۳۸۶/ مارس ۲۰۰۷ به روی موج اف ام با فریکانس ۸۸,۵ میگاهرتز در شهر مزار شریف به گونهٔ بیست‌وچهارساعته به زبان فارسی دری و زبانهای دیگر کشور فعالیت دارد؛ به گونه‌یی که از ساعت ۸ صبح تا ۱۰ شب برنامه‌های خود و ده ساعت دیگر برنامه‌های رادیوی صدای آزادی سراسر کشور را پخش میکند و ۴۵ خبرنگار در استانهای شمالی و شمالشرقی کشور از جمله ۲۵ نفر در بلخ دارد. مهمترین برنامه‌های آن عبارت اند از: «خانواده»، «جوانان»، «دانش‌آموز»، «فرهنگ و هنر»، «جهان دانش»، «گزیده‌هایی از کتاب و مجلّه»، «دریچه‌یی

به سوی نور»، «زنده‌گی در شمال»، «سرود و ستاره»، «آدینه شب»، «درمان»، «گپ عصر»، «گنجینه-ها»، «لبخند آتش» خبرها و گزارشها، گفت‌وشنودها و موسیقی.

ادارهٔ این رادیو، در گستره‌های اجتماعی یاری‌رسانی به کودکان یتیم و مستمندان و راه‌اندازی مسابقه‌های ورزشی و ساختن گروههای ورزشی در دبستانها و دبیرستانها را نیز انجام داده است.[۱]

حفیظ‌الله مجیدی فرزند عبدالمجید در سال ۱۳۶۲/ ۱۹۸۳در شهرکندز زاده شد، در سال ۱۹۹۷/۱۳۷۶ از دبیرستان شیرخان کندز گواهینامه گرفت و از سال ۲۰۰۴/۱۳۸۳ تا ۲۰۰۶/۱۳۸۵ دانشسرای مدیریت افغانستان ـ آلمان رابه پایان برد. کارهای رسانه‌یی را از سال ۲۰۰۳/۱۳۸۶ در رادیو ـ تلویزیون ملی کندز آغاز کرد و از زمستان ۱۳۸۴/ آغاز ۲۰۰۴ تا اکنون مدیر مسؤول رادیوی صدای آزادی شمال و همزمان از سال ۲۰۰۹/۱۳۸۸ دانشجوی دانشکدهٔ حقوق و دانشهای سیاسی دانشگاه مولانا در بلخ است.

رادیوی نهاد

این رادیو از ۱۰ خرداد ۳۱/۱۳۸۶ مه ۲۰۰۷ به صاحب‌امتیازی و گرداننده‌گی دکتر نجیب‌الله پیکان به روی موج اف ام با فریکانس ۹۰,۴ میگاهرتز از ساعت ۵ بیگاه تا ۱۰ شب به زبان فارسی دری و زبانهای دیگر کشور در شهر مزار شریف پخش میشود و دربردارندهٔ برنامه‌هایی به نامهای «خورشید رحمت»، «خشونت‌زدایی با حاکمیت قانون»، «حدیث شب»، «ارمغان هنر»، «پیک عصر»، «بشارت»، «جام بلورین»، «بزم ما»، « هفت‌رنگ»، «چشم‌انداز هفته»، خبرها، گزارشها و گفتگوها و موسیقی میباشد.[۲]

دکتر نجیب الله پیکان فرزند غلام حضرت پیکان در سال ۱۹۷۵/۱۳۵۴ در شهرستان نجراب استان کاپیسا زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبستانهای ستارهٔ دوستی در کابل و دبیرستان باختر بلخ به پایان برد و در سال ۲۰۰۱/۱۳۸۰ از دانشکدهٔ پزشکی بلخ دانشنامهٔ لیسانس گرفت. از آوان دانشجویی بدین سو عضو انجمن فرهنگی دانشکدهٔ پزشکی دانشگاه بلخ، آموزگار ورزش جودو، مسؤول برنامهٔ توسعه‌یی کودکان و جوانان نهاد مردمی افغانستان، مدیرمسؤول

---

[۱] ـ فیاض مهرآیین و صالح محمّد خلیق، *بلخ بامی در سال ۱۳۸۷*، چاپ یکم (کابل: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۸۲.

[۲] ـ همان، ص ۱۸۱.

ماهنامهٔ «نما»،گردانندهٔ رادیوی نهاد، استاد در رشتهٔ پزشکی و رئیس رادیو ـ تلویزیون آرزو بوده است.

رادیوی کلید

رادیوی کلید از ۲۴ آذر ۱۳۸۶/ ۱۵ دسامبر ۲۰۰۷ به صاحب‌امتیازی نجیبهٔ ایّوبی و گرداننده-گی مهندس نصیر احمد امین به روی موج اف ام با فریکانس ۸۹,۵۵ میگاهرتز به زبان فارسی دری و زبانهای دیگر کشور در شهر مزار شریف پخش میشود و مهمترین برنامه‌های آن عبارت اند از: «کلید صبح»، «مجلّهٔ خبری»، «افغانستان در چهار دههٔ پسین»، «یک آسمان ستاره»، «در انتهای جاده»، «خود را بیازمایید»، «گوشه‌های باستانی کشور»، «همراز کلید»، «نوای شب»، «چراغ رابطه»، «مرواریدها»، «سخنور»، «تب و تاب»، «زمزمهٔ دل»،« گفت‌وگوی رودررو»، «سخنی چند و یک سبد آهنگ»، «قطی عطّار»، «دریچهٔ اسرار»،«کوکوکو برگ چنار»، «خورجین خنده»، «دین و دنیا»، «کلبهٔ سبز» و «چلچراغ».ایستگاه مرکزی این رادیو در کابل است و شاخه‌های آن در برخی از استانهای بزرگ کشور کار میکنند.

مهندس نصیراحمد امین فرزند محمّد خان در سال ۱۳۸۴/ ۱۹۶۹ در کابل چشم به جهان گشود، در دبستان شاه شهید، دبیرستان تکنیک و دانشگاه پولی‌تکنیک کابل دانش آموخت. در سال ۱۹۹۱/۱۳۷۰ دانشنامهٔ لیسانس گرفت و سپس در بنگاههای جهانی و ملّی در استانهای کابل، سمنگان، بامیان و ارزگان به کار پرداخت و از ۲۴ آذر ۱۳۸۶/ ۱۵ دسامبر ۲۰۰۷ گردانندهٔ رادیوی کلید در بلخ و نیز دانشجوی دانشکدهٔ حقوق و دانشهای سیاسی دانشگاه مولاناست.

رادیوی آرزو

این رادیو به صاحب‌امتیازی کمال نبی‌زاده، و گردانندهٔ‌گی محمّد اسماعیل تیمور و سپس دکتر نجیب‌الله پیکان از نوروز سال ۲۱/۱۳۸۷ مارس ۲۰۰۸ در شهر مزار شریف به روی موج اف ام (FM) با فریکانس ۹۱,۸ میگاهرتز به گونهٔ ۲۴ ساعته به زبان فارسی دری و زبانهای دیگر کشور پخش میشود و نیز از ماهواره یک درجه پایینتر از تلویزیون آرزو با دستگاههای گیرنده شنیده میشود. مهمترین برنامه‌های این رادیو عبارت اند از: «بامداد آرزو»، «خانهٔ خورشید»، «فصل جوان»،

[1] ـ فیاض مهرآیین و صالح محمّد خلیق، *بلخ بامی در سال ۱۳۸۷*، چاپ یکم (کابل: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۸۲.

«یک کوچه خاطره»، «دوتار»، «خُم رنگریز»، «امتداد روز»، «از دوست یک اشاره»، «شام آرزو»، «سرود شبانگاه»،« خبرها، گزارشها و موسیقی.[١]

رادیوی لحظه

این رادیو از ۴ شهریور ۱۳۸۷/ ۲۵ اوت ۲۰۰۸ به صاحب‌امتیازی محمّد ابراهیم غضنفر و گردانندگی لطف‌الله روؤفی به روی موج اف ام با فریکانس ۹۶,۰ میگاهرتز در شهر مزار شریف از ساعت ۶ بامداد تا ۱۲ شب به زبان فارسی دری و زبانهای دیگر کشور پخش میشود و در برگیرندۀ ۶۷ برنامه است که مهمترین آنها عبارت اند از: «صبح به خیر، زنده گی!» ، «هزاردستان»، «نجوای شب‌هنگام»، «گلبانگ صبح‌هنگام»، «پیوند»، «گپ هفته»، «دریای نور»، «نوای شب»، «آدینه‌روز» و «نفسِ باد صبا».[٢]

لطف‌الله رؤوفی فرزند عبدالرّؤوف در سال ۱۹۶۷/۱۳۴۶ در شهرستان آقچۀ استان جوزجان به جهان آمد. در سال ۱۹۸۵/۱۳۶۴ از تکنیکم نفت و گاز بلخ در رشتۀ استخراج نفت و گاز گواهینامه به دست آورد و سپس در دانشسرای آموزگاری رودکی بلخ تا درجۀ لیسانس دانش آموخت از سال ۱۹۸۵/۱۳۶۴ تا ۲۰۰۸/۱۳۸۷ در بخش نشرات رادیو ـ تلویزیون بلخ کارکرد و اکنون گردانندۀ رادیوی خصوصی «لحظه» است.

رادیوی دلارام

این رادیو از ۱ تیر تا ۲ اسفند ۱۳۸۸/ ۲۲ مه ۲۰۰۹ ـ ۲۱ فوریۀ ۲۰۱۰ به صاحب‌امتیازی و گردانندگی اسلام‌الدّین مایل به روی موج اف ام با فریکانس ۹۷,۳ میگاهرتز از ۶ بامداد تا ۱۲ شب در شهرمزار شریف به زبان فارسی دری پخش میشد و دربردارندۀ برنامه‌هایی به نامهای «موج»،« دلاویز»، «صبح به خیر، دلارام!»، «بهترینهای هفته»، «چیستانها»، «زمزمه‌ها» و خبرها و گزارشها بود.[٣]

---

[١] ـ همان، ص ۱۸۱.

[٢] ـ همان، ص ۱۸۲.

[٣] ـ همان، ص ۱۸۲.

اسلام‌الدّین مایل فرزند نظام‌الدّین در سال ۱۳۴۵/ ۱۹۶۶ در شهرستان اندخود استان فاریاب زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبستان ابومسلم خراسانی در اندخود و دبیرستان باختر در بلخ سپری کرد و در سال ۱۹۹۳/۱۳۷۲ از دانشگاه دولتی تاشکند در رشتهٔ گزارشگری دانشنامهٔ لیسانس گرفت. از سال ۱۹۸۵/۱۳۶۴ تا ۲۰۰۷/۱۳۸۶ در رادیو ـ تلویزیون بلخ کارمیکرد و از یکم تیر تا ۲ اسفند ۱۳۸۸/ ۲۲ مه ۲۰۰۹ ـ ۲۱ فوریهٔ ۲۰۱۰ گردانندهٔ رادیوی دلارام بود.

رادیوی شهر

رادیوی شهر از شهریور ۱۳۸۸/ سپتامبر ۲۰۰۹ بدین سو به صاحب‌امتیازی احمد ناصر طوطی‌خیل و گردانندگی احمد یما صمیم رهنورد در شهر مزار شریف، مرکز استان بلخ، به روی موج (FM) با فریکانس ۹۵،۵ میگاهرتز به زبان فارسی دری پخش میشود. دستگاه مرکزی این رادیو در کابل است و شاخه‌های آن در برخی از استانهای بزرگ کشور فعالیت دارند.

احمد یما صمیم رهنورد در سال ۱۳۶۵/ ۱۹۸۶ در کابل زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبیرستان سیّد نور محمّد شاه به پایان برد و پس از سپری کردن دوره‌های کوتاه‌مدّت آموزش روزنامه‌نگاری، به صفت گزارشگر و گردانندهٔ برنامه‌های رادیوی «میوند»، تلویزیون «باختر» و رادیوی «جوانان» در کابل و نمایندهٔ رادیوی شهر در بلخ کار کرده است.

رادیوی سبز

این رادیو از ۲۵ اسفند ۱۳۸۸/ ۱۶ مارس ۲۰۱۰ به صاحب‌امتیازی مبینهٔ خیراندیش و گردانندگی سعیدهٔ ساعی و سپس رسول احمد سباوون در شهر مزار شریف به روی موج اف ام (FM) با فریکانس ۹۲٬۳ میگاهرتز به زبان فارسی دری به گونهٔ ۲۴ ساعته پخش میشود.

سعیدهٔ ساعی دختر محمّد اکبر در بلخ زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبیرستان سلطان رضیه و آموزشهای عالی را در سال ۱۳۸۵/ ۲۰۰۶ در دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ در رشتهٔ گزارشگری تا درجهٔ لیسانس به پایان برد، در بنگاههای درونمرزی و برونمرزی سرگرم کارهای اجتماعی بود و اکنون مسؤول بنگاه توسعه‌یی توانا و رادیوی سبز است.

رادیوی باند اف ام

این رادیو به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی احمد فرهاد بلخی از ۷ فروردین ۱۳۸۹/ ۲۷ مارس ۲۰۱۰ به روی موج اف ام با فریکانس ۹۸،۹ میگاهرتز در مزار شریف از ساعت ۴:۳۰ تا ۱۲ شب پخش میشود و دربردارندۀ برنامه‌های معلوماتی، فرهنگی، خانواده‌گی و سرگرم‌کننده است.

رادیو ــ تلویزیون مهر

این رادیو ـ تلویزیون از شهریور ۱۳۸۹/ سپتامبر ۲۰۱۰ به صاحب‌امتیازی عبّاس ابراهیم‌زاده و مدیریت‌مسؤولی بانو راضیۀ نظری در شهر مزار شریف فعالیت دارد. رادیوی آن به روی موج اف ام (FM) با فریکانس ۹۹،۳ میگاهرتز و تلویزیون آن در کانال ۲۵ پخش میشود و دربرگیرندۀ برنامه‌های معلوماتی، آموزشی، فرهنگی و اجتماعی و موسیقیست.

راضیۀ نظری دختر امان‌الله خان فرزند مولوی خدای نظر دالانی در سال ۱۳۶۹/ ۱۹۹۰ در دهکدۀ دالان شهرستان شولگر (درۀ گز باستانی) استان بلخ به جهان آمد، دورۀ دانش‌آموزی را در دبستان گوهر شاد و دبیرستان تجربه‌یی در شهر مزار شریف در سال ۱۳۸۶/ ۲۰۰۷ به پایان برد، از آغاز پیریزی رادیوی لحظه در آن رسانه برنامه‌ساز و گوینده بود و اکنون مدیر مسؤول رادیو ـ تلویزیون مهر است.

رادیوی مهربان

رادیو به صاحب‌امتیازی مشتاق مسعود سکندر و مدیریت‌مسؤولی محمّد تمیم عدیل از سال ۱۳۸۹/ ۲۰۱۰ در شهر مزار شریف به روی موج اف ام با فریکانس ۵۲۷،۶ میگاهرتز از ساعت ۵ بامداد تا ۱۲ شب در گستره‌های سیاسی، اجتماعی، دانشی، فرهنگی و تفریحی پخش میشود.

نماینده‌گیهای رسانه‌های شنیداری و دیداری و خبرگزاریهای درونمرزی و برونمرزی در بلخ

افزون بر رسانه‌های شنیداری و دیداری‌یی که از بلخ پخش میشوند، رسانه‌های شنیداری و دیداری درونمرزی و بیرونمرزی زیر نیز در این دوره در بلخ دفتر نماینده‌گی دارند:

شماره	نام رسانه	صاحب امتیاز	نماینده یا خبرنگار در بلخ
۱	رادیو ـ تلویزیون آریانا	احسان الله بیات	بشیر انصاری
۲	رادیوی آرمان و تلویزیون طلوع	سعد محسنی	فرهاد بلخی
۳	تلویزیون آیینه	یار محمّد دوستم	محمّد جاوید
۴	تلویزیون لمر	جاهد محسنی	فرهاد بلخی
۵	تلویزیون شمشاد	حاج عبدالکریم فضل	لطیف سهاک
۶	تلویزیون نور	استاد برهان‌الدّین ربّانی	متین سهاک
۷	تلویزیون صبا	دلشاد سلما وقفی	محمّد هاشم آرام
۸	تلویزیون نورین	حاج محمّد عارف نورین	سیّد مصطفی سادات
۹	تلویزیون تمدّن	شیخ آصف محسنی	محمّد یعقوب آزرده
۱۰	تلویزیون فردا	حاج محمّد محقق	رجب علی رحیمی
۱۱	تلویزیون نگاه	محمّد کریم خلیلی	روح‌الله رحیمی
۱۲	رادیوی آشنا	ایالات متّحدهٔ آمریکا	رحیم ابراهیم و فریدهٔ رستم‌خیل
۱۳	رادیوی آزادی	اتحادیهٔ اروپا(شهر پراگ)	سمیع غوشتون و زهرهٔ صافی
۱۴	رادیوی بی بی سی	انگلستان	کنشکا و میثم
۱۵	رادیوی دویچه‌وله(آلمان)	آلمان	عبدالنّبی اثیر
۱۶	رادیوی سلام وطندار	بنگاه انتر نیوز	جاوید باختری
۱۷	رادیوی مشهد	جمهوری اسلامی ایران	کاظم حیدری
۱۸	خبرگزاری پژواک	میر غلام حسین	ذبیح‌الله‌احساس
۱۹	خبرگزاری وقت	رحیم الله سمندر	لطیف سهاک

۲۰	خبرگزاری روز	صفیّهٔ میلاد	عارف موسوی
۲۱	خبرگزاری صدای افغان	حسینی مزاری	کاظم حیدری
۲۲	دانشسرای گزارشدهی جنگ و صلح (IWPR)	-	عبدالقیوم بابک
۲۳	خبرگزاری باختر	ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ بلخ	لعل محمّد همگام
۲۴	تلویزیون یک	سیّد فهیم هاشمی	شفیق‌الله شفیق

رسانه‌های نوشتاری (چاپی) در بلخ در سالهای ۱۳۸۰/ ۲۰۰۱ ـ ۱۳۸۹/ ۲۰۱۰

بیدار

بیدار، نشریهٔ ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ استان بلخ،[1] پس از فروپاشی نظام طالبان تا آغاز سال ۱۳۸۹/ ۲۲ مارس ۲۰۱۰ در ۲۰۴ شمارهٔ ۴ رویه‌یی به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شده و دربردارندهٔ خبرها و گزارشهای بلخ و کشور، گفتگو با دست‌اندرکاران و گردانندگان اداره‌های دولتی، نوشته‌های سیاسی، فرهنگی و اجتماعی و رویه‌ها و ستونهای ویژهٔ «جوانان»، «بهداشت و زنده‌گی»، «رادیوها چه میگویند؟»، «خاطره‌نگاری»، «نامه به مدیر مسؤول»، «انسان و جامعه»، «زن و خانواده»، «جلوه‌گاه هنر و ادب»، «در پرتو بازسازی»، «از هر چمن سمنی»، «سرود و سخن»، «در گسترهٔ ادبیات» و بخشی برای داستان کوتاه بوده است.[2] زمان نشر آن در آغاز نامنظم بود، امّا از ۳۰ اردیبهشت ۱۳۸۷/ ۱۹ مه ۲۰۰۸ تا اکنون که کار چاپ آن را به گونهٔ رایگان چاپخانهٔ خصوصی‌یی به نام «سلطانی» انجام میدهد در هر هفته یک بار به روزهای دوشنبه منتشر و در سراسر کشور توزیع میشود.

---

[1] ـ جان وست، *کتاب رهنما در رسانه‌های افغانی*، چاپ یکم (کابل: انتر نیوز، ۲۰۰۴ م.)، ص ۵۶؛ گروهی از نویسنده‌گان، *پلان (برنامهٔ) انکشافی پنجسالهٔ ولایت (استان) بلخ* (بلخ: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۳۳.

[2] ـ دکتر ذبیح‌الله فطرت، «بر چکاد مطبوعات بلخ» در *مجلّهٔ امّ‌البلاد*، ۳ (۱ فروردین ۱۳۸۲)، ص ۹۲.

در برگهای این نشریه در این دوره سروده‌هایی از وهّاب مجیر، عنایت الله باور بامیک، لعل محمّد گلباز، عنایت‌الله شهیر، سهراب سیرت، مجید فایق، بنفشهٔ ارنواز، فیّاض ویرا، هدیهٔ ارمغان، تورپیکی صدا سلطانی، نبی جبلی، حسن آذرمهر، عفیف باختری، دکتر رازق رویین، صادق عصیان، بشیر شیوا، حسین آرش، ابراهیم امینی، حکیم علی‌پور، منیر غفوری، حامد خاوری، مژگان شفا، خالدهٔ فروغ، اسحاق ثاقبی، راحلهٔ یار، هادی میران، داستانهای کوتاهی از استاد رهنورد زریاب، زلمی باباکوهی، فرخندهٔ آرزو، شفیق نامدار، سهراب سامانیان، معصومهٔ کوثری، محمّد بهرام برزین، امان پویامک، نجیب نجوا، عبدالقدیم هوشنگ، صادق هدایت، خالد نویسا، اسدالله حارس، حسیب شریفی، ذکی فاضل، نجیب‌الله توروایانا، نوشته‌هایی از وهّاب مجیر، عبدالواحد سیّدی، احمد شکیب بزرگ‌امید، سهراب سامانیان، حسن آذر مهر، محمّد کاظم کاظمی، محمّد صادق عصیان، دکتر عبدالسّمیع حامد، روح‌الله تشنه، هدیهٔ ارمغان، روشن روشنا، مجیب مهرداد، دکترعبدالقیوم قویم، یعقوب یسنا و گزارشهایی از شفیع نورزاده، لعل محمّد همگام و حبیب‌الله رسولی (بِهمنش) به چاپ رسیده اند.

مدیرمسؤول نشریهٔ بیدار از شمارهٔ یکم مؤرخ ۳۰ آبان ۱۳۸۰/ ۲۱ نوامبر ۲۰۰۱ محمّد زمان نیکرای بود و از شمارهٔ نهم مؤرخ ۱۸ تیر ۱۳۸۲/ ۹ ژوئیهٔ ۲۰۰۳ تا کنون ماریای سزاوار است.

محمّد زمان نیکرای فرزند محمّد قادر در سال ۱۳۳۰/ ۱۹۵۱ در شهرستان چاه‌آب استان تخار زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبیرستان چاه‌آب تخار و دارالمعلین کندز و آموزشهای عالی را در سال ۱۹۷۵/۱۳۵۴ در دانشکدهٔ ادبیات دانشگاه کابل تا درجهٔ لیسانس پی گرفت، از سال ۱۳۵۵/ ۱۹۷۶ تا کنون به ترتیب، کارمند و معاون مجلّهٔ «ژوندون»، عضو روزنامهٔ «هیواد» و مجلّهٔ «ملّیتهای برادر»، مدیر نشرات وزارت اقوام و قبایل، معاون بخش نشر سازمان صلح، همبسته‌گی و دوستی در کابل، مدیر اداری شورای فرهنگی جنبش ملّی ـ افغانستان، مدیر مسؤول نشریهٔ بیدار، مدیر خبرگزاری باختر و کارمند ادارهٔ حفظ محیط زیست بلخ بوده است.

شیرین ماریای سزاوار دختر محمّد رحیم، شاعر و عضو انجمن نویسنده‌گان بلخ، در سال ۱۹۵۵/۱۳۳۴ در دهکدهٔ امام کلان استان سرپل چشم به جهان گشود، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبیرستان دخترانهٔ شهر سرپل به پایان برد و از سال ۱۳۶۰/ ۱۹۸۱ در ادارهٔ نشریهٔ بیدار به حیث

کارمند و سپس معاون کارکرده[۱]و از تیر ۱۳۸۲/ ژوئیهٔ ۲۰۰۳ بدین سو مدیر مسؤول این نشریه است.

وی همچنان نمایندهٔ گزیدهٔ زنان استان بلخ در دو جرگهٔ بزرگ ملّی پس از سرنگونی طالبان و از شرکت‌کننده‌گان همایش جامعهٔ مدنی افغانستان در برلین در سال ۱۳۸۲/ ۲۰۰۳ بوده است.

امّ‌البلاد

مجلّهٔ امّ‌البلاد، نشریهٔ ادارهٔ سیاسی ـ نظامی زون شمال جمعیت اسلامی، در دور سوم نشراتی خود از تابستان سال ۱۳۸۰/ ۲۰۰۱ تا ۱۳۸۴/ ۲۰۰۵ به مدیریت مسؤولی عبدالحی خراسانی و سردبیری عبدالمجید نصرتیار در ۶ شمارهٔ ۱۱۰ تا ۱۴۴ رویه‌یی (در هر سال یک شماره و در سال پنجم دو شماره در یک مجلد) به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شد و دربرگیرندهٔ موضوعهای سیاسی، اجتماعی و فرهنگی بود.

در شماره‌های دور سوم نشراتی این مجلّه، نوشته‌هایی از عزیز احمد پنجشیری، دکتر محمّد سرور مولایی، عبدالمجید نصرتیار، دکتر عبدالحی الهی، محمّد قاسم دانش بختیاری، دکتر ذبیح‌الله فطرت، محمّدشفیق نامدار، رحمت‌الله رسا، محمّد ظاهر حیدری، عبدالبصیر بهراوی، عبدالخالق رشیدی، سوسن، سیّد محمّد عالم لبیب، شیرمحمّد ابوطارق مجلسی، حنیفهٔ هراتی، شهاب‌الدّین ثاقب، عبدالحی آرام، محمّد عمر فرزاد، فیّاض مهرآیین، عبدالرّب جاهد، محمّد اکرم اندیشمند و نگارندهٔ این کتاب و سروده‌هایی از استاد خلیل‌الله خلیلی، استاد واصف باختری، پرتو نادری، عبدالقیوم ملکزاد، عبدالاحد تارشی، مهین‌بانوی اسدی، سیّد فضل احمد پیمان، عبدالکریم تمنّا، محمّد حنیف بلخی و ویس‌الدین سامل به چاپ رسیده اند.

این مجلّه در شهریور ۱۳۷۰/ سپتامبر ۱۹۹۱ توسط عطا محمّد نور پیریزی شده است.[۲]

---

[۱] ـ محمّد اسحاق دلگیر، *شاخستان اندیشه* (گزیده‌یی از اشعار شاعران امروزین بلخ) (بلخ: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۶۱)، ص۹۸؛

John West, Afghan Media Directory, 1 st Edition, (Kabul: INTERNEWS, 2004), p ۱۳۰.

[۲] ـ گروهی از نویسنده‌گان، *پلان (برنامهٔ) انکشافی پنجسالهٔ ولایت (استان) بلخ* (بلخ: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۳۴.

عبدالحی خراسانی، روزنامه‌نگار و پژوهشگر کشور، در شهرستان خلم استان بلخ زاده شد، آموزشهای عالی را در رشتهٔ زبان و ادبیات فارسی تا درجهٔ دکترا در دانشگاه تهران پی گرفت، در دورهٔ جهاد، در جمعیت اسلامی فعالیت فرهنگی داشت، در دورهٔ حاکمیت دولت اسلامی مسؤول بخش کنسولی سفارت افغانستان در تهران و پس از پدیدآمدن ادارهٔ موقت عضو کمیسیون تدوین قانون اساسی کشور و نیز معاون سفارت افغانستان در دهلی نو بود و از سال ۱۳۸۷/ ۲۰۰۸ در انگلستان میزید.

«کلیات اشعار استاد خلیل‌الله خلیلی» (تهران، ۱۳۷۸/ ۱۹۹۹) به کوشش او به چاپ رسیده است.

صدای اطفال

صدای اطفال، نشریهٔ دفتر نماینده‌گی پشتیبانی کودک انگلستان در بلخ، پس از پیریزی ادارهٔ موقت در دور سوم نشراتی خود در سال ۱۳۸۰/ ۲۰۰۱ به مدیریت‌مسؤولی میوند رهیاب در ۴۰ تا ۵۰ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای اجتماعی، فرهنگی و ادبی برای کودکان بود. این نشریهٔ ویژهٔ کودکان و نوجوانان، دور یکم نشراتی خود را در سال ۱۳۷۶/ ۱۹۹۷ و دور دوم را در سال ۱۳۸۷/ ۱۹۹۹ سپری کرده بود.

فریاد قلم

فریاد قلم، نشریهٔ جوانان نهضت اسلامی زون شمال جمعیت اسلامی، از اسفند ۱۳۸۰/ مارس ۲۰۰۲ تا سال ۲۰۰۵/۱۳۸۴ به مدیریت‌مسؤولی عظیم‌الحق عظیمی و زیر نظر گروه نویسنده‌گان در سه دور نشراتی در ۳۰ شمارهٔ ۴ تا ۸ رویه به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شد و دربرگیرندهٔ موضوعهای سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و ادبی برای جوانان و بخشهای ویژه‌یی زیر نامهای «چشم‌انداز جهانی»، «خبرهای داغ»، «پزشک و جامعه»، «از دنیای انترنت»، «جامعه و خانواده»، «دانشواژه‌های سیاسی»، «خبرهای ورزشی»، «دریچهٔ جوانان و اندیشه‌ها»، «ارمغان هنر»، «پاسخگاه سخن»، «در آیینهٔ ادبیات و فرهنگ»، «مرچ و عسل»، و غیره بود. دور دوم

نشراتی آن از شمارهٔ پیهم ۲۴ در یکم اسفند ۱۳۸۲/ ۲۰ فوریهٔ ۲۰۰۴ و دور سوم از شمارهٔ پیهم ۲۷ در سال ۱۳۸۴/ ۲۰۰۵ آغاز شده است.[۱]

عظیم‌الحق عظیمی بلخی در سال ۱۹۷۵/۱۳۵۴ در شهرستان مارمل استان بلخ زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبیرستانهای سیّد جمال‌الدّین افغان در پیشاور و ابوحنیفه در کابل و آموزشهای عالی را در دانشکدهٔ حقوق و دانشهای سیاسی دانشگاه بلخ تا درجهٔ لیسانس به پایان برد. مدیرمسؤول نشریهٔ «مظهر وحدت» در سالهای ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ و ۱۳۷۲/ ۱۹۹۳، سردبیر نشریهٔ «جوانان نهضت» در سالهای ۱۳۷۳/ ۱۹۹۴ و ۱۳۷۴/ ۱۹۹۵ در نماینده‌گی بلخ در کابل، مدیر مسؤول دوهفته‌نامهٔ « پیام بلخ» و معاون بخش فرهنگی جمعیت اسلامی در بلخ در سال ۱۳۷۵/ ۱۹۹۶، از سال ۱۳۸۰/ ۲۰۰۱ تا ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴ به ترتیب، مدیر آمارگیری در شهرستان مارمل، مدیر مسؤول دوهفته‌نامهٔ « فریاد قلم»، مدیر بخش مالی و اداری نهضت جوانان و مسؤول بخش فرهنگ و آموزش بنیاد شهید مسعود در بلخ بود و از سال۱۳۸۴/ ۲۰۰۵ رئیس ادارهٔ جوانان استان بلخ است.

جنبش

جنبش، نشریهٔ شورای مرکزی جنبش ملی اسلامی افغانستان، از یکم فروردین ۱۳۸۱/ ۲۱ مارس ۲۰۰۲ تا سال ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴ دست کم در هر پانزده روز یک بار در ۴ رویه و شماره‌های ویژهٔ آن در ۸ رویه به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر با شماره‌گان ۲۰۰۰ نسخه به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای سیاسی و اجتماعی، خبرها، گزارشها، گفتگوها، شعر، داستان و رویهٔ ادبی ویژه‌یی به نام «شهر کرشمه‌ها» بود. در این نشریه نبشته‌هایی از محمّد همایون خیری، فیّاض مهرآیین، ماریای سزاوار، ... و سروده‌هایی از عفیف باختری، محمّد امین متین اندخویی، زمان فیروز، عبدالاحد بیریا، صالح محمّد حسّاس و دیگران چاپ شده اند.

سیّد اکرام کمال، عبدالله سیفی و مجید فایق به ترتیب، مدیرمسؤول این نشریه بوده اند.[۲]

---

[۱] ـ دکتر ذبیح‌الله فطرت، «بر چکاد مطبوعات بلخ» در *مجلّهٔ امّ‌البلاد*، ۳ (۱ فروردین ۱۳۸۲) صص ۹۲ ـ ۹۳؛ گروهی از نویسنده‌گان ، *پلان (برنامهٔ) انکشافی پنجسالهٔ ولایت (استان) بلخ* (بلخ: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۳۳.

[۲] ـ دکتر ذبیح‌الله فطرت، «بر چکاد مطبوعات بلخ» در *مجلّهٔ امّ‌البلاد*، ۳ (۱ فروردین ۱۳۸۲)، ص ۹۳؛ گروهی از نویسنده‌گان، *پلان (برنامهٔ) انکشافی پنجسالهٔ ولایت (استان) بلخ* (بلخ: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۳۳. این نشریه از سال ۱۳۸۴/ ۲۰۰۵ به مدیریت‌مسؤولی محمّد اسماعیل منشی در کابل منتشر میشد.

سیّد اکرام کمال فرزند سیّد کمال‌الدّین، شاعر و نویسنده، در سال ۱۳۳۴/ ۱۹۵۵ در گذر چرمگرخانهٔ شهر میمنه، مرکز استان فاریاب، زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبستانهای عربخانه و ابوعبید جوزجانی در فاریاب و دبیرستان باختر در بلخ به پایان برد، سپس به ترتیب، در بیمارستان شهر مزار شریف، ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ استان بلخ و دفتر نشریهٔ یولدوز به کار دیوانی پرداخت، در زمان حاکمیت حزب دموکراتیک خلق افسر و مدیر نشرات ادارهٔ امور سیاسی ارتش کشور، در سال ۱۳۷۷/ ۱۹۹۸ مدیر مسؤول نشریهٔ «ندای اسلام» و در سال ۱۳۸۱/ ۲۰۰۲ مدیر مسؤول نشریهٔ جنبش بود. مجموعهٔ شعر «سپیده» (بلخ، ۱۳۸۱/ ۲۰۰۲) و کتاب «یاد دوست» (بلخ،۱۳۸۳/ ۲۰۰۴) اثرهای چاپ شدهٔ اویند.[۱]

عبدالله سیفی فرزند سیف‌الله در سال ۱۹۵۰/۱۳۲۹ در گذر بابا قنبر شهر مزار شریف زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبستان نادرشاهی و دبیرستان اسدیّهٔ بلخ و آموزشهای عالی را در سال ۱۳۶۵/ ۱۹۸۶در دانشسرای دانشهای اجتماعی کابل به پایان برد و سپس به ترتیب، آموزگار دبستان ابوعصمت در شهرستان مارمل، کارمند ادارهٔ آموزش و پرورش استان بلخ، مدیر یکی از بخشهای بیماستان شهر مزار شریف و مدیر مسؤول نشریهٔ جنبش بود.

مجید فایق فرزند حاج مراد، شاعر، نویسنده و عضو انجمن نویسنده‌گان بلخ، در سال ۱۳۷۴/ ۱۹۶۸ در بلخ زاده شد، در دبستان استقلال و دبیرستان باختر دانش آموخت و از سال ۱۳۶۵/ ۱۹۸۶ به سرایش شعر روی آورد.[۲]

مجموعه‌یی از سروده‌هایش به نام «آبشار نور» (بلخ، ۱۳۸۵/ ۲۰۰۶) به چاپ رسیده است.

---

[۱] ـ صالح محمّد خلیق، *تاریخ ادبیات بلخ از کهنترین روزگاران تا اوایل سدهٔ بیست و یکم* (کابل: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۷)، صص ۵۱۴ ـ ۵۱۵؛ محمّد اسلم گداز و دیگران، *رنگین کمان شعر* (تذکره‌یی از سخنوران فاریاب) (میمنه: انتشارات جریدهٔ فاریاب، ۱۳۶۹)، ج ۱، ص ۳۰۹.

[۲] ـ صالح محمّد خلیق، *تاریخ ادبیات بلخ از کهنترین روزگاران تا اوایل سدهٔ بیست و یکم* (کابل: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۷)، ص ۵۶۷؛ عبدالمجید فایق، *آبشار نور* (بلخ: بنیاد فرهنگ و جامعهٔ مدنی؛ ۱۳۸۵)، پشت جلد کتاب؛ محمّد صادق عصیان، *سیما و سخن*، (شاعران و نویسنده‌گان بلخ، سمنگان و سرپل) (کابل: بنیاد فرهنگ و جامعهٔ مدنی، ۱۳۸۵) صص ۱۴۱ ـ ۱۴۲ ؛ محمّد صادق عصیان، *نمونه‌های شعر امروز بلخ* (بلخ: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۴)، ص ۵۱

یولدوز

یولدوز، نشریهٔ وزارت امور مرزها، اقوام و قبایل افغانستان،[۱] در دور سوم نشراتی خود از سال ۱۳۸۱/ ۲۰۰۲ تا اکنون در هر ماه دو بار در ۴ تا ۸ رویه به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر به زبانهای فارسی دری و ازبکی در بلخ منتشر میشود و دربرگیرندهٔ موضوعهای سیاسی، فرهنگی و اجتماعیست. این نشریه که در ۱۵ تیر ۱۳۵۷/ ۶ ژوئیهٔ ۱۹۷۸ پیریزی شده، دور یکم نشراتی را در زمان حاکمیت حزب دموکراتیک خلق و دور دوم را در زمان حاکمیت دولت اسلامی گذرانده است.

در دور سوم، مصطفاقل یرش و نورالله صمیم به ترتیب، مدیرمسؤول این نشریه بوده اند.

مصطفی‌قل یرش فرزند ملا جوره در سال ۱۳۳۸/ ۱۹۵۹ در شهرستان اندخود استان فاریاب زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در زادگاه خود در دبیرستان ابومسلم خراسانی به پایان برد و در سال ۱۳۶۲/ ۱۹۸۳ از رشتهٔ زبان و ادبیات فارسی دری دانشگاه کابل دانشنامهٔ لیسانس گرفت و از همان سال تا اکنون کارمند ادارهٔ نشریهٔ یولدوز است.[۲]

نورالله صمیم فرزند غلام محمّد خان در سال ۱۳۳۴/ ۱۹۵۷ در شهرستان تگاب استان فاریاب زاده شد، دوره‌های دبستان و دبیرستان را در زادگاه خود پی گرفت و در سال ۱۳۵۷/ ۱۹۷۸ از دانشکدهٔ مهندسی دانشگاه کابل دانشنامهٔ لیسانس به دست آورد. از سال ۱۳۵۷/ ۱۹۷۸ تا ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ کارمند دولت در کابل و سپس تا سال ۱۳۸۲/ ۲۰۰۳ مسؤول بخش فرهنگ نشریهٔ یولدوز در بلخ بود و اکنون مدیرمسؤول آن نشریه است.

نور

نشریهٔ نور،[۳] فصلنامهٔ بیمارستان چشم استان بلخ، به ادامهٔ گذشته در سال ۱۳۸۱/ ۲۰۰۲ در ۴ رویه به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر به مدیریت‌مسؤولی دکتر مرتضی فرهمند و در سالهای ۱۳۸۲/

---

[۱] ـ جان وست، *کتاب رهنما در رسانه‌های افغانی*، چاپ یکم (کابل: انتر نیوز، ۲۰۰۴ م.)، صص ۵۲ و ۵۶؛ گروهی از نویسنده‌گان، *پلان (برنامهٔ) انکشافی پنجسالهٔ ولایت (استان) بلخ* (بلخ: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۳۳.

[۲] ـ محمّد اسحاق دلگیر، *سرود آشتی* (بلخ: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۶۵)، ص ۲۶.

[۳] ـ جان وست، *کتاب رهنما در رسانه‌های افغانی*، چاپ یکم (کابل: انتر نیوز، ۲۰۰۴ م.)، ص ۵۶؛ گروهی از نویسنده‌گان، *پلان (برنامهٔ) انکشافی پنجسالهٔ ولایت (استان) بلخ* (بلخ: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۳۴.

۲۰۰۳ ـ ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴ در ۸ تا ۲۰ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به مدیریت‌مسؤولی دکتر شکریهٔ حبیبی به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای ویژهٔ چشمپزشکی بود.

دکتر احمد ضیای آمون، دکتر فرمین، دکتر نعمت‌الله شمس، دکتر صفی‌الله خیر، دکتر سیّد امین‌الله فطرت، آمنهٔ اختر و دکتر محمّد ابراهیم حیات، از نویسنده‌گان همکار این دور نشریهٔ نور بوده اند.

بلخ

بلخ، فصلنامهٔ علمی دانشگاه بلخ،[1] از سال ۱۳۸۱/ ۲۰۰۲ بدین سو از نو در ۲۲۰ تا ۲۴۰ رویه به اندازهٔ ۱۷× ۲۳ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشود و دربرگیرندهٔ نبشته‌های پژوهشی استادان دانشکده‌های آن دانشگاه است.

این مجلّه در آغاز دور نو نشراتی خود به مدیریت‌مسؤولی سکندر سپهر، از مهر ۱۳۸۱/ اکتبر ۲۰۰۲ به مدیریت‌مسؤولی سکینه‌بانوی غضنفر، سپس به کوشش اسدالله ضیا و از سال ۱۳۸۸/ ۲۰۰۹ به مدیریت‌مسؤولی احمد ضیای فیروزپور منتشر شده است و گروه دبیران آن مهندس حبیب‌الله حبیب، دکتر محمّد عظیم هاشمی، سلطان شاه، ولی محمّد فایز، محمّد یاسین آرش، محمّد صالح راسخ، امرالدّین فخری، سردار خان شیرانی، اسدالله حارس، سکینه‌بانوی غضنفر و یمای شرف اند.

در این سالها پژوهشهایی از میر محمّد ظاهر حیدری، عبدالمبین عزیزی، محمّد قاسم واثق، ماریای صاعد سلطانی، عبدالجلیل نیکجو، محمّد عارف شمسی، دکتر عبدالغنی برزین‌مهر، سیّد عثمان اکرمی، بابا جان عزیزی و استادان دیگر در این مجلّه به چاپ رسیده اند.

سکندر سپهر فرزند عبدالرّؤوف وکیل، شاعر، نویسنده و پژوهشگر، در سال ۱۹۵۹/۱۳۳۸ در دهکدهٔ حیدرآباد شهرستان آقچهٔ استان جوزجان زاده شد، دوره‌های دبستان و دبیرستان را در زادگاه خود و آموزشهای عالی را در رشتهٔ ادبیات و جامعه‌شناسی در کشور روسیه به پایان برد، مدّتی آموزگار دبیرستان کشاورزی بلخ و دبیرستان بازرگانی کابل بود و از سال ۱۳۶۷/ ۱۹۸۸ بدین سو استاد دانشگاه بلخ است. از سال ۱۳۵۵/ ۱۹۷۶ بدین سو پژوهشها، برگردانها و سروده‌های وی درنشریه‌های کشور به چاپ میرسند.

---

[1] ـ گروهی از نویسنده گان، *پلان (برنامهٔ) انکشافی پنجسالهٔ ولایت (استان) بلخ* (بلخ: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۳۴.

سکینه‌بانوی غضنفر که سه بار مدیرمسؤول مجلّهٔ بلخ بوده در بخش پیشتر این کتاب شناسانده شده است.

احمد ضیای فیروزپور فرزند محمّد زمان فیروز فرزند حاج صوفی محمّد یعقوب در ۵ آذر ۱۳۶۲/ ۲۶ نوامبر ۱۹۸۳ در کابل زاده شد، دوره‌های دبستان، دبیرستان و آموزشهای دینی را در بلخ و آموزشهای عالی را در سال ۱۳۸۵/ ۲۰۰۶ در رشتهٔ خبرنگاری در دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ تا درجهٔ لیسانس به پایان برد، از سال ۱۳۸۶/ ۲۰۰۷ گوینده، گزارشگر و گردانندهٔ رادیو ـ تلویزیون خصوصی آرزو و گزارشگر نشریهٔ صدای آزادی و همزمان از سال ۱۳۸۷/ ۲۰۰۸ استاد رشتهٔ گزارشگری در دانشگاه بلخ و از آغاز ۱۳۸۸/ ۲۱ مارس ۲۰۰۹ مدیر مسؤول مجلهٔ علمی بلخ، نشریهٔ آن دانشگاه است.

گوهر

گوهر،[1] نشریهٔ بخش خواهران بنیاد شهید مزاری، در دور دوم نشراتی خود از خرداد ۱۳۸۱/ ژوئن ۲۰۰۲ تا تیر ۱۳۸۳/ ژوئیهٔ ۲۰۰۴ در هر دو ماه یک بار در ۲۶ شمارهٔ ۱۶ رویه‌یی به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شده و دربرگیرندهٔ خبرها، گزارشها، گفت‌وگوها، پیامها و سخنرانیهای رهبری حزب وحدت اسلامی، زنده‌گینامهٔ شهیدان، نبشته‌هایی در گستره‌های آموزش و پرورش، ادبیات، بهداشت، ورزش و رویه‌های ویژهٔ شعر به نامهای «چلچراغ» و «شباهنگ» بوده است.

این نشریه تا تابستان ۲۰۰۳/۱۳۸۲ به مدیریت‌مسؤولی فاطمهٔ فیضی و سردبیری زهرای ساحل، سپس به مدیریت‌مسؤولی فاطمهٔ شفایی و سردبیری زهرای احمدی و در پایان سال ۱۳۸۲/ آغاز ۲۰۰۴ به مدیریت‌مسؤولی فوزیهٔ سروری و سردبیری زهرای ساحل و ازتیر ۱۳۸۳/ ژوئیهٔ ۲۰۰۴ به سردبیری کبرای مروّجی منتشر شده و نوشته‌هایی از زهرای عسکری، مقداد قادری، مریم رضایی، کبرای عسکری، عزیزالله موحدی، زهرهٔ فرهمند، محمّد جعفر طاهری، معصومهٔ شریفی، زهرای احمدی و سروده‌هایی از زحل فروغ، زهرای ساحل، شکریهٔ میلاد، بنفشهٔ حیدری، معصوم علی ذکی، سیّد محمّد عالم لبیب و دیگران را در بر داشته است.

---

[1] ـ جان وست، *کتاب رهنما در رسانه‌های افغانی*، چاپ یکم (کابل: انتر نیوز، ۲۰۰۴ م.)، ص ۵۷

جهان نو

نشریهٔ جهان نو، به صاحب‌امتیازی عبدالقیّوم بابک[۱] و مدیریت‌مسؤولی احمد شاه اثر و سردبیری اسدالله عفیف باختری از ۲۷ تیر ۱۳۸۱/ ۱۸ ژوئیهٔ ۲۰۰۲ در بلخ به نشر آغاز کرد، تا سال ۱۳۸۶/ ۲۰۰۷ دست کم در هر پانزده روز یک بار در ۴ رویه به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر و سپس تا پایان سال ۱۳۸۶/ آغاز ۲۰۰۸ به گونهٔ روزنامه در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری منتشر میشد و دربردارندهٔ خبرها، گزارشها، گفت‌وگوها، موضوعهای سیاسی، حقوقی، اجتماعی، فرهنگی، شعر، طنز و نامه‌ها بود.[۲]

در این نشریه، نبشته‌هایی از عفیف باختری، احمدشاه اثر، متین اندخویی، محمّد اسماعیل مشفق، عبدالرّحیم رحمانی، رزّاق‌داد گلزاری، رویین، عنایت‌الله باور بامیک و ماریای رهین و سروده‌هایی از محمّد زمان یارزاده، سیف‌الملوک تابع، شاه رضای منشی‌زاده، سخی بهروز، عشوهٔ رهین، سیّد محمّد عالم لبیب، سیّده بشرا بیگم، عبدالسّتار صمدی، حفیظ‌الله فطرت، ویس‌الدّین سامل و دیگران به نشر رسیده اند.

این نشریه از شهریور ۱۳۸۱/ سپتامبر ۲۰۰۲ به مدیریت‌مسؤولی صاحب‌امتیاز آن، عبدالقیّوم بابک، منتشر شده است.

عبدالقیّوم بابک فرزند محمّد نعیم در سال ۱۹۶۱/۱۳۴۰ در شهر میمنه، مرکز استان فاریاب، زاده شد، در سال ۱۹۸۲/۱۳۶۱ از دانشکدهٔ مهندسی دانشگاه کابل دانشنامهٔ لیسانس گرفت و به ترتیب، در روزنامهٔ فاریاب، نشریهٔ تجارت، مجلّهٔ طنزی شوخک و نشریهٔ جهان نو به کار روزنامه-نگاری پرداخت و اکنون مسؤول دانشسرای گزارشگری جنگ و صلح در استان بلخ است.

---

[۱] ـ جان وست، *کتاب رهنما در رسانه‌های افغانی*، چاپ یکم (کابل: انتر نیوز، ۲۰۰۴ م.)، ص ۵۶؛ گروهی از نویسنده-گان، *پلان (برنامهٔ) انکشافی پنجسالهٔ ولایت (استان) بلخ* (بلخ: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۳۳.

[۲] ـ اسفندیار، «نگاهی به چند نشریه در یک ماه» در *نشریهٔ پدیدار*، ۲ (اردیبهشت ۱۳۸۴)، ص ۴.

[۳]- John West, Afghan Media Directory, 1 st Edition, (Kabul: INTERNEWS, 2004), p 94.

عصر نو

هفته‌نامهٔ‌عصرنو،[1] از تابستان سال ۲۰۰۲/۱۳۸۱ بدین سو به صاحب‌امتیازی سیّد حسن صفایی در ۴ رویه به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشود و دربرگیرندهٔ موضوعهای سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، خبرها، گزارشها، گفت‌وگوها و بخشهای ویژهٔ ادبیات و شعر به نامهای «نیستان» و «گلواژه‌ها» است.

عبدالقیّوم فدوی، سیّد محمّد علی صادقی، سیّد عبدالله حسینی و سیّد اسحاق شجاعی به ترتیب، مدیرمسؤول این نشریه؛ غلام علی صارم، عبدالحمید طاهری، سیّد حسن هاشمی، لیلمای سروری، فایقه (فاطمهٔ جاوید کندهاری)، سیّد عربشاه هاشمی و چند تن دیگر عضوهای گروه دبیران آن در سالهای نخستین نشراتی؛ و سیّد احمد حیدری، عباس محمّدی، محمّد صالح راسخ، مهندس مهدی جویا، سیّد عبدالهادی صفایی از همکاران آن در سالهای پسین بوده اند.

عبدالقیّوم فدوی فرزند غلام سرور، نویسنده، تاریخنگار و طنزپرداز، در سال ۱۳۳۱/ ۱۹۵۲ در دهکدهٔ هزارجریب شهرستان دهدادی استان بلخ زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبستان دهدادی و دبیرستان باختر شهر مزار شریف و آموزشهای عالی را در رشتهٔ داروسازی در دانشگاه پزشکی کابل به فرجام رساند، در بهار سال ۱۳۵۸/ ۱۹۷۹ به جبههٔ پایداری شهرستان چهارکنت استان بلخ رفت و به درمان بیماران و زخمیان جنگ و نیز به نگارش رخدادهای جنگ پرداخت، در بهار سال ۱۳۵۹/ ۱۹۸۰ به ایران کوچید و در آن جا همکار بخش برونمرزی رادیوی زاهدان، مدیر مسؤول مجلّهٔ «ثار»، نشریهٔ مکتب توحید، و گردانندهٔ خبرنامهٔ هفته‌گی‌یی در تهران و مجلّهٔ «سنگر انقلاب» در جبههٔ متّحد انقلاب اسلامی افغانستان بود. در سال ۱۳۶۳ به کشور بازگشت و در شهرستان بلخاب داروخانه و درمانگاه و نیز دبیرستانی را به نام «شهید بلخی» که امروز به نام «سیّد جمال‌الدّین افغان» یاد میشود بنیاد گذاشت. در سال ۱۳۶۶/ ۱۹۸۶ به پاکستان رفت و در آن جا نشریهٔ «استقلال» را از سوی جبههٔ متّحد انقلاب اسلامی و سپس نشریهٔ «عدالت» و خبرنامهٔ «نوید پیروزی» را از سوی شورای ائتلاف سازمانهای جهادی حرکت، اتّفاق و پاسداران جهاد اسلامی منتشر میکرد.

---

[1] ـ جان وست، *کتاب رهنما در رسانه‌های افغانی*، چاپ یکم (کابل: انتر نیوز، ۲۰۰۴ م.)، صص ۴۷ و ۵۶؛ گروهی از نویسنده گان، *پلان (برنامهٔ) انکشافی پنجسالهٔ ولایت (استان) بلخ* (بلخ: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۳۳.

در دورهٔ حاکمیت دولت اسلامی، به ترتیب، رئیس آموزش کادرها در وزارت برنامه‌ریزی و رئیس بنگاهها و مجوزها در وزارت بازرگانی کشور بود، سپس دوباره به ایران کوچید و از سال ۱۳۸۱/ ۲۰۰۲ به میهن برگشت و چندگاهی مدیرمسؤول نشریهٔ «عصرنو» بود.

فدوی در دورهٔ جهاد به داستاننویسی روی آورد و داستانهای بلند پلیسی ـ جنایی مینویسد. ۴۷ اثر در موضوعهای سیاسی، تاریخی، دانشی، رویدادنگاری، سفرنامه، طنز، داستان و نمایشنامه نگاشته است. اثرهایش در نشریه‌های حزبی و بیشتر در پیشاور به چاپ رسیده اند.[۱]

سیّد محمّد علی صادقی فرزند آیت‌الله سیّد صادق صادقی بلخی در سال ۱۹۶۰/۱۳۳۹ در مرکز استان سرپل به جهان آمد، دورهٔ دانش‌آموزی را در بلخ و کابل و آموزشهای عالی را در دانشسرای پولی‌تکنیک کابل تا سال سوم پی گرفت و سپس به ایران کوچید و در آن جا به کارهای فرهنگی و روزنامه‌نگاری روی آورد و با مجلّهٔ «میثاق وحدت» و هفته‌نامهٔ «وحدت» همکاری داشت و عضو مرکز مطالعات و تحقیقات انقلاب اسلامی افغانستان بود. در سال ۱۳۷۲/ ۱۹۹۳ در بلخ بنیاد فرهنگی ـ انتشاراتی و یاری‌رسانی رسول اکرم (ص) را پیریزی کرد و و مدیر مسؤول نشریهٔ «تبلیغ اسلام»، نشریهٔ این بنیاد، و سپس مدیرمسؤول ماهنامهٔ «راه نجات» در کابل و معاون مدیر مسؤول مجلهٔ «عرفان»، ماهنامهٔ وزارت آموزش و پرورش کشور، و مدیر مسؤول هفته-نامهٔ «عصرنو» در بلخ بود. گزارشی از گفت‌وگوهای چند دوره‌یی ژنیو را در دو جلد نگاشته و از سوی مرکز مطالعات و تحقیقات انقلاب اسلامی افغانستان منتشر ساخته است و اثر دیگری را به نام«افغانستان در بستر بیست سال جنگ» آمادهٔ چاپ دارد.[۲]

سیّد عبدالله حسینی سانچارکی در سال ۱۳۶۵/ ۱۹۸۶ در شهر مشهد زاده شد، دوره‌های دبستان و دبیرستان را در زادگاه خود، مشهد، به فرجام رساند و سپس یکجا با خانواده به بلخ آمد و از سال ۱۳۸۴/ ۲۰۰۵ بدین سو دانشجوی دانشکدهٔ کشاورزی دانشگاه بلخ است. کار روزنامه‌نگاری را از سال ۱۳۸۱/ ۲۰۰۲ به عنوان عضو گروه دبیران هفته‌نامهٔ «عصر نو» آغاز کرد و از سال ۱۳۸۶/ ۲۰۰۷ مدیر خبرگزاری جهانی قرآنی (ایکنا) در افغانستان و از ۱۳۸۷/ ۲۰۰۸ تا ۱۳۸۸/ ۲۰۰۹ مدیر مسؤول هفته نامهٔ «عصرنو» بود.

---

[۱] ـ محمّد حسین محمدی، «نمایهٔ ادبیات داستانی» در *فصلنامهٔ درّ دری*، ۵ (بهار ۱۳۷۵)، ص ۱۰۰.

[۲] ـ سیّد حسین عالمی بلخی و سیّد محمّد علی صادقی، *راه ما از لویه جرگهٔ اضطراری تا لویه جرگهٔ قانون اساسی*، چاپ یکم (کابل: چاپخانهٔ بلخ، ۱۳۸۳)، ص ۱۶۴.

سیّد اسحاق شجاعی، داستاننویس و پژوهشگر، در سال ۱۳۴۰/ ۱۹۶۱ در شهرستان بلخاب استان سرپل زاده شد. در شهر مشهد دانش آموخت و از جامعه‌المصطفی‌العالمیه در رشتهٔ معارف اسلامی و دانشهای قرآنی دانشنامهٔ فوق لیسانس گرفت. از سال ۱۳۸۴/ ۲۰۰۵ به داستاننویسی روی آورد، مسؤول بخش قصّهٔ «دفتر ادبیات افغانستان» در حوزهٔ هنری مشهد، دبیرخانهٔ کنگرهٔ شعر و قصّهٔ دانشجویان در مشهد و انجمن نویسنده‌گان جوان افغانستان ؛ سردبیر ماهنامهٔ «امین» در سالهای ۱۳۷۶/ ۱۹۹۷ و ۱۳۷۷/ ۱۹۹۸ و هفته‌نامهٔ «اندیشهٔ نو» در کابل در سال ۱۳۸۱/ ۲۰۰۲؛ صاحب‌امتیاز و عضو گروه نویسنده‌گان فصلنامهٔ «پامیر» در سال ۱۳۷۹/۲۰۰۰؛ عضو گروه نویسنده‌گان نشریهٔ «اقتدار ملّی» در کابل و مدیرمسؤول هفته‌نامهٔ «عصر نو» از سال ۱۳۸۹/ ۲۰۱۰ در بلخ بود.

شمار زیادی از جوانان پناهندهٔ افغانستان در ایران را در بخش داستاننویسی پرورش داده و ستایشنامه‌هایی را از نهادهای گوناگونی چون حوزهٔ علمی مشهد، دفتر تبلیغات اسلامی، سازمان فرهنگی ـ هنری شهرداری تهران، کنگرهٔ سراسری شعر و قصّهٔ دانشجویان و فرهنگسرای انقلاب اسلامی تهران به دست آورده است.

کتابهای چاپ‌شدهٔ وی عبارت اند از مجموعه‌های داستان «مهاجران فصل دلتنگی» (تهران، ۱۳۷۵/ ۱۹۹۶)، «برف و نقشهای روی دیوار» (تهران،۱۳۷۶/ ۱۹۹۷)، «سالهای برزخ و باد» (تهران، ۱۳۷۷/ ۱۹۹۸)، «ستارهٔ سوخته» (تهران، ۱۳۸۴/ ۲۰۰۵)، «سپیدارهای گمشده» (تهران،۱۳۸۶/ ۲۰۰۷) و «ستارهٔ شب دیجور» (یادنامهٔ علامه سیّد اسماعیل بلخی) (تهران، ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴)، «میراث شهرزاد در افغانستان» (داستان و پژوهش) (تهران،۱۳۸۶/ ۲۰۰۷) و «بازنویسی داستانهای مثنوی در سه جلد به نام «نردبان آفتاب» (مشهد،۱۳۸۶/ ۲۰۰۷ ـ ۱۳۸۸/ ۲۰۰۹). و اثر های چاپ‌ناشده‌اش عبارت اند از جلد چهارم بازنویسی داستانهای مثنوی به نام «نردبان آفتاب»، «تأثیرات قرآن بر محتوا و ساختار مثنوی»، «سعادت گمشده» (سیرهٔ عملی پیامبر اکرم(ص)) و «زنده‌گی و مبارزات امام یحیا بن زید».[۱]

---

[۱] ـ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳، صص ۵۷۵ ـ ۵۷۶؛ سیّد اسحاق شجاعی، *مهاجران فصل دلتنگی* (مجموعهٔ داستان) (تهران: حوزهٔ هنری، ۱۳۷۵)، ص ۶۶ ـ ۶۹؛ صالح محمّد خلیق، *تاریخ ادبیات بلخ از کهنترین روزگاران تا اوایل سدهٔ بیست و یکم* (کابل: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۷)، ص ۵۵۵؛ دکتر محمّد حلیم تنویر، *تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان* (پیشاور: بخش

مروه

مروه، نشریهٔ انجمن فرهنگی زنان بلخ، از مرداد ۱۳۸۱/ اگست ۲۰۰۲ تا سال ۱۳۸۲/ ۲۰۰۳ به مدیریت‌مسؤولی همای روحی در ۱۶ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ نشر میشد و دربردارندهٔ موضوعهای سیاسی، تاریخی، فرهنگی و اجتماعی و رویه‌ها و ستونهای ویژه‌یی به نامهای «جوانان و اجتماع»، «دنیای کودک»، «دانستنیها»، «بهداشت»، «گذری به مرز پهناور شعر و ادبیات فارسی دری» وخبرها، گزارشها، گفت‌وگوها و سخنرانیها بود.

همای روحی دختر غلام حیدر حقیار در آبان ۱۳۶۲/ نوامبر۱۹۸۳ در یک خانوادهٔ روشنفکر در بلخ به جهان آمد، دورهٔ دانش‌آموزی را در سال ۲۰۰۳/۱۳۸۲ در دبیرستان فاطمهٔ بلخی به پایان برد و دورهٔ کارشناسی را در آسیای میانه دنبال میکند. مادرش حمیرای روحی از شاعربانوان به‌نام بلخ است.

ژورنالیست بلخ

ژورنالیست بلخ، ماهنامهٔ دانشجویان گروه گزارشگری دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ، در ۱۷ شهریور ۱۳۸۱/ ۸ دسامبر ۲۰۰۲ به مدیریت‌مسؤولی سونای بهار در ۴ رویه به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر به نشر آغاز کرد و از شمارهٔ چهارم تا پایان سال ۱۳۷۳/ آغاز ۲۰۰۵ در ۴ تا ۸ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به مدیریت‌مسؤولی بشیر قلندر و سپس شماری دیگر از دانشجویان منتشر میشد و دربرگیرندهٔ خبرها، گزارشها، و موضوعهای آموزشی به زبان فارسی دری بود.[1]

سونای بهار دختر غلام سخی در ۱۳ مهر ۱۳۵۷/ ۵ اکتبر ۱۹۷۸ در گذر چتگری شهر مزار شریف، مرکز استان بلخ، زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبستان روشنهٔ بلخی و دبیرستان سلطان رضیه پی گرفت و در بهمن ۱۳۸۱/ فوریهٔ ۲۰۰۲ از دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ در رشتهٔ گزارشگری دانشنامهٔ لیسانس به دست آورد، سپس به ترتیب، در رادیوی رابعهٔ بلخی و دفتر برنامهٔ خواروبار جهان کار کرده است.

انتشارات علمی و فرهنگی انستیتوت تحقیقات و بازسازی افغانستان در هالند، ۱۳۷۸)، ص ۵۲۶؛ محمّد حسین محمدی، «نمایهٔ ادبیات داستانی» در *فصلنامهٔ درّ دری*، ۵ (بهار ۱۳۷۷)، ص ۹۴.

[1] ـ دکتر ذبیح‌الله فطرت، «بر چکاد مطبوعات بلخ» در *مجلّهٔ امّ‌البلاد*، ۳ (۱ فروردین ۱۳۸۲)، ص ۹۳.

راه

راه، ماهنامهٔ انجمن نویسنده‌گان بلخ،[۱] در دور دوم نشراتی خود از شهریور ۱۳۸۱/ سپتامبر ۲۰۰۲ تا مهر ۱۳۸۳/ اکتبر ۲۰۰۴ به مدیریت‌مسؤولی و سردبیری فیّاض مهرآیین در ۲۵ شمارهٔ ۸ رویه‌یی به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شده و مانند گذشته دربرگیرندهٔ سرود و داستان و نقد، پژوهش و برگردان ادبی، گفت‌وگو با سرایشگران و نویسنده-گان و گزارشهای انجمن بوده است.[۲]

در دور دوم این ماهنامه، نبشته‌هایی از فیّاض مهرآیین، محمّد عمر فرزاد، اسدالله عفیف باختری، عزیز آریانفر، سیّد طاهر هنریار، سیّد اسماعیل مشفق و نگارندهٔ این کتاب و سروده‌هایی از محمّد اسحاق دلگیر، دکتر شفیعی کدکنی، سیّد حسین آشفتهٔ باختری، محمّد صادق عصیان، رامین فرارون، انجیلای طوبا، ژکفر حسینی، معصوم علی ذکی، سیّد خسرو آریانپور، دکتر احمد شکیب بزرگ‌امید، اکرام کمال، دکتر موسوی گرمارودی، قهّارعاصی، یعقوب ابراهیمی، صفی‌الله ندیم و داستانهایی از محمّد شفیق نامدار، حمیرای رأفت، محمّد سهراب سامانیان و محمّد رسول راسخ امید و دیگران به چاپ رسیده اند.

این ماهنامه دور یکم را از اسفند ۱۳۷۳/ مارس ۱۹۹۵ تا خرداد ۱۳۷۶/ ژوئن ۱۹۹۷ در ۲۳ شماره گذرانده بود.

فیّاض مهرآیین «برمکیان» فرزند ملا سلیم، دانشمند، پژوهشگر، نویسنده، شاعر، روزنامه-نگار، کارشناس فرهنگی و سیاسی و مدیرمسؤول و سردبیر ماهنامهٔ ادبی «راه»، در ۱۷ مهر ۱۳۳۸/ ۱۰ اکتبر ۱۹۵۹ در دهکدهٔ عبدالملک برمکی در شهرستان خرم و ساریاغ استان سمنگان دیده به جهان گشود، دوره‌های دبستان و دبیرستان را در زادگاه خود و آموزشهای عالی و فنّی را در دانشسرای نفت و گاز بلخ، دانشسرای دانشهای اجتماعی کابل و فرهنگستان دانشهای اجتماعی کشور بلغارستان به فرجام رساند، به سمّت معاون مهندس در ادارهٔ تفحص نفت و گاز شمال و سپس در کارخانه‌های کود و برق بلخ، و سمّتهای مسؤول امور فرهنگی و آموزش و پرورش استانهای شمالی و رئیس کمیسیون دولتی پیریزی دانشگاه بلخ کار کرد، و نیز از بنیانگذاران انجمن

---

[۱] ـ جان وست، *کتاب رهنما در رسانه‌های افغانی*، چاپ یکم (کابل: انتر نیوز، ۲۰۰۴ م.)، صص ۵۶ و ۵۷؛ گروهی از نویسنده‌گان، *پلان (برنامهٔ) انکشافی پنجسالهٔ ولایت (استان) بلخ* (بلخ: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۳۳.

[۲] ـ دکتر ذبیح‌الله فطرت، «بر چکاد مطبوعات بلخ» در *مجلّهٔ امّ‌البلاد*، ۳ (۱ فروردین ۱۳۸۲) ص ۹۳.

نویسنده‌گان بلخ، اتّحادیهٔ روشنفکران آفرینشگر، اتّحادیهٔ گزارشگران و کانون فرهنگی مولانا جلال‌الدّین محمّد بلخی بود.

در دورهٔ حاکمیت دولت اسلامی، وی ازسال ۱۳۷۳/ ۱۹۹۴ تا ۱۳۷۴/ ۱۹۹۵ سردبیر مجلّهٔ فرهنگی «حجّت»، نشریهٔ کانون فرهنگی حکیم ناصرخسرو بلخی، که در شهر پل خمری چاپ میشد و همچنان در سال ۱۳۷۶/ ۱۹۹۷ سردبیر نشریهٔ «ندای اسلام» و در سالهای ۱۳۷۶/ ۱۹۹۷ و ۱۳۷۷/ ۱۹۹۸ معین وزارت امور داخلهٔ دولت اسلامی افغانستان بود، در دورهٔ طالبان در کشور تاجیکستان پناهنده شد و در آن جا سردبیری و گردانندهٔ‌گی مجلّهٔ فرهنگی «صبح امید» را به دوش داشت.

او در بهار سال ۱۳۸۱/ ۲۰۰۲ به میهن بازگشت و در نخستین انتخابات ریاست جمهوری اسلامی کشور در سال ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴ نامزد معاونیت ریاست جمهوری و در انتخابات شوراهای استانها در همان سال از نامزدان شورای استان بلخ بود و از سال ۱۳۸۴/ ۲۰۰۵ تا اکنون رئیس دفتر استاندار بلخ است. در سالهای پس از ادارهٔ موقت در کنار مدیریت‌مسؤولی و سردبیری ماهنامهٔ «راه»، سردبیری و گردانندهٔ‌گی مجلهٔ «رنا»، نشریهٔ «راه ابریشم»، مجلهٔ «دیالوگ» و چند نشریهٔ دیگر را نیز به پیش برده و همچنان عضو گروه نویسنده‌گان بسیاری از نشریه‌های بلخ و عضو انجمنهای فرهنگی، دبیرکانون فرهنگی حکیم ناصر خسرو بلخی و رئیس بنیاد فرهنگ آزاده‌گان بوده است.

از مهرآیین دو مجموعهٔ شعر به نامهای «آذریون» (بلخ، ۱۳۶۸/ ۱۹۸۹) و «آیینهٔ مهر» (بلخ،۱۳۷۶/ ۱۹۹۷) و اثرهای پژوهشی‌یی زیر عنوانهای «ویژه‌گیهای ادبی تفسیرکشف الاسرار» (بلخ، ۱۳۸۸/ ۲۰۰۹) به چاپ رسیده و اثرهای پژوهشی دیگری به نامهای «درخرابات مغان»، «حجّ قبول» و کتابهای آموزشی «شیمیای فیزیکی» و «شیمیای عضوی» و نمایشنامه‌یی به نام «آزرده کرد گژدم غربت جگر مرا» در بارهٔ زنده‌گی حکیم ناصر خسرو بلخی، آمادهٔ چاپ اند.[۱]

---

[۱] ـ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳، ص ۷۸۶؛ صالح محمّد خلیق، *تاریخ ادبیات بلخ از کهنترین روزگاران تا اوایل سدهٔ بیست و یکم* (کابل: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۷)، ص ۵۴۰؛ فتح‌الله وافی، *سخنوران معاصر سمنگان* (سمنگان: نشر ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ استان سمنگان، ۱۳۸۳)، صص ۶۶ـ۶۷؛ فیّاض مهرآیین، *آذریون* (مجموعهٔ شعر) (بلخ: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۶۸)، پشت جلد کتاب؛ محسن حسن سمنگانی، *ارمغان سمنگان*، چاپ یکم (کابل: انتشارات نعمانی، ۱۳۷۰)، ص ۵۱؛ محمّد اسحاق دلگیر، *شاخستان اندیشه* (گزیده‌یی از اشعار شاعران امروزین بلخ) (بلخ: انجمن نویسنده‌گان بلـــخ،

کیان

کیان، ماهنامهٔ کانون فرهنگی حکیم ناصرخسروبلخی، در دور دوم نشراتی خود از شهریور ۱۳۸۱/ سپتامبر ۲۰۰۲ تا فروردین ۱۳۸۳/ مارس- آوریل ۲۰۰۴ در ۳ شمارهٔ ۸ تا ۱۲ رویه‌یی و ۱ شمارهٔ ۳۲ رویه‌یی مجلّد به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به مدیریت‌مسؤولی و سردبیری نگارندهٔ این کتاب، به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شده و دربرگیرندهٔ سرود، داستان کوتاه، طنز، کارتون، نبشته‌ها و برگردانهای ادبی بوده است.

در دور دوم این ماهنامه، نبشته‌هایی از فیّاض مهرآیین، دکتر اسدالله حبیب، محمّد صالح راسخ، سیّد محمّد ابراهیم بامیانی؛ سروده‌هایی از سیّد منصور نادری کیانی، محمّد اسحاق دلگیر، استاد عبدالقیّوم بیسد، محمّد اسحاق منشی، اسدالله عفیف باختری، غلام فاروق خپلواک، محمّد زمان فیروز و ناصر طهوری و داستانهایی از محمّد شفیق نامدار، سهراب سامانیان و حمیرای رأفت به چاپ رسیده اند.

این ماهنامه، در دور یکم نشراتی خود از ۳۰ مرداد ۱۳۷۶/ ۲۷ اوت ۱۹۹۷ تا ۳۰ تیر۲۱/۱۳۷۷ ژوئیهٔ ۱۹۹۸ به همان اندازه به مدیریت‌مسؤولی دادالله حسّاس منتشر شده و دربرگیرندهٔ نبشته‌هایی از محمّد نسیم صباح، لطیف پدرام، سیّد جان ساطع و سروده‌هایی از استاد واصف باختری، قهار عاصی، دکتر اسدالله حبیب، عزیزالله عزیزی، سیّد کاظم فاضل و دیگران بوده است.[1]

۱۳۶۱)، ص ۸۸؛ محمّد صادق عصیان، *سیما و سخن* (شاعران و نویسنده‌گان بلخ، سمنگان و سرپل) (کابل: بنیاد فرهنگ و جامعهٔ مدنی، ۱۳۸۵)، صص ۱۵۹ ـ ۱۶۰؛ محمّد صادق عصیان، *نمونه‌های شعر امروز بلخ* (بلخ: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۴)، صص ۳۵ ـ ۳۷؛ «زنده‌گینامهٔ فیّاض مهرآیین نامزد معاونیت ریاست جمهوری افغانستان» در *ماهنامهٔ راه*، ۱۲/ ۳۴ (مرداد ۱۳۸۳)، ص ۸؛ «شعر امروز اافغانستان» در *مجلّهٔ گلچرخ*، ۱۴ (مرداد ۱۳۷۵)، ص ۳۳.

[1] ـ دکتر ذبیح‌الله فطرت، «بر چکاد مطبوعات بلخ» در *مجلّهٔ امّ‌البلاد*، ۳ (۱ فروردین ۱۳۸۲) ص ۹۳؛ «رویدادهای فرهنگی» در *مجلّهٔ امّ‌البلاد*، ۱ (اسفند ۱۳۷۶)، ص ۳۳؛ صالح محمّد خلیق، «ماهنامهٔ کیان و آماجهای نشراتی آن» در *ماهنامهٔ کیان*، ۱ (شهریور ۱۳۸۱)، صص ۱ و ۱۲.

آسمانه

آسمانه، ماهنامهٔ مرکز رسانه‌های همه‌گانی (میدیوتیک) بلخ، از شهریور ۱۳۸۱/ سپتامبر ۲۰۰۲ تا پایان سال ۱۳۸۳/ آغاز ۲۰۰۵ در ۸ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به مدیریت‌مسؤولی شجاع-الدّین ژکفر حسینی به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دارای رویه‌ها و ستونهای ویژه‌یی به نامهای «کار و ابتکار» دربرگیرندهٔ گزارشهای کارکردهای آن مرکز در بلخ، «شرنگ شیرین» دربرگیرندهٔ طنز و فکاهه و «پِلک بلورین» دربرگیرندهٔ سروده‌هایی از استاد واصف باختری، دکتر عبدالسّمیع حامد، شهباز ایرج، محمّد صادق عصیان، عفیف باختری، برهان ابدالی، فیروز خاور، فهیم انوری، عیسای بهشام، لیلمای لهیب، فیروز خاور، وحید وارسته، عبدالسّلام طالب، قدیر صالحی، عبدالوهّاب مجیر، معصوم علی ذکی، احمد جاوید پایا، استاد عبدالقیّوم بیسد، خلیل‌الله حکمتی، شیرآقای شایان، حضرت وهریز، خسرو آریانپور، خدیجهٔ حیدری، ریحانهٔ یوسف تمنّا، یگانهٔ یوسف و دیگران، بود.

ژکفر حسینی فرزند محمّد نبی در ۱۵ آبان ۶/۱۳۴۶ نوامبر ۱۹۶۷ در دهکدهٔ شاه‌انجیر بلخ زاده شد، در دبستان بکتاش و دبیرستان پزشکی بلخ دانش آموخت، دبیرکانون نویسنده‌گان جوان بلخ، معاون‌پزشک در بیمارستان شهر مزار شریف، مدیرمسؤول نشریهٔ «آسمانه»، سردبیر نشریه-های«پیک شفا» و «بازتاب» و مسؤول نشرات مرکز رسانه‌های همه‌گانی در بلخ بوده و اکنون کارمند انجمن قلم افغانستان در کابل است. از او مجموعهٔ شعری به نام«فصل سبز» (بلخ، ۱۹۹۱/۱۳۷۰) و کتابی دیگر به نام «خوشه» (کابل۲۰۰۷/۱۳۸۶) که نمونهٔ شعر جوان بلخ است به چاپ رسیده اند.[۱]

---

[۱] ـ ژکفر حسینی، *فصل سبز* (مجموعهٔ شعر) (بلخ: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۷۰)، پشت جلد کتاب؛ صالح محمّد خلیق، *تاریخ ادبیات بلخ از کهنترین روزگاران تا اوایل سدهٔ بیست و یکم* (کابل: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۷)، ص۵۶۵؛ محمّد اسحاق دلگیر، *سرود آشتی* (گزینهٔ شعر و مقاله) (بلخ: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۶۵)، ص۱۷؛ محمّد صادق عصیان، *سیما و سخن* (شاعران و نویسنده‌گان بلخ، سمنگان و سرپل) (کابل: بنیاد فرهنگ و جامعهٔ مدنی، ۱۳۸۵)، صص ۱۱۰ ـ ۱۱۳؛ محمّد صادق عصیان، *نمونه‌های شعر امروز بلخ* (بلخ: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۴)، صص ۴۶ ـ ۴۷.

بامداد

نشریهٔ بامداد، به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی احمد شاه اثر[۱] از ۲۵ مهر ۱۳۸۱/ ۱۷ اکتبر ۲۰۰۲ تا ۳ فروردین ۱۳۸۲/ ۲۳ مارس ۲۰۰۳ در ۳ شمارهٔ ۴ رویه‌یی به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شده است و دربرگیرندهٔ خبرهای میهن و جهان، تبصره‌های سیاسی، تازه‌های دانش و رویهٔ ویژهٔ شعر و ادب بود.

احمد شاه اثر، شاعر و نویسنده، در شهر میمنه، مرکز استان فاریاب، زاده شد، پس از فراگیری دانش به روزنامه‌نگاری روی آورد، در دورهٔ حاکمیت حزب دموکراتیک چند سال را در زندان پل چرخی زندانی سیاسی بود، در سال ۱۳۸۱/ ۲۰۰۲ به سمّت معاون انجمن روزنامه‌نگاران آریانا گزیده شد، از ۲۷ تیر تا شهریور ۱۳۸۱/ ۱۸ ژوئیهٔ ۲۰۰۲ تا سپتامبر ۲۰۰۲ مدیر مسؤول نشریهٔ «جهان نو» و از ۲۵ مهر ۱۳۸۱/ ۱۷ اکتبر ۲۰۰۲ تا ۳ فروردین ۱۳۸۲/ ۲۳ مارس ۲۰۰۳ صاحب امتیاز و مدیر مسؤول نشریهٔ «بامداد» بود، در سال ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴ حزب مردم افغانستان را بنیان گذاشت و سرانجام آدینه‌شب ۲۰ فروردین ۱۳۸۹/ ۹ آوریل ۲۰۱۰ در کابل چشم از جهان پوشید.

شهرک ما

شهرک ما، دوهفته‌نامهٔ کارخانهٔ کودشیمیایی بلخ، از ۲ آذر ۱۳۸۱/ ۲۳ نوامبر ۲۰۰۲ تا ۲۵ بهمن ۱۳۸۲/ ۱۴ فوریهٔ ۲۰۰۴ در ۲۹ شمارهٔ ۸ رویه‌یی و سپس تا اسفند ۱۳۸۳/ مارس ۲۰۰۵ در ۱۲ شمارهٔ ۴۰ رویه‌یی مجلّد به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به مدیریت‌مسؤولی عبدالقدوس بهروز به زبان فارسی دری در بلخ به نشر رسیده و دربردارندهٔ خبرهای کارخانه‌های کود و برق، شناسایی نوآوران گستره‌های کار و فراوری، نامه‌ها، سروده‌ها و موضوعهای فرهنگی، ادبی، اجتماعی، آموزنده و رویه‌های ویژه‌یی به نامهای «گنجینهٔ ادب»، «جوانان»، «جلوه‌گاه دل»، «در پهنهٔ هنر» و غیره بوده است.

در این نشریه، نبشته‌ها و سروده‌هایی از شمس‌الحق ریوان، غلام نبی خاطر، حسام‌الدّین دلجوزاده، معراج‌الدّین آشنا، اسدالله عظیمی و دیگران به چاپ رسیده اند.[۲]

---

[۱] ـ جان وست، *کتاب رهنما در رسانه‌های افغانی*، چاپ یکم (کابل: انتر نیوز، ۲۰۰۴ م.)، ص ۵۶.

[۲] ـ «آغاز انتشار سه نشریهٔ نو در یک ماه» در *ماهنامهٔ راه*، ۲۵ ـ ۲۶ (۳ـ۴) (آبان و آذر ۱۳۸۱)، ص ۱۵؛ گروهی از نویسنده‌گان، *پلان (برنامهٔ) انکشافی پنجسالهٔ ولایت (استان) بلخ* (بلخ: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۳۴.

عبدالقدوس بهروز فرزند نصرالله در سال ۱۳۴۰/ ۱۹۶۱ در شهرستان درزاب استان فاریاب زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبیرستان شهید بلخی در شهرستان دهدادی استان بلخ و آموزشهای عالی را در سال ۱۳۷۰/ ۱۹۹۱ در دانشگاه دولتی شهر استاوراپول و دانشگاه دولتی ماسکو در رشتهٔ حقوق تا درجهٔ فوق لیسانس پی گرفت، سپس در دفتر نماینده‌گی وزارت امور خارجهٔ کشور در استان بلخ، به کار پرداخت، در زمان طالبان در ترکمنستان میزیست و از سال ۱۳۸۰/ ۲۰۰۱ در کارخانهٔ کود شیمایی بلخ کارمیکند.

به سوی آینده

ماهنامهٔ به سوی آینده، به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی محمّد همایون خیری[۱] از ۲۰ آذر ۱۳۸۱/ ۱۱ دسامبر ۲۰۰۲ تا خرداد ۱۳۸۳/ ژوئن ۲۰۰۴ در ۸ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به نشانی انجمن نویسنده‌گان بلخ به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای سیاسی، اجتماعی و فرهنگی، طرحهایی برای نظام سیاسی آیندهٔ کشور، دیدگاههایی در بارهٔ ساختار ادارهٔ فیدرالی (اتّحادی) و رویهٔ ویژه‌یی برای شعر به نام «گل صبح» بود.

در این نشریه، نبشته‌هایی از فیّاض مهرآیین، دکتر عنایت‌الله شهرانی، دکتر سیّد امیر شاه حسنیار، دکتر عبدالحکیم شرعی جوزجانی، م. حق‌مل، دکتر لطیفی، دکتر سخی اشرف‌زی، امان-الله خلیل‌یار، عبدالواحد جدران، سهراب سامانیان و سروده‌هایی از دکتر سمیع حامد، حضرت وهریز، ابوالخیر خیری، الفتی جوزجانی، فطرت فاریابی، محمّد اسحاق شمسی و محمّد امین متین اندخویی به چاپ رسیده اند.[۲]

هدیهٔ فردا

ماهنامهٔ هدیهٔ فردا، به مدیریت‌مسؤولی عبدالقدیر صالحی «رهنورد» و دستیاری نجیبهٔ عمریار صالحی از آذر تا بهمن ۱۳۸۱/ دسامبر ۲۰۰۲ تا فوریهٔ ۲۰۰۳ در ۳ شمارهٔ ۸ رویه‌یی به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شده و دربرگیرندهٔ موضوعهای فرهنگی، اجتماعی،

---

[۱] ـ جان وست، *کتاب رهنما در رسانه‌های افغانی*، چاپ یکم (کابل: انتر نیوز، ۲۰۰۴ م.)، ص ۵۶.

[۲] ـ «آغاز انتشار سه نشریهٔ نو در یک ماه» در *ماهنامهٔ راه*، ۲۵ ـ ۲۶ (۳ـ ۴) (آبان و آذر ۱۳۸۱)، ص ۱۵.

اخلاقی، آموزشی و رویه‌ها و ستونهای ویژه‌یی به نامهای «پرند خیال» در شعر، «نوباوه‌گان» برای کودکان، «آموزش رایانه» و «بخوانید و بدانید» بود.[۱]

عبدالقدیر صالحی[۲] «رهنورد» فرزند عبدالخالق در سال ۱۳۵۵/ ۱۹۷۶ در شهر هرات زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبیرستان سطان غیاث‌الدّین غوری در هرات و آموزشهای عالی را در سال ۱۳۸۰/ ۲۰۰۱ در دانشکدهٔ زبان و ادبیات دانشگاه اسلام آباد پاکستان در رشتهٔ زبان تازی تا درجهٔ لیسانس به فرجام رسانید، سپس به ترتیب، نماینده و گزارشگر مجلّهٔ «صبا»، نشریهٔ دفتر هماهنگی جهانی، مدیرمسؤول ماهنامهٔ «هدیهٔ فردا» و مسؤول بنگاه نشراتی رسالت در بلخ بوده است.

شهرداری

شهرداری، ماهنامهٔ شهرداری شهر مزار شریف، به مدیریت‌مسؤولی محمّد سهراب سامانیان از ۲۲ دی تا اسفند ۱۳۸۱/ ۱۲ ژانویه تا مارس ۲۰۰۳ در ۳ شمارهٔ ۸ رویه‌یی به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر و با شماره‌گان ۲۰۰۰ نسخه به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شده و دربرگیرندهٔ گزارشهای کارکردهای شهرداری، خبرهای شهر، نرخنامه‌ها و رویه‌ها و ستونهای ویژه‌یی به نامهای «یادی از رفته‌گان معاصر گسترهٔ ادبیات بلخ»، «چهرهٔ شهر مزار شریف در پارینه‌ها» و «پرنیان هفت‌رنگ» بوده است.

پیام بلخ

پیام بلخ،[۳] نشریهٔ شورای فرهنگی جمعیت اسلامی در استان بلخ،[۴] در دور سوم نشراتی خود از سال ۱۳۸۱/ ۲۰۰۲ تا ۱۳ اسفند ۱۳۸۲/ ۳ مارس ۲۰۰۴ در ۱۷ شمارهٔ ۸ رویه‌یی به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به مدیریت‌مسؤولی مولوی شیرمحمّد نبیل و در واپسین شماره به مدیریت‌مسؤولی حیات-

---

[۱] ـ همان، ص ۱۵.

[۲] ـ John West, Afghan Media Directory, 1 st Edition, (Kabul: INTERNEWS, 2004), p - 127.

[۳] ـ جان وست، *کتاب رهنما در رسانه‌های افغانی*، چاپ یکم (کابل: انتر نیوز، ۲۰۰۴ م.)، ص ۵۷.

[۴] ـ ذبیح‌الله فطرت، «بر چکاد مطبوعات» در *مجلّهٔ اُمّ‌البلاد*، ۳ (۱ فروردین ۱۳۸۲) ص ۹۳.

الدّین صاحبی‌زاده، سردبیری محمّد یاسین احسان و ویراستاری محمّد بشیر فریاد به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شده و دربرگیرندهٔ تبصره‌ها و تحلیلهای سیاسی، موضوعهای فقهی، اخلاقی و اجتماعی، گزارشها، شعر و طنز و رویه‌های ویژه‌یی به نامهای «در شاخسار هنر» ، «دلچسپ و خواندنی»، «عجایب و لطایف» و دیگر بود.[۱]

مولوی شیرمحمّد نبیل در ۱۵ مهر ۱۳۴۸/ ۱۷اکتبر ۱۹۶۹ در روستای چهارمغزدرهٔ شهرستان مارمل استان بلخ زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبستانها و دبیرستانهای ابوعصمت بلخی، ابوحنیفه و بلال و آموزشهای عالی را در دانشگاه دعوت و جهاد در پیشاور به پایان برد، همکار نشریه‌های «مجاهد»، «فریاد قلم» و مدیر مسؤول «پیام بلخ» بود و اکنون استاد در دانشکدهٔ الهیات دانشگاه بلخ است.

الوس

ماهنامهٔ الوس، از بهمن سال ۱۳۸۱/ فوریه ۲۰۰۳ تا ۱۳۸۷/ ۲۰۰۸ به صاحب‌امتیازی مهندس احمد[۲] و مدیریت‌مسؤولی هدایت‌الله هدایت و سپس عبدالکریم بهمن در ۴ تا ۸ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری و ازبکی در بلخ منتشر میشد و در برگیرندهٔ نبشته‌های سیاسی، تاریخی، اجتماعی و فرهنگی، تبصره‌ها پیرامون رویدادهای کشور، شناسایی پیکارجویان ملّی و دیگر بود.

در این نشریه نبشته‌هایی از اکرام کمال، متین اندخویی، صالح محمّد حسّاس، مهندس احمد، صفی‌الله ندیم و دیگران به چاپ رسیده اند.

هدایت‌الله هدایت در سال ۱۳۳۱/ ۱۹۵۲ در شهرمیمنه، مرکز استان فاریاب، زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در زادگاه خود و سپس در دبیرستان ابن سینا و دارالمعلمین کابل و آموزشهای عالی را در سال ۱۳۵۵/ ۱۹۷۶ در دانشکدهٔ ساینس دانشگاه کابل در رشتهٔ شیمی تا درجهٔ لیسانس به پایان برد، سپس به ترتیب، استاد بنگاه پرورش آموزگار استان فاریاب، عضو ادارهٔ تألیف و

---

[۱] ـ دکتر ذبیح‌الله فطرت، «بر چکاد مطبوعات بلخ» در *مجلّهٔ امّ‌البلاد*، ۳ (۱ فروردین ۱۳۸۲) ص ۹۳.

[۲] ـ جان وست، *کتاب رهنما در رسانه‌های افغانی*، چاپ یکم (کابل: انتر نیوز، ۲۰۰۴ م.)، ص ۵۶؛ گروهی از نویسنده‌گان، *پلان (برنامهٔ) انکشافی پنجسالهٔ ولایت (استان) بلخ* (بلخ: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۳۳.

ترجمه و گروه زبان ازبکی در کابل، فرماندار شهرستان قیصار، مدیر بنگاه پرورش آموزگار فاریاب، استاد دانشکدهٔ پزشکی دانشگاه بلخ، رئیس دانشگاه بلخ، استاندار فاریاب، وزیر اطلاعات و فرهنگ دولت اسلامی، مدیر مسؤول ماهنامهٔ «الوس» و باز هم استاد دانشکدهٔ پزشکی دانشگاه بلخ بوده است.

عبدالکریم بهمن فرزند قربان سردار، شاعر و نویسنده، در سال ۱۳۰۹/ ۱۹۳۰ در دهکدهٔ باغ و بوستان شهرستان اندخود استان فاریاب زاده شد، پس از سپری کردن دورهٔ دانش‌آموزی، تا بازنشته‌گی در سال ۱۳۸۰/ ۲۰۰۱ به ترتیب، آموزگار در دبستان قرغان، دبیرستان ابومسلم خراسانی در اندخود و دبیرستان ابوعبید جوزجانی در میمنه، کارمند ادارهٔ بازرگانی جوزجان، ادارهٔ ساخته-های کابل و خوابگاههای دانشگاه کابل و دانشسرای پولی‌تکنیک کابل و آموزگار دبیرستانهای شهید بلخی و کوی بخدی در بلخ بوده و سفرهایی گردشی به کشورهای آلمان، روسیه، ترکیه، رومانی، تاجیکستان، آذربایجان، ترکمنستان، ازبکستان و پاکستان داشته است. از سال ۱۳۲۹/ ۱۹۵۰ به نویسنده‌گی و از سال ۱۳۷۵/ ۱۹۷۸ به سرایش روی آورده و مجموعه‌یی از سروده‌های خود را به نام «باغ و بوستان» (پیشاور ۱۳۸۰/ ۲۰۰۱) به چاپ رسانده است.[۱]

راه ابریشم

نشریهٔ راه ابریشم، از ۲۶ بهمن تا اسفند ۱۳۸۱/ ۱۵ فوریه تا مارس ۲۰۰۳ به صاحب‌امتیازی و گردانندهٔ‌گی م. برمکیان یا فیّاض مهرآیین در ۲ شمارهٔ ۸ رویه‌یی به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شده و دربرگیرندهٔ موضوعهای حقوق بشر، اقتصاد و فرهنگ و ستونهای ویژه‌یی زیر نامهای «گفتمان سیاسی روز»، «نگاهی دیگر بر رویدادها»، «در حاشیهٔ خبرها» و نیز گفت‌وشنودها و گزارشهای خبری بوده است.

در این نشریه، نبشته‌ها و سروده‌هایی از فیّاض مهرآیین، سیّد محمّد عالم لبیب، محمّد همایون خیری و دیگران به چاپ رسیده اند.

---

[۱] ـ عبدالکریم بهمن، *باغ و بوستان* (مجموعهٔ شعر) (پیشاور: بی نا، ۱۳۸۰)، پشت جلد کتاب؛ محمّد سلام قشلاقی، *ارمغان جنبش* (شبرغان: شورای فرهنگی جنبش در استان جوزجان، ۱۳۷۴)، ص ۹۰.

رنا

ماهنامهٔ رنا، از بهمن ۱۳۸۱/ فوریهٔ ۲۰۰۳ تا آذر ۱۳۸۲/ دسامبر۲۰۰۳ در ۶ شمارهٔ ۳۸ رویه‌یی مجلّد به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به صاحب‌امتیازی سیّد ابولشاه بهروز، مدیریت‌مسؤولی نور سهیلی، سردبیری فیّاض مهرآیین و ویراستاری نگارندهٔ این کتاب با هزینهٔ کمیساری سازمان ملل برای حقوق بشر (ژینو) به نشانی انجمن نویسنده‌گان بلخ به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و در برگیرندهٔ نبشته‌های تحلیلی و پژوهشهای علمی در موضوعهای حقوقی، فرهنگی، سیاسی و اجتماعی، گفت‌وگوها، میزهای گرد، گزارشها، خبرها، نمونه‌هایی از متنهای کهن، داستان کوتاه، و رویهٔ ویژه‌یی برای شعر به نام «برگهای شقایق»، بود.

در این مجلّه، نبشته‌ها و یا سروده‌هایی از محمّد اسماعیل اکبر، استاد رهنورد زریاب، غلام علی آیین، فیّاض مهرآیین، محمّد سهراب سامانیان، نادرهٔ حیات برهانی، محمّد صادق عصیان، احمد شکیب بزرگ‌امید، حمیرای رأفت، خسرو آریانپور، معصوم علی ذکی، محمّد رحیم تنها، محمّد شفیق نامدار، غلام فاروق خپلواک، محمّد نادر امرخیل، اکرام کمال، تقدیر ساپی و نگارندهٔ این کتاب به چاپ رسیده اند.

امید

امید، ماهنامهٔ انجمن جوانان افغانستان برای حقوق بشر، از ۶ اسفند ۱۳۸۱/ ۲۵فوریهٔ ۲۰۰۳ تا اردیبهشت ۱۳۸۲/ مه ۲۰۰۳ در ۴ شمارهٔ ۲۸ رویه‌یی مجلّد به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به مدیریت-مسؤولی میوند رهیاب، سردبیری نرگس دانشیار و همکاری یمای شرف، ماریای رهین، فریدهٔ رستم‌خیل، احمد زبیر جویا، عبدالقیّوم بسّام و محمّد علی ستیغ به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شده و دربرگیرندهٔ دیدگاههای جوانان، موضوعهای روانشناسی کودکان و جوانان، گفت‌وگوها در بارهٔ موضوعهای اجتماعی و حقوقی، گزارشهای ورزشی، اعلامیه‌ها و پیمانهای جهانی و رویهٔ ویژهٔ ادبی‌یی به نام «مجمر نور» بوده است.

در این ماهنامه، سروده‌هایی از عبدالوهّاب مجیر، شهباز ایرج، ژکفرحسینی، خدیجهٔ نورزادهٔ حیدری، محبّ بارش، محمّد افسر رهبین و عبدالغفور همدل و نبشته‌هایی از سیّد خسرو آریانپور، یحیای مسعودی، فروزان ترابی و دیگران به چاپ رسیده اند.

پرچم آزادی

پرچم آزادی، ماهنامهٔ حوزهٔ انتشارات شمال افغانستان،[۱] از اسفند ۱۳۸۱/ مارس ۲۰۰۳ به مدیریت‌مسؤولی عبدالغفار ریعان شمالی در ۸ رویه به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشود و دربرگیرندهٔ موضوعهای سیاسی، تاریخی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی و رویه‌های ویژه‌یی چون «هنر، ادبیات و فرهنگ»، «یک دامن مرچ از تلخستان تفکّر» در گسترهٔ طنز سیاسی و اجتماعی و شوخی با رسانه‌ها، «وجیزه‌ها و نکته‌ها» و دیگر میباشد.

عبدالغفار ریعان شمالی فرزند نورمحمّد در سال ۱۳۴۶/ ۱۹۶۷ در شهر میمنه، مرکز استان فاریاب، زاده شد، دوره های دبستان و دبیرستان را در زادگاهش و آموزشهای عالی را در سال ۱۳۶۷/ ۱۹۸۸ در دانشگاه کابل تا درجهٔ لیسانس به پایان برد، در سال ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ همکار مجلّهٔ «جنبش» بود، در سال ۱۳۷۹/ ۲۰۰۹ حوزهٔ انتشارات شمال افغانستان را در شهر پیشاور بنیان گذاشت و از آن زمان تا اکنون رئیس آن بنگاه نشراتی و از سال ۱۳۸۱/ ۲۰۰۲ بدین سو مدیر مسؤول ماهنامهٔ «پرچم آزادی» است. «کلیات ساربان» (پیشاور، ۱۳۸۰/ ۲۰۰۱) که مجموعه‌یی از سروده‌های خوانده‌شده توسط ساربان، آوازخوان شناخته‌شدهٔ کشور، است به کوشش او به چاپ رسیده است.[۲]

رشاد

رشاد، هفته‌نامهٔ بنگاه فرهنگی رشاد، از سال ۱۳۸۱/ ۲۰۰۲ به مدیریت‌مسؤولی سیّد هادی بلخی و سردبیری سیّد صادق موسوی‌نژاد در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشود و دربرگیرندهٔ گزارشهای خبری، موضوعهای سیاسی، دینی، فرهنگی، اجتماعی و انتقادیست.[۳]

---

[۱] ـ جان وست، *کتاب رهنما در رسانه‌های افغانی*، چاپ یکم (کابل: انتر نیوز، ۲۰۰۴ م.)، ص ۵۶؛ گروهی از نویسنده-گان ، *پلان (برنامهٔ) انکشافی پنجسالهٔ ولایت (استان) بلخ* (بلخ: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۳۳.

[۲] ـ عبدالغفار ریعان شمالی، *کلیات ساربان* (مجموعهٔ کامل آهنگها و مصاحبه‌های ساربان و نوشته‌های دربارهٔ او با آلبوم ویژه) ([پیشاور]: حوزهٔ انتشارات شمال افغانستان)، ۱۳۸۰، پشت جلد کتاب؛ «زنده‌گینامهٔ کوتاه مدیر مسؤول» در *نشریهٔ پرچم آزادی*، ۱ (فروردین ۱۳۸۱)، ص ۲.

[۳] ـ گروهی از نویسنده‌گان، *پلان (برنامهٔ) انکشافی پنجسالهٔ ولایت (استان) بلخ* (بلخ: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۳۳.

سیّد محمّد غفار هادی بلخی فرزند میر محمّد حسین در سال ۱۳۳۳/ ۱۹۵۴ در دهکدهٔ شاه‌انجیر پایین شهرستان چهارکنت استان بلخ زاده شد، آموزشهای نخستین را در مدرسه‌های سنّتی و دبستان چهارکنت فراگرفت، از سال ۱۳۵۲/ ۱۹۷۳ به سیاست روی آورد، در ۱۵ اسفند ۱۳۵۷/ ۶ مارس ۱۹۷۹ به سنگرهای جهاد در برابر حاکمیت حزب دموکراتیک خلق در چهارکنت رفت و از سال ۱۳۵۹/ ۱۹۸۰ فرمانده گروه فداییان اسلام در جبههٔ البرز شد، پس از بیرون رفتن نیروهای شوروی از کشور از پیریزی حزب وحدت اسلامی تا یک و نیم سال عضو شورای مرکزی آن حزب در بامیان بود، در پایان سال ۱۳۵۹/ آغاز ۱۹۸۱ در ساختار گروهی همراه با عبدالعلی مزاری رهبرآن حزب به جمهوری اسلامی ایران و پاکستان سفر کرد و از همان زمان تا بهار سال ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ در درهٔ گز باستانی در سنگر جهاد و در زمان حاکمیت دولت اسلامی معاون شورای تصمیمگیری حزب وحدت در استانهای شمالی کشور بود، از سال ۱۳۷۷/ ۱۹۹۸ مسؤول حوزهٔ شمال حزب وحدت اسلامی و از سال ۱۳۸۱/ ۲۰۰۲ رئیس بنگاه فرهنگی رشاد و مدیر مسؤول هفته‌نامهٔ «رشاد» است.

کَلَکِ راستگوی

ماهنامهٔ کَلَکِ راستگوی،[1] از فروردین ۱۳۸۲/ مارس ۲۰۰۳ تا ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴ به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی محمّد شفیق پیام در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و بازتابگر نابه‌سامانیها و نابه‌هنجاریهای گستره‌های گوناگون و انتقادهای سیاسی و اجتماعی با زبانی طنزی بود.

صبح بلخ

هفته‌نامهٔ صبح بلخ، از فروردین ۱۳۸۲/ مارس ۲۰۰۳ تا سال ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴ به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی محمّد فهیم صادق و سردبیری دکتر خلیل‌الله حکمتی در ۸ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای علمی، فرهنگی،

[1] ـ جان وست، *کتاب رهنما در رسانه‌های افغانی*، چاپ یکم (کابل: انتر نیوز، ۲۰۰۴ م.)، ص ۵۶

اجتماعی، اقتصادی، حقوقی و سرگرم‌کننده و همچنان رویه‌های ویژه‌یی به نامهای «جوانان و جامعه»، «سنبلستان تخیّل»، «تصویر هفته» و دیگر بود. هزینهٔ این نشریه از سوی صندوق وجهی برای مطبوعات افغانستان پرداخته میشد.[۱]

در این نشریه، نبشته‌هایی از دکتر نادرهٔ حیات برهانی، رؤیای حیدری، محمّد فهیم کریمی، عبدالمتین دانشجو، علی صباح و احمد سهراب بلخی و سروده‌هایی از دکتر عبدالسّمیع حامد، محمّد صادق عصیان، اکرام کمال، اسدالله عفیف باختری، لطیفهٔ نزهت حسینی، فایزهٔ مقدس، پرویزکاوه و لیلمای لهیب هروی به چاپ رسیده اند.

محمّد فهیم صادق فرزند عبدالحمید در سال ۱۳۴۷/ ۱۹۶۸ در روستای سمرقندیان بلخ به جهان آمد، دورهٔ دانش‌آموزی را در شهرهای مزار شریف و کابل و آموزشهای عالی را در دانشکدهٔ پزشکی کابل تا سال چهارم پی گرفت و سپس به کارهای فرهنگی و اجتماعی روی آورد، مدیر مسؤول هفته‌نامهٔ «صبح بلخ» و همکار رادیوهای رابعهٔ بلخی و نوبهار بلخ بود و از سال ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴ رئیس انجمن فرهنگی و اجتماعی مشارکت ملّی در کابل است.

صدای مردم (ایل سسی)

دوهفته‌نامهٔ ایل سسی یا صدای مردم، از آغاز سال ۱۳۸۲/ مارس ـ آوریل ۲۰۰۳ به صاحب-امتیازی و مدیریت‌مسؤولی عمرقل الله‌یاری[۲]در ۸ رویه به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر به زبان فارسی دری و ترکمنی در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای سیاسی، فرهنگی، تاریخی، اجتماعی، حقوقی، خبرها، گزارشها، گفت‌وگوها، سرود و داستان بود.[۳]

عمرقل الله‌یاری فرزند الله یار فرزند سلطان مراد در سال ۱۳۳۱/ ۱۹۵۲ در شهرستان شورتپهٔ استان بلخ به جهان آمد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبستان شورتپه و دبیرستان امیر شیرعلی خان در شهر مزار شریف و دبیرستان شهید بلخی در شهرستان دهدادی استان بلخ و آموزشهای عالی را در سال ۱۳۵۳/ ۱۹۷۴ در دانشسرای آموزگاری رودکی بلخ پی گرفت، سپس به ترتیب، آموزگار در

---

[۱] ـ همان.، صص ۴۶ و ۵۶.

[۲] ـ همان، ص ۵۶.

[۳] ـ گروهی از نویسنده‌گان، *پلان (برنامهٔ) انکشافی پنجسالهٔ ولایت (استان) بلخ* (بلخ: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۳۳.

بلخ و جوزجان، عضو ادارهٔ تألیف و ترجمهٔ وزارت آموزش و پرورش کشور، مدیر مسؤول نشریهٔ «صدای مردم» و رئیس ادارهٔ کار و امور اجتماعی استان بلخ بوده است.

پیام توحید

پیام توحید، نشریهٔ حزب وحدت اسلامی در شمال افغانستان، در دور دوم نشراتی خود از اردیبهشت تا مرداد ۱۳۸۲/ مه تا اوت ۲۰۰۳ در ۴ شمارهٔ ۱۲ رویه‌یی به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به مدیریت‌مسؤولی محمّد علم جویا، سردبیری مقداد قادری و همکاری ابوذر حسینی، به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شده و دربرگیرندهٔ موضوعهای سیاسی، خبری، گزارشی، تاریخی، فرهنگی بوده است.

صدای معارف

صدای معارف، ماهنامهٔ شورای انسجام ادارهٔ آموزش و پرورش استان بلخ، از ۳ خرداد ۱۳۸۲/ ۲۴ مه ۲۰۰۳ در ۸ تا ۱۲ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به مدیریت‌مسؤولی محمّد اکرم اخگر ودستیاری زرغونه و از شمارهٔ ۲۲ به مدیریت‌مسؤولی محمّد آصف خلیل به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشود و دربرگیرندهٔ نبشته‌های ادبی، آموزشی، پرورشی و آگاهی‌دهنده است.[۱]

محمّد اکرم اخگر فرزند محمّد امین در سال ۱۳۲۸/ ۱۹۴۹ در شهرستان دولت آباد استان بلخ به جهان آمد، در سال ۱۳۵۳/ ۱۹۷۴ از دانشکدهٔ ساینس دانشگاه کابل در رشتهٔ شیمی و ریاضی دانشنامهٔ لیسانس گرفت، از سال ۱۳۵۳/ ۱۹۷۴ تا ۱۳۶۳/ ۱۹۸۴ آموزگار در دبیرستانهای ابو نصر فارابی، باختر، نوبهار و دقیقی بلخی در استان بلخ بود و پس از آن دیدبان بخش ساینس ادارهٔ آموزش و پرورش استان بلخ و همزمان از سال ۱۳۸۲/ ۲۰۰۳ مدیرمسؤول ماهنامهٔ «صدای معارف» است. «تجارب عملی شیمی در دبستانها» اثر چاپ‌شدهٔ اوست.

محمّد آصف خلیل فرزند عبدالخلیل، شاعر، در خرداد ۱۳۲۴/ ژوئن ۱۹۴۵ در یکی از دهکده‌های شهرستان دولت‌آباد استان بلخ زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبستان نادرشاهی و دبیرستان باختر در مرکز استان بلخ و آموزشهای عالی را در دانشکدهٔ دانشهای طبیعی دانشگاه کابل

---

[۱] ـ همان، ص ۱۳۳.

در رشتهٔ زیستشناسی تا درجهٔ لیسانس به پایان برد، دو سال در دبیرستان باختر به آموزگاری پرداخت و سپس مدیر بخش دانشهای تجربی ادارهٔ آموزش و پرورش استان بلخ شد. سه سال زندانی سیاسی بود و از سال ۱۳۶۴/ ۱۹۸۵ تا ۱۳۸۶/ ۲۰۰۷ از کار رسمی گوشه گرفت و پس از آن تا اکنون دوباره به کار پیشین ادامه میدهد و همزمان از دی ۱۳۸۷/ ژانویهٔ ۲۰۰۹ مدیر مسؤول ماهنامهٔ «صدای معارف» است.

پیک شفا

پیک شفا، نشریهٔ ادارهٔ بهداشت و درمان(صحت عامهٔ) استان بلخ، از خرداد ۱۳۸۲/ ژوئن ۲۰۰۳ تا نوروز ۱۳۸۸/ ۲۱ مارس ۲۰۰۹ به ابتکار دکتر میرویس ربیع، مدیریت‌مسؤولی دکتر نادرهٔ حیات برهانی و سپس دکتر محمّد اشرف روان و سردبیری ژکفر حسینی در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری دست کم در هر ماه یک بار در بلخ منتشر میشد و دربردارندهٔ موضوعهای پزشکی، بهداشتی و خبرها و گزارشهای وابسته به جهان پزشکی بود. بسیاری از پزشکان بلخ چون محمّد نادر عالمی، عبدالشّکور رحیمی، عبدالرّؤوف فروغ، حفیظ‌الله محبّی، امان‌الله مرادی و ناصرهٔ عمر یوسفی از همکاران این نشریه بودند.[۱]

دکتر نادرهٔ حیات برهانی دختر غلام محمّد در سال ۱۳۴۶/ ۱۹۶۷ در شهرستان دهدادی استان بلخ به جهان آمد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبستان دخترانهٔ شهر بغلان و دبیرستان عابدهٔ بلخی بلخ و آموزشهای عالی را در سال ۱۳۶۹/ ۱۹۹۰ در دانشسرای پزشکی کابل تا درجهٔ لیسانس به پایان برد، تا سال ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴ در ادارهٔ بهداشت و درمان استان بلخ پزشک و همزمان گردانندهٔ برنامهٔ «تندرستی» در رادیوی رابعهٔ بلخی و نیز نمایندهٔ بانوان بلخ در دو جرگهٔ بزرگ ملّی کشور و مدیر مسؤول نشریهٔ «پیک شفا» بود و پس از آن تا اکنون معین وزارت بهداشت و درمان کشور است.

دکتر محمّد اشرف روان فرزند فیض محمّد در سال ۱۳۴۲/ ۱۹۶۳ در بلخ زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را درسال ۱۳۶۱/ ۱۹۸۲ در دبیرستان باختر و دورهٔ دانشجویی را در سال ۱۳۷۴/ ۱۹۹۵ در دانشکدهٔ پزشکی دانشگاه بلخ تا درجهٔ لیسانس به پایان برد و از آن زمان تا اکنون در بیمارستان شهر مزار شریف پزشک است.

---

[۱] ـ همان، ص ۱۳۳؛ «رویدادهای فرهنگی» *در نشریهٔ جنبش*، ۴ (۷ تیر ۱۳۸۲)، ص ۴.

هدف

هدف، نشریهٔ بخش فرهنگ و آموزش شورای مرکزی جوانان جنبش ملی ـ اسلامی، از ۲۶ خرداد ۱۳۸۲/ ۱۶ ژوئن ۲۰۰۳ تا مهر ۱۳۸۴/ اکتبر ۲۰۰۵ به مدیریت‌مسؤولی غلام سخی کارگر نوری و سپس احمد جاوید عزیزی در ۸ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری دست کم در هر ماه دوبار در بلخ منتشر میشد و دربردارندهٔ گزارشهای خبری شورای جوانان جنبش، گفت‌وگوها با جوانان نخبه، موضوعهای ادبی، آموزشی و سرگرم‌کننده و رویهٔ ویژهٔ سروده‌ها به نام «حدیث آب و آیینه» بود. عبدالصّبور نریمان، نقیب‌الله فایق، هارون امین، معرفت برکت، تیمورشاه غفور و ویس‌الدّین سامل عضوهای گروه دبیران این نشریه بودند.[۱]

غلام سخی کارگر نوری فرزند نورالدّین کارگر در سال ۱۳۵۸/ ۱۹۷۹ در شهر شبرغان، مرکز استان جوزجان، پا به جهان گذاشت، دورهٔ دانش‌آموزی را در زادگاه خود و دورهٔ دانشجویی را در سال ۱۳۸۲/ ۲۰۰۳ در دانشکدهٔ پزشکی دانشگاه بلخ تا درجهٔ لیسانس به پایان برد، سپس به کار رسانه‌یی روی آورد و به ترتیب، مدیرمسؤول نشریهٔ «هدف» و خبرنگار رادیوی بی بی سی بوده است.

احمد جاوید عزیزی فرزند عبدالرحیم در سال ۱۳۶۱/ ۱۹۸۲ در بلخ به جهان آمد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبیرستان باختر و آموزشهای عالی را در دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ در رشتهٔ گزارشگری تا درجهٔ لیسانس پی گرفت و سپس به ترتیب، مدیر مسؤول نشریهٔ «هدف» و گزارشگر تلویزیون آیینه بوده است.

قافله

قافله، نشریهٔ بنگاه فرهنگی یاشلر، از ۱۳ تیر ۱۳۸۲/ ۴ ژوئیهٔ ۲۰۰۳ تا ۱۳۸۴/ ۲۰۰۵ به مدیریت-مسؤولی عابدهٔ سروش، معاونیت مژگان الیاسی و سردبیری رستم رویین در ۶ تا ۸ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری دست کم در هر ماه یک بار در بلخ منتشر میشد و

[۱] ـ گروهی از نویسنده‌گان، پیشین،ص ۱۳۳؛ «رویدادهای فرهنگی» *در نشریهٔ جنبش*، ۴ (۷ تیر ۱۳۸۲)، ص ۴.

دربرگیرندهٔ خبرها، موضوعهای آموزشی، سیاسی و فرهنگی، نامه‌ها، طنز، داستان کوتاه و رویهٔ ویژه‌یی برای سروده‌ها به نام «بانگ جرس» بود.[۱]

عابدهٔ سروش دختر نورالله، شاعر و نویسنده، در سال ۱۳۶۱/ ۱۹۸۲ در شهر میمنه، مرکز استان فاریاب، زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبستانی در تهران و دبیرستان ستارهٔ شهر میمنه و آموزشهای عالی تا درجهٔ لیسانس در دانشکدهٔ حقوق و دانشهای سیاسی دانشگاه بلخ پی گرفت، از سال ۱۳۷۸/ ۱۹۹۹ به نگارش و سرایش روی آورد و کار روزنامه‌نگاری را از سال ۱۳۸۲/ ۲۰۰۳ آغاز کرد.

پیام اطفال

مجلّهٔ پیام اطفال از سوی دفتر صدای اطفال به همکاری برنامهٔ توسعه‌یی کودکان و جوانان به مدیریت‌مسؤولی محمّد اجمل عاطفی از تیر تا مهر ۱۳۸۲/ ژوئیه تا اکتبر ۲۰۰۳ در ۱۲ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر با شماره‌گان ۲۰۰۰ نسخه به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و در بردارندهٔ موضوعهای وابسته به جهان کودک بود.

اندیشهٔ نو (اندیشهٔ نوین)

دوهفته‌نامهٔ اندیشهٔ نو،[۲] از تیر ۱۳۸۲/ ژوئیهٔ ۲۰۰۳ تا مهر ۱۳۸۳/ اکتبر ۲۰۰۴ به صاحب‌امتیازی احمد میثم نجفی‌زاده و سپس قاسم انوری و مدیریت‌مسؤولی فرید احمد حکیمی در ۸ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منشتر میشد و دربرگیرندهٔ نبشته‌های سیاسی و اجتماعی و خبرهای کشور و سروده‌ها بود.

صدای زن

صدای زن، ماهنامهٔ شورای خواهران جمعیت اسلامی در استان بلخ، در دور نو نشراتی خود در سال ۱۳۸۲/ ۲۰۰۳ به مدیریت‌مسؤولی شریفهٔ همای محمّدی در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای ویژهٔ بانوان بود.

---

[۱] ـ گروهی از نویسنده‌گان، *پلان (برنامهٔ) انکشافی پنجسالهٔ ولایت (استان) بلخ* (بلخ: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۳۳.

[۲] ـ جان وست، *کتاب رهنما در رسانه‌های افغانی*، چاپ یکم (کابل: انتر نیوز، ۲۰۰۴ م.)، ص ۵۷.

این نشریه در دور یکم نشراتی خود در دهۀ هفتادم خورشیدی/ نودم ترسایی در آغاز به نام «پیام زن مسلمان» در بلخ و سپس به نام «گوهر» در کابل به نشر میرسید.[۱]

کودک افغان

کودک افغان، ماهنامۀ ادارۀ کودکستانهای استان بلخ، از سال ۱۳۸۲/ ۲۰۰۳ تا ۱۳۸۵/ ۲۰۰۶ در دو دور نشراتی به مدیریت‌مسؤولی نادیۀ احمدی و سردبیری شکیلای امینی در ۸ تا ۱۲ رویه به اندازۀ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربردارندۀ گفت‌وگوها، گزارشها، سروده‌های کودکان، فکاهه‌ها و رویه‌های ویژه‌یی به نامهای «تندرستی»، «شبنمستان هنر»، «از گلزار لطایف» و «گلهای بهشتی» بود. در این نشریه، فوزیۀ حمیدی، بنیانگذار؛ عالیۀ فضلی، گزارشگر؛ و شهاب الدّین ثاقب، همکار؛ شناسانده شده اند.[۲]

نادیۀ احمدی دختر میرزا گل محمّد در بلخ زاده شد، دورۀ دانش‌آموزی را در سال ۱۳۶۶/ ۱۹۸۷ در دبیرستان فاطمۀ بلخی به فرجام رسانید، تا سال ۱۳۷۷/ ۱۹۹۸ در ادارۀ حوزۀ برق بلخ و در دورۀ امارت اسلامی در ادارۀ مجتمعهای خدماتی وابسته به دفتر اسکان بشر سازمان ملل در بلخ، کار کرد و از ۱۳ فروردین ۱۳۸۱/ ۲ آوریل ۲۰۰۲ تا اکنون کارمند ادارۀ کودکستانهای استان بلخ است.

تدبیر

تدبیر،[۳] ماهنامۀ اتحادیۀ ملّی دانشگاهیان، از مهر تا بهمن ۱۳۸۲/ اکتبر تا فوریۀ ۲۰۰۴ به مدیریت‌مسؤولی حسین علی و سردبیری عزیزالله موحدی در ۸ رویه به اندازۀ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربردارندۀ نبشته‌های سیاسی، فرهنگی و اجتماعی و شعر و داستان بود.

---

[۱] ـ دکتر ذبیح‌الله فطرت، «بر چکاد مطبوعات» در *مجلّۀ امّ‌البلاد*، ۳ (۱ فروردین ۱۳۸۲) ص ۹۳.

[۲] ـ گروهی از نویسنده‌گان، *پلان (برنامۀ) انکشافی پنجسالۀ ولایت (استان) بلخ* (بلخ: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۳۳.

[۳] ـ جان وست، *کتاب رهنما در رسانه‌های افغانی*، چاپ یکم (کابل: انتر نیوز، ۲۰۰۴ م.)، ص ۵۶

طنین

نشریهٔ طنین از ۱۷ مهر ۱۳۸۲/ ۱۹ اکتبر ۲۰۰۳ تا آذر ۱۳۸۳/ دسامبر۲۰۰۴ به مدیریت‌مسؤولی محمّد امین امینی و سردبیری محمّد بشیر قلندر در ۱۰ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربردارندهٔ خبرها، گزارشها، نبشته‌های ادبی و اجتماعی و رویهٔ ویژه‌یی برای شعر به نام «دهکدهٔ دل» بود.

محمّد امین امینی فرزند محمّد هاشم در سال ۱۳۶۱/ ۱۹۸۲ در کابل زاده شد، دورهٔ دانش-آموزی را در سال ۱۳۷۸/ ۱۹۹۹ در دبیرستان باختر وآموزشهای عالی را در سال ۱۳۸۲/ ۲۰۰۳ در دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ در رشتهٔ گزارشگری به درجهٔ لیسانس به پایان برد و از دورهٔ دانشجویی خبرنگار هفته‌نامهٔ «کلید» و هفته‌نامهٔ «کابل» و عضو گروه دبیران نشریهٔ «ژورنالیست بلخ» و ماهنامهٔ «تدبیر» و مدیر مسؤول هفته‌نامهٔ «طنین» بوده است.

برادری

برادری، ماهنامهٔ بنیاد فرهنگی نور، از آذر ۱۳۸۲/ دسامبر۲۰۰۳ بدین سو به مدیریت‌مسؤولی غلام علی رضایی در ۸ تا ۲۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر با شماره گان ۵۰۰ نسخه به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشود و دربردارندهٔ موضوعهای سیاسی، باوری، فرهنگی، ادبی و اجتماعی و رویهٔ ویژه‌یی به نام «شعر و ادب» است.

در شمارهٔ شصتم مؤرخ ۳۰ مهر ۱۳۸۸/ اکتبر ۲۰۰۹ اعضای گروه نویسنده‌گان این نشریه، سمیّهٔ جعفری، فرشتهٔ محمّدی، زهرای حسینی، مهناز غلامی، رضایی سرپلی و سیّد علی خراسانی و از گزارشگران آن آمنهٔ همّتی و سیّد رضای ذکی شناسانده شده اند.[۱]

غلام علی رضایی فرزند محمّد رضا در سال ۱۳۳۲/ ۱۹۵۳ در دهکدهٔ شاه‌چنار استان سرپل در یک خانوادهٔ مذهبی زاده شد، پس از به پایان بردن دورهٔ دبستان ، به فراگیری دانشهای اسلامی در مدرسهٔ استاد شیخ احمد علی راجی و مدرسهٔ چهارباغ در زادگاه خود و نیز از سال ۱۳۵۱/ ۱۹۷۲ در شهرهای مشهد و قم و در سالهای ۱۳۵۵/ ۱۹۷۶ و ۱۳۵۶/ ۱۹۷۷ در لبنان و سوریه

---

[۱] ـ جان وست، *کتاب رهنما در رسانه‌های افغانی*، چاپ یکم (کابل: انتر نیوز، ۲۰۰۴ م.)، ص ۵۷؛ گروهی از نویسنده-گان، *پلان (برنامهٔ) انکشافی پنجسالهٔ ولایت (استان) بلخ* (بلخ: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۳۳.

پرداخت و از سال ۱۳۵۴/ ۱۹۷۵ به سیاست روی آورد و در پیریزی حزبهای سیاسی‌یی چون جنبش اسلامی مستضعفان، فداییان امّت مسلمان، جبههٔ متّحد انقلاب اسلامی، حزب وحدت اسلامی و حزب اعتدال افغانستان نقش برجسته‌یی داشت.

وی بنیانگذار و مدیرمسؤول نشریهٔ «برادری» و رئیس بنیاد فرهنگی و مسؤول کمیتهٔ فراخوان و سازماندهی حزب اعتدال میباشد.

دیالوگ

دیالوگ، نشریهٔ گروهی به نام دیالوگ، در پاییز ۱۳۸۲/ ۲۰۰۳ به گونهٔ مجلّه با پشتی رنگین در یک شمارهٔ ۸۲ رویه‌یی به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر با شماره‌گان ۲۵۰۰ نسخه به نشانی دفتر انجمن نویسنده‌گان بلخ به زبان فارسی دری منتشر شد و دربردارندهٔ موضوعهای سیاسی، اجتماعی، حقوقی و فرهنگی بود.

اعضای گروه نویسنده‌گان این مجلّه، دکتر محمّد نظیف شهرانی، دکتر عنایت‌الله شهرانی، فیّاض مهرآیین، نگارندهٔ این کتاب، فیض‌الله ذکی، دکتر فاروق فردا، دکتر یاسا، دکتر عبیدالله عبید، دکتر محمّدالله بتاش، دکتر شفیقهٔ یارقین، دکتر محمّد اعظم دادفر، لطیف پدرام، محمّد همایون خیری، تقدیر ساپی، محمّد علم جویا، محمّد اسماعیل منشی، محمّد عمر فرزاد، محمّد صالح راسخ و سیّد محمّد عالم لبیب بودند.

عضوهای بنیادگذار گروه دیالوگ، فیّاض مهرآیین، محمّد همایون خیری، فیض‌الله ذکی و نگارندهٔ این کتاب بودند. این گروه، در استانهای شمالی و پایتخت کشور فعالیت داشت و مردم را در بارهٔ پیشنویس قانون اساسی نو و ارزشها و برتریهای نظام جمهوری پارلمانی در برابر جمهوری ریاستی آگاهی میبخشید و نیز با راه‌اندازی همایشها و گفتمانها با شخصیتها و حزبها و سازمانهای سیاسی، آنها را به همسویی با این دیدگاه فرا میخواند.

پرخه

پرخه، ماهنامهٔ انجمن پشتوی بلخ باستانی، از سال ۱۳۸۲/ ۲۰۰۳ تا مرداد ۱۳۸۳/ اوت۲۰۰۴ به مدیریت‌مسؤولی غلام فاروق خپلواک و سردبیری ذبیح‌الله احساس در ۸ شمارهٔ ۸ رویه‌یی به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به یاری مالی مرکز رسانه‌های همه‌گانی به زبان پشتو در بلخ منتشر شده و

دربردارندۀ موضوعهای اجتماعی، فرهنگی و ادبی از گونه‌های شعر، داستان و پژوهشهای ادبی و گزارشهای فرهنگی بوده است.

اعضای گروه و دبیران این نشریه، نقیب‌الله حیران، احمد خالد عمری، احمدشاه مبارز و محمّد یعقوب مصلح و از همکاران قلمی آن امین سالارزی، روح‌الله رحمانی، نصیرشاه محبوب‌زی، حنّان حبیب‌زی، فریدۀ غزل، حیات‌الله ور، مجبیب الرّحمان لحاظ و دیگران بودند.

این نشریه، از سال ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴ بدین سو به صاحب‌امتیازی عبدالسّتار اسحاق‌زی رئیس جرگۀ سنّتی اصلاحی مردم شمال و مدیریت‌مسؤولی ذبیح‌الله احساس به گونۀ مجلّه با پشتی رنگین در ۵۰ رویه به اندازۀ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر در هر دو ماه یک بار در بلخ چاپ و در استانهای بلخ، کابل، بغلان، کندز، کندهار و ننگرهار پخش میشود.[۱]

غلام فاروق خپلواک فرزند شیرافگن در ۸ دی ۱۳۳۷/ ۲۹ دسامبر ۱۹۵۸ در یکی از دهکده‌های شهرستان چهاربولک استان بلخ زاده شد، دورۀ دانش‌آموزی را در دبیرستان وطواط بلخی، دانشهای فنّی را در سال ۱۳۵۸/ ۱۹۷۹ در تکنیکم نفت و گاز بلخ و آموزشهای عالی را در سال ۱۹۹۰/۱۳۶۹ در دانشسرای پولی‌تکنیک کابل تا درجۀ لیسانس به فرجام رساند و به سمّتهای استاد در نهاد آموزشی تکنیک و دانشکدۀ مهندسی دانشگاه بلخ و معاون در بخشهای اداری و علمی آن دانشگاه کار کرده است.

ذبیح‌الله احساسفرزند دکتر شیر محمد کاکر که نام خانواده‌گی‌اش بهرام است در سال ۱۳۶۰/ ۱۹۸۱ در روستای کیله‌گی استان بغلان زاده شد، در همان سال خانواده‌اش به پیشاور کوچید و دورۀ دانش‌آموزی را در مدرسه‌های اردوگاههای پناهنده‌گان به پایان برد و با همکاری شماری از فرهنگیان انجمن ادبی میوند را بنیان گذاشت. در سال ۱۳۸۱/ ۲۰۰۲ به میهن برگشت و در ۱۳۸۶/ ۲۰۰۷ از دانشکدۀ مهندسی دانشگاه بلخ دانشنامۀ لیسانس گرفت.

وی گردانندۀ فصلنامۀ سیاسی و اجتماعی «پسرلی»(بهار) در شمال کشور، از بنیانگذاران جریان ادبی چونغر در بغلان، مدیر مسؤول نشریۀ ادبی و اجتماعی «پرخه» در بلخ و از گرداننده‌گان جریان

---

[۱] ـ فیاض مهرآیین و صالح محمّد خلیق، *بلخ بامی در سال ۱۳۸۷*، چاپ یکم (کابل: مقام ولایت بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۸۳.

[۲] ـ John West, Afghan Media Directory, 1 st Edition, (Kabul: INTERNEWS, 2004), p ۹۷.

ادبی مومند بابا و همزمان گزارشگر خبرگزاری پژواک برای استانهای شمالی کشور در آن استان است.

وی شاعر، داستاننویس و برگرداننده و پژوهشگر و برندۀ نشان زرّین «فرهنگی شایسته» به نام خوشحال خان ختک بزرگ از سوی جرگۀ انجمنهای فرهنگی افغان در سال ۱۳۸۷/ ۲۰۰۸ است. مجموعۀ شعر «هغه» (او) (کابل، ۱۳۸۸/ ۲۰۰۹)، مجموعۀ داستان کوتاه «یوه نجلی» (یک دختر)، داستان «زما د غرونو پنا یاره!» (یار کوه‌پناه من!)، برگردان پارچه‌های منثور «دوه شارونه» (دو شهر) و برگردان کتابی در حمزه‌شناسی نوشتۀ خاطر غزنوی(کابل، ۱۳۸۸/ ۲۰۰۹)، از اثرهای چاپ‌شده-اش میباشند.

پیام صلح

پیام صلح،[1]نشریۀ مجمع صلح افغانستان، از ۷ بهمن ۱۳۸۲/ ۲۷ ژانویه ۲۰۰۴ تا مهر ۱۳۸۴/ اکتبر ۲۰۰۵ به مدیریت‌مسؤولی سیّد علی رهرو در ۸ رویه به اندازۀ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربردارندۀ موضوعهای سیاسی، فرهنگی، هنری و ورزشی و شعر و طنز بود.

گروه نویسنده‌گان این نشریه رحمت‌الله رسا، داؤود فیضی، منیرۀ فضلی، بشیر امیرخیل، منیر نگاه، بیژن رهرو، محمّد زمان فیروز، میلاد رهرو، نجیب‌الله صفدری، رحیم گل ابراهیم‌خیل و مایل شناسانده شده اند.

سیّد علی رهرو در سال ۱۳۴۰/ ۱۹۶۱ در استان فاریاب زاده شد، دوره‌های دبستان و دبیرستان را در سال ۱۳۵۸/ ۱۹۷۹ در شهرمیمنه، مرکز استان فاریاب، و آموزشهای عالی را در دانشسرای پولی‌تکنیک کابل تا درجۀ کارشناسی ارشد به پایان برد و نیز در رشتۀ معادن از فرهنگستان کشور دانشنامۀ دکترا گرفت. وی در دفترهای گوناگون دولتی کارکرده و در سال ۱۳۸۱/ ۲۰۰۲ مجمع صلح افغانستان را بنیان نهاده است.

---

[1] ـ جان وست، *کتاب رهنما در رسانه‌های افغانی*، چاپ یکم (کابل: انتر نیوز، ۲۰۰۴ م.)، ص ۵۶؛ گروهی از نویسنده-گان، *پلان (برنامۀ) انکشافی پنجسالۀ ولایت (استان) بلخ* (بلخ: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۳۳.

فردوس

نشریهٔ فردوس به صاحب‌امتیازی رویین انوش، مدیریت‌مسؤولی سیوگیلی قاچمس و سردبیری همّت از اسفند ۱۳۸۲/ مارس ۲۰۰۴ تا مهر ۱۳۸۴/ اکتبر ۲۰۰۵ در آغاز در ۲۰ رویه به اندازهٔ ۱۰× ۱۵ سانتیمتر و سپس در ۸ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای تاریخی، دینی، ادبی، اجتماعی، پزشکی و خانواده‌گی و رویه‌ها و ستونهایی به نامهای «گلبرگها»، «فروغ اسلام»، «تدبیر منزل» و «دنیای جوانان» بود.

دکتر عبدالسّتار صمدی، لطیفهٔ صمدی، شیراحمد احمدی، محبوبهٔ فلورانس، سیّد نجیب‌الله احمدی، امان‌الله حکیمی، زهرای قاچمس، مؤنسهٔ قیّومی، رحمت‌الله رافد، احمد جاوید آواره، غیب‌الله همدرد، راحلهٔ بیگزاد و مریم عمر از نویسنده‌گان همکار این نشریه بودند.

کار و صنعت

کار و صنعت، ماهنامهٔ کارخانه‌های کود و برق بلخ، از فروردین ۱۳۸۳/ مارس ـ آوریل ۲۰۰۴ تا اسفند ۱۳۸۵/ فوریه ـ مارس ۲۰۰۷ به جای مجلهٔ «شهرک ما» به مدیریت‌مسؤولی عبدالصّبور خالد و سردبیری عبدالقدوس بهروز در ۴۰ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربردارندهٔ موضوعهای دانشی، فنّی، فرهنگی، اجتماعی و خبرها و گزارشها و رویه‌های ویژه‌یی به نامهای «در کشور ما چه میگذرد؟»، «آیینهٔ مطبوعات جهان»، «ورزش»، «پژوهشهای علمی»، «دریچهٔ دل»، «قطره‌هایی از دریای بیکران ادب»، «تازه‌هایی از جهان فناوری»، «رازهای خوراکها»، «دانستنیها»، «ما و تندرستی ما»، «روزنه‌یی به سوی زنده‌گی بهتر» و «شگفتیهای آفرینش» بود.

در این نشریه، نگاشته‌هایی از جمشید شکوری، فرید احمد عزیزی، جورهٔ ایرکین، الف بابک، فصیحی بهروز، دکتر شیر محمّد فایز و دیگران به نشر رسیده اند.

عبدالصّبور خالد در سال ۱۳۴۲/ ۱۹۶۳ در شهر میمنه، مرکز استان فاریاب، زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبستان ابومسلم خراسانی شهر اندخود و آموزشهای عالی را در دانشکدهٔ حقوق و دانشهای سیاسی دانشگاه کابل تا درجهٔ لیسانس پی گرفت. از سال ۱۳۶۳/ ۱۹۸۴ بدین سو به ترتیب، عضو دادستانی کُلّ کشور و کارمند ادارهٔ خواروبار و ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ استان جوزجان و کارخانه‌های کود و برق بلخ بوده است.

نما

نما، ماهنامهٔ برنامهٔ توسعه‌یی کودکان و جوانان نهاد مردمی افغانستان، از فروردین ۱۳۸۳/ مارس ـ آوریل ۲۰۰۴ تا اکنون به مدیریت‌مسؤولی دکتر نجیب‌الله پیکان، معاونیت محمّد یمای بهگام و سردبیری محمّد نسیم کارگر در ۸ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر و سپس به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشود و دربرگیرندهٔ موضوعهای فرهنگی، ادبی و اجتماعیست.

آمنهٔ بقایی، پروانهٔ ثبات و فخریهٔ سلیمی عضوهای گروه نویسنده‌گان این ماهنامه میباشند.[۱]

انگلیسی برای همه (English for all)

ماهنامهٔ انگلیسی برای همه (English for all) از اردیبهشت تا شهریور ۱۳۸۳/ آوریل تا سپتامبر ۲۰۰۴ در ۵ شمارهٔ ۸ رویه‌یی به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر در زمینهٔ راهنمایی و آموزش زبان انگلیسی به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی سید احمد میثم نجفی‌زاده به زبانهای فارسی دری و انگلیسی در بلخ منتشر شده است. حامد اصغری، حامد خاوری، لطف‌الله و عبدالحق عضوهای گروه نویسنده‌گان این ماهنامه بودند.

سیّد احمد میثم نجفی‌زادهفرزند سیّد محمّد یاسین نجفی‌زاده در سال ۱۳۶۴/ ۱۹۸۵ در کابل زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در کابل و بلخ و آموزشهای عالی را در دانشکدهٔ پزشکی دانشگاه بلخ به پایان برد و از دورهٔ دانشجویی به روزنامه‌نگاری پرداخته است.

پیام همبسته‌گی

ماهنامهٔ پیام همبسته‌گی در دور یکم نشراتی از اردیبهشت تا خرداد ۱۳۸۳/ آوریل تا ژوئن ۲۰۰۴ به صاحب‌امتیازی دکتر محمّد عمر رحمانی، مدیریت‌مسؤولی محمّد حلیم نسیم کریمی و سردبیری محمّد هاشم حیران و در دور دوم نشراتی از اردیبهشت تا تیر ۱۳۸۵/ آوریل تا ژوئیه

---

[۱] ـ فیاض مهرآیین و صالح محمّد خلیق، *بلخ بامی در سال ۱۳۸۷*، چاپ یکم (کابل: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۸۴؛ کاترین وداع، برگهای سبز مطبوعات، (بی جا: بنیاد کوثر، ۱۳۸۷) صص ۱۲۸ ـ ۱۲۹.

[۲] ـ John West, Afghan Media Directory, 1 st Edition, (Kabul: INTERNEWS, 2004), p 114.

۲۰۰۶ به مدیریت‌مسؤولی محمّد هاشم ظاهر به همکاری دانش‌آموزان آموزشگاه آریانا مجموعاً در ۶ شمارهٔ ۸ رویه‌یی به اندازهٔ ۲۱×۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شده است و دربرگیرندهٔ موضوعهای آموزشی، فرهنگی و اجتماعی برای کودکان، نوجوانان و جوانان بود.

احمد بیژن آرش، احمد یاسر بارکزایی، ذبیح‌الله دانشدوست، فریدون بشردوست و قیس افضلی عضوهای گروه نویسنده‌گان این ماهنامه بودند.[۱]

محمّد حلیم نسیم کریمی از دانش‌آموخته‌گان گروه گزارشگری دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ است، پس از فراغت از دانشگاه در سال ۱۳۸۴/ ۲۰۰۵ مدّتی با رادیوی رابعهٔ بلخی همکاری داشت و اکنون در کابل میزید.

محمّد هاشم ظاهر فرزند محمّد ظاهر خرمی در فروردین ۱۳۵۹/ آوریل ۱۹۸۰ در گذر حیات شهر مزار شریف، مرکز استان بلخ، زاده شد. دورهٔ دانش‌آموزی را در دبیرستان باختر و آموزشهای عالی را تا درجهٔ لیسانس در سال ۱۳۸۴/ ۲۰۰۵ در دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ در رشتهٔ گزارشگری به فرجام رسانید و سپس به روزنامه‌نگاری پرداخت.

رهنوردان

ماهنامهٔ رهنوردان از یکم خرداد تا یکم اسفند ۲۱/۱۳۸۳مه ۲۰۰۴ تا ۱۹ فوریهٔ ۲۰۰۵ به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی حاج عبدالکریم بلخی و سردبیری عبدالقدیر صالحی در ۸ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربردارندهٔ موضوعهای دانشی، فرهنگی، آموزشی و اخلاقی و رویهٔ ویژه‌یی برای شعر به نام «پرند خیال» بود.

مولوی احمد شعیب، سید زکریّای اقبالی و نجیبهٔ صالحی عضو گروه نویسنده‌گان این ماهنامه بودند.

حاج عبدالکریم بلخی فرزند حاج اولیابای در سال ۱۳۳۸/ ۱۹۵۹ در روستای ده‌دراز شهرستان بلخ استان بلخ زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبستانهای ابوالمؤید بلخی و تجربه‌یی و دبیرستان باختر وآموزشهای عالی را در سال ۱۹۸۹/۱۳۶۸ تا درجهٔ لیسانس در دانشکدهٔ حقوق و دانشهای سیاسی دانشگاه کابل به پایان برد.

---

[۱] ـ گروهی از نویسنده‌گان، *پلان (برنامهٔ) انکشافی پنجسالهٔ ولایت (استان) بلخ* (بلخ: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۳۴.

اثرهای چاپ شدهٔ او در بارهٔ موضوعهای دینی عبارت اند از «راه نجات» (پیشاور، ۱۳۷۵/ ۱۹۹۶)، «مرواریدهای دانستنی» (پیشاور، ۱۳۷۶/ ۱۹۹۷)، «آیینه» (پیشاور، ۱۳۷۷/ ۱۹۹۸)، «و انسان چرا خلق شد؟»(پیشاور، ۱۳۷۸/ ۱۹۹۹)، «آفتاب زیر ابر»(پیشاور، ۱۳۸۲/ ۲۰۰۳)، «زورقی در توفان»، (پیشاور، ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴)، «پرتو فروغ قرآن در علوم بشر» (پیشاور، ۱۳۸۶/ ۲۰۰۷)، «نیاز بشریت» (کابل، ۱۳۸۷/ ۲۰۰۸) و «جرقه‌های امید» (کابل، ۱۳۸۸/ ۲۰۰۹).

بازار هفته

هفته‌نامهٔ بازار هفته به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی محمّد حسن بیگزاده از خرداد ۱۳۸۳/ ژوئن ۲۰۰۴ تا خرداد ۱۳۸۷/ ژوئن ۲۰۰۸ در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربردارندهٔ آگهیهای دولتی و بازرگانی بود.

محمّد حسن بیگزاده فرزند عبدالصمد در سال ۱۳۵۰/ ۱۹۷۱ در گذر بابا قنبر شهر مزار شریف، مرکز استان بلخ، زاده شد. دورهٔ دانش‌آموزی را در دبیرستان قاضی حمیدالدّین بلخی و آموزشهای عالی را در تکنیکم نفت و گاز بلخ به پایان برد. در زمان طالبان به جمهوری قزاقستان کوچید و در سال ۲۰۰۲/۱۳۸۱ به میهن برگشت.

آهنگ

نشریهٔ آهنگ[۱] از ۲۴ خرداد تا یکم مهر ۱۳/۱۳۸۳ ژوئن تا ۲۲ سپتامبر ۲۰۰۴ به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی محمّد علی ستیغ و سردبیری محسن همدرد در ۴ شمارهٔ ۴ تا ۶ رویه‌یی به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر با شماره گان ۲۰۰۰ نسخه به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شده است و دربردارندهٔ موضوعهای سیاسی، اجتماعی و فرهنگی بود.

در این نشریه نبشته‌هایی از محسن همدرد، فریدهٔ رستم‌خیل، میرزا رفعت، محمّد داؤود خاکسار، اسدالله ضیا و دیگران به چاپ رسیده اند.

جرقه

[۱] ـ جان وست، *کتاب رهنما در رسانه‌های افغانی*، چاپ یکم (کابل: انتر نیوز، ۲۰۰۴ م.)، ص ۵۶

ماهنامهٔ جرقه از تیر تا اسفند ۱۳۸۳/ ژوئیهٔ ۲۰۰۴ تا مارس ۲۰۰۵ به صاحب‌امتیازی عزیزالله قانت، مدیریت‌مسؤولی محمّد صالح گردش و سردبیری عارف شریفی در ۸ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربردارندهٔ موضوعهای اجتماعی، فرهنگی و سیاسی و رویهٔ ادبی‌یی به نام «بیشهٔ خیال» بود.

چشم‌انداز

ماهنامهٔ چشم‌انداز به صاحب‌امتیازی دانشگاه بلخ، مدیریت‌مسؤولی محمّد صادق عصیان و سپس محمّد صالح راسخ «ایلدرم» و سردبیری بسم‌الله جاوید رسول از تیر ۱۳۸۳/ ژوئیهٔ ۲۰۰۴ تا اکنون در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشود و دربردارندهٔ گزارشها و خبرهایی از دانشگاه بلخ و موضوعهای ادبی و فرهنگیست.[۱]

محمّد صادق عصیان فرزند محمّد سعید شاعر، نویسنده و پژوهشگر، در ۱۴ دی ۱۳۵۲/ ۴ ژانویهٔ ۱۹۷۴ در مرکز شهرستان کشن‌ده استان بلخ زاده شد. دورهٔ دانش‌آموزی را در زادگاه خود و در دبیرستانهای امیر خسرو بلخی و باختر در شهر مزار شریف و دورهٔ کارشناسی را در ۱۳۷۵/ ۱۹۹۶ در دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ به پایان برد و از سال ۱۳۸۸/ ۲۰۰۹ دورهٔ کارشناسی ارشد را در دانشگاه دولتی تاجیکستان پی گرفت. از سال ۱۳۷۵/ ۱۹۹۶ استاد دانشگاه بلخ است.

دو مجموعهٔ شعرش به نامهای «فصلهای آفتابی» (کابل،۱۳۸۲/ ۲۰۰۳)، «روشنتر از همیشه» (کابل، ۱۳۸۷/ ۲۰۰۷) و دو اثر دیگرش به نامهای «نمونه های شعر امروز بلخ» (کابل، ۱۳۸۴/۲۰۰۵) و «سیما و سخن» (کابل، ۱۳۸۶/ ۲۰۰۷) به چاپ رسیده اند.[۲]

---

[۱] ـ فیاض مهرآیین و صالح محمّد خلیق، *بلخ بامی درسال ۱۳۸۷*، چاپ یکم (کابل: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۸۴؛ گروهی از نویسنده گان، *پلان (برنامهٔ) انکشافی پنجسالهٔ ولایت (استان) بلخ* (بلخ: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۳۳.

[۲] ـ حسن انوشه و حفیظ‌الله شریعتی سحر، *افغانستان در غربت*، چاپ یکم (تهران: انتشارات نسیم بخارا، ۱۳۸۲)، صص ۴۸۵ ـ ۴۹۰؛ دفتر شعر جوان، *شعر جوان جهان ـ افغانستان*، چاپ یکم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۱)، ص۱۶۳ ـ ۱۶۶؛ صالح محمّد خلیق، *تاریخ ادبیات بلخ از کهنترین روزگاران تا اوایل سدهٔ بیست و یکم* (کابل: انجمن نویسنده گان بلخ، ۱۳۸۷)، ص ۵۹۰؛ محمّد صادق عصیان، *سیما و سخن* (شاعران و نویسنده-گان بلخ، سمنگان و سرپل) (کابل: بنیاد فرهنگ و جامعهٔ مدنی، ۱۳۸۵، ص۱۲۵ ـ ۱۲۸؛ محمّد صادق عصیان، *فصلهای*

محمّد صالح راسخ «ایلدرم» فرزند ملا محمّد قلی در سال ۱۹۵۹/۱۳۳۸ در روستای باغ و بوستان شهرستان اندخود استان فاریاب زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در سال ۱۳۵۸/ ۱۹۷۹ در دبستان قرغان و دبیرستان ابومسلم خراسانی در زادگاه خود و آموزشهای عالی را در دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه کابل در سال ۱۳۶۵/ ۱۹۸۶ تا درجهٔ کارشناسی ارشد به پایان برد و در همان دانشگاه استاد شد. در سال ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ به بلخ کوچید و از آن هنگام تا اکنون استاد دانشگاه بلخ است.

اثرهای چاپ‌شدهٔ او عبارت اند از: «تاریخ و فرهنگ ترکمنها» (کابل، ۱۳۸۱/ ۲۰۰۲)، «مفهوم فلکور و بخشهای آن» (کابل، ۱۳۸۶/ ۲۰۰۷)، «فرهنگ راسخ» (کابل، ۱۳۸۸/ ۲۰۰۹) و «وقتی که صلح باشد» (بلخ، ۱۳۸۲/ ۲۰۰۳) (مجموعهٔ قصّه‌ها برای کودکان). وی همچنان کتاب «شجرهٔ تراکمه» (بلخ، ۱۳۷۵/ ۱۹۹۶) را تصحیح و منتشر و «دیوان بیرام خان» و داستان «زهره و طاهر» تصحیح و کتابهای «ناصر خسرو و قرن پنجم هجری»، «بررسی جنبه‌های زبانی و هنری شعر مکتب هندی»، «تاریخ ادبیات ترکی به زبان ازبکی» و «بررسیهایی دربارهٔ ادبیات شفاهی دری» را آمادهٔ چاپ کرده است.[1]

وصل

وصل، نشریهٔ دفتر نماینده‌گی بنیاد شهید مسعود در بلخ، زیر نظر گروه نویسنده‌گان در ۱۸ شهریور ۱۳۸۳/ ۸ سپتامبر ۲۰۰۴ در یک شمارهٔ ۸ رویه‌یی به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شد و دربرگیرندهٔ موضوعهای فرهنگی، آموزشی و اجتماعی و نبشته‌هایی از

آفتابی (مجموعهٔ شعر) (بلخ: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۲)، پشت جلد کتاب؛ محمّد صادق عصیان، *نمونه‌های شعر امروز بلخ* (بلخ: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۴)، صص ۶۱ ـ ۶۳؛ نظام قاسم و هارون راعون، *یک سرزمین محبت* (نمونه‌های شعر صد سال آخر افغانستان) (دوشنبه: انتشارات ادیب، ۲۰۰۵م.)، صص ۱۹۳ ـ ۱۹۴؛ «نمونه‌های شعر امروز بلخ از چاپ برآمد» در *نشریهٔ پدیدار*، ۵ ـ ۶ (خرداد و تیر ۱۳۸۴)، ص ۶.

[1] ـ حسن انوشه، *دانشنامهٔ ادب فارسی*، چاپ دوم (تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰)، ج ۳، ص ۴۲۳؛ صالح محمّد خلیق، *تاریخ ادبیات بلخ از کهنترین روزگاران تا اوایل سدهٔ بیست و یکم* (کابل: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۷)، ص ۵۳۱؛ محمّد صالح راسخ یلدرم، *تاریخ و فرهنگ ترکمنها* (پیشاور: انجمن فرهنگی مخدوم قلی فراغی، ۱۳۸۱)، پشت جلد کتاب؛ محمّد صالح راسخ، «ایران فردوسی را دریابیم» در *ماهنامهٔ راه*، ۵ ـ ۶ (تیر و مرداد ۱۳۷۴)، ص ۳.

ذبیح‌الله فطرت، شهاب‌الدّین ثاقب، خواجه معصوم حنیف، احمد زبیر ساعی، طاهرهٔ حقجو و سروده‌هایی از عبدالوهّاب مجیر، عنایت‌الله باور بامیک، محمّد بشیر فریاد و دیگران بود.

انتشار این نشریه پسانها به نام «پَرِ پرواز» از سر گرفته شد.

نجات

هفته‌نامهٔ نجات از آبان تا آذر ۱۳۸۳/ نوامبر تا دسامبر ۲۰۰۴ به صاحب‌امتیازی عبدالحامد طغیان و مدیریت‌مسؤولی عبدالمجید صبور نورستانی و سردبیری محمّد امان کوهنشین در ۸ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربردارندهٔ موضوعهای سیاسی، ادبی و اجتماعی بود. امین‌الله فرحت، محمّد زمان شکیب، فیض محمّد قیصاری، مهندس برات علی، سودابهٔ سحر، پروین فیض قیصاری و محمّد نعیم سالک عضوهای گروه نویسنده‌گان این هفته‌نامه بودند.[۱]

خورشید

نشریهٔ خورشید در فروردین ۱۳۸۴/آوریل ۲۰۰۵ به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی ماریای رهین در یک شمارهٔ ۴ رویه‌یی به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شد و در بردارندهٔ موضوعهای سیاسی، فرهنگی و اجتماعی بود.[۲]

پَرِ پرواز

پَرِ پرواز، نشریهٔ دفتر نماینده‌گی بنیاد شهید مسعود در بلخ، از فروردین تا تیر ۱۳۸۴/ آوریل تا ژوئیهٔ ۲۰۰۵ به مدیریت‌مسؤولی عبدالمجید نصرتیار و سردبیری سهراب سامانیان در ۴ رویه و سپس در ۲۰ تا ۸۰ رویه به گونهٔ مجلّه به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و

---

[۱] ـ گروهی از نویسنده‌گان، *پلان (برنامهٔ) انکشافی پنجسالهٔ ولایت (استان) بلخ* (بلخ: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۳۳.

[۲] ـ اسفندیار، «نگاهی به چند نشریه در یک ماه» در *نشریهٔ پدیدار*، ۲ (اردیبهشت ۱۳۸۴)، ص ۴؛ جان وست، *کتاب رهنما در رسانه‌های افغانی*، چاپ یکم (کابل: انتر نیوز، ۲۰۰۴ م.)، ص ۵۶؛ گروهی از نویسنده گان، *پلان (برنامهٔ) انکشافی پنجسالهٔ ولایت (استان) بلخ* (بلخ: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۳۳.

دربردارندهٔ گزارشهای خبری و موضوعهای آموزشی و ادبی و رویهٔ ویژه‌یی برای شعر به نام «ققنوس» بود.[۱]

عبدالمجید نصرتیار در فروردین ۱۳۵۳/ آوریل ۱۹۷۴ در شهرستان مارمل استان بلخ به جهان آمد، دورهٔ دانش‌آموزی را در زادگاه خود و سپس در شهر پیشاور و آموزشهای عالی را در دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ در رشتهٔ گزارشگری پی گرفت و از سالهای دانشجویی بدین سو مسؤول نهاد جوانان بلخ، مدیر مسؤول نشریهٔ دانشجو، سردبیر مجلّهٔ امّ‌البلاد، مدیرمسؤول مجلّهٔ پرپرواز، مسؤول دفتر نماینده‌گی بنیاد شهید مسعود در بلخ و عضو بینانگذار دانشگاه خصوصی آریا در بلخ بوده است.

پدیدار

ماهنامهٔ پدیدار، نشریهٔ کانون گزارشگران جوان، از فروردین ۱۳۸۴/ آوریل ۲۰۰۵ تا اردیبهشت ۱۳۸۶/ مه ۲۰۰۷ به مدیریت‌مسؤولی محمّد سهراب سامانیان و سردبیری سروش کاظمی و زیر نظر گروه دبیران در ۲۵ شمارهٔ ۴ رویه‌یی به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به نشانی انجمن نویسنده-گان بلخ به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شد و دربردارندهٔ موضوعهای اجتماعی و فرهنگی از جمله، شناسایی شاعران و نویسنده‌گان و روزنامه‌ها، مجلّه‌ها و کتابهای تازه‌به‌چاپ‌رسیده، خبرها و گزارشهای فرهنگی و نبشته‌های ادبی، داستان کوتاه و رویهٔ ویژه‌یی برای شعر به نام «پیک پندار» بود.

در این ماهنامه، اثرهایی از رهنورد زریاب، محمّد عمر فرزاد، عفیف باختری، سروش کاظمی، محمّد صادق عصیان، احمد شاه فایض، فرید اروند، فیروز خاور، محمّد حسین محمّدی، عبدالمجید فایق و دیگران به نشر رسیده اند.[۲]

---

[۱] ـ اسفندیار، «نگاهی به چند نشریه در یک ماه» در *نشریهٔ پدیدار*، ۲ (اردیبهشت ۱۳۸۴)، ص ۴؛ کاترین وداع، برگهای سبز مطبوعات، (بی جا: بنیاد کوثر، ۱۳۸۷) صص ۱۳۳.

[۲] ـ گروهی از نویسنده‌گان، *پلان (برنامهٔ) انکشافی پنجسالهٔ ولایت (استان) بلخ* (بلخ: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۳۳.

بازتاب

نشریهٔ بازتاب به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی محمّد شفیق پیام در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر در دور یکم نشراتی خود از ۲۴ فروردین تا ۳۰ بهمن ۱۳۸۴/ ۱۳ آوریل ۲۰۰۵ تا ۱۹ فوریهٔ ۲۰۰۶ به گونهٔ روزنامه در ۲۴۱ شماره و در دور دوم نشراتی خود در سال ۱۳۸۵/ ۲۰۰۶ به گونهٔ هفته‌نامه به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شد و دربردارندهٔ خبرها و گزارشها از رویدادهای درونی و بیرونی بود. محمّدعمر فرزاد، محمّد صادق عصیان، عبدالوهاب مجیر و سهراب سامانیان عضوهای گروه دبیران این نشریه در آغاز بودند.[۱]

آتش

ماهنامهٔ آتش از سوی نهاد پاسداران آزادی بیان به مدیریت‌مسؤولی سید احمد میثم نجفی‌زاده و زیر نگاه گروه دبیران از خرداد ۱۳۸۴/ ژوئن ۲۰۰۵ تا بهمن ۱۳۸۶/ فوریهٔ ۲۰۰۸ در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای سیاسی، اجتماعی و حقوقی بود.[۲]این نشریه پس از بازایستادن به گونهٔ وب‌سایت از فرایانه (یانترنت) پخش میشود.

بیداری

ماهنامهٔ بیداری از سوی دانشجویان خُلم به مدیریت‌مسؤولی میر عبدالمتین پژمان و سردبیری محمّد فیروز نوری از ۲۱ خرداد تا مرداد ۱۳۸۴/ ۱۱ ژوئن تا اوت ۲۰۰۵ در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و بردارندهٔ موضوعهای آموزشی، فرهنگی اجتماعی بود.[۳]

---

[۱] ـ همان، ص ۱۳۴.

[۲] ـ همان، ص ۱۳۳.

[۳] ـ گروهی از نویسنده‌گان، *پلان (برنامهٔ) انکشافی پنجسالهٔ ولایت (استان) بلخ* (بلخ: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۳۳.

کیهان

نشریهٔ کیهان به صاحب‌امتیازی محبوب‌الله هدایت، مدیریت‌مسؤولی عبدالمتین امین و سردبیری محمّد صادق پاسدار در تیر ۱۳۸۴/ ژوئیهٔ ۲۰۰۵ در یک شمارهٔ ۸ رویه‌یی به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر شد و دربردارندهٔ موضوعهای فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و آموزشی و گزارشهای خبری و رویهٔ ویژه‌یی برای شعر به نام «گلبانگ عاطفه‌ها» بود. در این نشریه نبشته‌هایی از سیّد لطف‌الله نجفی‌زاده، شوکت علی فرهنگ، احمد رامش آرمان، احمد فرهاد نیازی، سلیم سامع و محمّد عارف دوستیار به نشر رسیده اند.[۱]

سحر

نشریهٔ سحر به صاحب‌امتیازی محمّد طاهر قادری و مدیریت‌مسؤولی روح‌الله فاروق از ۲۵ تیر تا مهر ۱۳۸۴/ ۱۶ ژوئیه تا اکتبر ۲۰۰۵ در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر با شماره گان ۲۰۰۰ نسخه به گونهٔ روزنامه به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربردارندهٔ موضوعهای سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و خبرها، گزارشها و دیدگاهها بود. انصاری، امید، بارکزایی، آرش و سهراب سامانیان از همکاران این روزنامه شناسانده شده اند.[۲]

پیوند میهنی

دوهفته‌نامهٔ پیوند میهنی، نشریهٔ حزب پیوند میهنی افغانستان به رهبری حاج سیّد کمال سادات، از مرداد تا آبان ۱۳۸۴/ اوت تا نوامبر ۲۰۰۵ در ۸ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای سیاسی، اجتماعی و فرهنگی و دیدگاهها و برنامهٔ آن حزب و رویدادهای کشور و جهان و رویهٔ ویژه‌یی برای شعر به نام «گلخوشه‌های خیال» بود. در این نشریه نبشته‌هایی از محمّد مهدی توانا، محمّد صالح گردش و سروده‌هایی از محمّد صادق عصیان، عبدالوهّاب مجیر، جاوید فرهاد، پیرمحمّد کامران و دیگران به نشر رسیده اند.[۳]

---

[۱] ـ همان، ص۱۳۳.

[۲] ـ همان، ص ۱۳۴.

[۳] ـ همان، ص ۱۳۳؛ کاترین وداع، *برگهای سبز مطبوعات*، (بی جا: بنیاد کوثر، ۱۳۸۷)، ص ۱۰۳.

انتخاب

هفته‌نامهٔ انتخاب به صاحب‌امتیازی عبدالمجید نصرتیار، مدیریت‌مسؤولی جمشید رادفر و سردبیری فیروز فرزام از ۲۰ شهریور تا آبان ۱۳۸۴/ ۱۱ سپتامبر تا نوامبر ۲۰۰۵ در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و در برگیرندهٔ موضوعهای اجتماعی، خانواده‌گی، آگهیها و مسأله‌های وابسته به جوانان بود.

ارسلان بهزادنژاد و جاوید عزیزی از همکاران این نشریه بودند.[۱]

جمشید رادفر فرزند رجب علی در سال ۱۳۶۰/ ۱۹۸۱ در گذر سیاگرد شهر مزار شریف زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبستان بکتاش و دبیرستان باختر در سال ۱۳۸۰/ ۲۰۰۱ و آموزشهای عالی را در دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ در رشتهٔ روزنامه‌نگاری به پایان برد. از دورهٔ دانشجویی به روزنامه‌نگاری روی آورد و با نشریه‌های «امّ‌البلاد»، «پَرِ پرواز» و «بازتاب» و برنامهٔ صدای جوانِ رادیوی رابعهٔ بلخی همکاری داشت، در سال ۱۳۸۴/ ۲۰۰۵ مدیرمسؤول نشریهٔ «انتخاب» بود و اکنون کارمند رادیو ـ تلویزیون ملّی بلخ است.

چُندُک

نشریهٔ چُندُک، به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی دکتر ذبیح‌الله فطرت و سپس به مدیریت-مسؤولی سمیع‌الله ثابت از مهر تا آذر ۱۳۸۴/ اکتبر تا دسامبر ۲۰۰۵ در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در زمینه‌های طنز اجتماعی و کارتون در بلخ منتشر میشد.[۲]

دکترذبیح‌الله فطرت، در برگهای پیشین این کتاب شناسانده شده است.

سمیع‌الله ثابت فرزند مولوی غلام محی‌الدّین در سال ۱۳۶۱/ ۱۹۸۲ در کابل به جهان آمد. دورهٔ دانش‌آموزی را در دبیرستان شیرخان استان کندز و آموزشهای عالی را در دانشکدهٔ حقوق و دانشهای سیاسی دانشگاه بلخ به پایان برده است.

---

[۱] ـ گروهی از نویسنده‌گان، *پلان (برنامهٔ) انکشافی پنجسالهٔ ولایت (استان) بلخ* (بلخ: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۳۳.

[۲] ـ همان، ص ۱۳۳.

خلم باستان

ماهنامهٔ خلم باستان از سوی شاخهٔ شهرستان خلمِ دفتر نماینده‌گی بنیاد شهید مسعود در استان بلخ به مدیریت‌مسؤولی عبدالجمیل صمدی و سردبیری محمّد ابراهیم از آبان ۱۳۸۴/ اکتبر ـ نوامبر ۲۰۰۵ تا مرداد ۱۳۸۵/ ژوئیه ـ اوت ۲۰۰۶ در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربردارندهٔ موضوعهای فرهنگی و اجتماعی بود. سیّد عبدالصّبور، نصرت‌الله عصمتی، غلام سخی سخا، محمّد کبیر عمریار و محمّد نصیر از همکاران این نشریه بودند.

روشنگر

ماهنامهٔ روشنگر از سوی انجمن جوانان خُلم به مدیریت‌مسؤولی محمّد ناصر امینی و سردبیری رحیم‌جان از آذر ۱۳۸۴/ دسامبر ۲۰۰۵ تا فروردین ۱۳۸۵/ آوریل ۲۰۰۶ در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در شهر خُلم استان بلخ منتشر میشد و دربردارندهٔ خبرها، گزارشها و موضوعهای آموزنده برای جوانان بود. محمّد فیروز نوری، عبدالمتین پژمان، غلام صدیق، عتیق‌الله، نقیب‌الله، حسیب‌الله، محمّد بصیر، ثناءالله صمیم و معراج‌الدّین شایان از همکاران این نشریه بودند.

محمّد ناصر امینی در پاییز ۱۳۶۰/ ۱۹۸۱ در شهر خُلم استان بلخ زاده شد. دورهٔ دانش‌آموزی را در ایران و سپس در دبیرستان دقیقی بلخی در بلخ پی گرفت و آموزشهای عالی را در سال ۱۳۸۴/ ۲۰۰۵ در دانشکدهٔ حقوق و دانشهای سیاسی دانشگاه بلخ تا درجهٔ لیسانس به فرجام رسانید و سپس به کار روزنامه‌نگاری روی آورد.

تراوش

ماهنامهٔ تراوش به صاحب‌امتیازی غلام قادر سکندری و مدیریت‌مسؤولی نصرت‌الله افضلی و سپس محمّد میثم شفیعی و غلام قادر سکندری از دی ۱۳۸۴/ ژانویه ۲۰۰۶ بدین سو در ۴ رویه در آغاز به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر و سپس به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشود و دربرگیرندهٔ موضوعهای فرهنگی، سیاسی، دانشی و اقتصادی و گزارشهای

خبریست. محمّد امین نعیمی، محمّد هادی رویش و عبدالعزیز ندا از همکاران این ماهنامه شناسانده شده اند.[۱]

نصرت‌الله افضلی فرزند محمّد انور در سال ۱۳۶۲/ ۱۹۸۳ در بلخ زاده شده دورهٔ دانش-آموزی را در سال ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴ در دبیرستان باختر و آموزشهای عالی را در سال ۱۳۸۸/ ۲۰۰۹ در دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ در رشتهٔ روزنامه‌نگاری تا درجهٔ لیسانس به پایان برد، دوسال مدیر مسؤول نشریهٔ تراوش بود و نوشته‌هایش در روزنامه‌ها و مجلّه‌های کشور به چاپ رسیده اند.

غلام قادر سکندری فرزند حاج رستم در سال ۱۳۶۲/ ۱۹۸۳ در بلخ به جهان آمد، دورهٔ دانش‌آموزی را در سال ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴ در دبیرستان باختر و آموزشهای عالی را در سال ۱۳۸۴/ ۲۰۰۵ در دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ در رشتهٔ گزارشگری به پایان برد. از آوان دانشجویی هفته‌نامهٔ «تراوش» و سپس مرکز آموزشی افغان ـ لمر را پی ریخت و اکنون در کنار مدیریت‌مسؤولی هفته‌نامهٔ «تراوش»، مسؤولیت دفتر نماینده‌گی دانشگاه پیام نورِ تهران در بلخ را نیز به دوش دارد.

روشنایی

روشنایی، مجلّهٔ علمی انجمن چشم پزشکان افغانستان، به مدیریت‌مسؤولی دکتر محمّد مرتضی فرهمند از آغاز سال ۱۳۸۵/ ۲۱ مارس ۲۰۰۶ در ۱۸ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشود و دربردارندهٔ موضوعهای پزشکی و بهداشتی در گسترهٔ چشم‌پزشکیست. دکتر احمد ضیای آمون، دکتر سیّد فاروق حسینی، دکتر سیّد داؤود نوری، عبدالوحید حفیظی، نعمت‌الله شمس، محمّد نعیم حمید، رشاد صدیقیار، محب‌الله محب، سیّد یوسف محبوب، عبدالسّمیع یوسفی و دکتر ریچار لیویس عضوهای گروه نویسنده‌گان این مجله شناسانده شده اند.[۲]

---

[۱] ـ فیاض مهرآیین و صالح محمّد خلیق، *بلخ بامی درسال ۱۳۸۷*، چاپ یکم (کابل: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۸۴.

[۲] ـ همان، ص ۱۸۴.

پرتو

ماهنامهٔ پرتو به صاحب‌امتیازی خانهٔ فرهنگی پرتو و مدیریت‌مسؤولی فرخندهٔ آرزو آبی از فروردین ۱۳۸۵/ مارس ـ آوریل ۲۰۰۶ بدین سو در آغاز در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر و سپس به گونهٔ مجلّه در بیشتر از ۳۰ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۱۴ و ۲۱× ۲۱ سانتیمتر در بلخ منتشر میشود و دربردارندهٔ موضوعهای فرهنگی و ادبیست و در آن نبشته‌ها و سروده‌هایی از شناخته‌ترین چهره‌ها و گفت‌وگوهایی ویژه با صاحبنظران مسایل ادبی منتشر میشوند. عضوهای گروه نویسنده‌گان این نشریه، بنفشهٔ ارنواز، نرگس صابری، شگوفهٔ متواریا، مسعودهٔ مهسا، نجلای قادری، دریا پناهی و صدا سلطانی میباشند. در آغاز سردبیر این نشریه مهریهٔ گوهری بود.[1]

فرخندهٔ آرزو آبی دختر حاج عبدالرّحیم در ۱۵ آذر ۱۳۶۹/ ۶ دسامبر ۱۹۹۰ در بلخ زاده شد. دورهٔ دانش‌آموزی را در سال ۱۳۸۸/ ۲۰۰۹ در دبیرستان گوهرخاتون به فرجام رسانید. از سال ۱۳۸۵/ ۲۰۰۶ داستان مینویسد،[2] رئیس خانهٔ فرهنگی پرتو، عضو انجمن نویسنده‌گان بلخ، گردانندهٔ برنامهٔ ادبی «سرود و ستاره» در رادیوی صدای آزادی و مسؤول بخش فرهنگی جوانان شبکهٔ جامعهٔ مدّنی و حقوق بشر افغانستان در استانهای شمالی کشور است.

مجموعه‌یی از داستانهای کوتاهش به نام «پنجه‌های سرد» (کابل، ۱۳۸۸/ ۲۰۰۹) و گزیده‌هایی از شعر جوان بلخ به کوشش وی به نامهای «درنگ در رنگ» (برلین، ۱۳۸۷/ ۲۰۰۸) و «فردا را ورق بزن» (برلین، ۱۳۸۸/ ۲۰۰۹) به چاپ رسیده اند.

صدای شاگردان

ماهنامهٔ صدای شاگردان به صاحب‌امتیازی عبدالکریم مزاری، مدیریت‌مسؤولی محمّد قاسم پناهی و سردبیری کبرای پناهی از فروردین تا تیر ۱۳۸۵/ آوریل تا ژوئیهٔ ۲۰۰۶ در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای وابسته به دانش‌آموزان بود.

---

[1] ـ همان، ص ۱۸۴.

[2] ـ همان، ص ۶۳۰.

آبشار

ماهنامهٔ آبشار به صاحب‌امتیازی قاضی نجیب‌الله و مدیریت‌مسؤولی نصیراحمد فرخزاد از اردیبهشت تا خرداد ۱۳۸۵/ مه تا ژوئن ۲۰۰۶ در ۲ شمارهٔ ۴ رویه‌یی به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در شهرمرزی حیرتان استان بلخ منتشر شد و دربرگیرندهٔ خبرها و گزارشهای وابسته به شهر حیرتان و شعر و طنز بود.

دریچهٔ زنده‌گی

نشریهٔ دریچهٔ زنده‌گی به صاحب‌امتیازی دهنشین، مدیریت‌مسؤولی بنفشهٔ بهشتی و سردبیری نجلا از ۳۱ خرداد ۱۳۸۵/ ۲۱ ژوئن ۲۰۰۶ تا اسفند ۱۳۸۶/ مارس ۲۰۰۸ در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد.

بنفشهٔ بهشتی در ۱۵ آبان ۱۳۶۳/ ۶ نوامبر ۱۹۸۱ در شهر فیض‌آباد، مرکز استان بدخشان، زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در سال ۱۳۸۰/ ۲۰۰۱ در دبیرستان مخفی بدخشی در زادگاه خود و آموزشهای عالی را در سال ۱۳۸۵/ ۲۰۰۶ در دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ در رشتهٔ گزارشگری تا درجهٔ لیسانس به پایان برد و اکنون در یکی از بنگاههای آموزشهای عالی در بلخ، استاد است.

سلام، همشهری!

نشریهٔ سلام، همشهری! به صاحب‌امتیازی عبدالمجید نصرتیار و مدیریت‌مسؤولی نجیب‌الله شفایی از تیر تا آذر ۱۳۸۵/ ژوئیه تا دسامبر ۲۰۰۶ در هر ماه دو بار در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربرگیرندهٔ موضوعهای اجتماعی و زیست-محیطی بود. فیروز فرزام، جاوید عزیزی و فریدون فرامرز از همکاران این نشریه بودند.

گذار

دوهفته‌نامهٔ گذار به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی دکتر ذبیح‌الله فطرت از ۸ خرداد تا اسفند ۱۳۸۵/ ۲۹ مه ۲۰۰۶ تا مارس ۲۰۰۷ در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربردارندهٔ موضوعهای فرهنگی، سیاسی، و اجتماعی بود. محمّد ناصر امینی،

کاوهٔ سحاب، حارث بهزاد، حیات‌الله حمیدی، قدرت‌الله همنوا و سمیع‌الله ثابت از همکاران این هفته‌نامه بودند.

بیان نو

بیان نو،[۱] نشریهٔ انجمن ادبی ـ فرهنگی بابر میرزا، به مدیریت‌مسؤولی حاج محمّد فنور و سپس مرضیهٔ نیکزاد و زهرای احمدی از شهریور ۱۳۸۵/ سپتامبر ۲۰۰۶ بدین سو در ۸ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری و ازبکی در آغاز به گونهٔ دوهفته‌نامه و سپس به گونهٔ هفته‌نامه در بلخ منتشر میشود و دربرگیرندهٔ موضوعهای تاریخی، سیاسی، اجتماعی و آموزشی و گزارشها و گفت‌وگوها و شعر و داستان است. سیّد عظیم شاداب، عبدالوهّاب مجیر، همایون خیری، صابرهٔ مبین، علی رضای مبین، بسم‌الله منصوری و صفورای بیان از همکاران این نشریه میباشند. این نشریه در آغاز به نام «بیان» منتشر میشد.

مرضیهٔ نیکزاد حسن‌زاده در سال ۱۳۶۰/ ۱۹۸۱ در کابل زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبستان جمال مینه در کابل و دبیرستان حوّا در شهر پل خمری و دبیرستان سلطان رضیه در بلخ و آموزشهای عالی را در گروه روزنامه‌نگاری دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ پی گرفت و تا کنون در هفته‌نامهٔ بیان نو و رادیوهای رابعهٔ بلخی، کلید و صدای آزادی شمال کار کرده است.

زهرای احمدی در اسفند ۱۳۶۳/ مارس ۱۹۸۴ در شهر مشهد زاده شد.دوره‌های دانش-آموزی و دانشجویی را در زادگاه خود پی گرفت و در سال ۱۳۸۳ به بلخ آمد و با حضور در انجمن نویسنده‌گان بلخ به داستان‌نویسی پرداخت و مدّتی مدیر مسؤول نشریهٔ «بیان نو» بود.[۲]

عصر ما

ماهنامهٔ عصرما به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی پرویز پیمان و سردبیری معراج‌الدّین شایان از ۲۰ مهر ۱۳۸۵/ ۱۲ اکتبر ۲۰۰۶ بدین سو در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان

---

[۱] - فیاض مهرآیین و صالح محمّد خلیق، *بلخ بامی در سال ۱۳۸۷*، چاپ یکم (کابل: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۸۴.

[۲] - محمّد صادق عصیان، *سیما و سخن* (شاعران و نویسنده‌گان بلخ، سمنگان و سرپل)، (کابل: بنیاد فرهنگ و جامعهٔ مدنی، ۱۳۸۵)، ص ۱۹۵.

فارسی دری در بلخ منتشر میشود و دربرگیرندۀ موضوعهای فرهنگی، اجتماعی و سیاسیست. اجمل عبدی، لیلای علی و احمد فایض سامع از همکاران این ماهنامه اند.

پرویز پیمان در سال ۱۳۶۵/ ۱۹۸۶ زاده شد. در دبیرستان باختر و دانشسرای دانشهای پزشکی بلخ دانش آموخت. دو سال در بیمارستان شهر مزار شریف کارکرد و سپس آموزشهای عالی را در رشتۀ زبان و ادبیات انگلیسی در دانشکدۀ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ پی گرفت و اکنون کارمند یکی از نهاد های جهانی در بلخ است.

صدای آزادی شمال

دوهفته‌نامۀ صدای آزادی شمال از سوی نیروهای نگبان صلح مستقر در اردوگاه مارمل در بلخ، به مدیریت‌مسؤولی دوره‌یی افسران روزنامه‌نگار آلمانی از فروردین ۱۳۸۶/ مارس ـ آوریل ۲۰۰۷ در ۸ رویۀ رنگیِ سه ستونی به اندازۀ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر به گونۀ پیوست با نشریۀ «صدای آزادی» که آن هم در ۸ رویه به همان اندازه است به سه زبان فارسی دری، پشتو و انگلیسی با شماره‌گان دویست هزار نسخه در بلخ چاپ و نشر میشود و دربردارندۀ گزارشهای کارکردها و دست‌آوردهای دولت و سازمانهای یاری‌رسان جهان است.

نشریۀ صدای آزادی، همزمان در زونهای دیگر کشور نیز با پیوستهای ویژۀ هر زون به چاپ میرسد و پیوستِ «صدای آزادی شمال» آن در گذشته در شهر کندز چاپ و نشر میشد.
کار گزارشگری این نشریه توسط خبرنگاران درونی و بیرونی پیش برده میشود.

سواد، چراغ زنده گی

سواد، چراغ زنده‌گی، نشریۀ ادارۀ کُلّ سوادآموزی بلخ، به مدیریت‌مسؤولی محمّد صابر بشریار از فروردین ۱۳۸۶/ آوریل ۲۰۰۷ در ۴ رویه به اندازۀ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در هر پانزده روز یک بار در بلخ منتشر میشود و دربرگیرندۀ موضوعهای ادبی و آموزشی و خبرهای وابسته به ادارۀ سوادآموزیست.

محمّد صابر بشریار فرزند غلام رسول خندان در سال ۱۳۴۸/ ۱۹۶۹ در بلخ زاده شد. در سال ۱۳۶۴/ ۱۹۸۵ از دانشسرای نفت و گاز بلخ گواهینامه گرفت. از سال ۱۳۶۵/ ۱۹۸۶ در رادیوی

بلخ و از ۱۳۶۷/ ۱۹۸۸ در ادارهٔ حوزهٔ برق بلخ کار کرد و از سال ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ تا اکنون کارمند ادارهٔ سوادآموزی استان بلخ است. وی همزمان گردانندهٔ برنامهٔ «سواد، مشعل راه زنده‌گیِ» تلویزیون بلخ و عضو گروه نویسنده‌گان نشریهٔ «صدای معارف» نیز بوده است.

یادگار

یادگار، نشریهٔ انجمن فرهنگی رویش، به مدیریت‌مسؤولی ابراهیم امینی و سپس عبدالقادر مصباح و سرانجام صفی‌الله قریشی از فروردین ۱۳۸۶/ آوریل ۲۰۰۷ در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر و سپس ۳۰× ۴۲ سانتیمتر و از آستانهٔ سال ۱۳۸۹/ مارس ۲۰۱۰ به گونهٔ مجلّهٔ رنگین در ۳۰ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در هر پانزده روز یک بار در بلخ منتشر میشود و دربردارندهٔ موضوعهای سیاسی، فرهنگی و خبریست.[۱]

عبدالوهّاب مجیر، شکیبای سروش، معصومهٔ ابراهیمی، زرغونهٔ جعفری، پرویز پیمان، لینای رؤوف، عارف مصباح، زین‌الله مصباح و عبدالقادر مصباح از همکاران قلمی این نشریه اند.

ابراهیم امینی فرزند ضیاءالدّین، شاعر و نویسنده و عضو انجمن نویسنده‌گان بلخ، در تیر ۱۳۶۶/ ژوئیهٔ ۱۹۸۷ در یکی از دهکده‌های شهرستان چمتال استان بلخ زاده شد. دورهٔ دانش‌آموزی را در زادگاه خود و در شهر مزار شریف پی گرفت و اکنون دانشجوی بنگاه پرورش آموزگار استان بلخ است. دو مجموعهٔ شعرش به نامهای «وقتی هوا چشم تورا مِه بود...» (کابل،۱۳۸۶/ ۲۰۰۷) و «نوشته‌ام که خط بزنی»(کابل، ۱۳۸۷/ ۲۰۰۸) به چاپ رسیده اند.[۲]

عبدالقادر مصباح فرزند محمّد ظاهر در سال ۱۳۵۳/ ۱۹۷۴ در روستای زیرکی شهرستان درهٔ صوف استان سمنگان زاده شد، دورهٔ دبستان را در زادگاه خود و دورهٔ دبیرستان را در ایران و آموزشهای عالی را به گونهٔ نیمه‌خصوصی در رشتهٔ دانشهای اجتماعی تا درجهٔ کارشناسی ارشد و

---

[۱] ـ فیاض مهرآیین و صالح محمّد خلیق، *بلخ بامی در سال ۱۳۸۷*، چاپ یکم (کابل: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۸۴.

[۲] ـ ابراهیم امینی، *وقتی هوای چشم تو را مه گرفته بود...*، چاپ یکم (کابل: انجمن ادبی ـ فرهنگی ظهیرالدین محمّد بابر، ۱۳۸۶)، پشت جلد کتاب؛ ژکفر حسینی، *خوشه* (نمونهٔ شعر جوان بلخ)، چاپ یکم (کابل: حلقهٔ فرهنگی زلف یار، ۱۳۸۶)، صص ۱ ـ ۶؛ صالح محمّد خلیق، *تاریخ ادبیات بلخ از کهنترین روزگاران تا اوایل سدهٔ بیست و یکم* (کابل: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۷)، ص ۶۲۸؛ محمّد صادق عصیان، *سیما و سخن* (شاعران و نویسنده‌گان بلخ، سمنگان و سرپل) (کابل: بنیاد فرهنگ و جامعهٔ مدنی، ۱۳۸۵)، صص ۳۴.

دانشهای اسلامی را نزد استادان ایرانی پی گرفت، در سال ۱۳۸۲/ ۲۰۰۳ به میهن بازگشت و در جرگهٔ بزرگ اضطراری شرکت جُست و از چند سال بدین سو کارشناس امور فرهنگی و اجتماعی دستگاه استانداری بلخ است. وی با نشریه‌های «وحدت» و «فجر امید» در ایران و با نشریهٔ «فریاد قلم» در بلخ همکاری داشت و عضو بسیاری از نهادهای فرهنگی و اجتماعیست.

صفی‌الله قریشی فرزند رحمت‌الله قریشی در بلخ زاده شد، در دانشگاه بلخ تا درجهٔ لیسانس دانش آموخت، مدّتی در ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ استان بلخ کار کرد و اکنون در یکی از بنگاههای غیر دولتی کار میکند.

مولانا

ماهنامهٔ مولانا، نشریهٔ بنگاه آموزشهای عالی مولانا، به مدیریت‌مسؤولی زبیر خلیل آزرمی از اردیبهشت ۱۳۸۶/ آوریل ـ مه ۲۰۰۷ بدین سو در آغاز در ۸ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر و از شمارهٔ نهم (مهر ۱۳۸۷/ سپتامبر ـ اکتبر ۲۰۰۸ در ۴ رویه به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشود و دربرگیرندهٔ موضوعهای فرهنگی، سیاسی و اجتماعیست. شماری از دانشجویان دانشکدهٔ روزنامه‌نگاریِ آن بنگاه، عضوهای گروه نویسنده‌گان این نشریه اند

زبیر خلیل آزرمی در سال ۱۳۶۱/ ۱۹۸۲ در مرکز استان بلخ زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبیرستان افغان ـ ترک و آموزشهای عالی را در گروه روزنامه‌نگاری دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ به فرجام رساند و از هنگام پیریزی دانشکدهٔ روزنامه‌نگاری دانشگاه مولانا در دو دور رئیس آن دانشکده و نیز مدیر مسؤول نشریهٔ «مولانا» و همزمان دانشجوی دورهٔ کارشناسی ارشد در رشتهٔ دانشهای سیاسی دانشگاه اندراگاندی در هندوستان است.

سلام

ماهنامهٔ سلام به صاحب‌امتیازی سید اسماعیل هاشمی‌نژاد، مدیریت‌مسؤولی یعقوب علی مدنی و سردبیری مهندس محمّد اکبر گردش از خرداد تا آبان ۱۳۸۶/ ژوئن تا دسامبر ۲۰۰۷ در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربردارندهٔ موضوعهای سیاسی، اجتماعی و فرهنگی بود.

دکتر سخنور، سیّد زمان حسینی، علی موسوی خداداد، جمال‌الدّین جوزجانی، سیّد علی احسانی، سیّد حیدر احمدی، سیّد محسن حبیبی و محمّد جاوید از همکاران این نشریه بودند.[۱]

ارتقای نوین

مجلّهٔ ارتقای نوین از سوی فراوری ارتقای نوین به مدیریت مسؤولی عبدالکریم بلخی از تیر ۱۳۸۶/ ژوئیهٔ ۲۰۰۷ در ۳۰ تا ۴۰ رویه به اندازهٔ ۱۰× ۱۵ سانتیمتر به زبان فارسی دری و به گونهٔ رنگی در بلخ منتشر میشود و دربرگیرندهٔ آگهیهای بازرگانیست.[۲]

سیمای جوان

سیمای جوان، نشریهٔ شورای جوانان کویهای اتّفاق و سینای شهر مزار شریف، به مدیریت-مسؤولی مهدی مهدوی‌زاده و سردبیری معصومهٔ شکریان از ۱۶ تیر ۷/۱۳۸۶ ژوئیه ۲۰۰۷ در آغاز به گونهٔ بروشور و سپس در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشود و دربردارندهٔ گزارشهای کارکردهای آن شورا و موضوعهای وابسته به جهان جوانان است. شکرالله امینی، ابراهیم خیراندیش، سیّد یحیای حسینی و مرضیهٔ میرزایی عضوهای گروه نگارنده‌گان این نشریه اند.

مهدی مهدوی‌زاده دانش‌آموز یکی از دبیرستانهای استان بلخ است.

ترنّم

ماهنامهٔ ترنّم، نشریهٔ حلقهٔ فرهنگی زلف یار، به ترتیب، به مدیریت‌مسؤولی ابراهیم امینی، سهراب سیرت و حامد خاوری و سردبیری فیّاض ویرا از مرداد ۱۳۸۶/ اوت ۲۰۰۷ به گونهٔ مجلّه در ۱۶ رویه به اندازهٔ ۱۰× ۱۵سانتیمتر در زمینهٔ ادبیات فارسی دری در بلخ منتشر میشود و دربردارندهٔ گزارشهای تحلیلی در بارهٔ موضوعهای فرهنگی و ادبی و نقد ادبی، شعر و داستان میباشد. حکیم علی‌پور، سهراب سامانیان، ابراهیم امینی، حسین آرش و حسن آذرمهر عضوهای گروه نویسنده‌گان

---

[۱]ـ فیاض مهرآیین و صالح محمّد خلیق، *بلخ بامی در سال ۱۳۸۷*، چاپ یکم (کابل: مقام ولایت بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۸۴.

[۲] ـ همان، ص ۱۸۴.

این ماهنامهٔ ادبی اند. در این ماهنامه نبشته‌ها، داستانها و سروده‌های بسیاری از نویسنده‌گان و شاعران شناخته‌شدهٔ بلخ و گسترهٔ زبانی فارسی دری به نشر رسیده اند.

ابراهیم امینی در برگهای پیشین این کتاب شناسانده شده است.

سهراب سیرت فرزند شیرزمان صابرزاده، شاعر و عضو انجمن نویسنده‌گان بلخ، در سال ۱۳۶۹/ ۱۹۹۰ در بلخ زاده شد. دورهٔ دانش‌آموزی را در دبیرستان سلطان غیاث‌الدّین غوری بلخ به پایان برد و اکنون دانشجوی گروه زبان و ادبیات فارسی دری دانشگاه بلخ است.[۱]

مجموعه‌یی از سروده‌هایش به نام«خارهای حسود» (بلخ، ۱۳۸۷/ ۲۰۰۸) از سوی انجمن نویسنده‌گان بلخ به چاپ رسیده است.

حامد خاوری فرزند محمّد اسلم، شاعر و مترجم، در اردیبهشت ۱۳۵۹/ ۱۹۸۰ در گذر نعمت بای شهرستان دهدادی استان بلخ زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبیرستان باختر گذرانده و مسؤول بخش حقوق بشر در دفتر نماینده‌گی سیاسی سازمان ملل در شمال کشور است. سروده-هایی را از زبان انگلیسی به فارسی دری به گونهٔ بسیار روان برگردان کرده است.

ارمغان جوانان

ماهنامهٔ ارمغان جوانان به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی احمد رامین دل‌آسا از مهر ۱۳۸۶/ اکتبر ۲۰۰۷ بدین سو در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشود و دربرگیرندهٔ موضوعهای اجتماعی، فرهنگی و سرگرم‌کننده و رویهٔ ویژه‌یی برای شعر به نام «کوچه‌های افق» است. عبدالشّکور خطاب، احمد شریف راسخ، جمیل خلیلزاد، جاوید شیرزاد، ژیلای سعید، سهیلای همدرد و حسیب الله حبیبی از همکاران این ماهنامه اند.[۲]

احمد رامین دل‌آسا فرزند دین محمّد دورهٔ دانش‌آموزی را در دبستان سیّد هدایت‌الله نقشبندی و دبیرستان باختر در سال ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴ به فرجام رسانید و آموزشهای عالی را در رشتهٔ

---

[۱] ـ ژکفر حسینی، *خوشه* (نمونهٔ شعر جوان بلخ)، چاپ یکم (کابل: حلقهٔ فرهنگی زلف یار، ۱۳۸۶)، صص ۲۵ ـ ۳۰؛ صالح محمّد خلیق، *تاریخ ادبیات بلخ از کهنترین روزگاران تا اوایل سدهٔ بیست و یکم* (کابل: انجمن نویسنده‌گان بلخ، ۱۳۸۷)، ص ۶۳۲.

[۲] ـ فیاض مهرآیین و صالح محمّد خلیق، *بلخ بامی در سال ۱۳۸۷*، چاپ یکم (کابل: استانداری بلخ، ۱۳۸۸)، ص ۱۸۵.

روزنامه‌نگاری در دانشگاه خصوصی مولانا آغاز کرد. از سال ۱۳۸۴/ ۲۰۰۵ بدین سو سرگرم کارهای فرهنگی و اجتماعیست.

فانوس ملّت

دوهفته‌نامهٔ فانونس ملّت به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی اسدالله هوتک از مهر ۱۳۸۶/ اکتبر۲۰۰۷ در آغاز به گونهٔ بروشور و سپس در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشود و دربرگیرندهٔ موضوعهای اجتماعی، فرهنگی و ادبیست.

عاطفهٔ واثق، امین‌الله حقجو، حبیب‌الله عظیمی، نیلوفر نادری، میلاد فیصل رهرو، سوریا، مؤمنهٔ قیام، نوریهٔ رحمانی و شاه محمود امیری از همکاران این نشریه اند.

اسدالله هوتک فرزند محمّد حکیم در سال ۱۹۸۸/۱۳۶۷ در شهرستان شولگره (درهٔ گز باستانی) استان بلخ زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبیرستان مولانا جلال‌الدّین محمّد بلخی در شهر مزار شریف به پایان برد و اکنون دانشجوی دانشکدهٔ حقوق و دانشهای سیاسی دانشگاه بلخ است.

نوای جوان

ماهنامهٔ نوای جوان به صاحب‌امتیازی سیّد مرتضای هاشمی و مدیریت‌مسؤولی اصیلهٔ حسینی از آبان ۱۳۸۶/ نوامبر۲۰۰۷ در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشود و دربردارندهٔ موضوعهای ادبی، هنری، آموزشی و پرورشی و خبرهای وابسته به جوانان است. نرگس نیازی، سمیّهٔ رضایی، شفیق حسینی و حبیب‌الله عضوهای گروه نویسنده‌گان این ماهنامه اند.[1]

اصیلهٔ حسینی ملقّب به زهرا دختر سیّد میرآقای حسینی در ۲۵ شهریور ۱۳۶۲/ ۱۶ سپتامبر ۱۹۸۳ در شهر قم زاده شد. دورهٔ دانش‌آموزی را در زادگاه خود و در دبیرستان سلطان رضیهٔ بلخ و آموزشهای عالی را در دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ در رشتهٔ گزارشگری تا درجهٔ لیسانس به فرجام رسانید و اکنون سرگرم کارهای روزنامه‌نگاریست.

---

[1] ـ همان، ص ۱۸۵.

ظهور

ظهور، هفته نامهٔ انجمن فرهنگی ظهور، به مدیریت‌مسؤولی سیّد حیات‌الله ابوالقاسم عالمی و سردبیری سیّد حیدر احمدی از ۷ دی ۱۳۸۶/ ۲۸ دسامبر ۲۰۰۷ در ۸ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشود و دربردارندهٔ موضوعهای سیاسی، اجتماعی و فرهنگی و داستان و شعر است.

فاضل کریمی، محمّد ابراهیم کریمی، احمد ضیای اخلاقی و حکیم علی‌پور عضوهای گروه نویسنده‌گان این هفته نامه اند. در نخستین شمارهٔ آن داستانی از احمد رضای اخلاقی و سروده‌هایی از سهراب سیرت، سیّد حسن آذرمهر، حسین آرش و فیّاض ویرا به نشر رسیده اند.

امید همزیستی

ماهنامهٔ امید همزیستی به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی سیّد محمّد یزدان‌پرست از ۸ دی ۱۳۸۶/ ۲۹ دسامبر ۲۰۰۷ در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشود و نخستین نشریهٔ معلولان کشور و دربردارندهٔ موضوعهای فرهنگی، ادبی و اجتماعیست.[۱]

سیّد محمّد یزدان‌پرست در ۱۴ آبان ۱۳۶۶/ ۵ نوامبر ۱۹۸۷ در بلخ به جهان آمد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبیرستانهای تجربه‌یی، امیر خسرو بلخی، قاضی حمیدالدّین بلخی و باختر به پایان برد. در سال ۱۳۶۹/ ۱۹۹۰ در رویدادهای جنگ بینایی‌اش را از دست داد، اما با پشتکار و نستوهی خواندن و نوشتن به خط بریل را آموخت و به گزارشگری روی آورد. او سردبیر ماهنامهٔ «نما» و همکار رادیو ـ تلویزیون ملّی بلخ و رادیوی نهاد بوده و از سال ۱۳۸۶/ ۲۰۰۷ گردانندهٔ نشریهٔ «امید همزیستی» است.

آریاویچ

فصلنامهٔ آریاویچ، نشریهٔ کانون فرهنگی راغ، از زمستان ۱۳۸۶/ ۲۰۰۸ تا تابستان ۱۳۸۷/ ۲۰۰۸ به مدیریت‌مسؤولی محمّد صالح گردش و سردبیری زهرهٔ مهربان به گونهٔ مجلّه در ۳ شمارهٔ ۲۶ تا ۳۷ رویه‌یی به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری با شماره‌گان ۱۰۰۰ نسخه در گسترهٔ

---

[۱] ـ همان، ص ۱۸۴.

ادبیات و پژوهشهای ادبی در بلخ منتشر شد. در این مجلّه نوشته‌هایی از اسدالله حارس، دکتر عبدالغنی برزین‌مهر، دکتر عبدالرّازق رویین، زلمی باباکوهی، محمّد صادق عصیان، شفیق نامدار، محمّد صالح راسخ، همایون باختری، ویانا وزیری، عبدالوهاب مجیر، سلطان محمّد انصاری و خودِ مدیر مسؤول به چاپ رسیده اند.

جوانان بلخ

ماهنامهٔ جوانان بلخ به صاحب‌امتیازی بخش امور جوانان ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ بلخ و مدیریت‌مسؤولی کریم‌الله کامور و سپس شکرالله امینی از اسفند ۱۳۸۶/ مارس ۲۰۰۸ بدین سو در ۴ تا ۸ رویه به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشود و دربرگیرندهٔ موضوعهای اجتماعی، آموزشی و فرهنگی و خبرها و گزارشهای وابسته به جوانان، شعر و وجیزه-هاست.

عظیم‌الحق عظیمی، محمّد ناظر عالمی، شکرالله امینی و محمّد موسای رضوانی عضوهای گروه دبیران؛ مهدی نیازی، زینب بهشتی و نادرهٔ احمدی گزارشگران؛ و عبدالخلیل بلخی، یمای رحمان، ولنتینای بشردوست، صفی‌الله امانی، سمیر سیرت، شعیب ایرج و احمد وحید انصاری از همکاران این ماهنامه اند.

این نشریه در آغاز به نام «عصر جوان» منتشر شده است.[1]

کریم‌الله کامور فرزند عبدالله در یکم مهر ۱۳۵۹/ ۲۳ سپتامبر ۱۹۸۰ در مرکز شهرستان کشن ده استان بلخ زاده شد، در آخر سال ۱۳۸۶/ آغاز ۲۰۰۸ از گروه گزارشگری دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ دانشنامهٔ لیسانس گرفت. از دورهٔ دانشجویی بدین سو سرگرم کارهای روزنامه‌نگاریست. مدّتی گزارشگر برنامهٔ رادیوی صدای جوان که در دانشگاه بلخ آماده میشود و همچنان گردانندهٔ برنامهٔ گفت‌وگوهای سیاسی در تلویزیون آرزو بود.

شکرالله امینی فرزند محمّد امین در سال ۱۳۶۶/ ۱۹۸۷ در دهکدهٔ لیلهٔ شهرستان درهٔ صوف استان سمنگان زاده شد، در سال ۱۳۸۸/ ۲۰۰۹ از دانشکدهٔ کشاورزی دانشگاه بلخ دانشنامهٔ لیسانس گرفت و اکنون مدیر مسؤول نشریهٔ «جوانان بلخ» است.

---

[1] ـ همان، ص ۱۸۵.

دهکده

ماهنامهٔ دهکده از اسفند ۱۳۸۶/ مارس ۲۰۰۸ تا آبان ۱۳۸۷/ نوامبر۲۰۰۸ به صاحب‌امتیازی سید مجتبای حسینی، مدیریت‌مسؤولی سالم سروش و سردبیری علی رضای مبین وسپس سیّد روح‌الله موسوی نجفی در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشد و دربردارندهٔ موضوعهای فرهنگی، ادبی و اجتماعی و رویهٔ ویژهٔ شعر به نام «خطّ خطّی » بود.

زین‌الدّین اخلاقی، حسین آرش، فردوس برین، علی محمّد زرگر، حسین اسماعیلی، عید محمّد محمّدی، رضای حسینی، حکیم بهروزنژاد، ابراهیم امینی، روح‌الله موسوی و حبیب‌الله بهروزنژاد و چند تن دیگر از همکاران این نشریه شناسانده شده اند.[۱]

معرفت

فصلنامهٔ معرفت به صاحب‌امتیازی دانشگاه بلخ و کوشش اسدالله ضیا و سپس به مدیریت-مسؤولی احمد ضیای فیروزپور از فروردین ۱۳۸۷/ آوریل ۲۰۰۸ بدین سو به گونهٔ مجلّه در ۱۳۶ رویه به اندازهٔ ۱۷× ۲۳ سانتیمتر به زبان فارسی دری و ۵ درصد به انگلیسی در بلخ منتشر میشود و در بردارندهٔ نبشته‌های پژوهشی استادان آن دانشگاه در گسترهٔ دانشهای اجتماعیست.

محمّد صالح راسخ، اسدالله حارس، سلطان شاه، غلام ربّانی سلوکمل، محمّد ایّوب یوسفزی، یمای شرف و ثریای دوست عضوهای گروه دبیران این نشریه اند.[۲]

دیار مولانا

ماهنامهٔ دیار مولانا به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی جان محمّد ظریف بلخی و سردبیری سیّد محمّد محمودی از اردیبهشت ۱۳۸۷/ مه ۲۰۰۸ در ۸ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر و سپس در ۱۶ رویه به اندازهٔ ۱۰× ۱۵سانتیمتر به زبان فارسی دری و قسماً به پشتو با شماره‌گان ۱۰۰ نسخه در مرکز شهرستان بلخ استان بلخ چاپ و نشر میشود و در برگیرندهٔ موضوعهای فرهنگی، اجتماعی و تاریخیست.

---

[۱] ـ همان، ص ۱۸۵.

[۲] ـ همان، ص ۱۸۵.

عضوهای گروه نویسنده‌گان این نشریه، محمّد آصف نوری، سویدای صدیقی، صابر کاظمی، محمّد ناصر کیهان، سیّد نصیر سادات و عبدالله رحیمی و از همکاران اداری و فنّی آن احمد شعیب عثمانی، دوست محمّد دانشیار، محمد سلیم هوتک و بیژن هوتک اند.

جان محمّد ظریف بلخی فرزند محمّد ظریف در سال ۱۳۶۰/ ۱۹۸۱ در یکی از دهکده-های شهرستان بلخ استان بلخ زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبیرستان نوبهار بلخ و آموزشهای عالی را در گروه تاریخ دانشکدهٔ آموزش و پرورش دانشگاه بلخ در سال ۱۳۸۹/ ۲۰۱۰ به درجهٔ لیسانس به پایان رسانید و اکنون مدیر مسؤول نشریهٔ «دیار مولانا» و آموزگار دبیرستان احمد شاه ابدالی شهرستان بلخ است.

آیینهٔ جوان

آیینهٔ جوان، نشریهٔ شورای جوانان کوی ابوشکور بلخی شهر مزار شریف، به مدیریت‌مسؤولی عصمت‌الله قاسمی و سردبیری تورپیکی صدا سلطانی از ۲۹ اردیبهشت ۱۳۸۷/ ۱۸ مه ۲۰۰۸ بدین سو در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشود و دربرگیرندهٔ گزارشهایی از شورای یاد شده و موضوعهای سرگرم‌کننده است. احمد فواد حکیمی معاون مدیرمسؤول و ضیاءالدّین همدرد همکار این نشریه شناسانده شده اند.

فجر

هفته‌نامهٔ فجر به صاحب‌امتیازی عبدالرّؤوف توانا و مدیریت‌مسؤولی عبدالبصیر بهراوی و سپس به سردبیری محمّد الیاس بختیاری از ۲۱ اردیبهشت ۱۳۸۷/ ۱۰ مه ۲۰۰۸ بدین سو در آغاز در ۸ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر و سپس در ۴ رویه به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشود و دربرگیرندهٔ موضوعهای فرهنگی، اجتماعی و سیاسی و گزارشهای خبری از کشور و جهان و شعر است.

این نشریه در آغاز به نام «فجر امید» منتشر میشد.[۱]

[۱] ـ همان، ص ۱۸۵.

پدیده

هفته‌نامهٔ پدیده به صاحب‌امتیازی سیّد محمّد هاشمی و مدیریت‌مسؤولی عیسای صابری از ۱۸ خرداد ۱۳۸۷/ ۷ ژوئن ۲۰۰۸ در ۴ رویه به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشود و دربرگیرندهٔ موضوعهای فرهنگی، اجتماعی و سیاسی و گزارشهای خبریست. علی احسانی و بانو رضایی گزارشگران این نشریه اند.

پیوند افغان

هفته‌نامهٔ پیوند افغان به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی بریالی رحیمی و سردبیری محمّد ظریف حنیف از مرداد ۱۳۸۷/ اوت ۲۰۰۸ در ۴ رویه به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشود و دربرگیرندهٔ موضوعهای فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی و گزارشهای خبریست.

بریالی رحیمی فرزند عبدالرّحیم در سال ۱۳۶۶/ ۱۹۸۷ در گذر شورتاکزار شهر مزار شریف زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبیرستان مولانا جلال‌الدّین محمّد بلخی به فرجام رسانید و اکنون دانشجوی بنگاه پرورش آموزگار استان بلخ است. کار گزارشگری را از همکاری با رادیو ـ تلویزیون ملّی بلخ آغاز کرد و اینک عضو گروه رهبری رادیو ـ تلویزیون آرزو و شورای استان بلخ اتّحادیهٔ ژورنالیستان و خبرنگاران، صاحب امتیاز و مدیر مسؤول نشریهٔ «پیوند افغان» و سردبیر نشریهٔ «دانش نو» است.

نوایی

ماهنامهٔ نوایی، نشریهٔ شورای استان بلخ جنبش جوانان افغانستان، از ۱۵ شهریور ۱۳۸۷/ ۲۰۰۸ به مدیریت‌مسؤولی عبدالوهّاب توره‌زاده، سردبیری محمّد هاشم همدم و ویراستاری ذبیح‌الله کارگر در ۸ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر با شماره‌گان ۱۰۰۰ نسخه به زبانهای فارسی دری، ازبکی و انگلیسی در بلخ منتشر میشود و دربرگیرندهٔ موضوعهای اجتماعی و فرهنگیست.

عضوهای گروه دبیران این نشریه، شجاع‌الدّین، محبّ‌الله محب، میر عبدالواسع صبوری، عبدالله فتوت، سمیرای صالح‌زاده، سمیع‌الله کارگر و حبیب‌الله فیضی و گزارشگران آن سحر مؤمن و گیتی صوفی‌زاده اند.

عبدالوهّاب تورەزاده فرزند ملا عبدالرّؤوف در سال ۱۳۵۳/ ۱۹۷۴ در شهر مزار شریف، زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در سال ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴ در دبیرستان باختر و آموزشهای عالی را در سال ۱۳۸۷/ ۲۰۰۸ در دانشکدهٔ آموزش و پرورش دانشگاه بلخ به فرجام رسانید و اکنون رئیس شورای استان بلخ جنبش جوانان و مدیر مسؤول نشریهٔ نوایی است.

بلخ امروز

مجلّهٔ بلخ امروز به صاحب‌امتیازی محمّد فهیم رستم‌خیل و مدیریت‌مسؤولی فریدهٔ رستم‌خیل از سال ۱۳۸۷/ ۲۰۰۸ بدین سو در ۲۰ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری به گونهٔ رنگی در بلخ منتشر میشود و دربرگیرندهٔ آگهیهای بازرگانیست.[۱]

فریدهٔ رستم‌خیل از دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ در رشتهٔ روزنامه‌نگاری در سال ۱۳۸۵/ ۲۰۰۶ دانشنامهٔ لیسانس را به دست آورد، با رادیوی صدای آزادی و رادیوی صدای آمریکا و رسانه‌های دیگر همکاری داشت و اکنون در بیرون از کشور میزید.

دانش نو

ماهنامهٔ دانش نو از اسفند ۱۳۸۷/ فوریه ـ مارس ۲۰۰۹ به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی احمد نبی حق‌پرست و سردبیری بریالی رحیمی در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر با شماره‌گان ۲۵۰۰ نسخه به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشود و دربردارندهٔ موضوعهای فرهنگی، سیاسی و اجتماعیست. عضوهای گروه نویسنده‌گان این نشریه، محبّ‌الله قریشی و مهندس امان‌الله امان و گزارشگران آن، نوید پویان، عبدالقادر ظریفی و احمد نادر انتظار اند.[۲]

دیدگاه

هفته‌نامهٔ دیدگاه به صاحب‌امتیازی انجمن دیدگاه و مدیریت‌مسؤولی محمّد سهراب بلخی از خرداد ۱۳۸۸/ ژوئن ۲۰۰۹ بدین سو در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشود و دربردارندهٔ موضوعهای سیاسی، اجتماعی و فرهنگیست.[۳]

---

[۱] ـ همان، ص ۱۸۳.

[۲] ـ همان، ص ۱۸۵.

[۳] ـ همان، ص ۱۸۵.

محمّد سهراب بلخی فرزند حاج عبدالکریم بلخی در ۲۰ اردیبهشت ۱۳۶۴/ ۱۰ مه ۱۹۸۵ در بلخ زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در سال ۱۳۸۴/ ۲۰۰۵ در دبیرستان استقلال به فرجام رسانید و آموزشهای عالی را در رشتهٔ روزنامه‌نگاری در سال ۱۳۸۶/ ۲۰۰۷ در دانشگاه خصوصی مولانا آغاز کرد و از سال ۱۳۸۸/ ۲۰۰۹ این رشته را در کشور هندوستان دنبال میکند. وی در تلویزیونهای آیینه، ملّیِ بلخ و آرزو نیز همکاری داشته است.

خنیا

ماهنامهٔ خنیا به صاحب‌امتیازی نقیب‌الله ارژنگ، مدیریت‌مسؤولی مسعود یمام و سردبیری احسان‌الله نعمتی از خرداد ۱۳۸۸/ ژوئن ۲۰۰۹ بدین سو به گونهٔ مجلّه در ۸ رویه به اندازهٔ ۱۴× ۲۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشود و دربرگیرندهٔ موضوعهای فرهنگی و ادبیست. در این ماهنامه نقد و پژوهش ادبی و شعر و داستان و طنز از بسیاری از نویسنده‌گان و شاعران بلخ و سرزمینهای فارسی زبان دیگر به نشر میرسند.

بیژن محتشم، مبین منزجر، میرویس خلیل ارشاد، سیّد ناصر فرحت، نقیب‌الله ارژنگ و رحیم رسولی عضوهای گروه نویسنده‌گان این نشریه میباشند.[۱]

مسعود یمام فرزند حیات‌الله، شاعر و نویسنده، درسال ۱۳۶۹/ ۱۹۹۰ در کابل زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبیرستان باختر در بلخ به فرجام رسانید و اکنون دانشجوی رشتهٔ زبان فارسی دری، مسؤول کانون فرهنگی پرواز و مدیر مسؤول نشریهٔ خنیاست. اثری از او به نام «نوروزنامهٔ پرواز» (کابل، ۱۳۸۹/ ۲۰۱۰) به چاپ رسیده است.

جلوه

ماهنامهٔ جلوه به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی غلام دستگیر فرید مظهر از تیر ۱۳۸۸/ ژوئیهٔ ۲۰۰۹ بدین سو در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشود و دربرگیرندهٔ موضوعهای فرهنگی و اجتماعیست.[۲]

---

[۱] ـ همان، ص ۱۸۵.

[۲] ـ همان، ص ۱۸۵.

غلام دستگیر فرید مظهر در سال ۱۳۵۳/ ۱۹۷۴در بلخ زاده شد. آموزشهای عالی را در دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ در رشتهٔ گزارشگری تا درجهٔ لیسانس به پایان برد و در ادارهٔ سوادآموزی بلخ و برخی از بنگاههای غیر دولتی کار کرد و اکنون کارمند یکی از بنگاههای غیر دولتی در بغلان است.

پگاه

نشریهٔ پگاه به صاحب‌امتیازی امیرشاه ظفری و مدیریت‌مسؤولی فاطمهٔ فیضی و سردبیری سمیر سیرت در تیر ۱۳۸۸/ ژوئیهٔ ۲۰۰۹ در یک شمارهٔ ۶ رویه‌یی به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر به زبان فارسی دری در گستره‌های فرهنگ، هنر و اجتماع در بلخ منتشر شد. گروه نویسنده‌گان این نشریه، محمّد صالح گردش و محمّد ابراهیم حکمت و گزارشگران آن مژگان امیری و اتل صافی بودند.

آریا

آریا، نشریهٔ بنگاه آموزشهای عالی (دانشگاه) آریا، از تیر ۱۳۸۸/ ژوئیهٔ ۲۰۰۹ بدین سو به مدیریت‌مسؤولی زهرهٔ مهربان در ۶ رویه به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشود و دربردارندهٔ موضوعهای ادبی و خبرها و گزارشها و آگهیهای آن بنگاه است.

نیوز

نیوز، نشریهٔ بنیاد فرهنگی ـ اجتماعی افغان‌لمر، از تیر ۱۳۸۸/ ژوئیهٔ ۲۰۰۹ به مدیریت‌مسؤولی غلام قادر سکندری و سردبیری محمّد یعقوب آزرده در ۳ شمارهٔ ۴ رویه‌یی به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر به زبان فارسی دری با شماره‌گان ۱۰۰۰ نسخه در بلخ منتشر شد و دربردارندهٔ خبرها و گزارشها و موضوعهای وابسته به انتخابات بود. گروه نویسنده‌گان این نشریه، مسیح مویه‌گر، شگوفهٔ حسینی، حلیمهٔ موسوی و رحیم بشردوست بودند.

خطّ سبز

ماهنامهٔ خطّ سبز به صاحب‌امتیازی همایون حکیمی، مدیریت‌مسؤولی وحیدالله اوریا و سردبیری حمیدالله مرادی از آبان ۱۳۸۸/ نوامبر ۲۰۰۹ بدین سو در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰

سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشود و دربردارندۀ موضوعهای اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسیست.

عضوهای گروه نویسنده‌گان این نشریه، عبدالولی صافی، سلمان امان نایاب، فایز سامع، محمد صمیم سبا و فردین ارزگانی میباشند.

وحیدالله اوریا در استان بلخ زاده شد، دورۀ دانش‌آموزی را در دبستان ابومسلم خراسانی و دبیرستان استقلال به پایان رسید و از سال ۱۳۸۷/ ۲۰۰۸ دانشجوی بخش گزارشگری دانشکدۀ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ و همزمان گرداننده و گزارشگر در شبکۀ رادیوی نهاد و از سال ۱۳۸۸/ ۲۰۰۷ مدیر مسؤول ماهنامۀ خطّ سبز و عضو خانۀ داستان بلخ است.

ساوه

ماهنامۀ ساوه به صاحب‌امتیازی ویس‌الدّین نظری و مدیریت‌مسؤولی سیّد ارشاد هنریار از آذر ۱۳۸۸/ دسامبر ۲۰۰۹ بدین سو به گونۀ مجلّۀ رنگی در ۲۰ تا ۳۲ رویه به اندازۀ با شماره‌گان ۵۰۰۰ نسخه به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشود و در برگیرندۀ موضوعهای معلوماتی و آگهیهای بازرگانی و رویه‌هایی به نامهای «بازار»، «خبرهای برگزیده»، «تندرستی»، «رنگ خوشبختی»، «ورزش»، «بوی باران»، «آشنایی با مشاهیر»، «از این جا ـ از آن جا»، «سینما»، «سرگرمی» و «عطر لبخند» است. این مجلّه همزمان در وب‌سایتی به همین نام از فرارایانه (انترنت) به نمایش گذاشته میشود.

سیّد ارشاد هنریار فرزند سیّد طاهر هنریار در بهار سال ۱۳۶۸/ ۱۹۸۹ در کابل زاده شد، از سال ۱۳۷۱/ ۱۹۹۲ بدین سو در شهر مزار شریف، مرکز استان بلخ، میزید، از سال ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴ بدین سو در رسانه‌های گوناگون دیداری و شنیداری به صفت تهیّه‌کننده، گرداننده و گوینده کار میکند و در کنار کارهای فرهنگی دیگر، مدیریت‌مسؤولی مجلّۀ «ساوه» را نیز به دوش دارد.

سادات

ماهنامۀ سادات، نشریۀ انجمن اجتماعی سادات، از دی ۱۳۸۸/ دسامبر ۲۰۰۹ ـ ژانویۀ ۲۰۱۰ به مدیریت‌مسؤولی سید جاوید و سپس محمّد فهیم کریمی و سردبیری سیّد محی‌الدّین گوهری به گونۀ مجلّه با پشتی رنگین در ۲۲ رویه به اندازۀ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در ۵۰۰

نسخه در بلخ منتشر میشود و دربرگیرندهٔ موضوعهای دینی، فرهنگی و اجتماعیست. سیّد نقیب‌الله احرار و سیّد عالم هاشمی از همکاران دیگر این نشریه اند.

سیّد جاوید فرزند سیّد عبدالغفور در سال ۱۳۶۴/ ۱۹۸۵ در استان پروان به جهان آمد، سپس باشندهٔ بلخ شد، چندی همکار دفتر مطبوعاتی «سیّاره» و همچنان گویندهٔ رادیو ـ تلویزیون ملّی بلخ و مدیر مسؤول نشریهٔ « سادات» بود و اکنون دانشجوی دانشکدهٔ حقوق و دانشهای سیاسی دانشگاه بلخ است.

محمّد فهیم کریمی فرزند عبدالکریم، شاعر و نویسنده، در سال ۱۳۶۳/ ۱۹۸۴ در شهرستان سانچارک استان سرپل زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در سال ۱۳۸۱/ ۲۰۰۲ در دبیرستان باختر بلخ و آموزشهای عالی را در سال ۱۳۸۵/ ۲۰۰۶ در دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ به پایان برد و از اردیبهشت ۱۳۸۶/ آوریل ـ مه ۲۰۰۷ بدین سو در دبیرستان باختر آموزگار است.

عیّاران بلخ

هفته‌نامهٔ عیّاران بلخ به صاحب‌امتیازی دکتر محمّد یاسین مقیم، مدیریت‌مسؤولی محی‌الدّین رهنورد ظاهر، دستیاری عبدالکبیر واثق و سردبیری حفیظ‌الله موفق عزیزی از ۲۲ بهمن ۱۳۸۸/ ۱۱ فوریهٔ ۲۰۱۰ در ۴ رویه به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشود و دربرگیرندهٔ موضوعهای فرهنگی، اجتماعی و سیاسی و رویهٔ ویژه‌یی برای شعر به نام «گلزار سخن» است. گزارشگران این نشریه، عتیق‌الله جاهد و منیر عادل اند.

این نشریه در آغاز به نام «عیّاران» به نشر میرسید.

محی‌الدّین رهنورد ظاهر فرزند سیف‌الرّحمان در ۲۳ دی ۱۳۶۱/ ۱۳ ژانویهٔ ۱۹۸۳ در روستای ده اصل شهرستان خُرم استان سمنگان زاده شد، دورهٔ دانش‌آموزی را در دبستان درهٔ «زند» استان سمنگان، دبیرستانهای غازی امان‌الله بلخ، سیّدالنّاصری کابل و مرکزی سمنگان و آموزشهای عالی را در سال ۱۳۸۵/ ۲۰۰۶ در دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ در رشتهٔ گزارشگری تا درجهٔ لیسانس به پایان برد. با نهادهای گوناگون فرهنگی، اجتماعی و سیاسی جوانان همکاری دارد و مدیر مسؤول هفته‌نامهٔ «عیّاران بلخ» است.

رستگار

ماهنامهٔ رستگار به صاحب‌امتیازی و مدیریت‌مسؤولی عصمت‌الله عطش از فروردین ۱۳۸۹/ مارس ـ آوریل ۲۰۱۰ بدین سو در ۴ رویه به اندازهٔ ۳۰× ۴۲ سانتیمتر با شماره‌گان ۱۰۰۰ نسخه در گستره‌های دانش، فرهنگ و سیاست به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشود.

عصمت‌الله عطش فرزند عبدالکریم در سال ۱۳۶۴/ ۱۹۸۵ در شهرستان مارمل استان بلخ زاده شده و اکنون دانشجوی دانشکدهٔ روزنامه‌نگاری دانشگاه مولاناست.

الف تا یا

ماهنامهٔ الف تا یا به پشتیبانی مالی استاد عطامحمّد نور استاندار بلخ از سوی جبههٔ ادبی الف تا یا به مدیریت‌مسؤولی اسدالله عفیف باختری و سردبیری سیّد علی موسوی از آذر ۱۳۸۹/ نوامبر ـ دسامبر ۲۰۱۰ در ۶۵ رویه به اندازهٔ ۱۵× ۲۱ سانتیمتر در زمینهٔ ادبیات به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشود.

اسدالله عفیف باختری فرزند محمّد امین عفیف باختری، شاعر و نویسنده، در سال ۱۳۴۱/ ۱۹۶۲ در بلخ زاده شد. دورهٔ دانش‌آموزی را در بلخ و آموزشهای عالی را در دانشکدهٔ کشاورزی دانشگاه کابل پی گرفت. پس از آن به ترتیب به حیث آموزگار در ادارهٔ سوادآموزی استان بلخ و کارمند اداری انجمن نویسنده‌گان بلخ کار کرد و از سال ۱۳۷۷/ ۱۹۹۸ بدین سو در بخش فرهنگی و نشراتی ادارهٔ هلال احمر استان بلخ کار می‌کند. چهار مجموعهٔ شعرش به نامهای «سنگ و ستاره» (بلخ، ۱۳۸۲/ ۲۰۰۳)، «آوازهای خاکستری» (بلخ، ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴)، «من با زبان دریا» (کابل، ۱۳۸۶/ ۲۰۰۷) و «با یک پیاله چای چطوری، عزیز من؟) (کابل، ۱۳۸۶/ ۲۰۰۷) به چاپ رسیده اند.

صدای بانو

ماهنامهٔ صدای بانو به صاحب‌امتیازی عبدالقدوس باختری و مدیریت‌مسؤولی فریبا احمدی و سردبیری محمّد ناصر سلطانی از آذر ۱۳۸۹/ دسامبر ۲۰۱۰ در ۴ رویه به اندازهٔ ۲۱× ۳۰ سانتیمتر به زبان فارسی دری در بلخ منتشر میشود و دربردارندهٔ موضوعهای اجتماعی، فرهنگی و اقتصادیست.

سرچشمه‌ها

- John West, Afghan Media Directory, 1 st Edition, (Kabul: INTERNEWS, 2004).

ـ«آشنایی با هنرمندان کشور»، (۱۳۸۳)، ***مجلّهٔ امّ‌البلاد***، دور۳، ش ۴، مرداد ۱۳۸۳، صص ۷۰ ـ ۷۲.

ـ«آغاز انتشار سه نشریهٔ نو در یک ماه»، (۱۳۸۱)، ***ماهنامهٔ راه***، دور۲، ش ۳ ـ ۴ (پیهم۲۵ ـ ۲۶)، آبان و آذر ۱۳۸۱، ص ۱۵.

ـ«آغاز سخن»، (۱۳۵۷)، ***مجلّهٔ بلخ***، سال ۱، ش ۱، ۱ فروردین ۱۳۵۷، ص ۱.

ـ آهنگ، محمّد کاظم، (۱۳۷۹)، ***سیر ژورنالیسم در افغانستان***، پیشاور: مرکز نشراتی میوند.

ـ آهنگ، محمّد کاظم، (۱۳۴۹)، ***سیر ژورنالیسم در افغانستان***، کابل: انجمن تاریخ و ادب.

ـ ***اتّحاد اسلام***، سال ۱، ش ۱، ۱ اسفند ۱۳۰۰، صص ۱ ـ ۲؛ ش ۱۸، ۲۵ تیر ۱۳۰۱، ص ۱؛ ش ۷، ۲۲ اردیبهشت ۱۳۰۲، ص ۱ ـ ۴.

ـ ***اتّفاق اسلام***، ش ۲۰۸، ۱۳ آذر ۱۳۵۱.

ـ اسفندیار، (۱۳۸۴)، «نگاهی به چند نشریه در یک ماه»، ***نشریهٔ پدیدار***، سال ۱، ش ۲، اردیبهشت ۱۳۸۴، ص ۴.

ـ ***اصلاح***، ش ۱۳۳۹۸، ۱۰ آذر ۱۳۵۱.

ـ امینی، ابراهیم، (۱۳۸۶)، ***وقتی هوای چشم تو را مه گرفته بود...***، چاپ یکم، کابل: انجمن ادبی ـ فرهنگی ظهیرالدین محمّد بابر.

ـ «انجمن همبسته‌گی زنان افغانستان، کارکردها و برنامه‌ها»، (۱۳۷۹)، ***مجلّهٔ صبح امید***، ش ۱۴، بهمن ۱۳۷۹، ص ۶۱.

ـ انزور، محمّد زرین، (۱۳۶۵)، ***د افغانستان د ژورنالیزم مخکشان***، کابل، کمیتهٔ دولتی طبع و نشر.

ـ انصاری، سلطان محمّد، (۱۳۷۴)، ***انکشاف امروزی شهر مزار شریف***، بلخ: شهرداری مزار شریف.

ـ انوشه، حسن، (۱۳۷۰)، ***دانشنامهٔ ادب فارسی***، چاپ دوم، ج ۳، تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.

ـ انوشه، حسن و شریعتی سحر، حفیظ‌الله ، (۱۳۸۲)، ***افغانستان در غربت***، چاپ یکم، تهران: انتشارات نسیم بخارا.

ـ ***انیس***، ش ۱۲۳۶، ۱۱ آذر ۱۳۵۱.

ـ بهمن، عبدالکریم، (۱۳۸۰)، ***باغ و بوستان*** (مجموعهٔ شعر)، پیشاور: بی نا.

ـ بلیکا، عزیز احمد، (بی تا)، ***برگهای سرخ و زرد*** (مجموعهٔ شعر)، بی جا: بی نا.

ـ پوهنیار، سیّد مسعود، (۱۳۷۶)، ***ظهور مشروطیت و قربانیان استبداد در افغانستان***، ج ۱ ـ۲، پیشاور: کتابخانهٔ سبا.

ـ پیام، علی، (۱۳۸۲)، «نمایهٔ تفصیلی روشنفکران»، ***فصلنامهٔ خطّ سوم***، ش ۳ـ ۴، بهار و تابستان ۱۳۸۲، صص ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۱۱، ۲۲۲.

ـ پیام، محمّد شفیق، (۱۳۸۴)، ***جشن جنازه*** (مجموعهٔ طنز)، کابل: بنیاد انتشارات پرنیان.

ـ ***ترجمان***، ش ۳۳، ۱۶ آذر ۱۳۵۱.

ـ تنویر، دکتر محمّد حلیم، (۱۳۷۸)، ***تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان***، پیشاور: بخش انتشارات علمی و فرهنگی انستیتوت تحقیقات و بازسازی افغانستان در هالند.

ـ توانا، عبدالرّؤوف، (۱۳۸۸)، ***راه رستگاری*** (مجموعهٔ مقاله‌ها)، چاپ یکم، [بلخ]: کانون فرهنگی شهید استاد عبدالقادر توانا.

ـ جان وست، (۲۰۰۴ م.)، ***کتاب رهنما در رسانه‌های افغانی***، چاپ یکم، کابل: انتر نیوز.

ـ جعفری خانقاه، مهدی، (۲۰۱۰ م.)، ***مطبوعات افغانستانی در گذر تاریخ***، تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی.

ـ جویا، سرور، (۱۳۱۱)، «مطبوعات و نشرات ما»، ***مجلّهٔ کابل***، ش ۳۰، ص ۸۳ ـ ۸۴.

ـ حارس، اسدالله، (۱۳۸۴)، ***نیلوفرهای شگفتهٔ تالاب*** (مجموعهٔ داستان)، چاپ یکم، بی جا: بی نا.

ـ حافد، خلیل‌الله، (۱۳۸۷)، ***اعجازالنّبی***، چاپ یکم، کابل: بی نا.

ـ حامد، عبدالسّمیع، (۱۳۷۲)، ***از دوزخ اردیبهشت (مجموعهٔ شعر)***، بلخ: انجمن نویسنده‌گان بلخ.

ـ حسن سمنگانی، محسن، (۱۳۷۰)، ***ارمغان سمنگان***، چاپ یکم، کابل: انتشارات نعمانی.

ـ حسین زاده، بصیر احمد، (۱۳۷۷)، «انیس و یاران او»، ***فصلنامهٔ درّ دری***، ش ۶ ـ ۷، ص ۵۸.

ـ حسینی، نعمت، (۱۳۶۷)، ***سیماها و آواها***، ج ۱، کابل: وزارت اطلاعات و فرهنگ افغانستان.

ـ حنیف بلخی، محمّد حنیف، (۱۳۶۴)، ***پر طاووس یا شعر فارسی در آریانا***، پیشاور: بی نا.

ـ حنیف بلخی، محمّد حنیف، (۱۳۷۹)، ***مفاخر بلخ***، چاپ یکم، پیشاور: مؤلف.

ـ حنیف بلخی، محمّد حنیف، (۱۳۸۱)، ***پر طاووس یا شعر فارسی در آریانا***، چاپ دوم، پیشاور: مؤلف.

ـ خسته، خال محمّد، (۱۳۲۸)، «**ثاقب**»، ***مجلّهٔ آریانا***، ش ۸، ۱ مرداد ۱۳۲۸، صص ۱ ـ ۹.

ـ خسته، خال محمّد، (۱۳۳۹)، ***معاصرین سخنور***، کابل: مؤسسهٔ نشراتی انیس.

ـ خلیق، صالح محمّد، (۱۳۷۶)، «فریادهایی از نیستان بلخ»، ***روزنامهٔ اطّلاعات***، سال ۷۱، ش ۲۱۱۳۴، ۴ شهریور ۱۳۷۶، ص ۱۱.

ـ خلیق، صالح محمّد، (۱۳۷۶)، «دیروز و آیندهٔ «امّ‌البلاد»»، ***مجلهٔ امّ‌البلاد***، سال ۱، دور ۲، ش ۱، اسفند ۱۳۷۶، صص ۳ ـ ۴.

ـ خلیق، صالح محمّد، (۱۳۸۰)، ***سرگذشت روزنامهٔ بیدار***، پیشاور: کانون فرهنگی مولانا جلال‌الدّین محمّد بلخی.

ـ خلیق، صالح محمّد، (۱۳۸۱)، «ماهنامهٔ کیان و آماجهای نشراتی آن»، ***ماهنامهٔ کیان***، دور ۲، ش ۱، شهریور ۱۳۸۱، صص ۱ و ۱۲.

ـ خلیق، صالح محمّد، (۱۳۸۷)، ***تاریخ ادبیات بلخ از کهنترین روزگاران تا اوایل سدهٔ بیست و یکم***، کابل: انجمن نویسنده‌گان بلخ.

ـ خموش، محمّد یاسین، (۱۳۸۸)، ***کاش زنده‌گی بی‌بهانه بود*** (مجموعهٔ شعر) کابل: بی نا.

ـ دفتر شعر جوان، (۱۳۷۱)، ***شعر جوان جهان ـ افغانستان***، چاپ یکم، تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.

ـ دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی، ***افغانستان***، (۱۳۸۸)، چاپ یکم، تهران: مرکز چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه.

ـ دلگیر، محمّد اسحاق، (۱۳۶۱)، ***شاخستان اندیشه***، (گزیده‌یی از اشعار شاعران امروزین بلخ)، بلخ: انجمن نویسنده‌گان بلخ.

ـ دلگیر، محمّد اسحاق، (۱۳۶۵)، ***سرود آشتی*** (گزینهٔ شعر و مقاله)، بلخ: انجمن نویسنده‌گان بلخ.

ـ راسخ، محمّد صالح، (۱۳۷۴)، «ایران فردوسی را دریابیم»، ***ماهنامهٔ راه***، دور ۱، ش ۵ ـ ۶، تیر و مرداد ۱۳۷۴، ص ۳.

ـ راسخ یلدرم، محمّد صالح، (۱۳۸۱)، ***تاریخ و فرهنگ ترکمنها***، پیشاور: انجمن فرهنگی مخدوم قلی فراغی.

ـ «راه، نشریهٔ نویسنده‌گان بلخ»، (۱۳۷۵)، ***مجلّهٔ کیهان فرهنگی***، سال ۱۳، ش ۱۲۹، مهر و آبان ۱۳۷۵، ص ۸۰.

ـ رزّاقیار، توریالی، (۱۳۶۵)، ***وسایل اطلاعات جمعی استان بلخ***، بلخ: اتّحادیهٔ ژورنالیستان استان بلخ.

ـ رزّاقیار، توریالی، (۱۳۸۷)، ***پارسی را پاس داریم*** (مجموعهٔ سخنرانیها، نوشته‌ها و مصاحبه‌ها)، [بلخ]: کانون فرهنگی مهر.

ـ ***روزنامهٔ بیدار***، ش ۲۰۴، ۹ آذر ۱۳۵۱ و ش ۲۱۰، ۱۶ آذر ۱۳۵۱.

ـ «رویدادهای فرهنگی»، (۱۳۷۲)، ***نشریهٔ خواهر، برادر، سلام!***، ش ۴ ـ ۵، آذر ـ دی ۱۳۷۲، ص ۹.

ـ «رویدادهای فرهنگی»، (۱۳۷۶)، ***مجلّهٔ ام‌البلاد***، دور ۲، ش ۱، اسفند ۱۳۷۶، صص ۳۳ ـ ۳۴.

ـ «رویدادهای فرهنگی»، (۱۳۸۲)، ***نشریهٔ جنبش***، ش ۴، ۷ تیر ۱۳۸۲، ص ۴.

ـ ریعان شمالی، عبدالغفار، (۱۳۸۰)، ***کلیات ساربان*** (مجموعهٔ کامل آهنگها و مصاحبه‌های ساربان و نوشته‌های دربارهٔ او با آلبوم ویژه)، [پیشاور]: حوزهٔ انتشارات شمال افغانستان.

ـ «زنده‌گینامهٔ فیّاض مهرآیین نامزد معاونیت ریاست جمهوری افغانستان»، (۱۳۸۳)، ***ماهنامهٔ راه***، دور ۲، ش ۱۲ (پیهم ۳۴)، مرداد ۱۳۸۳، ص ۸

ـ«زنده‌گینامهٔ کوتاه مدیر مسؤول»، (۱۳۸۱)، ***نشریهٔ پرچم آزادی***، ش ۱، فروردین ۱۳۸۱، ص ۲.

ـ ژکفر حسینی، شجاع‌الدّین، (۱۳۷۰)، ***فصل سبز*** (مجموعهٔ شعر)، بلخ: انجمن نویسنده‌گان بلخ.

ـ ژکفر حسینی، شجاع‌الدّین، (۱۳۸۶)، ***خوشه*** (نمونهٔ شعر جوان بلخ)، چاپ یکم، کابل: حلقهٔ فرهنگی زلف یار.

ـ سامانیان، محمّد سهراب، (۱۳۸۳)، ***سفر به سوی آفتاب*** (مجموعهٔ داستان)، بلخ: انجمن نویسنده‌گان بلخ.

ـ سامانیان، محمّد سهراب، (۱۳۸۸)، ***آیینه‌های نوروزی*** (گزیدهٔ داستانهای کوتاه)، کابل: انجمن نویسنده‌گان بلخ.

ـ «سفر به سوی آفتاب»، (۱۳۸۳)، ***مجلّهٔ پرنیان***، سال ۱، ش ۳ ـ۴، پاییز و زمستان ۱۳۸۳، ص ۱۱۴.

- شجاعی، سیّد اسحاق، (۱۳۷۵)، ***مهاجران فصل دلتنگی*** (مجموعهٔ داستان)، تهران: حوزهٔ هنری.

ـ «شعر امروز افغانستان»، (۱۳۷۵)، ***مجلّهٔ گلچرخ***، ش ۱۴، مرداد ۱۳۷۵، ص ۳۳.

- «شورای ولایتی اتّحادیهٔ ملّی ژورنالیستان افغانستان پیریزی شد»، (۱۳۸۷)، ***روزنامهٔ بیدار***، ش ۲۴، ۲۹ مهر ۱۳۸۷، ص ۴.

ـ عالمی بلخی، سیّد حسین و صادقی، سیّد محمّد علی،(۱۳۸۳)، ***راه ما از لویه جرگهٔ اضطراری تا لویه جرگهٔ قانون اساسی***، چاپ یکم، کابل: چاپخانهٔ بلخ.

ـ عصمت‌اللّهی، دکتر محمّد هاشم، (۱۳۸۲)، ***نظام مطبوعات افغانستان***، چاپ یکم، تهران: انتشارات بیکران.

ـ عصیان، محمّد صادق، (۱۳۸۲)، ***فصلهای آفتابی*** (مجموعهٔ شعر)، بلخ: انجمن نویسنده‌گان بلخ.

ـ عصیان، محمّد صادق، (۱۳۸۴)، ***نمونه‌های شعر امروز بلخ***، بلخ: انجمن نویسنده‌گان بلخ.

ـ عصیان، محمّد صادق، (۱۳۸۵)، ***سیما و سخن***، (شاعران و نویسنده‌گان بلخ، سمنگان و سرپل)، کابل: بنیاد فرهنگ و جامعهٔ مدنی.

ـ فایق، عبدالمجید، (۱۳۸۵)، ***آبشار نور***، بلخ: بنیاد فرهنگ و جامعهٔ مدنی.

ـ فرهنگ، میر محمّد صدیق، (۱۳۷۱)، ***افغانستان در پنج قرن اخیر***، ج ۲، قم: انتشارات مؤسسهٔ مطبوعاتی اسماعیلیان.

ـ فطرت، دکتر ذبیح‌الله، (۱۳۸۲)، «بر چکاد مطبوعات بلخ»، ***مجلّهٔ امّ‌البلاد***، ش ۳، ۱ فروردین ۱۳۸۲، صص ۹۲ ـ ۹۳.

ـ قاسم، نظام و راعون، هارون، (۲۰۰۵ م.)، ***یک سرزمین محبت*** (نمونه‌های شعر صد سال آخر افغانستان)، دوشنبه: انتشارات ادیب.

ـ قشلاقی، محمّد سلام، (۱۳۷۴)، ***ارمغان جنبش***، شبرغان: شورای فرهنگی جنبش در استان جوزجان.

ـ گداز، محمّد اسلم و دیگران،(۱۳۶۹)، ***رنگین کمان شعر*** (تذکره یی از سخنوران فاریاب، ج ۱، میمنه: انتشارات جریدهٔ فاریاب.

ـ گردش، محمّد صالح(۱۳۸۰)، ***نوبهار آتش*** (مجموعهٔ شعر)، پیشاور: بی نا.

ـ گردش، محمّد صالح، (۱۳۸۵)، *آرامگ**اه مهر***، چاپ یکم، بلخ: بی نا.

ـ گردش، محمّد صالح، (۱۳۸۵)، ***واژهٔ افغان و سرزمین سلیمان***، بلخ: بی نا.

ـ گروهی از نویسنده‌گان، (۱۳۸۸)، ***پلان (برنامهٔ) انکشافی پنجسالهٔ ولایت (استان) بلخ***، بلخ: استانداری بلخ.

ـ لعلزاد، دکتر غلام محمّد، (۱۳۷۷)، ***شعر معاصر دری در افغانستان***، دهلی: بنیاد فرهنگ و تمدّن افغانستان.

ـ مایل هروی، (۱۳۴۱)، ***معرفی روزنامه‌ها، جراید و مجلّات افغانستان***، (پروان: چاپخانهٔ پروان.

-***مجلّهٔ بلخ***، ش ۱، خرداد ۱۳۲۸، ص ۱.

- ***مجلّهٔ شعر***، سال ۲، آبان ۱۳۷۳، ص ۵

ـ محمدی، محمّد حسین، (۱۳۷۷)، «نمایهٔ ادبیات داستانی»، ***فصلنامهٔ درّ دری***، سال ۲، ش ۵، بهار ۱۳۷۷، صص ۹۴، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲.

ـ مشعوف، میر محمّد یعقوب، (۱۳۷۷)، «نگاهی گذرا به تاریخ مطبوعات افغانستان»، ***فصلنامهٔ درّ دری***، ش ۶ و ۷، ص ۶۹.

ـ مهرآیین، فیّاض، (۱۳۶۸)، ***آذریون*** (مجموعهٔ شعر)، بلخ: انجمن نویسنده‌گان بلخ.

ـ مهرآیین، فیّاض و خلیق، صالح محمّد، (۱۳۸۸)، ***بلخ بامی در سال ۱۳۸۷***، چاپ یکم، کابل: مقام ولایت بلخ، ۱۳۸۸.

ـ مولایی، محمّد سرور، (۱۳۵۰)، ***برگزیدهٔ شعر معاصر افغانستان***، تهران: انتشارات رز.

ـ نایل، حسین، (۱۳۵۶)، ***فهرست کتب چاپی دری افغانستان***، کابل: انجمن تاریخ افغانستان.

- «نشرات رادیوی ملّی بلخ به ۱۲ ساعت افزایش یافت»، (۱۳۸۵)، ***روزنامهٔ بیدار***، ش ۱۷، ۱۲ شهریور ۱۳۸۵، ص ۱.

ـ ***نشریهٔ ملّی خیبر***، ش ۸، ۲۲ آذر ۱۳۵۱.

ـ ***نشریهٔ ندای اسلام***، ش ۳۰، ۵۰ خرداد ۱۳۷۴، ص ۶.

ـ «نگاهی بر مجلهٔ ام‌البلاد»، (۱۳۷۱)، ***مجلّهٔ جنبش***، سال ۱، ش ۱، پاییز ۱۳۷۱، ص ۴۵.

ـ «نمونه‌های شعر امروز بلخ از چاپ برآمد»، (۱۳۸۴)، ***نشریهٔ پدیدار***، ش ۵ ـ ۶، خرداد و تیر ۱۳۸۴، ص ۶.

ـ واصف باختری، استاد، (۱۳۴۰)، «شخصیتهای ادبی مزار شریف»، ***روزنامهٔ بیدار***، ش ۱۱۷، ۱۹ مرداد، ص۳، ش ۱۴۳، ۲۳ شهریور ۱۳۴۰، ص ۳.

ـ وافی، فتح‌الله، (۱۳۸۳)، ***سخنوران معاصر سمنگان***، سمنگان: نشر ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ استان سمنگان.

ـ وداع، کاترین، (۱۳۸۷)، ***برگهای سبز مطبوعات***، بی جا: بنیاد کوثر.

ـ ولوالجی، اسدالله، (۱۳۷۵)، ***مُهر و مصحف*** (مجموعهٔ شعر)، بلخ: انجمن نویسنده‌گان بلخ.

- «هفته‌نامه»، (۱۳۷۶)، ***نشریهٔ ندای اسلام***، ش ۵، ۲۵ اردیبهشت ۱۳۷۶، ص ۴.

ـ «یک ضایعهٔ فرهنگی»، (۱۳۷۸)، ***روز نامهٔ بیدار***، ش ۱، ۳ تیر ۱۳۷۸، ص ۳.

فهرست نامهای کسان

آ

آخوند، عبدالصّمد/ ۹۰.

آخوند، ملا ربانی/ ۱۲۴.

آخوند، ملا محمّد عمر/ ۱۲۳.

آدمیزاد، ملا عبدالحکیم/ ۵۶.

آذرخش، سرور/ ۴۰، ۵۵.

آذرمهر، حسن/ ۱۶۹، ۲۲۳، ۲۲۶.

آرام، عبدالحی/ ۱۷۰.

آرام، غلام ربّانی/ ۱۰۲.

آرام، مهندس محمّد هاشم/ ۱۵۸، **۱۵۹**، ۱۶۷.

آرزو، سیّد جمال‌الدّین/ ۱۵۵.

آرزو آبی، فرخنده/ ۱۶۹، **۲۱۷**.

آرش/ ۲۱۳.

آرش، احمد بیژن/ ۲۰۶.

آرش، حسین/ ۱۶۹، ۲۲۳، ۲۲۶، ۲۲۸.

آرش، محمّد یاسین/ ۱۷۵.

آرمان، احمد رامش/ ۱۵۰، ۲۱۳.

آریانپور، سیّد خسرو/ ۱۸۲، ۱۸۵، ۱۹۱.

آریانفر، عزیز/ ۱۸۲.

آزادی، علم خان/ ۶۳.

آزرده، محمّد یعقوب/ ۱۴۶، ۱۶۷، ۲۳۳.

آزرمی، زبیر خلیل/ ۱۵۲، **۲۲۲**.

آشفتهٔ باختری، سیّد حسین/ ۲۸، ۴۰، ۹۶.

آشنا، معراج‌الدّین/ ۱۸۶.

آصفی، عبدالوهّاب/ ۲۴.

آصفی، مهدی/ ۱۱۹.

آگه، عبدالحمید/ ۱۱۰.

آل عبدالله/ ۱۰۰.

آلنای، نورالله/ ۷۴، ۹۱، **۹۲**، ۱۱۰.

آمون، دکتر احمد ضیا/ ۱۷۵، ۲۱۶.
آواره، احمد جاوید/ ۲۰۴.
آهنگ، استاد محمّد کاظم/ ۳۰، ۳۶، ۴۱، ۴۳.
آیین، غلام علی/ ۱۹۱.
آیینه، استاد محمّد یوسف/ ۲۹، ۳۳، ۳۹، ۴۰، **۵۲**.

الف
ابدالی، حمد شاه/ ۲۲۹.
ابراهیم بیگ/ ۲۳.
ابراهیم، رحیم/ ۹۶، **۹۸**، ۱۶۷.
ابراهیم‌خیل، رحیم گل/ ۲۰۳.
ابراهیم‌زاده، عبّاس/ ۱۶۶.
ابراهیمی، اخضر/ ۱۳۵.
ابراهیمی، معصومه/ ۲۲۱.
ابراهیمی، یعقوب/ ۱۸۲.
ابن یمین شبرغانی/ ۹۸.
ابوحنیفه/ ۱۷۲، ۱۸۹.
ابوشکور بلخی/ ۲۲۹.
ابوعصمت بلخی/ ۱۱۲، ۱۷۳، ۱۸۹.
ابومسلم خراسانی/ ۱۴۶، ۱۶۵، ۱۷۴، ۱۹۰، ۲۰۴، ۲۰۹، ۲۳۴.
ابوی، دکتر خلیل/ ۶۲.
اثر، احمد شاه/ ۱۴۷، ۱۷۷، **۱۸۶**.
اثر، فاروق/ ۷۰.
اثیر، عبدالنّبی/ ۱۶۷.
احرار، سیّد نقیب‌الله/ ۲۳۵.
احساس، ذبیح‌الله (بهرام)/ ۱۶۷، ۲۰۱، **۲۰۲**.
احسان، محمّد محسن/ ۳۲، ۴۰، ۵۳، ۵۵، ۶۹، **۷۱**.
احسان، محمّد یاسین/ ۱۸۹.
احسانی، سیّد علی/ ۲۲۳، ۲۳۰.
احمد جاوید/ ۱۴۵.
احمد شعیب، مولوی/ ۲۰۶.
احمد شهید، ژنرال/ ۹۲.
احمد فرید/ ۱۴۵.
احمد، مهندس/ ۱۸۹.
احمدالخضرویه/ ۷۲.
احمدی، بشیر/ ۷۰.
احمدی، زهرا/ ۱۷۶، **۲۱۹**.
احمدی، سیّد حیدر/ ۲۲۳، ۲۲۶.
احمدی، سیّد نجیب‌الله/ ۲۰۴.
احمدی، شیراحمد/ ۲۰۴.
احمدی، فریبا/ ۲۳۶.
احمدی، نادره/ ۲۲۷.
احمدی، نادیه/ **۱۹۹**.
احمدی، نور احمد/ ۹۹، ۱۱۵.
اختر، آمنه/ ۱۷۵.
اختری، ذبیح‌الله/ ۱۳۰.
اخگر، قسیم/ ۱۳۸.
اخگر، محمّد اکرم/ **۱۹۵**.
اخلاقی، احمد رضا/ ۲۲۶.
اخلاقی، احمد ضیا/ ۲۲۶.
اخلاقی، زین‌الدّین/ ۲۲۸.

اخوان ثالث (م. امید)، مهدی/ ۱۰۹.
ادیبار، گل محمّد/ ۵۲.
ارزگانی، فردین/ ۲۳۴.
ارژنگ، نقیب‌الله/ ۲۳۲.
ارشاد، میرویس خلیل/ ۲۳۲.
ارفاقی، محمّداکبر/ ۲۸، ۳۹، **۴۷**، ۴۹.
ارمغان، هدیه/ ۱۶۹.
ارنواز، بنفشه/ ۱۶۹، ۲۱۷.
اروند، فرید/ ۱۰۳، ۱۰۹، ۲۱۱.
اسامه بن لادن/ ۱۲۵.
اسحاق‌زی، عبدالسّتار/ ۲۰۲.
اسحاق‌زی، عبدالغفور/ ۵۳.
اسدالله/ ۱۴۴.
اسدی، صالح محمّد/ ۷۱.
اسدی، مهین‌بانو/ ۱۷۰.
اسفندیار/ ۱۷۷، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۳۷.
اسماعیلی، حسین/ ۲۲۸.
اشرف‌زی، دکتر سخی/۱۸۷.
اشکبار، رحمت‌الله/ ۱۰۲.
اصغری، حامد/ ۲۰۵.
اعتمادی، الله داد خان/ ۲۴.
اعتمادی، نور احمد/ ۲۳.
اعرج، محمّد اسماعیل/ ۵۶.
افشین، محمّد کریم/ ۱۳۰.
افضلی، قیس/ ۲۰۶.
افضلی، نصرت‌الله/ ۲۱۵، **۲۱۶**.
افغان، سیّد جمال‌الدّین/ ۱۴۷، ۱۷۲.
اقبالی، سیّد زکریّا/ ۲۰۶.
اکبر، محمّد اسماعیل/ ۸۷، ۹۵، ۹۶، **۹۷**، ۱۰۴، ۱۱۵، ۱۱۷، ۱۹۱.
اکبری، محمّد عالم/ ۸۵.
اکرمی، سیّد عثمان/ ۱۷۵.
اکرمی، محمّد موسی/ ۱۰۷.
الفت/ ۵۵.
الفتی جوزجانی/ ۱۸۷.
الکوزی، عزیز احمد/ ۲۴، ۱۰۶.
الله داد خان/ ۴۲.
الله‌یار/ ۱۹۴.
الله‌یاری، عمرقل/ **۱۹۴**.
الهام، فریدون/ ۱۴۸.
الهی، دکتر عبدالحی/ ۱۷۰.
امان، مهندس امان‌الله/ ۲۳۱.
امان‌الله خان/ ۱۶۶.
امان‌الله خان، شاه/ ۲۱، ۲۲، ۲۵، ۳۲، ۴۱، ۴۴، ۴۵، ۴۸، ۲۳۵.
امان‌الله/ ۷۵.
امانی، صفی‌الله/ ۲۲۷.
امانی، مخدوم ابوبکر/ ۵۶.
امانی، ملالی/ ۸۵، ۱۴۶.
امرخیل، محمّد نادر/ ۹۵، ۱۰۲، ۱۰۶، ۱۳۰، ۱۹۱.
امید/ ۲۱۳.
امیر گل، صوفی/ ۶۳.
امیرخسرو بلخی/ ۲۰۸، ۲۲۶.
امیرخیل، بشیر/ ۲۰۳.

امیری حصاریان، سیّد اکرام‌الدّین/ ۹۹، ۱۱۰، ۱۱۷.
امیری، شاه محمود/ ۲۲۵.
امیری، مژگان/۲۳۳.
امین، حفیظ‌الله/۶۱، ۶۲.
امین، سعدالدّین/ ۱۰۲.
امین، عبدالمتین/ ۲۱۳.
امین، مهندس نصیر احمد/ ۱۶۳.
امین، هارون/ ۱۹۷.
امینی، ابراهیم/ ۱۶۹، **۲۲۱**، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۸، ۲۳۸.
امینی، اسحاق/ ۱۱۸.
امینی، شکرالله/ ۲۲۳، **۲۲۷.**
امینی، شکیلا/ ۱۹۹.
امینی، غلام حیدر/ ۵۵.
امینی، محمّد امین/ ۲۰۰.
امینی، محمّد ناصر/ ۲۱۵، ۲۱۸.
انتظار، احمد نادر/ ۲۳۱.
انتظام، امیر محمّد/ ۳۲، ۳۹، ۴۰، **۴۸.**
اندخویی ـــــــــ متین اندخویی
اندراگاندی/ ۲۲۲.
اندیشمند، محمّد اکرم/ ۱۷۰.
انزور، محمّد زرین/ ۲۵، ۳۴، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴.
انصاری ـــــــــ نظام انصاری
انصاری هروی، خواجه عبدالله/ ۵۱.
انصاری/ ۲۱۳.
انصاری، احمد وحید/ ۲۲۷.
انصاری، سلطان محمّد/ ۷۲، **۱۰۶**، ۱۰۸، ۲۲۷.
انصاری، عبدالوالی/ ۴۰، ۷۷.
انصاری، محمّد آصف/ ۱۴۴.
انصاری، محمّد بشیر/ ۱۶۷.
انصاری، میر عبدالرّحمان/ ۶۳، ۸۳
انوری، حکیم/ ۴۹.
انوری، فهیم/ ۱۸۵.
انوری، قاسم/ ۱۹۸.
انوش، رویین/ ۲۰۴.
انوشه، حسن/ ۴۲، ۴۴، ۴۶، ۴۸، ۴۹، ۵۰ ـ ۵۲، ۶۴، ۷۱، ۷۳، ۷۶، ۷۷، ۹۳، ۹۴، ۱۰۰ ـ ۱۰۵، ۱۰۸، ۱۱۰، ۱۱۴ ـ ۱۱۸، ۱۴۹، ۱۸۰، ۱۸۳، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۳۸.
اوج، غلام محمّد/ ۳۹.
اوریا، وحیدالله/ ۲۳۳، **۲۳۴.**
اولیابای، حاج/ ۲۰۶.
ایرج ، شعیب/ ۲۲۷.
ایرج، شهباز/ ۹۳، ۹۹، ۱۰۳، **۱۰۷**، ۱۰۹، ۱۱۲، ۱۱۷، ۱۸۵، ۱۹۱.
ایرکین، مهندس جوره/ ۷۰، ۲۰۴.
ایشانج، ذکرالله/ ۱۰۶.
ایشان‌قل/ ۱۴۶.
ایشچی، عبدالمجید/ ۹۵، ۱۰۶.
ایّوبی، نجیبه/ ۱۶۳.

ب

بابا قنبر «رح»/ ۷۲، ۱۷۳، ۲۰۷.

بابا، ملا/ ۱۱۲.
باباکوهی، زلمی/ ۱۰۹، ۱۶۹، ۲۲۷.
بابر، میرزا ظهیرالدّین محمّد/ ۲۱۹، ۲۲۱، ۲۳۸.
بابک، الف/ ۲۰۴.
بابک، عبدالقیّوم/ ۱۶۸، **۱۷۷**.
بابکرخیل، عبدالرّزاق/ ۳۴، ۳۷، **۴۰**، ۴۱.
بابه شاه/ ۱۵۹.
بابه صاحب/ ۴۹.
بابه یادگاری، الله داد/ ۷۷.
بابی، بصیر/ ۱۴۳، **۱۵۱**.
باختری ـــــــــ واصف باختری
باختری، جاوید/ ۱۶۷.
باختری، عبدالقدوس ۲۳۶.
باختری، عزیز احمد/ ۴۰، ۵۴.
باختری، همایون/۲۲۷.
بارش، محبّ/ ۱۰۳، ۱۹۱.
بارکزایی/ ۲۱۳.
بارکزایی، احمد یاسر/۲۰۶.
باغبان، عبدالظّاهر/ ۵۶.
باقری، یار محمّد/۹۳.
بامیانی، سیّد محمّد ابراهیم/ ۱۸۴.
باور بامیک، عنایت‌الله/ ۱۶۹، ۱۷۷، ۲۱۰.
بتاش، دکتر محمّدالله/ ۲۰۱.
بختیاری، محمّد الیاس/ ۲۲۹.
بدخشی، طاهر/ ۵۱.
بدخشی، مخفی/ ۲۱۸.
بدری، هلال‌الدّین/ ۲۸، ۳۹، ۴۰، ۵۴، ۷۰، ۱۰۹.
بدل شاه/ ۳۰.
برات علی، مهندس/ ۲۱۰.
برزین، شهلا/ ۱۶۹.
برزین، محمّد بهرام/ ۱۶۹.
برزین‌مهر، دکتر عبدالغنی/۷۰، ۱۱۰، ۱۷۵، ۲۲۷.
برکت، معرفت/ ۱۹۷.
برمک، عبدالاحمد/ ۱۱۵.
برمکی، عبدالملک/ ۱۸۲.
برمکیان ـــــــ مهرآیین «برمکیان»
برهان ابدالی، محمّد اسماعیل/ ۷۰، ۹۲، ۹۳، ۹۹، **۱۰۳**، ۱۰۹، ۱۱۵، ۱۸۵.
برهان، غلام نبی/ ۳۱.
برهان، محمّد هاشم/ ۱۵۵.
برین، فردوس/ ۲۲۸.
بزرگ‌امید، دکتر احمد شکیب/ ۱۶۹، ۱۸۲، ۱۹۱.
بسّام، عبدالقیّوم/ ۱۹۱.
بسیم، عبدالغفور/ ۵۶.
بشرا بیگم، سیّده/ ۱۷۷.
بشردوست، رحیم/ ۲۳۳.
بشردوست، فریدون/ ۲۰۶.
بشردوست، ولنتینا/ ۲۲۷.
بشریار/ ۶۲.
بشریار، عبدالقیّوم/ ۶۳.
بشریار، محمّد صابر/ **۲۲۰**.

بشیر، استاد علی اصغر/ ۵۵.
بصیرت مزاری، ملا عبدالبصیر/ ۱۳۰.
بقایی، آمنه/ ۲۰۵.
بلال/ ۱۸۹.
بلخی، احمد سهراب/ ۱۹۴، ۲۳۱، **۲۳۲**.
بلخی، حاج عبدالکریم/ **۲۰۶**، ۲۲۳، ۲۳۲.
بلخی، سیّد اسماعیل/ ۱۱۸، ۱۷۸، ۱۸۰.
بلخی، عابده/ ۱۹۶.
بلخی، عبدالخلیل/ ۲۲۷.
بلخی، فرهاد/ ۱۶۶، ۱۶۷.
بلیکا، عزیز احمد/ ۵۴، **۵۵**، ۲۳۸.
بنوچی، مبارکشاه/ ۷۰.
بنووال، دکتر محمّد افضل/ ۹۱.
بودا/ ۱۰۶.
بورا، محمّد صدیق/ ۳۹.
بهار، سونا/ **۱۸۱**.
بهاءالدین/ ۱۵۹.
بهراوی، عبدالبصیر/ ۱۴۷، **۱۴۸**، ۱۷۰، ۲۲۹.
بهروز، حکیم/ ۲۲۸.
بهروز، سخی/۱۷۷.
بهروز، سیّد ابولشاه/ ۱۹۱.
بهروز، عبدالقدوس/ ۱۸۶، **۱۸۷**، ۲۰۴.
بهروزنژاد، حبیب‌الله/ ۲۲۸.
بهروزی، علی/ ۹۳، ۱۰۱.
بهزاد، حارث/ ۲۱۹.
بهزادنژاد، ارسلان/ ۲۱۴.
بهشام، عیسا/ ۱۸۵.
بهشتی، بنفشه/ ۱۵۰، **۲۱۸**.
بهشتی، زینب/ ۲۲۷.
بهگام، محمّد یما/ ۲۰۵.
بهمن، عبدالکریم/ ۱۰۶، ۱۸۹، **۱۰۹**، ۲۳۸.
بهمنش ـــــ رسولی
بیان، صفورا/ ۲۱۹.
بیانی، آیخان/ ۷۴.
بیتاب، استاد/ ۴۵.
بیدار، منصور/ ۱۵۰.
بیرام خان/ ۲۰۹.
بیریا، عبدالاحد/ ۴۰، ۱۰۹، ۱۷۲.
بیژن، نعمت‌الله/ ۱۳۰.
بیسد، استاد عبدالقیّوم/ ۱۸۴، ۱۸۵.
بیگزاد، راحله/ ۲۰۴.
بیگزاده، محمّد حسن/ ۱۴۴، **۲۰۷**.
بیهقی/ ۱۳۰.

پ

پاسدار، محمّد صادق/ ۲۱۳.
پاکروان/ ۷۵.
پاکطین ـــــ شایان
پاکطین، نبی/ ۱۵۷.
پایا، احمد جاوید/ ۱۸۵.
پایش، نور اکبر/ ۷۰.
پاییز، تیمور شاه/ **۶۸**، ۶۹، ۷۰.
پدرام، لطیف/ ۱۸۴، ۲۰۱.
پرتو نادری/ ۱۰۴، ۱۷۰.
پروانه ـــــ رهگذر
پره‌ماچ، غلام محمّد/ ۲۴.

پریانی ـــــــــ نظری پریانی
پریش، هـ./ ۳۹.
پریماکف، کلنل ک. م./ ۲۲.
پژمان، میر عبدالمتین/ ۲۱۲، ۲۱۵.
پژواک، عبدالرّحمان/ ۱۰۹.
پغمانی، الف شاه خان/ ۱۱۶.
پناهی، محمّد قاسم/ ۲۱۷.
پناهی، کبرا/ ۲۱۷.
پنجشیری، عزیز احمد/ ۱۷۰.
پوپلیار، دکتر سلطان احمد/ ۷۵.
پوهنیار، سیّد مسعود/ ۴۱، ۴۵، ۴۶، ۴۸، ۲۳۸.
پویا، ذبیح‌الله/ ۱۵۰.
پویامک، امان/ ۱۶۹.
پویان، محمّد ظاهر/ ۵۶.
پویان، نوید/ ۲۳۱.
پیام، علی/ ۴۲، ۵۱، ۵۳، ۹۷، ۱۰۳.
پیام، محمّد شفیق/ ۱۱۲، ۱۱۷، ۱۴۸، **۱۴۹**، ۱۵۰، ۱۵۲، ۱۹۳، ۲۱۲.
پیکان، دکتر نجیب‌الله/ ۱۶۰، ۱۶۱، **۱۶۲**، ۱۶۳، ۲۰۵.
پیکان، غلام حضرت/ ۱۶۲.
پیمان، پرویز/ ۲۱۹، **۲۲۰**، ۲۲۱.
پیمان، دکتر محمّد میرزا/ ۷۵، ۹۱.
پیمان، سیّد فضل احمد/ ۱۷۰.
پیوستون، بشیر/ ۶۳.

ت

تابع، سیف‌الملوک/ ۱۳۰، ۱۷۷.
تارشی، عبدالاحد/ ۱۷۰.
تاشقین بهایی، سیّد تاج الدین/ ۹۶، **۹۷**.
تایب بادغیسی/ ۹۸.
تایب، عبدالاحد/ ۴۰.
ترابی، فروزان/ ۱۹۱.
تره‌کی، نور محمّد/ ۵۱، ۶۱، ۶۲.
تشنه، روح‌الله/ ۱۶۹.
تقدیر ساپی، جمعه/ ۱۹۱، ۲۰۱.
تقی واحدی، رمضان/ ۹۲، **۹۳**.
تگین، محمّد کاتب/ ۶۳.
تمنّا ـــــــــ یوسف تمنّا
تمنّا، رضوان‌قل/۴۰، **۵۱**، ۱۵۹.
تمنّا، عبدالکریم/ ۱۷۰.
تنویر، دکتر محمّد حلیم/ ۳۱، ۳۸، ۴۷، ۵۰، ۶۱، ۷۳ ـ ۷۶، ۸۱، ۸۳، ۹۳ ـ ۹۵، ۹۸، ۹۹، ۱۰۱ ـ ۱۰۵، ۱۰۷ ـ ۱۰۹، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۲۳، ۱۸۰، ۲۳۸.
تنها، محمّد رحیم/۱۹۱.
توانا، شهید استاد عبدالقادر/ ۱۱۳، ۲۳۸.
توانا، عبدالرّؤوف/ **۱۱۲**، ۱۱۳، ۲۲۹، ۲۳۸.
توانا، محمّد مهدی/ ۲۱۳.
توردی، سیّد/ ۱۱۰.
توروایانا، نجیب‌الله/ ۱۶۹.
توره‌زاده، عبدالوهّاب/ ۲۳۰، **۲۳۱**.
توفان، اسدالله/ ۶۷.
تیمور، قدسیه/ ۸۵.
تیمور، محمّد اسماعیل/ ۶۷، ۶۹، ۸۸، **۱۶۰**، ۱۶۳.
تیموری، امان‌الله/ ۹۵.

ث

ثابت، سمیع‌الله/ ۲۱۴، ۲۱۹.

ثاقب، شهاب‌الدّین/ ۱۷۰، ۱۹۹، ۲۱۰.

ثاقب، میرزا خدای داد/ ۳۷، ۴۲، ۴۳، ۲۳۹.

ثاقب، نورالحق/ ۱۳۰، ۱۳۱.

ثاقبی، اسحاق/ ۱۶۹.

ثبات، پروانه/ ۲۰۵.

ثمر، مهندس عبدالعلی/ ۹۱.

ج

جان وست/ ۱۶۱، ۱۷۴، ۱۷۶ ـ ۱۷۸، ۱۸۲، ۱۸۶ ـ ۱۸۹، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۸ ـ ۲۰۰، ۲۰۳، ۲۰۷، ۲۱۰، ۲۳۹.

جاوید رسول، بسم‌الله/ ۲۰۸.

جاوید کندهاری، فایقه (فاطمه)/ ۱۷۸.

جاوید، سیّد/ ۲۳۵.

جاهد، عبدالرّب/ ۱۱۰، ۱۵۱، **۱۵۵**، ۱۷۰.

جاهد، عبدالصّمد/ ۲۶، ۳۷ ـ ۳۹، **۴۴**، ۵۴.

جاهد، عتیق‌الله/ ۲۳۵.

جبارخیل، عبدالغفور/ ۳۹، **۴۵**.

جبلی، نبی/ ۱۶۹.

جدران، عبدالواحد/ ۱۸۷.

جدیر، حبیب‌الرّحمان/ ۲۸، ۳۹، **۴۷**، ۴۸.

جرأت، شیر آقا/ ۷۵.

جعفری خانقاه، مهدی/ ۳۷، ۳۸، ۶۹، ۲۳۹.

جعفری، زرغونه/ ۲۲۱.

جلایر/ ۱۱۰.

جلیس/ ۷۰.

جمال‌الدّین، سیّد/ ۵۱، ۱۴۷، ۱۷۲، ۱۸۷.

جمالی، غلام حیدر/ ۶۳.

جمشید/ ۱۴۴.

جمشید، شهنشاه پیشدادی آریانا/ ۳۳.

جنگیال همّت، جانگل/ ۱۳۰.

جواد، سیّد محمّد/ ۱۴۷.

جواهری، یحیا/ ۹۳.

جوره، ملا/ ۱۷۴.

جوره‌زاده، عبدالصّمد/ ۱۴۵.

جوزجانی، ابوعبید/ ۹۷، ۱۵۹، ۱۷۳، ۱۹۰.

جوزجانی، جمال‌الدّین/ ۲۲۳.

جوهری جوزجانی/ ۹۶.

جویا، احمد زبیر/ ۱۹۱.

جویا، سرور/ ۲۶، ۳۷، ۳۸، ۴۱، ۴۲، ۴۴، ۲۳۹.

جویا، محمّد علم/ ۹۲، **۹۳**، ۱۱۵، ۱۹۵، ۲۰۱.

جویا، مهندس مهدی/ ۱۷۸.

چ

چرخی، عبدالعزیز/ ۳۷، **۴۱**.

چرخی، غلام حیدر خان/ ۴۱.

چرخی، غلام نبی خان/ ۲۲.

ح

حارس، اسدالله/ ۹۹، **۱۰۰**، ۱۶۹، ۱۷۵، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۳۹.

حاذد، حاج خلیل‌الله/ ۴۰، ۱۰۰، **۱۳۰**، ۲۳۹.

حافظ، خواجه شمس‌الدّین محمّد/ ۶۶.

حامد، عبدالسّمیع/ ۷۰، ۹۳، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۹، ۱۱۵، ۱۱۷، ۱۴۸، **۱۴۹**، ۱۶۹، ۱۸۵، ۱۸۷، ۱۹۴، ۲۳۹.
حبیب، دکتر اسدالله/ ۱۸۴.
حبیب، مهندس حبیب‌الله/ ۱۷۵.
حبیب‌الله/ ۲۲۵.
حبیب‌الله، حاج/ ۱۰۳.
حبیب‌الله، میرزا/ ۱۳۰.
حبیب‌زی، حنّان/ ۲۰۲.
حبیبی، حسیب‌الله/ ۲۲۴.
حبیبی، دکتر شکریه/ ۱۷۵.
حبیبی، سیّد محسن/ ۲۲۳.
حدید، دکتر محمّد افضل/ ۱۳۷.
حرمت، محمّد داؤود/ ۱۰۶.
حسّاس، دادالله/ ۱۸۴.
حسّاس، صالح محمّد/ ۱۰۶، ۱۷۲، ۱۸۹.
حسن سمنگانی، محمّد محسن/ ۱۸۳، ۲۳۹.
حسن‌زاده ـــــــــ نیکزاد حسن‌زاده
حسنیار، دکتر سیّد امیرشاه/ ۱۸۷.
حسیب‌الله/ ۲۱۵.
حسین علی/ ۱۹۹.
حسینی ـــــــــ نزهت حسینی
حسینی سانچارکی، سیّدعبدالله/ ۱۷۸، **۱۷۹**.
حسینی مزاری/ ۱۶۸.
حسینی، ابوذر/ ۱۹۵.
حسینی، اصیله (زهرا)/ ۲۰۰، **۲۲۵**.
حسینی، دکتر سیّد فاروق/ ۲۱۶.
حسینی، رضا/ ۲۲۸.
حسینی، سیّد زمان/ ۲۲۳.
حسینی، سید مجتبی/ ۲۲۸.
حسینی، سیّد میرآقا/ ۲۲۵.
حسینی، سیّد یحیا/ ۲۲۳.
حسینی، شفیق/ ۲۲۵.
حسینی، شگوفه/ ۲۲۳.
حسینی، نعمت/ ۵۰، ۵۲، ۲۳۹.
حضرت علی (ک)/ ۳۳، ۴۴، ۱۱۲، ۱۳۰.
حفیظی، سیّد امان‌الله/ ۱۳۰.
حفیظی، عبدالوحید/ ۲۱۶.
حقبین، ژنرال سیّد حسام‌الدّین/ ۶۳.
حق‌پرست، احمد نبی/ ۲۳۱.
حقجو، امین‌الله/ ۲۲۵.
حقجو، طاهره/ ۲۱۰.
حق‌مل، م./ ۱۸۷.
حقیار، غلام حیدر/ ۱۸۱.
حکمت، محمّد ابراهیم/۲۳۳.
حکمتی، دکتر خلیل‌الله/ ۱۸۵، ۱۹۳.
حکمتیار، مهندس/ ۶۳، ۸۲، ۱۱۳، **۱۱۴**.
حکیم بای/ ۵۳.
حکیم شاه/ ۱۱۲.
حکیمی، احمد فواد/ ۲۲۹.
حکیمی، احمد منیر/ ۱۴۴.
حکیمی، امان‌الله/ ۲۰۴.
حکیمی، فرید احمد/ ۱۹۸.
حکیمی، همایون/ ۲۳۳.
حلیمی، غلام سخی/ ۱۱۸.
حمزه/ ۲۰۳.

حمید، محمّد نعیم/ ۲۱۶.
حمیدی، حیات‌الله/ ۲۱۹.
حمیدی، عبدالعلیم/ ۷۶.
حمیدی، فوزیه/ ۱۹۹.
حنیف بلخی، مولوی محمّد حنیف/ ۲۸، ۳۹، ۴۰، ۴۲، ۴۴، ۴۹، ۵۰، ۷۷، ۱۰۰، ۱۳۱، ۱۴۹، ۲۳۹.
حنیف، خواجه معصوم/ ۲۱۰.
حنیف، محمّد ظریف/ ۲۳۰.
حنیفی، ناجیه/ ۱۳۰، ۱۵۷.
حیات برهانی، دکتر نادره/ ۱۹۱، ۱۹۴، **۱۹۶**.
حیات، دکتر محمّد ابراهیم/ ۱۷۵.
حیات‌الله/ ۲۳۲.
حیدری ـــــــــ نورزادهٔ حیدری
حیدری، احمد ضیا/ ۱۳۱.
حیدری، بنفشه/ ۱۷۶.
حیدری، خدیجه ـــــــــ نورزادهٔ حیدری
حیدری، رؤیا/ ۱۹۴.
حیدری، سیّد احمد/ ۱۷۸.
حیدری، کاظم/ ۱۶۷، ۱۶۸.
حیدری، میر حیدر/ ۲۶، ۳۲، ۳۷، **۴۴**.
حیدری، میر محمّد ظاهر/ ۱۷۰، ۱۷۵.
حیران، محمّد هاشم/ ۲۰۶.
حیران، نقیب‌الله/ ۲۰۲.
حیرت، غلام محمّد/ ۳۹.

خ

خاضع، محمّد ایّوب/ ۳۹.
خاطر، غلام نبی/ ۱۸۶.
خاکسار، محمّد داؤود/ ۲۰۷.
خالد، عبدالصّبور/ **۲۰۴**.
خان محمّد/ ۱۴۵.
خاور، فیروز/ ۱۳۰، ۱۸۵، ۲۱۱.
خاوری، حامد/ ۱۶۹، ۲۰۵، ۲۲۳، **۲۲۴**.
خپلواک، غلام‌فاروق/ ۱۸۴، ۱۹۱، ۲۰۱، **۲۰۲**.
ختایی شبرغانی، ناصر علی/ ۹۸.
ختک، خوشحال خان/ ۲۰۳.
خداداد ـــــــــ موسوی خداداد
خراسانی، دکتر امین‌الله/ ۱۱۷.
خراسانی، سیّد علی/ ۲۰۰.
خراسانی، عبدالحی/ ۱۱۶، ۱۷۰، **۱۷۱**.
خرم، علی محمّد/ ۳۹.
خرمی، محمّد ظاهر/ ۲۰۶.
خرمی، میرزا محمّد قاسم خان/ ۲۲، ۱۵۱.
خزان، نجیب/ ۶۷.
خسته، مولوی خال محمّد/ ۳۹، ۴۲ ـ ۴۴، ۴۶، ۴۸ ـ ۵۰، ۵۲، ۱۰۷، ۱۵۱، ۲۳۹.
خطاب، عبدالشّکور/ ۲۲۴.
خلمی، داملا عرب/ ۲۲.
خلمی، فیض محمّد/ ۵۶.
خُلمی، میرزا غلام یحیا/ ۷۲.
خلیق، صالح محمّد/ ۲۴، ۲۶، ۲۷، ۳۱، ۳۴، ۳۷، ۳۸، ۴۱ ـ ۵۳، ۵۵، ۶۳ ـ ۶۵، ۶۹، ۷۲، ۷۳، ۷۷، ۸۳، ۹۰، ۹۳، ۹۴، ۹۶، ۹۸، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۴، ۱۰۸، ۱۱۰، ۱۱۷، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۳۰، ۱۴۹ ـ ۱۵۱، ۱۵۳، ۱۵۷ ـ ۱۶۰، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۷۳، ۱۸۰، ۱۸۳ ـ

۱۸۵، ۲۰۲، ۲۰۵، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۶، ۲۱۹، ۲۲۱، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۳.
خلیل، محمّد ابراهیم/ ۳۹، ۵۴.
خلیل، محمّد آصف/ ۱۹۵.
خلیل‌الله/ ۱۰۲.
خلیلزاد، جمیل/ ۲۲۴.
خلیلی، استاد خلیل‌الله/ ۱۷۰، ۱۷۱.
خلیلی، محمّد کریم/ ۱۶۷.
خلیل یار، امان‌الله/ ۱۸۷.
خموش، محمّد یاسین/ ۸۸، ۸۹، **۲۴۰.**
خندان، غلام رسول/ ۲۲۰.
خوژیانی، راز/ ۷۰.
خوشنصیب، نفیسه/ ۹۵، ۱۰۹، ۱۴۶.
خوشوقت/ ۸۹
خوشه‌چین/ ۴۰.
خیاط، عبدالمجید/ ۵۶.
خیر، دکتر صفی‌الله/ ۱۷۵.
خیراندیش، ابراهیم/ ۲۲۳.
خیراندیش، مبینه/ ۱۵۱، **۱۵۷**، ۱۶۵.
خیری فاریابی، ابوالخیر/ ۹۶، ۱۸۷.
خیری، محمّد همایون/ ۹۵، **۹۶**، ۹۹، ۱۷۲، ۱۸۷، ۱۹۰، ۲۰۱، ۲۱۹.

د
دادفر، دکتر محمّد اعظم/ ۲۰۱.
دالانی، مولوی خدای نظر/ ۱۶۶.
دانش بختیاری، محمّد قاسم/ ۱۷۰.
دانش، سرور/ ۱۱۸.
دانشجو، عبدالمتین/ ۱۹۴.
دانشدوست، ذبیح‌الله/ ۲۰۶.
دانشیار، دوست محمّد/ ۲۲۹.
دانشیار، نرگس/ ۱۹۱.
درملگر، نصرالله/ ۵۶.
دریا پناهی، قدریه/ ۲۱۷.
درهٔ صوفی، انور/ ۹۹.
دقیقی بلخی/ ۱۵، ۱۹۵، ۲۱۵.
دل‌آسا، احمد رامین/ ۲۲۴.
دلجو، میر حقداد/ ۴۰.
دلجوزاده، حسام‌الدّین/ ۱۸۷.
دلربا، دلبر/ ۵۶.
دلگیر، محمّد اسحاق/ ۴۱، ۴۴، ۴۵، ۵۶، ۷۰، ۷۴، ۱۰۹، ۱۳۱، ۱۴۹، ۱۷۰، ۱۷۴، ۱۸۲، ۱۸۴، ۱۸۵، ۲۴۰.
دمساز، غلام سخی/ ۴۰.
دوراندیش، صالح محمّد/ ۷۵، **۷۶**، ۹۱، ۱۱۷.
دوست محمّد/ ۱۰۶.
دوست، ثریا/ ۲۲۸.
دوستم، ژنرال عبدالرّشید/ ۶۳، ۸۱، ۱۲۵، ۱۳۶.
دوستم، یار محمّد/ ۱۶۷.
دوستیار، محمّد عارف/ ۲۱۳.
دولت‌آبادی، بصیراحمد/ ۱۱۸.
دهستانی، محمّد نبی/ ۴۰، **۵۳.**
دهنشین/ ۲۱۸.
دهنشین، فدا محمّد/ ۶۲.
دیباج ـــــــــ یارقین «دیباج»

دین محمّد/ ۱۴۴.
دین محمّد، پدر دل‌آسا/ ۲۲۴.

ذ

ذبیح، محمّد اسماعیل/ ۳۹، ۵۴.
ذبیح‌الله، استاد عبدالقادر/ ۶۳، ۶۴، ۷۶، ۱۰۰، ۱۱۵.
ذکی، سیّد رضا/ ۲۰۰.
ذکی، فیض‌الله/ ۲۰۱.
ذکی،معصوم علی/ ۱۷۶، ۱۸۲، ۱۸۵، ۱۹۱.

ر

رابعهٔ بلخی/ ۴۹، ۱۴۱، ۱۵۴، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۹۴، ۱۹۶، ۲۰۶، ۲۱۴، ۲۱۹.
رادفر، جمشید/ ۱۵۰، **۲۱۴**.
رادیار، عبدالله/ ۱۳۱.
راستی، محمّد صدیق/ ۷۷.
راسخ امید، محمّد رسول/ ۱۸۲.
راسخ، احمد شریف/ ۲۲۴.
راسخ، محمّد صالح/ ۸۷، ۹۹، ۱۰۶، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۷۵، ۱۷۸، ۱۸۴، ۲۰۱، ۲۰۸، **۲۰۹**، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۴۰.
راسخ، محمّد ظاهر/ ۱۰۹.
راشد، کاوه/ ۱۵۹.
راعون، هارون/ ۱۴۹، ۲۰۹، ۲۴۲.
راغب، کمال‌الدّین/ ۷۰.
راغب، محمّد کریم/ ۴۰.
رأفت، حمیرا/ ۱۸۲، ۱۸۴، ۱۹۱.
رافد، رحمت‌الله/ ۲۰۴.
ربانی، استاد برهان‌الدّین/ ۵۳، ۶۳، ۸۱، ۸۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۶۷.
ربیع، دکتر میرویس/ ۱۹۶.
ربیع، میر غلام محمّد/ ۳۹، ۱۳۰.
رجب علی/ ۲۱۴.
رحمان اوغلی، مهندس سردار محمّد/ **۹۹**، ۱۱۰.
رحمان بای/ ۹۹.
رحمان، یما/ ۲۲۷.
رحمانی، امان‌الله/ ۱۳۱.
رحمانی، دکتر محمّد عمر/ ۲۰۵.
رحمانی، روح‌الله/ ۲۰۲.
رحمانی، عبدالرّحیم/ ۱۷۷.
رحمانی، عبدالرّزاق/ ۱۳۱.
رحمانی، نوریه/ ۲۲۵.
رحمتی ـــــــــ نیازی (رحمتی)
رحمتی، عنایت‌الله/ ۵۴.
رحیم‌جان/ ۲۱۵.
رحیمی ـــــــــ نیلاب رحیمی
رحیمی، بریالی/ ۱۵۱، **۲۳۰**، ۲۳۱.
رحیمی، رجب علی ـــــــــ رحیمی، شفیع
رحیمی، روح‌الله/ ۱۶۷.
رحیمی، شفیع/ ۱۴۸، **۱۵۰**، ۱۵۱، ۱۶۷.
رحیمی، عبدالشّکور/ ۱۹۶.
رحیمی، عبدالله/ ۲۲۹.
رزّاقیار، توریالی/ ۳۱، ۶۷ ـ ۷۰، **۷۲**، ۷۴، ۱۲۷، ۲۴۰.
رسا، رحمت‌الله/ ۱۷۰، ۲۰۳.

رستگار، عبدالفقیر/ ۷۵، ۹۱.
رستم، حاج/ ۲۱۶.
رستم‌خیل، فریده/ ۱۶۷، ۱۹۱، ۲۰۷، **۲۳۱**.
رستم‌خیل، محمّد فهیم/ ۲۳۱.
رسولی، حبیب‌الله/ ۱۶۹.
رسولی، رحیم/ ۲۳۲.
رشتیا، سیّد قاسم/ ۳۱.
رشیدی، دکتر غلام حیدر/ ۳۹، ۵۴.
رشیدی، عبدالخالق/ ۱۷۰.
رشیق، محمّد حسن/ ۵۶.
رشید، خالد/ ۷۳.
رضایی سرپلی/ ۲۰۰.
رضایی، بانو/ ۲۳۰.
رضایی، سمیّه/ ۲۲۵.
رضایی، غلام علی/ ۲۰۰، **۲۰۱**.
رضایی، مریم/ ۱۷۶.
رضوانی، محمّد موسا/ ۲۲۷.
رضیه، سلطان/ ۹۲، ۹۴، ۹۵، ۱۶۵، ۱۸۱، ۲۱۹.
رفعت، میرزا/ ۲۰۷.
رفقی، محمّد عظیم/ ۳۹.
رفیع، دکتر استاد حبیب‌الله/ ۳۶، ۳۷، ۴۰.
رقیم، میرزا عبدالاحد/ ۳۲، ۳۳، ۳۹، **۴۸**، ۵۳، ۵۴، **۵۵**.
رکین، حبیب‌الله/ ۴۰.
روان فرهادی، دکتر/ ۵۵.
روان، دکتر محمّد اشرف/ **۱۹۶**.
روانیار، محمّد یوسف/ ۸۸، **۸۹**، ۱۲۷، **۱۴۶**.
روحی، حمیرا/ ۴۰، ۱۸۱.
روحی، هما/ **۱۸۱**.
رودکی/ ۹۲، ۹۴، ۱۰۰، ۱۰۶، ۱۱۲، ۱۵۱، ۱۵۳، ۱۵۵، ۱۶۴، ۱۹۴.
روستامل، دکتر احسان/ ۵۵.
روشانهٔ بلخی/ ۹۲، ۹۴.
روشن، استاد اکبر/ ۴۸.
روشنا، روشن/ ۸۵، ۱۴۶، ۱۶۹.
روشنی ـــــــــ سرشار روشنی
رومان، شفیق‌الله/ ۱۴۵.
رویش، محمّد هادی/ ۲۱۶.
روین، صفت‌الله/ ۴۰.
رویین/ ۱۷۷.
رویین، دکتر عبدالرّازق/ ۵۵، ۱۶۹، ۲۲۷.
رویین، رستم/ ۱۰۶، ۱۹۷.
رویین، عبدالله/ ۷۴، **۱۰۵**.
رهبین، محمّد افسر/ ۱۹۱.
رهپو، صدیق/ ۷۳.
رهجو، حفیظ‌الله/ ۹۵.
رهرو، بیژن/ ۲۰۳.
رهرو، سیّد علی/ **۲۰۳**.
رهرو، میلاد فیصل/ ۲۰۳، ۲۲۵.
رهگذر (پروانه)، شفیع/ ۲۸، ۵۳، ۵۴.
رهگذر، محمّد اسحاق/ ۱۳۶.
رهنورد ـــــــــ صالحی رهنورد
رهنورد ـــــــــ صمیم رهنورد

رهنورد زریاب، استاد اعظم/ ۵۵، ۱۵۲، ۱۶۲، ۱۹۱، ۲۱۱.
رهنورد ظاهر، محی‌الدّین/ ۲۳۵.
رهیاب علی‌آبادی/ ۹۳.
رهیاب، میوند/ ۱۱۳، ۱۳۱، ۱۷۱، ۱۹۱.
رهین، عشوه/ ۱۷۷.
رهین، ماریا/ ۹۵، ۱۴۶، ۱۷۷، ۱۹۱، ۲۱۰.
رؤوف، لینا/ ۲۲۱.
رؤوفی، لطف‌الله/ ۱۵۵، ۱۶۴.
رؤوفی، هلال/ ۶۹.
ریچار لیویس، دکتر/ ۲۱۶.
ریعان شمالی، عبدالغفار/ ۹۹، ۹۵، ۱۹۲، ۲۴۱.
ریوان، شمس‌الحق/ ۷۰، ۱۸۶.

ز
زاولی، ایّوب/ ۹۳.
زبیدالله/ ۱۰۸.
زردشت/ ۱۵.
زرگر، علی محمّد/ ۲۲۸.
زریر، گل احمد/ ۱۰۹.
زلمی، غوث‌الدّین/ ۱۵۱.
زلمی، محمّد گل/ ۱۵۱، ۱۵۵، ۱۵۶.
زلیخا/ ۵۱.
زمری خان/ ۱۲۹.
زمری/ ۱۴۴.
زوندی، حاج/ ۵۳.
زهره/ ۲۰۹.
زیار، دکتر مجاور احمد/ ۵۵.
زیارکش، امین‌الحق/ ۱۳۰.
ژکفر حسینی، شجاع‌الدّین/ ۷۰، ۹۳، ۹۹ ، ۱۰۳، ۱۰۹، ۱۳۰، ۱۴۰، ۱۴۸، ۱۸۲، **۱۸۵**، ۱۹۱، ۱۹۶، ۲۲۱، ۲۲۴، ۲۴۱.

س
ساحل، زهرا/ ۱۷۶.
سادات، حاج سیّد کمال/ ۲۱۳.
سادات، سیّد ذبیح‌الله/ ۱۳۱.
سادات، سیّد مصطفی/ ۱۶۷.
سادات، سیّد نصیر/ ۲۲۹.
ساربان/ ۱۹۲، ۲۴۱.
سازش، احمد زبیر/ ۱۴۵.
ساعد باقری/ ۱۰۹.
ساعی، احمد زبیر/ ۲۱۰.
ساعی، حسین/ ۹۳، ۹۹، ۱۰۹.
ساعی، سعیده/ ۱۶۵.
ساعی، میر ایّام‌الدّین/ ۴۰، ۵۳.
ساقی، محمّد ناصر/ ۴۰.
سالارزی، امین/ ۲۰۲.
سالک، محمّد نعیم/ ۲۱۰.
سالک، مولوی عبدالحی/ ۱۰۶.
سالکزاده، مولوی محمّد عثمان/ ۶۳، ۸۳، ۱۰۶، ۱۱۱.
سامانیان، محمّد سهراب/ ۱۰۲، ۱۴۸، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۶۹، ۱۸۲، ۱۸۴، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۹۱، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۲۳، ۲۴۱.
سامع، احمد فایض/ ۲۲۰.

سامع، سلیم/ ۲۱۳.
سامع، فایز/ ۲۳۴.
سامع، قاضی سیّد محمّد/ ۱۴۲.
سامل، ویس‌الدّین/ ۱۷۰، ۱۷۷، ۱۹۷.
سبا، محمد صمیم/ ۲۴۴،
سباوون، رسول احمد/ ۱۶۵.
سپاند، شاه عالم/ ۱۱۱، ۱۳۰.
سپاهی، عبدالرّحیم/ ۳۸، ۳۹، **۴۴**.
سپهر، سکندر/ ۷۵، ۹۱، **۱۷۵**.
ستومان، سیّد مؤمن/ ۳۹.
ستیغ، محمّد علی/ ۱۹۱، ۲۰۷.
سحاب، سلطان علی/ ۴۰.
سحاب، کاوه/ ۲۱۹.
سحر، سودابه/ ۲۱۰.
سخا، غلام سخی/ ۲۱۵.
سخنور، دکتر/ ۲۲۳.
سراج، امیر حبیب‌الله خان/ ۴۱.
سراج‌الدّین/ ۹۷.
سرخوش، عبدالصّمد/ ۴۰.
سرشار شمالی (روشنی)، غلام شاه/ ۳۹، **۴۹**، ۵۰.
سروری، فوزیه/ ۱۷۶.
سروری، لیلما/ ۱۷۸.
سروش کاظمی/ ۱۵۰، ۲۱۱.
سروش، سالم/ ۲۲۸.
سروش، شکیبا/ ۲۲۱.
سروش، عابده/ ۱۹۷، **۱۹۸**.
سزاوار، ماریا (شیرین)/ ۶۹، ۷۰، ۱۳۰، ۱۴۲، **۱۶۹**، ۱۷۲.
سعد بن معاذ/ ۱۱۲.
سعید، ژیلا/ ۲۲۴.
سعیدی، محمّد شریف/ ۹۳.
سکندر، مشتاق مسعود/ ۱۶۶.
سکندری، شفیقه/ ۴۰.
سکندری، غلام قادر/ ۲۱۵، **۲۱۶**، ۲۳۳.
سلطان شاه/ ۱۷۵، ۲۲۸.
سلطان محمّد/ ۱۴۶.
سلطان مراد/ ۱۹۴.
سلطانی ـــــــــ صاعد سلطانی
سلطانی ـــــــــ صدا سلطانی
سلطانی، احمد ولی/ ۱۴۵.
سلطانی، محمّد ناصر/ ۲۳۶.
سلما وقفی، دلشاد/ ۱۵۸، ۱۶۷.
سلوکمل، غلام ربّانی/ ۲۲۸.
سلیم، ملا/ ۹۷، ۱۸۲.
سلیمی، فخریه/ ۲۰۵.
سمندر، رحیم‌الله/ ۱۶۷.
سنا، سیّد محمّد حسین/ ۴۰.
سنایی/ ۵۳، ۱۴۷.
سنگرخیل/ ۹۹.
سوریا/ ۲۲۵.
سوسن/ ۱۷۰.
سهاک، لطیف/ ۱۶۷.
سهاک، متین/ ۱۶۷.
سهیل، سنجر/ ۱۳۸.

سهیلی، نور/۱۹۱.
سیّد ابوطالب/ ۱۰۱.
سیّد حسین نایب‌السّلطنه/ ۲۲.
سیّد رضا، حاج/ ۹۴.
سیّد عبدالله/ ۲۴.
سیّد نور محمّد شاه/ ۱۶۵.
سیّد هاشم/ ۸۵، ۱۴۴.
سیّدالنّاصری/ ۲۳۵.
سیّدی، عبدالواحد/ ۱۶۹.
سیرت، سمیر/ ۲۲۷، ۲۳۳.
سیرت، سهراب/ ۱۵۲، ۱۶۹، ۲۲۳، **۲۲۴**، ۲۲۶.
سیرت، عبدالسّتار/ ۳۹.
سیف‌الرّحمان/ ۲۳۵.
سیف‌الرّحمان، مولوی/ ۴۸.
سیف‌الله/ ۱۷۳.
سیفی، عبدالله/ ۱۷۲، **۱۷۳**.
سینایی، استاد/ ۹۲.

ش

شاداب، سیّد عظیم/ ۲۱۹.
شاداب، محمّد اسماعیل/ ۱۵۱.
شاملو، احمد/ ۱۰۹.
شاه محمّد/ ۱۴۹.
شاه محمود خان/ ۲۳، ۲۴، ۲۷، ۴۵، ۴۶، ۴۸.
شایان پاکطین، فریده/ ۱۵۷.
شایان، شیرآقا/ ۱۸۵.
شایان، معراج‌الدّین/ ۲۱۵، ۲۱۹.
شبگیر/ ۷۰.
شبگیر پولادیان/
شجاع‌الدّین/ ۲۳۰.
شجاعی، سیّد اسحاق/ ۱۷۸، **۱۸۰**، ۲۴۱.
شرعی جوزجانی، دکتر سیّد عبدالحکیم/ ۴۰، ۷۴، ۱۸۷.
شرف، یما/ ۱۷۵، ۱۹۱، ۲۲۸.
شرقی، عصمت‌الله/ ۳۹.
شرقی‌زاده، رحمت‌الله/ ۵۶.
شریعتی سحر، حفیظ‌الله/ ۱۰۲، ۱۰۸، ۱۴۹، ۲۰۸، ۲۳۸.
شریف، مهندس/ ۶۳.
شریفی، حسیب/ ۱۶۹.
شریفی، شجاع‌الدّین/ ۵۶.
شریفی، عارف/ ۲۰۸.
شریفی، معصومه/ ۱۷۶.
شفا، مژگان/ ۱۶۹.
شفاعی، آرش/ ۱۰۹.
شفایی، اسدالله/ ۱۱۸.
شفایی، فاطمه/ ۱۷۶.
شفایی، نجیب‌الله/ ۲۱۸.
شفیعی کدکنی، دکتر/ ۱۸۲.
شفیعی، محمّد میثم/ ۲۱۵.
شفیق، محمّد موسا/ ۲۲.
شکران، غلام علی/ ۴۰.
شکریان، معصومه/ ۲۲۳.
شکوری، جمشید/ ۲۰۴.

شکوه/ ۱۰۷.
شکیب، بریالی/ ۱۴۶.
شکیب، محمّد زمان/ ۲۱۰.
شمس، دکتر نعمت‌الله/ ۱۷۵، ۲۱۶.
شمسی، محمّد اسحاق/ ۹۵، ۱۳۰، ۱۸۷.
شمسی، محمّد عارف/ ۱۷۵.
شهاب مزاری، شیخ محمّد صدیق/ ۴۰.
شهرانی، دکتر عنایت‌الله/ ۱۸۲، ۲۰۱.
شهرانی، دکتر محمّد نظیف/ ۲۰۱.
شهکار، محمّد اشرف/ ۹۶، **۹۷**.
شهید بلخی/ ۷۷، ۱۵۲، ۱۸۷، ۱۹۰، ۱۹۴.
شهیر، عنایت‌الله/ ۱۶۹.
شیر علی خان/ ۲۲.
شیر علی خان، امیر/ ۴۵، ۱۴۶.
شیر علی/ ۱۵۰.
شیرافگن/ ۲۰۲.
شیرانی، سردار خان/ ۱۷۵.
شیرخان/ ۱۵۶، ۱۶۲، ۲۱۴.
شیرخان/ ۴۹.
شیرزاد، جاوید/ ۲۲۴.
شیرزاده، نظر محمّد/ ۱۳۰.
شیرین/ ۹۸.
شیوا، احمد بشیر/ ۱۳۰، ۱۶۹.

ص

صابرزاده، شیرزمان/ ۲۲۴.
صابری، عیسا/ ۲۳۰.
صابری، نرگس/ ۲۱۷.
صاحبی‌زاده، حیات‌الدّین/ ۱۸۹.
صادق، محمّد فهیم/ ۱۵۸، ۱۹۳، **۱۹۴**.
صادقی بلخی، آیت‌الله سیّد صادق/ ۱۷۹.
صادقی، سیّد محمّد علی/ ۱۰۵، ۱۷۸، **۱۷۹**، ۲۴۱.
صارم، غلام علی/ ۱۷۸.
صاعد سلطانی، ماریا/ ۱۷۵.
صافی، اتل/ ۲۳۳.
صافی، زهره/ ۱۶۷.
صافی، سیّد رحمان/ ۱۲۹.
صافی، عبدالولی/ ۲۳۴.
صافی، محمّد هاشم/ ۲۵.
صافی، میرزا عبدالرّحمان/ ۴۴.
صالح‌زاده، سمیرا/ ۲۳۰.
صالحی «رهنورد»، عبدالقدیر/ ۱۸۵، ۱۸۷، **۱۸۸**، ۲۰۶.
صالحی، نجیبه عمریار/ ۱۸۷، ۲۰۶.
صباح، علی/ ۱۹۴.
صباح، محمّد نسیم/ ۱۸۴.
صبور نورستانی، عبدالمجید/ ۲۱۰.
صبوری، امیر جان/ ۱۰۳.
صبوری، میر عبدالواسع/ ۲۳۰.
صدا سلطانی، تورپیکی/ ۱۶۹، ۲۱۷، ۲۲۹.
صداقت اتمانزی/ ۱۳۰.
صدیقی، سویدا/ ۲۲۹.
صدیقی، ظریف/ ۵۵.
صدیقیار، رشاد/ ۲۱۶.
صفایی، سیّد حسن/ ۱۷۸.
صفایی، سیّد عبدالهادی/ ۱۷۸.

صفدری، نجیب‌الله/ ۲۰۳.
صفوت، سیّد عبدالحمید/ ۱۴۶، **۱۴۷**.
صمدی، دکتر عبدالسّتار/ ۱۷۷، ۲۰۴.
صمدی، عبدالجمیل/ ۲۱۵.
صمدی، لطیفه/ ۲۰۴.
صمیم رهنورد، احمد یما/ **۱۶۵**.
صمیم، ثناءالله/ ۲۱۵.
صمیم، نورالله/ **۱۷۴**.
صورت، میرزا/ ۹۸.
صورتگر، محمّد رحیم/ ۱۴۴.
صوفی‌زاده، گیتی/ ۲۶۱، ۲۳۰.

ض
ضرّابی، مهندس محمّد صدیق/ ۷۵.
ضیا خان، حاج/ ۵۳.
ضیا، اسدالله/ ۱۷۵، ۲۰۷، ۲۲۸.
ضیا، مهندس ضیاءالدّین/ **۷۵**.
ضیاءالدّین/ ۲۲۱.
ضیاقل/ ۵۱.

ط
طالب، عبدالسّلام/ ۱۰۹، ۱۸۵.
طاهر/ ۲۰۹.
طاهر، سخی/۶۳.
طاهری، عبدالحمید/ ۱۷۸.
طاهری، فرید احمد/ ۱۴۵.
طاهری، محمّد جعفر/ ۱۷۶.
طغیان ساکایی، محمّد یونس/ ۹۱، ۹۳، ۹۵، ۹۹، ۱۰۹، ۱۱۵، ۱۱۷.
طغیان، عبدالحامد/ ۲۱۰.
طغیان، فضل احمد/ ۵۶.
طوبا، انجیلا/ ۱۰۳، ۱۰۹، ۱۸۲.
طوطی‌خیل، احمد ناصر/ ۱۶۵.
طهوری، ناصر/ ۱۸۴.

ظ
ظاهر، محمّد هاشم/ **۲۰۶**.
ظریف بلخی، جان محمّد/ ۲۲۸، **۲۲۹**.
ظریفی، عبدالجمیل/ ۶۳، ۷۰.
ظریفی، عبدالقادر/ ۲۳۱.
ظفری، امیرشاه/ ۲۳۳.
ظهیر فاریابی/ ۹۸.

ع
عابر، فقیرمحمّد/ ۱۰۰.
عادل، منیر/ ۲۳۵.
عادلشاه/ ۲۷.
عادلی، مولوی محمّد شاه/ **۷۷**، ۱۰۰.
عاشوری، نفیسه/ ۵۶.
عاصی، عبدالقهار/ ۱۰۳، ۱۰۹، ۱۸۲، ۱۸۴.
عاطفی، محمّد اجمل/ ۱۹۸.
عاقل شاه/ ۱۴۵.
عالمی بلخی، سیّد حسین/ ۱۷۹، ۲۴۱.
عالمی، دکتر محمّد نادر/ ۹۰، ۱۳۰، ۱۹۶.
عالمی، سیّد حیات‌الله ابوالقاسم/ ۲۲۶.
عالمی، علی/ ۱۱۸.
عالمی، محمّد ناظر/ ۲۲۷.
عالمیار، محمّد صدیق/ ۶۱، ۶۲.

عبادالله، مولوی/ ۷۷.
عبادی، ضیا/ ۶۸.
عبّاسی، میر ابوالقاسم/ ۵۴.
عبدالاحد خان، امیر (پادشاه بخارا)/ ۴۲.
عبدالاحد/ ۹۱.
عبدالحق/ ۱۰۰.
عبدالحق/ ۲۰۵.
عبدالحمید/ ۱۹۴.
عبدالحی/ ۷۴.
عبدالخالق/ ۱۸۸.
عبدالخالق، شهید/ ۱۱۸.
عبدالخلیل/ ۱۹۵.
عبدالرّحیم/ ۱۹۷.
عبدالرّحیم، پدر بریالی رحیمی/ ۲۳۰.
عبدالرّحیم، حاج/ ۲۱۷.
عبدالرّزاق، ملاّ/ ۸۳
عبدالرّؤوف/ ۱۶۴.
عبدالرّؤوف، ملا/ ۲۳۱.
عبدالسّلام، مولوی/ ۶۳.
عبدالسّمیع/ ۱۵۱.
عبدالصّبور، سیّد/ ۲۱۵.
عبدالصّمد خان/ ۳۰.
عبدالصّمد/ ۲۰۷.
عبدالصّمد، خواجه/ ۷۷.
عبدالظّاهر، دکتر/ ۲۳.
عبدالعزیز استاندار در دورهٔ شاه امان‌الله/ ۲۲.
عبدالعزیز خان استاندار در دورهٔ محمّد ظاهر شاه/ ۲۴.
عبدالعزیز، پدر شفیع‌الله عزیزی/ ۱۵۹.
عبدالعزیز، پدر عبدالبصیر بهراوی/ ۱۴۸.
عبدالعزیز، مولوی/ ۱۰۰.
عبدالعلی/ ۷۵.
عبدالغفور، سیّد/ ۲۳۵.
عبدالفتاح/ ۱۵۶.
عبدالقادر خان، حاج/ ۱۱۴.
عبدالقادر/ ۱۴۴.
عبدالقدیر/ ۱۴۵.
عبدالقیّوم، حاج/ ۱۵۸.
عبدالقیوم، حافظ/ ۳۶، ۳۷، **۴۲**.
عبدالقیّوم، مولوی/ ۱۳۰.
عبدالکریم، پدر عصمت‌الله عطش/ ۲۳۶.
عبدالکریم، پدر محمّد فهیم کریمی/ ۲۳۵.
عبدالکریم، سیّد/ ۷۲.
عبدالله بیگ/ ۱۵۵.
عبدالله/ ۲۲۷.
عبدالله، دکتر عبدالله/ ۱۳۶.
عبدالمجید/ ۱۶۲.
عبدالملک، ژنرال/ ۸۳
عبدالمؤمن، ژنرال/ ۶۳، ۸۱
عبدی، اجمل/ ۲۲۰.
عبید، دکتر عبیدالله/ ۲۰۱.
عتیق‌الله/ ۲۱۵.
عثمان، دکتر محمّد اکرم/ ۵۵.
عثمانی، احمد شعیب/ ۲۲۹.

عثمانی، محمّد شفیق/ ۸۴.
عثمانی، مولوی اختر محمّد/ ۱۲۴.
عدیل، عبدالسّمیع/ ۶۳.
عدیل، محمّد تمیم/ ۱۶۶.
عزت‌الله، حاج/ ۱۳۰.
عزیز محمّد/ ۷۶.
عزیزی ـــــــــــ موفق عزیزی
عزیزی، احمد جاوید/ ۱۹۷، ۲۱۴، ۲۱۸.
عزیزی، بابا جان/ ۱۷۵.
عزیزی، شفیع‌الله/ ۱۵۹، ۱۶۶.
عزیزی، عالیه/ ۴۰، ۵۶.
عزیزی، عبدالمبین/ ۱۷۵.
عزیزی، عزیزالله/ ۱۸۴.
عزیزی، فرید احمد/ ۲۰۴.
عسکری، زهرا/ ۱۷۶.
عسکری، کبرا/ ۱۷۶.
عصمت‌اللهی، دکتر محمّد هاشم/ ۲۴، ۵۵، ۷۶، ۹۳، ۱۱۴، ۱۲۶، ۱۵۱، ۲۴۱.
عصمتی، نصرت‌الله/ ۲۱۵.
عصمت‌یار، محمّد اسماعیل/ ۷۳.
عصیان، محمّد صادق/ ۷۱، ۹۴، ۱۰۱، ۱۰۳، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۲، ۱۱۷، ۱۴۹ ـ ۱۵۳، ۱۶۹، ۱۷۳، ۱۸۲، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۹۱، ۱۹۴، **۲۰۸**، ۲۰۹، ۲۱۱ ـ ۲۱۳، ۲۱۹، ۲۲۱، ۲۲۷، ۲۴۲.
عطش، عصمت‌الله/ ۲۳۶.
عظیم سرپلی، قاری محمّد عظیم/ ۴۰.
عظیمی بلخی، عظیم‌الحق/ ۹۵، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۷۱، **۱۷۲**، ۱۸۶، ۲۲۷.
عظیمی، اسدالله/ ۷۰، ۱۸۶.
عظیمی، اشرف/ ۹۶.
عظیمی، حبیب‌الله/ ۲۲۵.
عظیمی، دکتر سعید/ ۹۵.
عظیمی، عبدالعزیز/ ۹۱.
عظیمی، محمّد فرهاد/ ۱۳۷.
عفیف باختری، اسدالله/ ۱۰۳، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۷، ۱۳۰، ۱۶۹، ۱۷۲، ۱۷۷، ۱۸۲، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۹۴، ۲۱۱، **۲۳۶**.
عفیف باختری، محمّد امین/ ۴۰، ۲۳۶.
علی، لیلا/ ۲۲۰.
علی‌پور، حکیم/ ۱۶۹، ۲۲۳، ۲۲۶.
عمر کشاورز، محمّد ناصر/ ۲۴.
عمر یوسفی، ناصره/ ۱۹۶.
عمر، مریم مژگان/ ۲۰۴.
عمری، احمد خالد/ ۲۰۲.
عمریار صالحی، نجیبه/ ۱۸۷.
عمریار، محمّد کبیر/ ۲۱۵.
عنایت‌الله، مولوی/ ۱۱۱.

غ

غرغشت (کوهی، جواد و رحمدل و چاری و چمبول)، **محمّد ناصر/** ۳۹، **۴۵**، ۴۶.
غرنی، سباوون/ ۵۵.
غزل، فریده/ ۲۰۲.
غزنوی (ناجی)، داؤود/ ۹۲، ۹۳، **۹۴**.
غزنوی، خاطر/ ۲۰۳.
غزنوی، غلام حسن/ ۳۷، **۴۳**.

غزنوی، گل احمد خان/ ۲۴.
غضنفر، حاج عبدالغفار/ ۹۱.
غضنفر، سکینه بانو/ ۶۹، ۸۵، **۹۱**، ۹۹، ۱۱۰، ۱۴۶، **۱۴۷**، ۱۷۵، **۱۷۶**.
غضنفر، محمّد ابراهیم/ ۱۶۴.
غفور، تیمورشاه/ ۱۹۷.
غفورزی، عبدالرّحیم/ ۱۲۴.
غفوری، منیر/ ۱۶۹.
غفوری، عبدالغفار/ ۷۳.
غلام حسین، میر/ ۱۶۷.
غلام حیدر/ ۴۹.
غلام سخی/ ۱۸۱.
غلام سرور/ ۱۷۸
غلام صدیق/ ۲۱۵.
غلام علی، مهندس/ ۱۴۵.
غلام محمّد خان، میرزا/ ۴۴.
غلام محمّد، پدر حیات برهانی/ ۱۹۶.
غلام محمّد، پدر فیضی/ ۱۱۱.
غلام محمّد، پدر همای محمّدی/ ۹۲.
غلام محمّد، همکار نشریهٔ جهان‌نما/ ۵۶.
غلام محمّدخان/ ۱۷۴.
غلام محی‌الدّین، مولوی/ ۲۱۴.
غلجایی، ارسلا خان/ ۴۵.
غمگسار، غلام غوث/ ۱۴۶.
غوثی خطیبی/ ۷۰.
غوری، سطان غیاث‌الدّین/۱۵۱، ۱۵۶، ۱۸۸، ۲۲۴.
غوشتون، سمیع/ ۱۶۷.

ف

فارابی، ابو نصر/ ۷۲، ۱۹۵.
فارانی، محمود/ ۵۵.
فاروق، روح‌الله/ ۲۱۳.
فاضل، ذکی/ ۱۶۹.
فاضل، سیّد کاظم/ ۱۸۴.
فاضل، م./ ۷۳.
فاطمهٔ بلخی/ ۹۱، ۹۲.
فانی، محمّد رازق/ ۷۰، **۷۱**.
فایز، دکتر شیر محمّد/ ۲۰۴.
فایز، سمیر/۱۴۵.
فایز، ولی محمّد/ ۱۷۵.
فایض، احمد شاه/ ۱۳۰، ۲۱۱، ۲۲۰.
فایق، عبدالمجید/ ۱۰۹، ۱۳۰، ۱۶۹، ۱۷۲، **۱۷۳**، ۲۱۱، ۲۴۲.
فایق، نقیب‌الله/ ۱۹۷.
فتوت، عبدالله/ ۲۳۰.
فخری، امرالدّین/ ۱۷۵.
فدایی، عبدالقیّوم/ ۷۵.
فدوی، عبدالقیّوم/ **۱۷۸**، ۱۷۹.
فرارون، رامین/ ۱۸۲.
فراغی، مخدوم قلی/ ۲۰۹، ۲۴۰.
فرامرز، فریدون/ ۱۵۰، ۱۵۲، ۲۱۸.
فرحت، امین‌الله/ ۲۱۰.
فرحت، سیّد ناصر/ ۲۳۲.
فرخاری، نذری/ ۷۷.
فرخزاد، نصیراحمد/ ۲۱۸.
فردا، دکتر فاروق/ ۱۰۹، ۲۱۰.

فرزاد (م. ع. خیرانی)، محمّد عمر/ ۱۷، ۴۰، ۵۳، ۵۵، ۵۶، ۷۰، ۱۰۰، ۱۱۵، ۱۲۶، ۱۳۰، ۱۷۰، ۱۸۲، ۲۰۱، ۲۱۱، ۲۱۲.
فرزام فاطمی، عاقله/ ۹۴.
فرزام، فیروز/ ۱۵۰، ۲۱۴، ۲۱۸.
فرمین، دکتر/ ۱۷۵.
فروغ، خالده/ ۳۹، ۱۶۹.
فروغ، زحل/ ۱۷۶.
فروغ، عبدالرّؤوف/ ۱۹۶.
فروغ، محمّد علی/ ۳۹.
فروغ، محمّد نبی/ ۷۴، **۹۱۱**.
فرهاد، جاوید/ ۱۰۹، ۲۱۳.
فرهمند، دکتر محمّد مرتضی/ ۹۰، **۱۱۶**، ۱۳۱، ۱۷۴، ۲۱۶.
فرهمند، زهره/ ۱۷۶.
فرهنگ، شوکت علی/ ۲۱۳.
فرهنگ، میر محمّد صدیق/ ۲۱، ۲۴۲.
فرهودی، ولی/ ۱۴۶.
فریاد، سیّد عزیزالله/ ۵۴.
فریاد، محمّد بشیر/ ۱۸۹، ۲۱۰.
فرید مظهر، غلام دستگیر/ ۲۳۲، **۲۳۳**.
فرید، حامد/ ۵۵.
فصیحی بهروز/ ۲۰۴.
فصیحی، قیس/ ۹۹.
فضل احمد/ ۴۸.
فضل احمد، استاد/ ۳۰.
فضل، حاج عبدالکریم/ ۱۶۷.
فضل، دکتر فضل‌الدّین/ ۹۱.
فضلی/ ۵۶.
فضلی، عالیه/ ۱۹۹.
فضلی، منیره/ ۲۰۳.
فطرت فاریابی/ ۱۸۷.
فطرت، حفیظ‌الله/ ۱۷۷.
فطرت، دکتر ذبیح‌الله/ ۷۶، ۸۹، ۹۲، ۱۱۶، ۱۴۲، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۵، **۱۵۶**، ۱۶۸، ۱۷۰، ۱۷۲، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۴، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۹، ۲۱۰، **۲۱۴**، ۲۱۸، ۲۴۲.
فطرت، دکتر سیّد امین‌الله/ ۱۷۵.
فطرت، مولوی صالح محمّد/ ۳۹، ۵۴، ۷۷.
فلاح، فایزه/ ۹۴، **۹۵**.
فلورانس، محبوبه/ ۲۰۴.
فنور، حاج محمّد/ ۲۱۹.
فهمی هویدی/ ۱۱۸.
فیّاض، محمّد اسحاق/ ۱۱۸.
فیروز، محمّد زمان/ ۷۰، ۱۳۰، ۱۷۲، ۱۷۶، ۱۸۴، ۲۰۳.
فیروزپور، احمد ضیا/ ۱۴۶، ۱۷۵، **۱۷۶**.
فیض قیصاری، پروین/ ۲۱۰.
فیض محمّد/ ۱۹۶.
فیض‌الله خواجه/ ۲۱.
فیضی، حبیب‌الله/ ۲۳۰.
فیضی، داؤود/ ۲۰۳.
فیضی، فاطمه/ **۱۱۱**، ۱۷۶، ۲۳۳.
فیضی، محمّد قاسم/ ۷۷.

ق

قاچمس، زهرا/ ۲۰۴.

قاچمس، سیوگیلی/ ۲۰۴.
قادری ـــــــــــ مقداد قادری
قادری، عبدالقادر/ ۶۹، **۷۰**.
قادری، محمّد طاهر/ ۱۵۱، ۲۱۳.
قادری، نجلا/ ۲۱۷.
قاسم، استاد/ ۴۹.
قاسم، نظام/ ۱۴۹، ۲۰۹، ۲۴۲.
قاسم‌زاده، طاهره/۵۶.
قاسمی، عبدالحسین/ ۹۹.
قاسمی، عصمت‌الله/ ۲۲۹.
قاضی حمیدالدّین بلخی/ ۱۰۶.
قانت، ژنرال عزیزالله/ ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۲۶.
قانع، محمّد عمر/ ۵۶.
قاید امّ‌البلادی، سیّد محمّد ظاهر/ ۵۵، **۵۶**، ۶۹، ۷۰.
قتیل خوژیانی، عبدالرّؤوف/ ۴۰.
قدسی، سیّدفضل‌الله/ ۱۰۹.
قربان سردار/ ۱۹۰.
قریشی، رحمت‌الله/ ۲۲۲.
قریشی، صفی‌الله/ ۲۲۱، **۲۲۲**.
قریشی، محبّ‌الله/ ۲۳۱.
قزل ایاق، خلیفه/ ۲۲.
قسیم/ ۱۴۴.
قشلاقی، محمّد سلام/ ۱۱۰، ۱۹۰، ۲۴۲.
قلندر،محمّد بشیر/ ۱۸۱، ۲۰۰.
قمر، شمس‌الدّین/۲۲.
قویم، دکترعبدالقیّوم/ ۱۶۹.
قیام، مؤمنه/ ۲۲۵.
قیصاری ـــــــــــ فیض قیصاری، پروین
قیصاری ـــــــــــ محوی قیصاری
قیصاری ـــــــــــ نادم قیصاری
قیصاری، فیض محمّد/ ۲۱۰.
قیّومی، مؤنسه/ ۲۰۴.

ک

کابلی، فقیر محمّد/ ۳۷، **۴۳**.
کابلی، محمّد جعفر/ ۳۷، **۴۳**.
کارگر نوری، غلام سخی/ **۱۹۷**.
کارگر، ذبیح‌الله/ ۲۳۰.
کارگر، سمیع الله/ ۲۳۰.
کارگر، محمّد نسیم/ ۲۰۵.
کارگر، نورالدّین/ ۱۹۷.
کارمل، ببرک/ ۵۳، ۶۲، ۶۳.
کاروانی، خواجه ضیاءالدّین/ ۳۹، **۵۱**.
کاظم، عبدالحی/ ۵۶.
کاظمی ـــــــــــ سروش کاظمی
کاظمی، صابر/ ۲۲۹.
کاظمی، محمّد کاظم/ ۱۰۳، ۱۶۹.
کاکر، دکتر شیر محمّد/ ۲۰۲.
کامبخش، سیّد پرویز/ ۱۴۳.
کامران، احمد جان/ ۳۹، **۴۶**.
کامران، پیرمحمّد/ ۲۱۳.
کامور، کریم‌الله/ **۲۲۷**.
کامیاب، نظر محمّد/ ۲۲.
کاوه، پرویز/ ۱۹۴.
کدکنی، دکتر شفیعی/ ۱۸۲.
کرزی،حامد/ ۱۳۶، ۱۳۷.

کرور، عبدالمتین/ ۱۳۰.
کریمی ـــــــــ نسیم کریمی
کریمی، فاضل/ ۲۲۶.
کریمی، محمّد ابراهیم/ ۲۲۶.
کریمی، محمّد فهیم/ ۱۹۴، ۲۳۴، **۲۳۵**.
کشتمند، وحیدالله/ ۷۵.
کلکانی، امیر حبیب‌الله خان/ ۲۲، ۲۶، ۳۷، ۴۱، ۴۴.
کمال، سیّد اکرام/ ۷۰، ۹۶، **۹۸**، ۱۱۷، ۱۷۲، **۱۷۳**، ۱۸۲، ۱۸۹، ۱۹۱، ۱۹۴.
کمال‌الدّین، سیّد/ ۹۸، ۱۷۳.
کنشکا/ ۱۶۷.
کوثری، معصومه/ ۱۱۷، ۱۶۹.
الکوزی، عزیز احمد/ ۲۴، ۱۰۶.
کوشان، غلام حضرت/ ۴۰.
کوهستانی، عبدالرّحیم خان/ ۲۲.
کوهستانی، نثار احمد/ ۷۵.
کوهکن، محمّد عالم/ ۱۰۶.
کوهنشین، محمّد امان/ ۲۱۰.
کوهیار، رجب شاه/ ۱۷، ۴۱.
کهزاد، استاد احمد علی/ ۵۵.
کیانی ـــــــــ نادری کیانی
کیهان، محمّد ناصر/ ۲۲۹.

گ

گداز، عبدالغفار/ ۱۰۲.
گداز، محمّد اسلم/ ۵۱، ۹۶ ـ ۹۸، ۱۱۰، ۱۷۳، ۲۴۲.
گردش، صالح محمّد/ ۹۶، **۱۵۲**، ۱۵۳، ۲۰۸، ۲۱۳، ۲۲۶، ۲۳۳، ۲۴۲.
گردش، مهندس محمّد اکبر/ ۲۲۲.
گرمارودی ـــــــــ موسوی گرمارودی
گروموف، ژنرال/ ۶۲.
گل محمّد، میرز/ ۱۹۹.ا
گلباز، لعل محمّد/ ۱۶۹.
گلرخسار/ ۱۰۹.
گلزاری، رزّاق‌داد/ ۱۷۷.
گوهری، سیّد محی الدین/ ۲۳۴.
گوهری، مهریه/ ۲۱۷.

ل

لایق، شیر علی/ ۱۰۹.
لبیب بلخی، مولوی محمّد اسماعیل/ ۷۷.
لبیب، سیّد محمّد عالم/ ۷۴، ۹۵، ۹۹، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۹، **۱۱۰**، ۱۳۰، ۱۷۰، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۹۰، ۲۰۱.
لحاظ، مجیب الرحمان/ ۲۰۲.
لطف‌الله/ ۲۰۵.
لطیفی، استاد عبدالرّشید/ ۴۶.
لطیفی، دکتر/ ۱۸۷.
لطیفی، عبدالحفیظ/ ۷۵.
لعلزاد، دکتر غلام محمّد/ ۵۲، ۲۴۲.
لقایی، میر فضل‌الله/ ۴۰.
لودین، بشیر/ ۲۴.
لهیب هروی، لیلما/ ۱۸۵، ۱۹۴.
لیان، مهریشت/ ۱۰۳.

م
مألوف مکریت، عبدالمؤمن/ ۹۹.
مایل هروی/ ۴۹، ۲۴۲.
مایل/ ۲۰۳.
مایل، اسلام‌الدّین/ ۱۶۴، **۱۶۵**.
مایل، میرزا علی خان/ ۳۷.
مبارز، احمدشاه/ ۲۰۲.
مبارز، عبدالحمید/ ۱۵۲.
مبشر (کابل وال)، محمّد عظیم/ ۴۰، **۵۱**.
مبین، صابره/ ۲۱۹.
مبین، علی رضا/ ۲۱۹، ۲۲۸.
متواریا، شگوفه/ ۲۱۷.
متین اندخویی، محمّد امین/ ۷۴، ۹۵، ۹۹، ۱۰۴، ۱۰۶، ۱۱۰، ۱۳۰، ۱۷۲، ۱۷۷، ۱۸۷، ۱۸۹.
مجاهد، محمّد کریم/ ۴۰.
مجددی، حضرت صبغت‌الله/ ۸۱
مجذوب کابلی، حافظ نورمحمّد/ ۴۲.
مجلسی، شیرمحمّد ابوطارق/ ۱۰۰، ۱۱۷، ۱۷۰.
مجودی، عزیز احمد/ ۱۴۴.
مجیدی، حفیظ‌الله/ ۱۶۱، **۱۶۲**.
مجیر، عبدالوهّاب/ ۹۳، ۱۱۲، ۱۱۵، ۱۳۰، ۱۶۹، ۱۸۵، ۱۹۱، ۲۱۰، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۹، ۲۲۱، ۲۲۷.
محب علی/ ۵۶.
محب، محبّ‌الله/ ۲۱۶، ۲۳۰.
محبوب، سیّد یوسف/ ۲۱۶.
محبوب‌زی، نصیرشاه/ ۲۰۲.
محبّی، حفیظ‌الله/ ۱۹۶.
محتشم، بیژن/ ۲۳۲.
محسنی، جاهد/ ۱۶۷.
محسنی، سعد/ ۱۶۷.
محسنی، شیخ آصف/ ۶۳، ۱۶۷.
محقق، حاج محمّد/ ۶۳، ۱۶۷.
محمّد ابراهیم/ ۲۱۵.
محمّد اسلم/ ۲۲۴.
محمّد اکبر/ ۱۶۵.
محمّد اکبرخان، غازی/ ۱۰۰.
محمّد امان/ ۷۰.
محمّد امین، پدر اخگر/ ۱۹۵.
محمّد امین، پدر شکرالله امینی/ ۲۲۷.
محمّد امین، پدر ولوالجی/ ۱۰۴.
محمّد انور/ ۲۱۶.
محمّد برلاس/ ۵۶.
محمّد بشیر قلندر
محمّد بصیر/ ۲۱۵.
محمّد جاوید/ ۱۶۷، ۲۲۳.
محمّد حسین/ ۱۴۴.
محمّد حسین، ملا حاج/ ۴۸.
محمّد حسین، میر/ ۱۹۳.
محمّد حکیم/ ۲۲۵.
محمّد حنیفه/ ۳۷، **۴۳**.
محمّد خان/ ۱۶۳.
محمّد داؤود خان/ ۱۹، ۲۳ ـ ۲۵، ۲۷، ۲۹، ۳۲، ۳۳، ۴۰، ۵۳.
محمّد رحیم، پدر رحیم ابراهیم/ ۹۸.

محمّد رحیم، پدر سزاوار/ ۱۶۹.
محمّد رسول، فرمانده/ ۶۳.
محمّد رسول، همکار مجلهٔ علمی بلخ/ ۱۹۱.
محمّد رضا/ ۲۰۰.
محمّد سعید/ ۲۰۸.
محمّد شاه/ ۶۸.
محمّد صابر/ ۱۴۴.
محمّد صدّیق/ ۷۱.
محمّد ظاهر شاه/ ۲۳، ۲۴، ۲۶ ۳۹.
محمّد ظاهر/ ۲۲۱.
محمّد ظریف/ ۲۲۹.
محمّد عالم، مهندس/ ۱۱۷.
محمّد عزیز، مهندس/ ۶۳.
محمّد علم، مولوی/ ۸۳
محمّد عیسا/ ۱۵۶.
محمّد فرید/ ۱۴۵.
محمّد فوزی/ ۱۱۸.
محمّد قادر/ ۱۶۹.
محمّد قاسم، مولانا/ ۱۰۰.
محمّد قلی، ملا/ ۲۰۹.
محمّد کاظم، حاج/ ۴۶.
محمّد کریم خان، سردار/ ۲۴.
محمّد نادر شاه/ ۲۲، ۲۳، ۲۶، ۳۸، ۴۵.
محمّد نبی/ ۱۸۵.
محمّد نبی، خواجه/ ۱۵۲.
محمّد نصیر/ ۲۱۵.
محمّد نعیم/ ۱۷۷.
محمّد هاشم خان/ ۲۳، ۲۶.
محمّد هاشم/ ۲۰۰.
محمّد یعقوب، حاج صوفی/ ۱۷۶.
محمّد یوسف، دکتر/ ۲۳، ۲۸.
محمّد یوسف، مولوی/ ۴۱.
محمّدی ـــــــــ همای محمدی
محمّدی، عباس/ ۱۷۸.
محمّدی، عید محمّد/ ۲۲۸.
محمّدی، فرشته/ ۲۰۰.
محمّدی، محمّد حسین/ ۴۷، ۲۱۱، ۲۴۳.
محمّدی، مولوی محمّد نبی/ ۶۳.
محمودی، سیّد محمّد/ ۲۲۸.
محنتی، فیض محمّد/ ۲۸.
محوی قیصاری/ ۹۸.
مختار، عبدالعزیز/ ۱۰۲.
مختارزاده، عبدالبصیر/ ۱۰۲.
مخدوم، محمّد امین/ ۸۵
مخدوم، محمّد هاشم/ ۸۵.
مخدوم، مولوی سعدالله/ ۵۶.
مدد، فرید/ ۱۰۳.
مدقق، محمّد امین/ ۷۷.
مدنی، یعقوب علی/ ۲۲۲.
مدهوش، غلام نبی/ ۱۴۹.
مراد، حاج/ ۱۷۳.
مرادی، امان‌الله/ ۱۹۶.
مرادی، حمیدالله/ ۲۳۳.
مرادی، مهندس صاحبنظر/ ۱۱۷.
مرام، عبدالحی/ ۸۹، ۹۰.

مروّجی، کبرا/ ۱۷۶.
مزاری ـــــــــ بصیرت مزاری
مزاری ـــــــــ حسینی مزاری
مزاری ـــــــــ شهاب مزاری
مزاری، عبدالعلی/ ۶۳، ۹۳، ۱۰۱، ۱۱۱، ۱۱۸، ۱۷۶، ۱۹۳.
مزاری، عبدالکریم/ ۲۱۷.
مژده، عبدالحکیم/ ۵۴.
مسا، مهندس/ ۲۴.
مستضعف، محمّد نظیف/ ۱۰۴.
مستعد، تاج محمّد/ ۷۴.
مستقیم/ ۷۷.
مستقیم، قاری عبادالله/ ۵۶.
مستوره، شرافت/ ۵۶.
مسرور، سیّد اسدالله/ ۶۳.
مسرور، سیّد حسین شاه/ ۶۳.
مسعود/ ۱۴۴.
مسعود، شهید احمد شاه/ ۶۳، ۸۱، ۸۲، ۱۲۵، ۱۳۹، ۱۵۶، ۱۷۲، ۲۰۹ ـ ۲۱۱، ۲۱۵.
مسعودی، یحیا/ ۱۹۱.
مسکین، گدای شاه/ ۲۸، ۳۰، ۴۰، ۵۴.
مسیر، دکتر نجیب‌الله/ ۶۳.
مشتاق، عبدالکریم/ ۴۰،
مشعوف، میر محمّد یعقوب/ ۲۶، ۲۴۳.
مشفق، سیّد محمّد اسماعیل/ ۱۰۹، ۱۷۷، ۱۸۲.
مصباح، زین‌الله/ ۲۲۱.
مصباح، عارف/ ۲۲۱.
مصباح، عبدالقادر/ ۲۲۱.
مصلح، محمّد یعقوب/ ۲۰۲.
مضطر، محمّد صابر/ ۵۶.
مضطرب، اسحاق/ ۴۰.
مطیع، مولوی مطیع‌الله/ ۱۲۴.
مظفرالدّین/ ۱۰۰.
مظفری، سیّد ابوطالب/ ۹۳.
معمار، یعقوب/ ۵۲.
مفید، محمّدطاهر/ ۱۰۹.
مقداد قادری/ ۹۳، ۱۷۶، ۱۹۵.
مقدس، فایزه/ ۱۹۴.
مقیم خان/ ۱۱۰.
مقیم، دکتر محمّد یاسین/ ۲۳۵.
مکمل/ ۹۵.
ملک‌خیل ـــــــــ نشاط ملک‌خیل
ملکزاد، عبدالقیّوم/ ۱۷۰.
ملنگ جان/ ۴۹.
منتصر، فتح محمّد/ ۵۵.
منزجر، مبین/ ۲۳۲.
منشی، محمّد اسحاق/ ۱۸۴.
منشی، محمّد اسماعیل/ ۱۷۲، ۲۰۱.
منشی‌زاده، شاه رضا/ ۱۷۷.
منصوری، بسم‌الله/ ۲۱۹.
منگل، نور خان/ ۶۱.
موج، میرویس/ ۷۰.
موحد بلخی، سیّدحسین/ ۹۳، ۱۰۱.
موحد، محمد انور/ ۷۷.
موحدی، عزیزالله/ ۱۷۶، ۱۹۹.

موسوی، سیّد علی/ ۲۳۶.
موسوی خداداد، علی/ ۲۲۳.
موسوی گرمارودی، دکتر/ ۱۰۹، ۱۸۲.
موسوی نجفی، سیّد روح‌الله/ ۲۲۸.
موسوی، حلیمه/ ۲۳۳.
موسوی، عارف/ ۱۶۸.
موسوی‌نژاد، سیّد صادق/ ۱۹۲.
موفق عزیزی، حفیظ‌الله/ ۲۳۵.
مولانا، جلال‌الدّین محمّد بلخی/۱۵، ۲۶، ۳۴، ۳۷، ۳۸، ۴۱ ـ ۴۵، ۴۷، ۴۹ ـ ۵۱، ۵۳، ۶۴، ۶۵، ۶۹، ۷۲، ۷۳، ۸۵، ۸۶، ۹۰، ۱۳۰، ۱۵۲، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۸۳، ۲۲۲، ۲۲۵، ۲۲۸ ـ ۲۳۰، ۲۳۲، ۲۳۶، ۲۳۹.
مولایی، دکتر محمّد سرور/ ۵۳، ۱۷۰، ۲۴۳.
مومند بابا ـــــــــ مهمند
مویه‌گر، مسیح/ ۲۳۳.
مهجور، عبدالرّسول/ ۷۳.
مهجور، میرزا عبدالرّزاق/ ۷۲.
مهدوی‌زاده، مهدی/ ۲۲۳.
مهرآیین «برمکیان»، فیّاض/ ۱۷، ۶۹، ۷۰، ۹۵ ـ ۹۷، ۱۰۴، ۱۰۸ ـ ۱۱۰، **۱۱۷**، ۱۵۷ ـ ۱۶۰، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۷۰، ۱۷۲، ۱۸۲ ـ ۱۸۴، ۱۸۷، ۱۹۰، ۱۹۱، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۵، ۲۰۸، ۲۱۶، ۲۱۹، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۴۱، ۲۴۳.
مهربان، زهره/ ۲۲۳، ۲۲۶.
مهربان، محمّد رحیم/ ۳۲، ۳۹، **۴۵**، ۵۳.
مهرپور، محمّدالله/ ۱۴۴.
مهرداد، مجیب/ ۱۶۹.
مهسا، مسعوده/ ۲۱۷.
مهستی/ ۴۹.
مهمند، وزیر محمّد گل خان/ ۲۳، ۲۴، ۲۰۳.
مؤمن، سحر/ ۲۳۰.
مؤنس، امان‌الله/ ۹۱.
مؤنس، محمّد آصف/ ۵۴.
میثم نجفی‌زاده، سید احمد/ ۱۶۷، ۱۹۸، **۲۰۵**، ۲۱۲.
میران، هادی/ ۱۶۹.
میرزا محمّد/ ۷۵.
میرزایی، مرضیه/ ۲۲۳.
میرویس/ ۱۴۴.
میلاد، شکریه/ ۱۷۶.
میلاد، صفیّه/ ۱۶۸.
مینه‌ور، صفر محمّد/ ۵۴، ۵۶.
میوند، ایمل/ ۱۳۱.
میوندوال، محمّد هاشم/ ۲۳.

ن

نابغ، شمس‌الدّین/ ۳۹.
نادری ـــــــــ پرتو نادری
نادری کیانی، سیّد منصور/ ۱۰۴.
نادری، نیلوفر/ ۲۲۵.
نادم قیصاری/ ۹۸.
ناشر/ ۱۴۵.
ناصر خسرو، حکیم/ ۴۹، ۱۳۹، ۱۸۳، ۱۸۴، ۲۰۹.
ناصری، محمّد امیر/ ۱۱۸.
ناطقی، محمّد/ ۱۱۸.

نامدار، محمّد شفیق/ ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۸۲، ۱۸۴، ۱۹۱، ۲۲۷.
نایاب، سلمان امان/ ۲۳۴.
نایل، حسین/ ۴۹، ۵۰، ۲۴۳.
نبی‌زاده/ ۹۳.
نبی‌زاده، کمال/ ۱۶۰، ۱۶۳.
نبیل، مولوی شیرمحمّد/ ۱۸۸، **۱۸۹**.
نثار، میر عبدالله/ ۵۴.
نجرابی، حاج عبدالودود/ ۹۰.
نجفی ـــــــــ موسوی نجفی
نجفی ـــــــــ وفای نجفی
نجفی‌زاده ـــــــــ میثم نجفی‌زاده
نجفی‌زاده، سیّد لطف‌الله/ ۲۱۳.
نجفی‌زاده، سیّد محمّد یاسین/ ۲۰۵.
نجلا/ ۲۱۸.
نجوا، نجیب/ ۱۶۹.
نجیب‌الله، دکتر/ ۵۳، ۶۲، ۶۶، ۱۲۳.
نجیب‌الله، قاضی/ ۲۱۸.
ندا، عبدالعزیز/ ۲۱۶.
ندیم، صفی‌الله/ ۱۸۲، ۱۸۹.
نریمان، عبدالصّبور/ ۱۹۷.
نزار، محمّد سلیم/ ۳۹.
نزهت حسینی، لطیفه/ ۱۹۴.
نسفی، سیّد اکرام/ ۶۹، **۷۰**، ۷۲، ۸۹، **۹۰**.
نسیم کریمی، محمّد حلیم/ ۲۰۵، **۲۰۶**.
نشاط ملک‌خیل، عبداللطیف/ ۳۰، ۳۲، ۳۹، **۴۷**.
نصرالله/ ۱۸۷.
نصرت، محمّد نصیر/ ۱۳۰.
نصرتیار، عبدالمجید/ ۱۱۵، ۱۷۰، ۲۱۰، **۲۱۱**، ۲۱۴، ۲۱۸.
نظام انصاری، میرزا نظام‌الدّین/
نظام‌الدّین/ ۱۶۵.
نظام‌الدّین، ایشان/ ۷۵.
نظر محمّد خان، میرزا/ ۱۰۲.
نظر/ ۱۴۶.
نظری پریانی/ ۱۳۸.
نظری، راضیه/ **۱۶۶**.
نظری، محمّد نعیم/ ۹۶، ۱۰۹، ۱۱۲.
نظری، محمّد/ ۱۲۷، **۱۴۶**.
نظری، ویس‌الدّین/ ۲۳۴.
نعمتی، احسان‌الله/ ۲۳۲.
نعیمی، محمّد امین/ ۲۱۶.
نقشبندی، دکتر محمّدطاهر/ ۱۵۵.
نقشبندی، سیّد هدایت‌الله/ ۲۲۴.
نقشبندی، محمّد صابر/ **۱۵۵**.
نقیب‌الله/ ۲۱۵.
نگاه، منیر/ ۲۰۳.
نوابی، غلام حبیب/ ۳۹، **۴۹**، ۵۴.
نوابی، محمّد عالم/ ۲۵.
نوایی، امیر علی شیر/ ۹۸، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۹.
نور محمّد شاه، سیّد/ ۱۶۵.
نور محمّد، پدر ریحان شمالی/ ۱۹۲.
نور، ژنرال عطا محمّد/ ۶۳، ۷۷، ۱۲۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۴۲، ۱۷۰، ۲۳۶.
نورالله/ ۱۹۸.

نورانی، جلال/ ۵۵.
نورزاده حیدری، خدیجه/ ۱۸۵، ۱۹۱.
نورزاده، شفیع‌الله/ ۹۰، ۱۶۹.
نورزاده، ن./ ۹۰، ۱۶۹.
نورستانی ـــــــــ صبور نورستانی
نورمحمّد، مدیر نشریهٔ بیدار/ ۳۷، **۴۳**.
نوری ـــــــــ کارگر نوری
نوری، دکتر سیّد داؤود/ ۲۱۶.
نوری، قمر/ ۱۵۱.
نوری، محمّد آصف/ ۲۲۹.
نوری، محمّد فیروز/ ۲۱۲، ۲۱۵.
نوری، ملا نورالله/ ۱۲۴.
نورین، حاج محمّد عارف/ ۱۶۷.
نویسا، خالد/ ۱۶۹.
نیازی (رحمتی)، مولوی عبدالمتین/ **۱۲۹**.
نیازی، احمد فرهاد/ ۲۱۳.
نیازی، عبدالواسع/ ۷۰.
نیازی، مولوی عبدالمنّان/ ۱۲۴.
نیازی، مهدی/ ۲۲۷.
نیازی، نرگس/ ۲۲۵.
نیک محمّد/ ۱۴۴.
نیکجو، عبدالجلیل/ ۱۷۵.
نیکرای، محمّد زمان/ **۱۴۶**، **۱۶۹**.
نیکزاد حسن‌زاده، مرضیه/ **۲۱۹**.
نیلاب رحیمی، غلام فاروق/ ۵۵.

و

واثق، عاطفه/ ۲۲۵.
واثق، عبدالکبیر/ ۲۳۵.
واثق، محمّد قاسم/ ۱۷۵.
واجد، محمّد قاسم/ ۳۹، **۴۶**.
واجف، حبیب‌الله/ ۵۶.
واحدی ـــــــــ تقی واحدی
واحدی، دکترمحمّد یعقوب/ ۱۰۹.
واسعی، شفیقه/ ۵۶.
واصف باختری/ ۲۸، ۴۳، ۴۴، ۴۹، ۱۰۳، ۱۰۹، ۱۱۷، ۱۷۰، ۱۸۴، ۱۸۵، ۲۴۳.
واصل، گل محمّد/ ۵۶.
واعظ، محمّد شاه/ ۴۰
واعظی، حمزه/ ۱۱۸.
وثیق، ملا احمدالله/ **۱۲۹**.
وحدت، شاه زالی/ ۷۳.
وحید وارسته/ ۱۸۵.
وداع، کاترین/ ۲۰۵، ۲۱۱، ۲۱۳، ۲۴۳.
ور، حیات‌الله/ ۲۰۲.
وزیری، ویانا/ ۲۲۷.
وصیل، گل محمّد/ ۵۳.
وطندوست، محمّدالله/ ۱۱۰.
وطواط بلخی۲۰۲.
وفای نجفی، محمّد عمر/ ۴۰، ۵۶، ۷۰.
وکیل، عبدالرّؤوف/ ۱۷۵.
ولسی، عبدالاحد/ ۶۵.
ولوالجی، اسدالله/ ۸۷، ۹۵، **۱۰۴** ـ ۱۰۶، ۱۰۹، ۱۱۰، ۲۴۳.
وهریز، حضرت/ ۱۸۵، ۱۸۷.
ویرا، فیّاض/ ۱۶۹، ۲۲۳، ۲۲۶.

ه

هاتف، سخیداد/ ۹۳، ۱۱۲.
هادی بلخی، سیّد محمّد غفار/ ۱۹۲، **۱۹۳**.
هاشمی، دکتر محمّد عظیم/ ۱۷۵.
هاشمی، سیّد حسن/ ۱۷۸.
هاشمی، سیّد عالم/ ۲۳۵.
هاشمی، سیّد عربشاه/ ۱۷۸.
هاشمی، سیّد کمال/ ۷۷، ۱۰۰.
هاشمی، سیّد محمّد/ ۲۳۰.
هاشمی، سیّد مرتضا/ ۲۲۵.
هاشمی‌نژاد، سید اسماعیل/ ۲۲۲.
الهام، فریدون/ ۱۴۸.
هدایت، صادق/ ۱۶۹.
هدایت، محبوب‌الله/ ۲۱۳.
هدایت، هدایت‌الله/ **۱۸۹**.
هراتی، حنیفه/ ۱۷۰.
همای محمّدی، شریفه/ **۹۲**، ۱۹۸.
همت ـــــــــ جنگیال همت
همّت/ ۲۰۴.
همتی، آمنه/ ۲۰۰.
همدرد، جمعه خان/ ۶۳.
همدرد، سهیلا/ ۲۲۴.
همدرد، ضیاءالدّین/ ۲۲۹.
همدرد، عین‌الدّین/ ۵۶.
همدرد، غیب‌الله/ ۲۰۴.
همدرد، محسن/ ۲۰۷.
همدرد، محمّد نبی/ **۱۵۸**.
همدل، دکتر عبدالغفور/ ۱۳۰، ۱۹۱.
همدم، محمد هاشم/ ۲۳۰.
همسنگر، نورالدّین/ ۹۶، ۱۰۹.
همگام، لعل محمّد/ ۷۰، **۱۴۶**، ۱۶۸، ۱۶۹.
همنوا، قدرت‌الله/ ۲۱۹.
هنریار، سیّد ارشاد/ **۲۳۴**.
هنریار، سیّد طاهر/ ۱۸۲، ۲۳۴.
هوتک، اسدالله/ **۲۲۵**.
هوتک، بیژن/ ۲۲۹.
هوتک، محمد سلیم/ ۲۲۹.
هوشنگ، عبدالقدیم/ ۱۶۹.
الهی، دکتر عبدالحی/ ۱۷۰.

ی

یار، راحله/ ۱۶۹.
یارزاده، محمّد زمان/ ۱۷۷.
یارقین «دیباج»، دکتر شفیقه/ ۹۵، ۲۰۱.
یاسا، دکتر/ ۲۷۴.
یرش، مصطفاقل/ ۷۴، **۱۷۴**.
یزدان‌پرست، سیّد محمّد/ **۲۲۶**.
یسنا، یعقوب/ ۱۶۹.
یما، گل احمد/ ۵۵.
یمام، مسعود/ **۲۳۲**.
یوسف تمنّا، ریحانه/ ۱۸۵.
یوسف/ ۵۱.
یوسف، یگانه/ ۱۸۵.
یوسفزی، محمّد ایّوب/ ۲۲۸.
یوسفی ـــــــــ عمر یوسفی
یوسفی، عبدالسّمیع/ ۲۱۶
یوسفی، محمّد عارف/ ۹۱.
یوسفی، هارون/ ۷۳.

فهرست نامهای تیره‌ها، دودمانها، زبانها و جایها

آ

آذربایجان/ ۱۹۰.

آریا/ ۲۱۱، ۲۳۳.

آریانا/ ۱۵، ۲۵، ۳۳، ۴۲ ـ ۴۴، ۴۹، ۵۰، ۹۲، ۱۲۳، ۱۲۷، ۱۳۱، ۱۳۶، ۱۴۷ ـ ۱۵۰، ۱۵۹، ۱۶۱، ۱۶۷، ۱۸۶، ۲۰۶، ۲۲۹، ۲۳۹.

آریایی/ ۱۵ ـ ۱۷.

آریاییان ـــــــ آریایی

آسترالیا/ ۱۴۷.

آقچه/ ۴۵، ۹۱، ۱۳۵، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۵۷، ۱۶۰، ۱۶۲، ۱۶۷، ۱۹۰.

آلمان/ ۳۱، ۳۲.

آلمانی/ ۵۲، ۸۶، ۱۶۱، ۲۲۰.

آمریکا ـــــــ ایالات متّحدهٔ آمریکا

آمو/ ۲۲.

آنکارا/ ۴۱، ۹۶.

الف

ابو شکور بلخی، کوی/ ۲۲۹.

اتّحاد شوروی/ ۲۱ ـ ۲۳، ۳۳، ۴۹، ۵۱،۵۴، ۶۲، ۶۵، ۶۶، ۹۱، ۹۲، ۱۰۰، ۱۱۴، ۱۵۶، ۱۹۳.

اتّفاق،کوی/ ۲۲۳.

ارزگان/ ۱۱۸، ۱۶۳.

ازبکستان/ ۸۶، ۹۷، ۱۴۰، ۱۴۷، ۱۵۹، ۱۹۰.

ازبکی/ ۷۴، ۸۹، ۹۱، ۱۰۵، ۱۱۰، ۱۷۴، ۱۸۹، ۱۹۰، ۲۰۹، ۲۱۹، ۲۳۰.
اسپه‌ها/ ۱۵.
استالفیها، گذر/ ۴۲.
استانبول/ ۷۵، ۹۶، ۱۰۰.
استاوراپول/ ۱۸۷.
اشکانیان/ ۱۵.
افغان/۶۷، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۵۳، ۱۶۱، ۱۶۸، ۱۷۲، ۱۷۴، ۱۷۶ ـ ۱۸۲،۱۷۸، ۱۸۶ ـ ۱۸۹، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۹،۲۰۰، ۲۰۳،۲۰۷، ۲۱۰، ۲۱۶، ۲۲۲، ۲۳۰، ۲۳۳، ۲۳۹، ۲۴۲.
افغانستان/ ۱۶، ۲۱ ـ ۲۸،۳۰، ۳۱، ۳۴، ۳۶ ـ ۳۸، ۴۱ ـ ۵۳، ۵۵، ۶۱ ـ ۶۹، ۷۲ ـ ۷۷، ۸۱ ـ ۸۳، ۸۶، ۸۷، ۸۹، ۹۱ ـ ۱۰۹، ۱۱۱، ۱۱۳ ـ ۱۱۵، ۱۱۷ ـ ۱۱۹، ۱۲۳ ـ ۱۲۶، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۵ ـ ۱۳۷، ۱۴۷ ـ ۱۵۰، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۵، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۶۱ ـ ۱۶۳، ۱۶۹ ـ ۱۷۲، ۱۷۴، ۱۷۸ ـ ۱۸۱، ۱۸۳ ـ ۱۸۶، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۸، ۲۰۱، ۲۰۳، ۲۰۵، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۳، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۳۰، ۲۳۷ ـ ۲۴۳.
افغانی ـــــــــ افغان
البرز/ ۶۳، ۱۹۳.
امارات متّحد عربی/ ۱۵۷.
امام کلان/ ۱۶۹.
امام‌صاحب/۱۱۴.
انجلاد/۹۷.
اندخود/ ۷۲، ۱۱۰، ۱۴۶، ۱۷۴، ۱۹۰، ۲۰۴، ۲۰۹.
اندر/ ۱۲۹.
اندراب/ ۷۶.
انگلستان/ ۲۱، ۲۳، ۴۸، ۴۹، ۱۱۳، ۱۲۶، ۱۳۱، ۱۳۵، ۱۴۷، ۱۶۷، ۱۷۱.
انگلیس ـــــــــ انگلیسی
انگلیسی/ ۳۴، ۳۷، ۴۶، ۴۸، ۵۰، ۵۲، ۲۰۵، ۲۲۰، ۲۲۴، ۲۲۸، ۲۳۰.
اوستایی/ ۱۷.
ایالات متحدهٔ آمریکا/ ۷۲، ۱۱۷، ۱۲۵، ۱۳۵، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۶۷، ۲۳۱.
ایران/ ۵۱، ۶۱، ۶۴، ۷۳، ۸۷، ۸۸، ۹۳، ۹۵، ۱۰۱، ۱۰۴، ۱۰۷، ۱۱۱، ۱۱۵، ۱۱۸، ۱۲۴، ۱۳۷، ۱۵۰، ۱۶۷، ۱۷۸ ـ ۱۸۰، ۱۹۳، ۲۰۹، ۲۱۵، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۴۰.
ایرانی/ ۱۲۴، ۲۲۲.

ب

بابا قنبر، گذر/ ۷۲، ۱۷۳، ۲۰۷.
باختر/ ۳۱ ـ ۳۳، ۴۵، ۴۷، ۴۸، ۵۰ ـ ۵۲، ۶۸، ۷۱، ۷۲، ۷۷، ۸۴، ۸۵، ۸۹، ۹۶، ۱۰۰، ۱۰۶، ۱۱۲، ۱۲۷، ۱۴۴ ـ ۱۴۶، ۱۴۹ ـ ۱۵۱، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۶۰، ۱۶۲، ۱۶۵، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۳، ۱۷۸، ۱۹۵ ـ ۱۹۷، ۲۰۰، ۲۰۶ ـ ۲۰۸، ۲۱۴، ۲۱۶، ۲۲۰، ۲۲۴، ۲۲۶، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۵.
باختری/ ۱۷.
بارانه/ ۷۱.
باغ حضور/ ۳۰، ۳۴.
باغ و بوستان/ ۱۹۰، ۲۰۹، ۲۳۸.
بالا، گذر/ ۱۰۴.

بامیان/ ۴۹، ۷۶، ۹۴، ۱۰۶، ۱۲۴، ۱۶۳، ۱۹۳.
بخارا/ ۲۱ ـ ۲۳، ۳۴، ۴۲، ۱۰۲، ۱۰۸، ۱۴۹، ۲۰۸، ۲۳۸.
بخدی ـــــــ بلخ
بدخشان/ ۴۷ ـ ۴۹، ۵۱، ۱۴۹، ۱۵۵، ۲۱۸.
برلین/ ۴۱، ۱۷۰، ۲۱۷.
برمکیان/ ۱۵.
بریتانیا ـــــــ انگلستان
بصره/ ۳۷.
بغلان/ ۴۵، ۴۷، ۴۹، ۷۶، ۱۹۶، ۲۰۲، ۲۳۳.
بگرام/ ۸۹
بلچراغ/ ۹۸.
بلخ/ بسیاری از رویه‌ها.
بلخاب/ ۱۰۷، ۱۷۸، ۱۸۰.
بلخی ـــــــ باختری
بلغارستان/ ۷۱، ۱۸۲.
بن/ ۱۳۵، ۱۳۶.
بوستون/ ۱۱۷.
بهاءالدّین، دهکده/ ۱۵۹.

پ

پارتی ـــــــ پهلوی اشکانی
پارثی ـــــــ پهلوی اشکانی
پارسی ـــــــ پهلوی اشکانی
پاکستان/ ۵۱، ۶۱، ۶۴، ۷۲، ۷۳، ۹۷، ۱۰۵، ۱۱۷، ۱۴۰، ۱۴۷، ۱۵۷، ۱۶۱، ۱۷۸، ۱۸۸، ۱۹۰، ۱۹۳.
پراگ/ ۱۶۷.
پروان/ ۴۶، ۴۸ ـ ۵۱، ۸۹، ۲۳۵، ۲۴۲.
پشتو/ ۳۳، ۴۵، ۴۶، ۵۰، ۶۹، ۱۱۴، ۱۲۹، ۲۰۱، ۲۲۰، ۲۲۸.
پشتون/ ۴۹.
پشتونستان/ ۲۷.
پکتیا/ ۷۰.
پل چرخی/ ۱۰۴، ۱۸۶.
پل خمری/ ۴۵، ۱۸۳، ۲۱۹.
پنجده/ ۲۱.
پنجشیر/ ۴۱، ۱۲۳.
پنجشیر، گذر/ ۱۴۹.
پهلوی اشکانی/ ۱۷.
پیشاور/ ۲۸، ۳۰، ۳۱، ۳۴، ۳۶ ـ ۳۸، ۴۱ ـ ۵۳، ۶۱، ۶۴، ۶۵، ۶۹، ۷۲ ـ ۷۷، ۸۰، ۸۳، ۹۰، ۹۳ ـ ۹۵، ۹۸، ۹۹، ۱۰۱ ـ ۱۰۹، ۱۱۲، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۷، ۱۲۳، ۱۳۱، ۱۴۸ ـ ۱۵۰، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۸، ۱۷۲، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۲، ۲۰۲، ۲۰۷، ۲۰۹، ۲۱۱، ۲۳۷ ـ ۲۴۲.
پیشدادیان/ ۱۵.

ت

تاجیک ـــــــ تاجیکان
تاجیکان/ ۱۷، ۸۲، ۱۱۵، ۱۲۴.
تاجیکستان/ ۷۱، ۱۳۷، ۱۴۰، ۱۸۳، ۱۹۰، ۲۰۸.
تاجیکی ـــــــ فارسی دری
تازی/ ۴۶،۴۸، ۵۱، ۱۸۸.
تاشکند/ ۳۴، ۷۰، ۷۳، ۹۳، ۹۷، ۱۴۶، ۱۶۵.
تبر/ ۱۰۷.

تهٔ تاق، گذر/ ۷۱.
تخار/ ۲۳، ۴۶، ۷۴، ۸۲، ۱۰۴، ۱۱۰، ۱۶۹.
تخارستان ـــــــــ تخار
ترک/ ۲۲۲.
ترکمنان (ترکمنها)/ ۱۲۴، ۲۰۹، ۲۴۰.
ترکمنستان/ ۱۴۷، ۱۸۷، ۱۹۰.
ترکمنی/ ۱۴۷، ۱۹۴.
ترکی/ ۹۶، ۹۸، ۲۰۹.
ترکیه/ ۳۷، ۴۱، ۴۵، ۷۵، ۹۶، ۹۹، ۱۰۰، ۱۲۸، ۱۹۰.
توکیو/ ۹۱.
تهران/ ۲۴، ۳۷، ۳۸، ۴۲، ۴۴، ۴۶، ۴۸ ـ ۵۳، ۵۵، ۶۴، ۶۹، ۷۱، ۷۳، ۷۶، ۷۷، ۸۵، ۸۶، ۹۳، ۹۴، ۱۰۱ ـ ۱۰۵، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۱۰، ۱۱۴ ـ ۱۱۸، ۱۲۳، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۳۵، ۱۴۹، ۱۷۱، ۱۷۸، ۱۸۰، ۱۸۳، ۱۹۸، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۶، ۲۳۸ ـ ۲۴۱، ۲۴۳.
تیمورک/ ۱۴۶.
تهٔ توت، گذر/ ۱۶۰.

ج

جاغوری/ ۹۴.
جوزجان/ ۵۱، ۸۳، ۸۵، ۸۶، ۸۹، ۹۱، ۹۷، ۹۸، ۱۱۰، ۱۲۴، ۱۶۰، ۱۶۴، ۱۷۵، ۱۹۰، ۱۹۷، ۲۰۴، ۲۴۲.

چ

چاریکار/ ۴۹.
چاه‌آب/ ۱۶۹.
چتگری، گذر/ ۱۸۱.
چرمگرخانه/ ۱۷۳.
چکوسلواکی/ ۱۶۱.
چمتال/ ۲۲۱.
چنداول/ ۴۳، ۴۶.
چهارباغ/ ۲۰۰.
چهاربولک/ ۱۴۶، ۲۰۲.
چهارکنت/ ۶۳، ۶۴، ۷۳، ۹۳، ۱۷۸، ۱۹۳.
چهارمغزدره/ ۱۸۹.

ح

حصارک/ ۴۵، ۱۶۰.
حیدرآباد/ ۱۷۵.
حیدرآباد، هندوستان/ ۱۱۷.
حیرتان/ ۶۲، ۸۲ ـ ۸۴، ۱۴۰، ۲۱۸.

خ

خانهٔ خدا/ ۴۱.
خراسان/ ۵۱.
خرم/ ۲۲، ۲۹، ۴۲، ۴۵، ۵۵، ۵۶، ۶۳، ۷۲، ۸۳، ۱۷۱، ۲۱۲، ۲۱۵.
خلج/ ۷۴.
خلم/ ۲۲، ۲۹، ۴۲، ۴۵، ۵۵، ۵۶، ۶۳، ۷۲، ۷۳، ۱۷۱، ۲۱۲، ۲۱۵.
خنجان/ ۸۲

د

دالان/ ۱۶۶.
دایکندی/ ۱۱۸.
درزاب/ ۱۸۷.
درهٔ زند/ ۲۳۵.

درهٔ صوف/ ۴۵، ۲۲۷.
درهٔ گز/ ۱۵۰، ۱۶۶.
دشت ارچی/ ۷۴.
دشت قلعه/ ۱۰۴.
دوشنبه/ ۱۴۹، ۲۰۹، ۲۴۲.
دولت‌آباد/ ۴۵، ۹۳، ۱۹۵.
ده اصل/ ۲۳۵.
ده‌بوری/ ۹۶.
دهدادی/ ۲۲، ۴۴، ۷۷، ۱۵۲، ۱۷۸، ۱۹۴، ۱۹۶، ۲۲۴.
ده‌دراز/ ۲۰۶.
ده‌سبز/ ۱۰۴.
ده‌نو/ ۸۶

ر
روستاق/ ۱۰۴.
روسی/ ۸۸
روسیه/ ۲۱، ۷۱، ۱۱۰، ۱۴۷، ۱۷۵، ۱۹۰.
روم/ ۴۱.
رومانی/ ۱۹۰.

ز
زابل/ ۱۲۳.
زاهدان/ ۱۷۸.
زرمت/ ۷۰.
زیرکی/ ۲۲۱.

ژ
ژاپن/ ۴۹، ۹۱.
ژنیو/ ۶۲، ۱۷۹.

س
ساریاغ/ ۱۸۲.
سالنگ/ ۴۹، ۱۲۳.
سامانیان/ ۱۵.
سانچارک/ ۲۳۵.
سخی، کوی/ ۹۴.
سرایخواجه/ ۴۹.
سرآسیاب/ ۹۳.
سرپل/ ۷۱، ۸۵، ۸۹، ۹۴، ۱۰۱، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۴۹ ـ ۱۵۱، ۱۵۳، ۱۶۹، ۱۷۳، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۴، ۱۸۵، ۲۰۰، ۲۰۹، ۲۱۹، ۲۲۱، ۲۳۵، ۲۴۲.
سرخان‌دریا/ ۸۶
سلیمان/ ۱۵۳، ۲۴۲.
سمرقندیان/ ۴۸، ۱۹۴.
سمنگان/ ۲۲، ۷۱، ۸۵، ۹۴، ۱۰۱، ۱۰۸، ۱۴۹ ـ ۱۵۱، ۱۵۳، ۱۶۳، ۱۷۳، ۱۸۲ ـ ۱۸۵، ۲۰۹، ۲۱۹ ـ ۲۲۱.
سنت ژوئین/ ۵۵.
سوریه/ ۱۰۱، ۱۱۸، ۲۰۰.
سیاگرد/ ۲۱۴.
سینا، کوی/ ۲۲۳.

ش
شادیان، خیابان/ ۴۲.
شادیان، دشت/ ۴۵.
شادیان، کوه/ ۶۳.
شاه‌انجیر/ ۱۸۵، ۱۹۳.
شاه‌چنار/ ۲۰۰.

شبرغان/ ۸۶، ۱۱۰، ۱۲۷، ۱۹۰، ۱۹۷، ۲۴۲.
شریف‌خیل/ ۹۰.
شورتاکزار/ ۱۰۶، ۲۳۰.
شورتپه/ ۱۹۴.
شوروی ـــــــــ اتّحاد شوروی
شولگر ـــــــــ شولگره
شولگره/ ۶۴، ۷۲، ۷۳، ۱۶۶، ۲۲۵.
شهر بزرگ/ ۱۴۹.
شیرپور/ ۴۲.

ع
عبدالملک برمکی، دهکده/ ۱۸۲.
عراق/ ۴۹، ۵۱، ۱۰۱، ۱۱۸.
عرب/ ۱۱۸، ۱۲۵.
عربخانه، گذر/ ۱۷۳.

غ
غزنه/ ۵۳، ۹۴، ۱۲۳، ۱۲۹.

ف
فارسی دری/ ۱۷، ۲۴، ۳۳، ۴۱، ۵۰ ـ ۵۳، ۵۵، ۵۶، ۶۹، ۷۳ ـ ۷۷، ۹۰، ۹۱، ۹۳ ـ ۹۶، ۹۸ ـ ۱۱۹، ۱۲۹، ۱۳۱، ۱۴۲، ۱۵۶، ۱۵۸ ـ ۱۶۵، ۱۶۸، ۱۷۰ ـ ۱۷۲، ۱۷۴ ـ ۱۷۶، ۱۷۸، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۴ ـ ۲۰۱، ۲۰۳ ـ ۲۰۸، ۲۱۰ ـ ۲۳۶.
فاریاب/ ۴۶، ۵۱، ۷۲، ۸۳، ۸۵، ۸۶، ۹۲، ۹۶ ـ ۱۰۰، ۱۱۰، ۱۲۴، ۱۴۷، ۱۶۵، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۷، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۲، ۱۹۸، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۹، ۲۴۲.
فرانسه/ ۵۵.
فرانسه‌یی/ ۴۶، ۴۸.
فرغانه/ ۳۴.
فریغونیان/ ۸۶، ۱۲۷.
فنلاند/ ۱۰۴.
فیض‌آباد بدخشان/ ۴۹، ۲۱۸.
فیض‌آباد/ ۱۶۰.

ق
قاهره/ ۴۷.
قرم قول/ ۱۴۶.
قروق/ ۱۰۱.
قره‌باغ/۴۹.
قزاقستان/ ۹۶، ۲۰۷.
قزل‌آباد/ ۱۰۳.
قلعهٔ بلند/۵۱.
قلعه‌چه/ ۶۸.
قلعهٔ مَلِک دولتشاهی/ ۸۹
قم/ ۲۱، ۹۳، ۱۰۲، ۱۰۵، ۱۱۸، ۱۱۹، ۲۰۰، ۲۲۵، ۲۴۲.
قیصار/ ۹۸، ۱۹۰.

ک
کابل/ ۱۶، ۲۲، ۲۴ ـ ۲۶، ۳۰ ـ ۳۲، ۳۴، ۳۷، ۳۸، ۴۱ ـ ۵۳، ۵۵، ۵۶، ۶۲ ـ ۶۴، ۶۷، ۶۸، ۷۱، ۷۳ ـ ۷۶، ۸۱ ـ ۸۵، ۸۹ ـ ۱۰۵، ۱۰۷ ـ ۱۱۰، ۱۱۴، ۱۱۶، ۱۲۳ ـ ۱۲۵، ۱۲۷، ۱۳۰، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۴۰، ۱۴۲، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۹ ـ ۱۵۳، ۱۵۵، ۱۵۷ ـ ۱۶۳، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۲ ـ ۱۸۰، ۱۸۲ ـ ۱۹۰، ۱۹۲ ـ ۱۹۶، ۱۹۸ ـ ۲۰۰، ۲۰۲ ـ ۲۱۰، ۲۱۴،

۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۹، ۲۲۱، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۳۲، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۷ ـ ۲۴۳.
کاپیسا/ ۹۰، ۱۶۲.
کارندهٔ کوهدامن/ ۴۹.
کانادا/ ۹۵، ۱۵۶.
کانادایی/ ۱۵۶.
کشن‌ده/ ۴۵، ۲۰۸.
کلنگار/ ۴۷، ۱۰۲.
کله‌لیک/ ۹۹.
کندز/ ۲۲، ۴۵، ۵۶، ۷۴، ۱۱۴، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۹، ۲۰۲، ۲۱۴، ۲۲۰.
کندهار/ ۲۴، ۱۲۳، ۱۲۹، ۱۳۵، ۱۶۱، ۲۰۲.
کنرها/ ۱۲۳.
کیانیان/ ۱۵.
کیله‌گی/ ۲۰۲.
کالیفرنیا/ ۷۱.

گ

گاوکی/ ۹۸.
گله‌جهازخانه، گذر/ ۱۵۶.

ل

لبنان/ ۲۰۰.
لغمان/ ۴۳، ۴۶، ۱۲۳.
لندن/ ۵۰، ۱۰۸.
لوگر/ ۴۷، ۱۰۲، ۱۲۳.
لیله/ ۲۲۷.

م

مارمل/ ۶۳، ۱۱۲، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۸۹، ۲۱۱، ۲۲۰، ۲۳۶.
ماسکو/ ۷۱، ۱۰۷، ۱۵۷، ۱۸۷.
محمودیان/ ۱۵.
مدیترانه/ ۱۱۷.
مردان/ ۴۸.
مردیان/ ۱۶۰.
مزار شریف/ ۲۲، ۲۴، ۳۵، ۳۹، ۴۲، ۴۴، ۴۵، ۴۸، ۴۹، ۵۶، ۵۷، ۶۳، ۷۱، ۷۲، ۸۱ ـ ۸۳، ۸۸، ۹۵، ۱۰۴، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۲۴، ۱۳۰، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۶، ۱۴۹، ۱۵۱، ۱۵۴ ـ ۱۵۶، ۱۵۹ ـ ۱۶۶، ۱۷۳، ۱۷۸، ۱۸۱، ۱۸۵، ۱۸۸، ۱۹۴، ۱۹۶، ۲۰۶ ـ ۲۰۸، ۲۱۴، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۳، ۲۲۵، ۲۲۹ ـ ۲۳۱، ۲۳۴، ۲۴۳، ۳۳۸.
مشهد/ ۴۱، ۱۶۷، ۱۷۹، ۱۸۰، ۲۰۰، ۲۱۹.
مصر/ ۴۷.
موساقلعه/ ۴۵.
میربچه‌کوت/ ۶۸.
میرزا قاسم، گذر/ ۱۵۱.
میمنه/ ۴۶، ۴۷، ۵۱، ۹۲، ۹۶ ـ ۹۸، ۱۱۰، ۱۷۳، ۱۷۷، ۱۸۶، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۲، ۱۹۸، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۴۲.

ن

نانوایی/ ۹۳.
نجراب/ ۹۰، ۱۶۲.
نعمت بای، گذر/ ۲۲۴.
ننگرهار/ ۴۵، ۹۱، ۱۲۳، ۱۳۵، ۲۰۲.

نوبهار بلخ/ ۶۸، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۹۴، ۱۹۵، ۲۲۹.
نهر شاهی/ ۴۵، ۶۱، ۱۰۳، ۱۳۰.

و

وردک/ ۱۲۳.

ه

هالند/ ۳۱، ۳۸، ۴۷، ۵۰، ۶۱، ۷۳ ـ ۷۶، ۸۱، ۸۳، ۹۳ ـ ۹۵، ۹۸، ۹۹، ۱۰۱ ـ ۱۰۵، ۱۰۷ ـ ۱۰۹، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۲۳، ۱۸۱، ۲۲۳.
هرات/ ۲۲، ۲۴، ۵۳، ۸۹، ۱۰۰، ۱۲۳، ۱۳۵، ۱۷۰، ۱۸۸.
هزارجریب/ ۱۷۸.
هزاره‌ها/ ۱۲۴.
هند ـــــــــ هندوستان
هندوستان/ ۳۷، ۴۷ ـ ۴۹، ۵۱، ۱۱۷، ۱۵۴، ۲۲۲، ۲۳۲.
هندوکش/ ۱۵۷.
هندی/ ۲۰۹.
هیرمند/ ۷۴، ۱۲۹.

ی

یوگوسلاوی/ ۱۲۸.

فهرست نامهای نشریه‌ها، رادیوها، تلویزیونها و خبرگزاریها

آ

آبشار، نشریه/ ۲۱۸.

آتش، نشریه/ ۱۴۳، **۲۱۲.**

آرزو، تلویزیون/ ۱۴۱، ۱۵۱، ۱۵۴، **۱۶۰**، ۱۶۱، ۱۶۳، ۱۷۶، ۲۲۷، ۲۳۰، ۲۳۲.

آرزو، رادیو/ ۱۵۱، ۱۶۱، **۱۶۳**، ۱۷۶، ۲۳۰.

آرمان مجاهد، نشریه/ ۷۴.

آرمان ملّی، نشریه/ ۹۰.

آرمان، رادیو/ ۱۶۷.

آریا، نشریه/ ۲۳۳.

آریانا افغانستان ـــــ افغانستان، تلویزیون.

آریانا، رادیو ـ تلویزیون/ ۱۶۷.

آریاویج، نشریه/ ۲۲۶.

آزاد افغان، رادیو/ ۱۶۱، ۱۶۷.

آزادی، رادیو/ ۱۰۸.

آسمانه، نشریه/ ۱۴۸، **۱۸۵.**

آشنا، تلویزیون/ ۹۸.

آشنا، رادیو/ ۹۸، ۱۶۷، ۲۳۱.

آهنگ، نشریه/ ۲۰۷.

آینده، نشریه/ ۸۴، **۱۰۷.**

آیینهٔ سرپل، نشریه/ ۸۵

آیینه، تلویزیون/ ۸۹، ۹۶، ۱۶۷، ۱۹۷، ۲۳۲.

آیینهٔ جوان، نشریه/ ۲۲۹.

الف

اتّحاد اسلام، نشریه/ ۲۵، ۳۰، **۳۳** ـ ۳۷، ۴۰ ـ ۴۳، ۲۳۷.

اتّحاد بغلان، نشریه/ ۴۵، ۴۷، ۴۹.

اتّفاق اسلام، نشریه/ ۵۶، ۲۳۷.

اخبار هفته، نشریه/ ۶۶.

ارتقای نوین، نشریه/ ۲۲۳.

ارشاد، نشریه/ ۸۴، **۱۱۲.**

ارمغان جوانان، نشریه/ ۲۲۴.

ارمغان، نشریه/ ۸۴، ۸۶، **۹۹**، ۱۰۰.

استقلال، نشریه/ ۱۷۸.

اصلاح، نشریه/ ۲۶، ۴۷، ۵۰، ۵۶، ۲۳۸.

اطّلاعات، نشریه/ ۱۴۹، ۲۳۹.

افغانستان، تلویزیون/ ۲۵، ۶۷، ۸۹، ۱۰۰، ۱۵۵، ۱۶۱.

افغانستان، رادیو/ ۳۱، ۵۰ ـ ۵۲، ۶۷، ۸۹، ۱۰۰، ۱۲۶، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۴۷، ۱۵۵، ۱۵۷.

اقتدار ملّی، نشریه/ ۱۸۰.

الف تا یا، نشریه/ ۲۳۶.

الوس، نشریه/ ۱۸۹ ـ ۱۹۰.

امّ‌البلاد، نشریه/ ۶۴، **۷۶**، ۷۷، ۸۴، ۸۶،۸۹، ۹۰، ۹۲، ۱۰۸، ۱۱۴، ۱۱۵ ـ **۱۱۷**، ۱۵۵، ۱۶۸، **۱۷۰**، ۱۷۲، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۴، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۹، ۲۱۱، ۲۱۴، ۲۳۷، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۲، ۲۴۳.

امید همزیستی، نشریه/ **۲۲۶.**

امید، نشریه/ ۱۹۱.

امین، نشریه/ ۱۸۰.

انتخاب، نشریه/ ۲۱۴.

انتظار، نشریه/ ۱۱۸.

اندیشه، نشریه/ ۸۴، ۸۶، **۱۰۴.**

اندیشهٔ نو (در کابل)، نشریه/ ۱۸۰.

اندیشهٔ نو (اندیشهٔ نوین)، نشریه/ ۱۹۸.

انگلیسی برای همه (English for all **)، نشریه/ ۲۰۵.**

انیس، نشریه/ ۲۷، ۴۲ ـ ۴۴، ۴۶ ـ ۵۳، ۵۵، ۵۶، ۸۵، ۹۰، ۲۳۸، ۲۳۹.

ایکنا، خبرگزاری جهانی قرآنی/ ۱۷۹.

الایمان، نشریه/۲۶.

ب

باختر، تلویزیون/ ۱۶۵.

باختر، خبرگزاری/ ۳۱، ۳۲، ۴۵، ۴۷، ۴۸، ۵۰ ـ ۵۲، **۶۸**، ۷۱، ۷۲، ۸۵، ۸۹، ۱۲۷، **۱۴۶**، ۱۶۸، ۱۶۹.

بازار هفته، نشریه/ ۲۰۷.

بازتاب، نشریه/۱۳۸، ۱۵۰، ۱۸۵، **۲۱۲**، ۲۱۴.

بامداد، نشریه/ ۱۸۶.

باند اف ام، رادیو/ ۱۶۶.

بدخشان، نشریه/ ۴۷، ۴۹، ۵۱.

برادری، نشریه/ ۲۰۰، ۲۰۱.

بلخ امروز، نشریه/ ۲۳۱.

بلخ، تلویزیون ـــــ بلخ، رادیو ــ تلویزیون.

بلخ، رادیو ـــــــ بلخ، رادیو ــ تلویزیون.

بلخ، رادیو ــ تلویزیون/ ۶۵، **۶۷**، ۶۹، ۸۴، **۸۸**، ۸۹، ۱۱۷، **۱۲۸**، ۱۲۹، ۱۴۲، ۱۴۹ ـ ۱۵۱،

۱۵۳، **۱۵۴**، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۴، ۱۶۵، ۲۱۴، ۲۲۱، ۲۲۶، ۲۳۰، ۲۳۵، ۲۴۳.

بلخ، نشریهٔ دانشگاه بلخ/ ۶۴، **۷۵**، **۹۰**، ۹۱، **۱۷۵**، ۱۷۶.

بلخ، نشریه/ ۲۸، ۲۹، ۳۲، ۴۸، **۵۳** ـ ۵۵، ۶۴، **۷۳**، ۲۳۷، ۲۴۲.

به سوی آینده، نشریه/ ۹۶، **۱۸۷**.

بی بی سی، رادیو/ ۹۴، ۱۰۸، ۱۴۰، ۱۶۷، ۱۹۷.

بیان نو، نشریه/ **۲۱۹**.

بیان، نشریه/ ۸۴، **۱۰۱**.

بیدار، نشریه/ ۱۶، ۲۵ ـ **۳۳**، ۳۴، ۳۷ ـ ۵۳، ۵۵، ۵۶، ۶۴ ـ ۶۶، ۶۸، **۶۹**، ۷۰ ـ ۷۳، ۸۴، ۸۶، **۸۹**، ۹۰، ۹۲، ۱۱۷، ۱۲۶، ۱۲۷، **۱۲۹** ـ ۱۳۱، ۱۴۶، ۱۵۲، ۱۵۴، **۱۶۸**، ۱۶۹، ۲۳۹ ـ ۲۴۱، ۲۴۳.

بیداری، نشریه/ **۲۱۲**.

پ

پاسداران میهن، نشریه/ ۸۴، ۸۶، **۱۱۱**.

پامیر (فصلنامه)/ ۱۸۰.

پامیر، نشریه/ ۴۶، ۵۲.

پدیدار، نشریه/ ۱۵۰، ۱۷۷، ۲۰۹ ـ **۲۱۱**، ۲۳۷، ۲۴۳.

پدیده، نشریه/ **۲۳۰**.

پَرِ پرواز، نشریه/ **۲۱۰**، ۲۱۴.

پرتو، نشریه/ **۲۱۷**.

پرچم آزادی، نشریه/ **۱۹۲**، ۲۴۱.

پرخه، نشریه/ **۲۰۱**، ۲۰۲.

پرنیان، نشریه/ ۱۵۰، ۱۵۱، ۲۴۱.

پروان، نشریه/ ۴۶، ۵۰، ۵۱.

پژواک، خبرگزاری/ ۱۶۱، ۳۰۳.

پسرلی (بهار)، نشریه/ ۲۰۲.

پشتون ژغ (آوای پشتون)، نشریه/ ۴۹.

پگاه، نشریه/ **۲۳۳**.

پیام اطفال، نشریه/ **۱۹۸**.

پیام بلخ، نشریه/ ۶۴، **۷۶**، ۸۴، **۱۱۵**، ۱۷۲، **۱۸۸**، ۱۸۹.

پیام توحید، نشریه/ ۸۴، ۸۶، **۹۲**، ۹۳، **۱۹۵**.

پیام جهاد، نشریهٔ جمعیت اسلامی/ ۸۴، **۱۰۰**.

پیام جهاد، نشریهٔ حرکت اسلامی/ **۱۱۴**.

پیام حق، نشریه/ ۹۰.

پیام خون، نشریه/ ۶۴، **۷۳**.

پیام زن مسلمان، نشریه/ ۸۴، **۹۲**، ۱۹۹.

پیام صلح، نشریه/ **۲۰۳**.

پیام مستضعفین، نشریه/ ۹۳، ۱۱۸.

پیام همبسته‌گی، نشریه/ **۲۰۵**.

پیام، نشریه/ ۹۷.

پیک شفا، نشریه/ **۱۹۶**.

پیک، نشریه/ ۱۱۸.

پیوند افغان، نشریه/ **۲۳۰**.

پیوند میهنی، نشریه/ ۱۵۲، **۲۱۳**.

ت

تبلیغ اسلام، نشریه/ ۸۴، **۱۰۵**، ۱۷۹.

تدبیر، نشریه/ **۱۹۹**، ۲۰۰.

تراوش، نشریه/ **۲۱۵**، ۲۱۶.

ترجمان، نشریه/ ۵۶، ۲۳۸.

ترنّم، نشریه/ **۲۲۳**.

تعاون، نشریه/۱۴۷.
تمدّن، تلویزیون/ ۱۶۷.
توغری یول، نشریه/ ۷۴، ۸۴، **۱۰۵**.

ث
ثار، نشریه/ ۱۷۸.

ج
جرقه، نشریه/ ۱۵۲، **۲۰۸**.
جلوه، نشریه/ **۲۲۳**.
جمهوریت، نشریه/ ۵۰.
جنبش، نشریه (مجلّه)/ ۶۴، ۷۷، ۸۴، ۸۶، **۹۸**، ۱۹۲، ۱۹۶، ۱۹۷، ۲۴۳.
جنبش، نشریه/ ۹۸، ۱۴۲، **۱۷۲**، ۱۷۳، ۲۴۰.
جوانان بلخ (عصر جوان)، نشریه/ **۲۲۷**.
جوانان نهضت، نشریه/ ۸۴، **۱۱۶**، ۱۷۲.
جوانان، رادیو/ ۱۶۵.
جوزجان، رادیو ـ تلویزیون/ ۸۹
جوزجانان، نشریه/ ۵۱.
جهان نما، نشریه/ ۲۹، ۳۱، ۳۳، **۵۵**.
جهان نو، نشریه/ ۱۳۸، ۱۴۳، **۱۷۷**، ۱۸۶.

چ
چاووش، نشریه/ ۹۸.
چشم‌انداز، نشریه/ **۲۰۸**.
چشمه، نشریه/ ۸۴، **۱۱۲**، ۱۴۹.
چُندُک، نشریه/ ۱۵۶، **۲۱۴**.

ح
حبل‌الله، نشریه/ ۹۳، ۱۰۱، ۱۱۸.
حبیب‌الاسلام، نشریه/ ۲۶.
حرم، نشریه/ ۸۴، ۸۶، **۱۰۱**.
حقیقت انقلاب ثور، نشریه/ ۹۷.

خ
خطّ سبز، نشریه/ **۲۳۳**، ۲۳۴.
خلق، نشریه/ ۵۰.
خلم باستان، نشریه/ **۲۱۵**.
خنیا، نشریه/ **۲۳۲**.
خواهر، برادر، سلام!، نشریه/ ۸۴، ۸۶، ۸۷، ۹۳، ۱۰۱، **۱۰۳**، ۱۰۵، ۲۴۰.
خورشید، نشریه/ **۲۱۰**.
خیبر، نشریه/ ۵۶، ۲۴۳.

د
دانش نو، نشریه/ ۲۳۰، **۲۳۱**.
دانش و جامعه، نشریه/ ۸۴، ۱۰۶، **۱۰۸**.
دانشجو، نشریه/ **۱۱۵**، ۲۱۱.
دُرّ دری، نشریه/ ۲۶، ۴۷، ۵۰، ۷۱، ۹۴، ۱۱۸، ۱۷۹، ۱۸۱.
دریچهٔ زنده‌گی، نشریه/ **۲۱۸**.
دلارام، رادیو/ **۱۶۴**، ۱۶۵.
دویچه‌وله(آلمان)، رادیو/ ۱۶۷.
دهکده، نشریه/ **۲۲۸**.
دیار مولانا، نشریه/ **۲۲۸**، ۲۲۹.
دیالوگ، نشریه/ ۱۸۳، **۲۰۱**.
دیدگاه، نشریه/ **۲۳۱**.

ذ

رابعهٔ بلخی، رادیو/ ۱۴۱، ۱۵۴، **۱۵۶**، ۱۵۷، ۱۸۱، ۱۹۶، ۲۰۶، ۲۱۴، ۲۱۹.
راه ابریشم، نشریه/ ۱۸۳، **۱۹۰**.
راه فردا، رادیو ـ تلویزیون/ ۱۵۰.
راه نجات(نجات)، نشریه/ ۱۵۰، ۱۷۹.
راه، نشریه/ ۸۴، ۸۶، ۸۷، ۹۷، **۱۰۸**، ۱۰۹، **۱۸۲** ـ ۱۸۴، ۱۸۶، ۱۸۷، ۲۰۹، ۲۳۷، ۲۴۰، ۲۴۱.
رستگار، نشریه/ **۲۳۶**.
رشاد، نشریه/ **۱۹۲**، ۱۹۳.
رنا، نشریه/ ۱۸۳، **۱۹۱**.
روز، خبرگزاری/ ۱۶۸.
روشنایی، نشریه/ ۱۱۷، **۲۱۶**.
روشنگر، نشریه/ **۲۱۵**.
روم، رادیو/ ۴۱.
رهبر اسلام، نشریه/ ۲۶، ۳۰، **۳۳**، ۳۷، ۴۰.
رهنوردان، نشریه/ **۲۰۶**.

ز
زاهدان، رادیو/ ۱۷۸.

ژ
ژورنالیست بلخ، نشریه/ **۱۸۱**، ۲۰۰.
ژوندون (زنده‌گی)، نشریه/ ۵۱، ۵۵، ۵۶، ۱۶۹.

س
سادات، نشریه/ **۲۳۴**، ۲۳۵.
ساوه، نشریه/ ۱۴۱، **۲۳۴**.
سبز، رادیو/ **۱۶۵**.
ستارهٔ سحر، تلویزیون/ **۱۵۹**.
ستارهٔ سحر، رادیو/ **۱۵۹**.
ستوری، نشریه/ ۴۶، ۴۷.
سحر، نشریه/ ۱۳۸، **۲۱۳**.
سراج، نشریه/ ۱۱۸.
سلام وطندار، رادیو/ ۱۶۷.
سلام، نشریه/ **۱۱۵**.
سلام، نشریه/ **۲۲۲**.
سلام، همشهری!، نشریه/ **۲۱۸**.
سنایی، نشریه/ ۵۳.
سنگر انقلاب، نشریه/ ۱۷۸.
سواد، چراغ زنده گی، نشریه/ **۲۲۰**.
سیمای جوان، نشریه/ **۲۲۳**.

ش
شعر، نشریه/ ۱۴۹، ۲۴۳.
شمس‌النّهار، نشریه/ ۲۵.
شمشاد، تلویزیون/ ۱۶۷.
شوخک، نشریه/ ۸۴، **۱۰۲**، ۱۰۳، ۱۷۷.
شهر، رادیو/ **۱۶۵**.
شهرداری، نشریه/ ۱۵۰، **۱۸۸**.
شهرک ما، نشریه/ **۱۸۶**، ۲۰۴.

ص
صبا، تلویزیون/ ۱۶۷
صبا، نشریه/ ۱۸۸.
صبح امید، نشریه/ ۹۲، ۱۸۳، ۲۳۸.
صبح بلخ، نشریه/ **۱۹۳**، ۱۹۴.
صدای اطفال، نشریه/ ۸۳، **۱۱۳**، ۱۲۶، ۱۲۷، **۱۳۱**، **۱۷۱**.
صدای افغان، خبرگزاری/ ۱۶۸.

صدای آزادی ــ شمال، رادیو/ ۱۶۱، ۱۶۲، ۲۱۷، ۲۱۹، ۲۳۱.
صدای آزادی شمال، نشریه/ ۱۷۶، **۲۲۰**.
صدای آمریکا، رادیو ـــــــ آشنا، رادیو.
صدای بانو، نشریه/ ۲۳۶.
صدای زن، نشریه/ ۱۹۸.
صدای شاگردان، نشریه/ ۲۱۷.
صدای شریعت افغانستان، رادیو ـــــــــ افغانستان، رادیو.
صدای شریعت بلخ ـــــ بلخ، رادیو ــ تلویزیون.
صدای مردم(ایل‌سسی)، نشریه/ ۱۹۴، ۱۹۵.
صدای معارف، نشریه/ ۱۹۵، ۱۹۶، ۲۲۱.
صراط، نشریه/ ۸۴، **۱۱۸**.
صراط‌المستقیم، نشریه/ ۸۴، **۱۱۱**.

ط
طلوع، رادیو ـ تلویزیون/ ۱۶۷.
طنین، نشریه/ ۲۰۰.

ظ
ظهور، نشریه/ ۲۲۶.

ع
عدالت، نشریه/ ۱۷۸.
عرفان، نشریه/ ۱۷۹.
عصر ما، نشریه/ ۲۱۹.
عصر نو، نشریه/ ۱۷۸ ـ ۱۸۰.
علوم اجتماعی دانشگاه کابل، نشریه/ ۹۰.
عیّاران بلخ (عیّاران)، نشریه/ ۲۳۵.

ف
فاریاب،نشریه/ ۵۱، ۹۶ـ۹۸، ۱۱۰، ۱۷۳، ۲۴۲.
فانوس ملّت، نشریه/ ۲۲۵.
فجر (فجر امید)، نشریه/ ۱۱۳، ۱۴۸، **۲۲۹**.
فجر امید ـ در ایران، نشریه/ ۲۲۲.
فردا، تلویزیون/ ۱۶۷.
فردوس، نشریه/ ۲۰۴.
فرهنگ مردم، نشریه/ ۵۵.
فریاد قلم، نشریه/ ۱۴۲، **۱۷۱**، ۱۷۲، ۱۸۹، ۲۲۲.
فلاح، نشریه/ ۸۴، ۹۹.

ق
قافله، نشریه/ ۱۹۷.
قبه‌الاسلام، نشریه/ ۸۴، **۱۰۶**.

ک
کابل، رادیو ـــــــــ افغانستان، رادیو
کابل، نشریه/ ۲۶.
کار و صنعت،نشریه/ ۲۰۴.
کَلَکِ راستگوی، نشریه/ ۱۵۰، **۱۹۳**.
کلید، رادیو/ ۱۶۳.
کلید، نشریه/ ۲۰۰، ۲۱۹.
کندر، رادیو ـ تلویزیون/ ۱۶۲
کندهار، رادیو/ ۱۲۹.
کوثر، نشریه/ ۸۴، **۹۴**، ۹۵.
کودک افغان، نشریه/ ۱۹۹.
کهول (خانواده)، نشریه/ ۹۰.
کیان، نشریه/ ۱۸۴، ۲۳۹.

کیهان فرهنگی، نشریه/ ۱۰۸، ۲۴۰.
کیهان، نشریه/ ۲۱۳.

گ
گذار، نشریه/ ۱۵۶، **۲۱۸.**
گلبانگ، نشریه/ ۱۱۸.
گلچرخ، نشریه/ ۱۰۸، ۱۸۴، ۲۴۱.
گوراش، نشریه/ ۱۴۶.
گوهر، نشریه ـــــــ پیام زن مسلمان، نشریه.
گوهر، نشریه/ ۸۴، **۱۱۱، ۱۷۶.**

ل
لحظه، رادیو/ ۱۶۴، ۱۶۶.
لمر، تلویزیون/ ۱۶۷.

م
ماندگار، نشریه/ ۱۳۸.
مجاهد، نشریه/ ۸۴، ۱۸۹.
مروه، نشریه/ ۱۸۱.
مشهد، رادیو/ ۱۶۷.
مظهر وحدت، نشریه/ ۹۵، ۱۷۲.
معرفت، نشریه/ ۲۲۸.
مقاومت بلخ، نشریه/ ۸۴، **۱۱۹.**
ملّیتهای برادر، نشریه/ ۱۶۹.
مولانا، نشریه/ ۲۲۲.
مهر، رادیو ـ تلویزیون/ ۱۶۶.
مهربان، رادیو/ ۱۶۶.
مؤیدالاسلام، نشریه/ ۲۶.
میثاق ایثار، نشریه/ ۸۴، **۱۱۳،** ۱۱۴.
میثاق وحدت، نشریه/ ۱۷۹.
میثاق، نشریه/ ۱۱۸.
میوند، رادیو/ ۱۶۵.
میهن، نشریه/ ۶۶.

ن
نجات، نشریه/ ۲۱۰.
ندای اسلام، نشریه/ ۸۴، ۸۶، ۸۷، **۹۵ ـ** ۹۹، ۱۰۱، ۱۱۳، ۱۷۳، ۱۸۳، ۲۴۳.
نگاه، تلویزیون/ ۱۶۷.
نما، نشریه/ ۱۶۳، **۲۰۵،** ۲۲۶.
نو بهار بلخ، رادیو/ ۱۵۸، ۱۹۴.
نوا، رادیو/ ۱۵۸، ۱۵۹.
نوای جوان، نشریه/ ۲۲۵.
نوایی، نشریه/ ۲۳۰، ۲۳۱.
نور، تلویزیون/ ۱۶۷.
نور، نشریه/ ۸۴، ۸۶، **۱۱۶،** ۱۲۶، ۱۲۷، **۱۳۱، ۱۷۴،** ۱۷۵.
نورین، تلویزیون/ ۱۶۷.
نووستی، خبرگزاری/ ۶۶.
نوید پیروزی، نشریه/ ۱۷۸.
نهاد، رادیو/ ۱۶۱ ـ **۱۶۳،** ۲۲۶، ۲۳۴.
نهضت‌الحبیب، نشریه/ ۲۶.
نیوز، نشریه/ ۲۳۳.

و
وحدت ـ در ایران، نشریه/ ۱۱۸، ۱۷۹، ۲۲۲.
وحدت، نشریهٔ ملّی/ ۴۵، ۸۴، **۱۰۷.**
وصل، نشریه/ ۲۰۹.

وقت، خبرگزاری/ ۱۶۷.

ه

هاجر، نشریه/ ۱۱۸.

هدف، نشریه/ ۱۹۷.

هدیهٔ فردا، نشریه/ ۱۸۷، ۱۸۸.

هشت صبح، نشریه/ ۱۳۸.

هفته‌نامه، نشریه/ ۸۴، **۱۱۳.**

هنر، نشریه/ ۵۵.

هیواد، نشریه/ ۵۶، ۹۰، ۱۶۹.

ی

یادگار، نشریه/ ۲۲۱.

یاغدو، نشریه/ ۸۴، **۱۰۹.**

یولدوز، نشریه/ ۶۴، **۷۴**، ۸۴، **۹۱**، ۹۲، ۱۷۳، **۱۷۴.**

رسانه‌ها و فعالیتهای روزنامه‌نگاری بلخ در تصویرها

نخستین شمارهٔ نشریهٔ اتّحاد اسلام (بیدار) (۱ اسفند ۱۳۰۰/ ۱۹ فوریهٔ ۱۹۲۲)

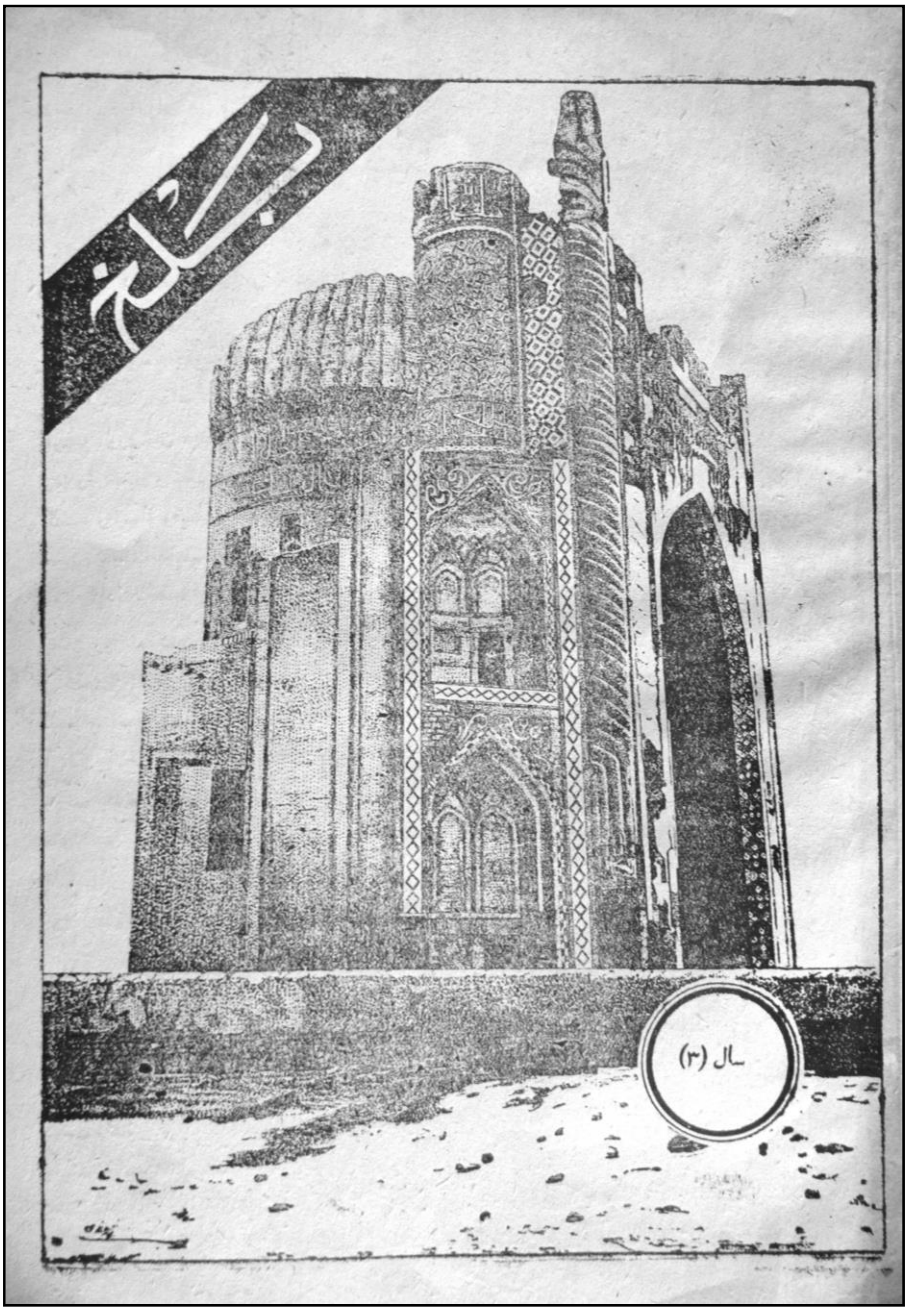

رویهٔ دوم شمارهٔ نخست اتّحاد اسلام (بیدار)

رویه‌های یکم و چهارم شمارهٔ هفتم سال دوم نشراتی (۲۲ اردیبهشت ۱۳۰۲/ ۱۲ مه ۱۹۲۳)
نشریهٔ اتّحاد اسلام (بیدار)

رویه های دوم و سوم شمارهٔ هفتم سال دوم نشراتی (۲۲ اردیبهشت ۱۳۰۲/ ۱۲ مه ۱۹۲۷)
نشریهٔ اتّحاد اسلام (بیدار)

پشتی کلیشه‌یی شمارهٔ یکم سال سوم دور یکم مجلهٔ بلخ (فروردین ۱۳۳۰/ مارس ۱۹۵۱)

جهان نما

صاحب امتیاز: شاروالی خلم
مدیر مسئول: محمد ظاهرقائد

در گفتار خود راست باشید، در فتار و کردار خویش پاک و بی آلایش باشید.
(حضرت علی (ع))

جریدهٔ هفته‌وار

شماره دهم — دوشنبه ۱۶ دلو ۱۳۵۱ — ۲ محرم الحرام ۱۳۹۳ — ۵ فبروری ۱۹۷۳

استقرار صلح و قطع بمباران ویتنام

از وقتیکه آتش افنگ، فرش توپ از زمین و پرواز طیارات فول بیکر و اردو بیش از هزار ها تن مواد منفجره بر خاک و بشر ویتنام به شدت هرچه تمامتر دوام داشت.

خلق جنگجو و دلیر ویتنام با مقاومت و عزم متین سالیان زیادی جنگیده و امپریالزم پاکستان وحشت و بربریتی که از خود نشان داد، نتوانست اراده خود را بر خلق و ویتنام تحمیل کند و از جانب دیگر خلق شجاع و ویتنام از کمک همه جانبه دوستان خود و پشتیبانی تمام عالم بشریت صلحدوست برخوردار بود بالاخره ایالات متحده امریکا قبول کرد که در برابر اراده خلل ناپذیر خلق قهرمان و ویتنام بمصالحه بپردازد و بمباران هوایی و دیگر عملیات نظامی خود را از بر و بحر علیه جمهوری دموکراتیک ویتنام قطع نماید.

این عامل مهم سبب شد موافقت نامه که جنگ تار یکی و طولانی را امضا نماینده خو شبختانه در هفته گذشته بین نماینده گان با صلاحیت امریکا و ویتنام شمالی و جنوبی و نماینده گان ویت کانگها در پاریس امضا و رسماً و متعاقب امضای موافقتنامه صدای شلیک توپ در محاذ نبرد در ویتنام خاموش گردید بموجب این معامله تاریخی عساکر امریکا بزودی خاک ویتنام جنوبی را ترک خواهند گفت و همچنین محبوسین جنگی ایالات متحده و ویتنام شمالی رها خواهند گردید و جا بجایی از مواد نبرد نیز به این قوای ویتنام جنوبی و ویت کانگها از خارج تقویه نمیشود اتحاد مجدد هر دو ویتنام بطریق صلح آمیز پیشبینی شده است و ممالک اندونیزیا، کانادا، مجارستان و پولند بحیث اعضای کمیسیون نظارت

« ص ۴ »

توقف مختصر در پلوم از جنیر «عزیزی» وزیر معادن و صنایع در خلم

چاغلی دیلوم از جنیر غلام دستگیر «عزیزی» وزیر معادن و صنایع باذوات محترم معینی شان به از ظهر روز ۸ دلو ۱۳۵۱ وارد و لسوالی خلم ولایت سمنگان گردیده با اتفاق چاغلی عبدالصمد «بخشی» والی ولایت سمنگان در حالیکه چاغلی شجاع الدین «شرقی» وکیل خلم در دلسی جرگه چاغلی الجنیر «نورکه» آمر عمومی فوری برشنا چاغلی (مصلح) و لسوال خلم چاغلی (قاعد) چارواول سرپرست خلم بادی همراه بوده از موسسه برشنا خلم دیدن نموده مجتمان ولیز معان وصنایع در محفلی اشتراک نمود که در هوتل چارواولی خلم از طرف چارواولی ترتیب شده بود و به ساعت ۵ شام خلم را قصد ولایت بغلان ترک گفتند.

(حسن راپورآر)

مجلسی بمنظور بهبود امور شهری در هوتل شاروالی خلم دائر شد

بمنظور کنترول ارخ مواد ارزاقی یا کی و نظافت دکانها، رستورانها کوچه ها، میدان های رسته های بازار سرک های عمومی و غیر سایر مناطق شهر و مراعات حفظ الصحه محیطی و غیره مسایل شهری مجلسی بروز ۱۹ دلو ۱۳۵۱ در هوتل چاروالی خلم تحت ریاست خواجه محمد طاهر «قائد» چارواول سر پرست خلم و با اشتراک وکلای صنفی بازار مامورین نواحی چارواولی بشمول چند نفر از معارف شهر منعقد شده بود در این مجلس روی مسایل مختلف امور شهری بحث شد و مذاکره طولانی شد در نتیجه در هر قسمت تصامیم لازمه اتخاذ گردید تا یکی بعد دیگر مورد تطبیق و عمل قرار گیرد شامل این مجلس هر گونه همکاری را به چاروالی وعده داده و بوصله بعمل آمده در هر پانزده روز یکبار تبه مجلس دایر و تصامیم قانونی جهت بهبود امور شهری اتخاذ میگردد مجالتا در این مجلس از جمله وکلای صنفی بازار چاغلو یار محمد، عبدالکریم و احمد شاه، صفر محمد، سلیمان نامان بشمول مامورین نواحی چهار گانه چاروالی یک گروپ هیئت همکاری به چاروالی تعین شده و به چاروالی تعهد کرده اند ارخ اجناس را مراقبت کرده و از پورکار خود داری قوتا قوتا به چاروالی تقدیم نمایند و همکاری صمیمانه بعمل آمده یک گروپ هیئت از مامورین چاروالی تعین گردیده و علاوتا نظر به تقاضای چاروال فیصله شد از اشخاص معارفی دعوت بعمل آید چند نفر شرکا رضا کار را به حاضر شوند تا بحیث هیئت مراقبت ارخ ما عده متی به مشورت این خود انجام بدهند نیز از مورین و مردم شهر اظهار توقع شد یک عده طور رضا کار حاضر شوند و بحیث هیئت ثبت نام نماینده گان اتماما ارخ را مراقبت کرده با چاروالی همکاری نمایند و متخلفین را مستگیر و به چاروالی معرفی شوند تا در بارهٔ شان اقدامات قانونی بعمل آید.

«اعزیز راپورآر»

تبا غلی روشان معین وزارت اطلاعات و کلتور وارد ولایت سمنگان گردید

چاغلی محمد عالم روشان معین وزارت اطلاعات و کلتور در رأس یک هیأت صبح دیروز عازم ولایت سمنگان گردیده.

چاغلی روشان کتابخانه عامه ولایت سمنگان را در آنجا بافتتاح گردد ملحقات تعمیر و باغ جهان نمای خلم را که به وزارت اطلاعات و کلتور مربوط گردیده برای دیدن و بررسی مکرر کلتوری شامل یک موزیم برای صفحات شمال کتابخانه و مرکز اجتماع مردم بحل مطالعه می نماید.

در این سفر با چاغلی روشان چاغلی محمد کریم شیون رئیس کتابخانه های عامه چاغلی علی احمد معتمدی مه بر عمومی موزیم های وزارت اطلاعات و کلتور و انجنیر غلام غوث غیرت مهندس وزارت فواید عامه همراه میباشند. «ب»

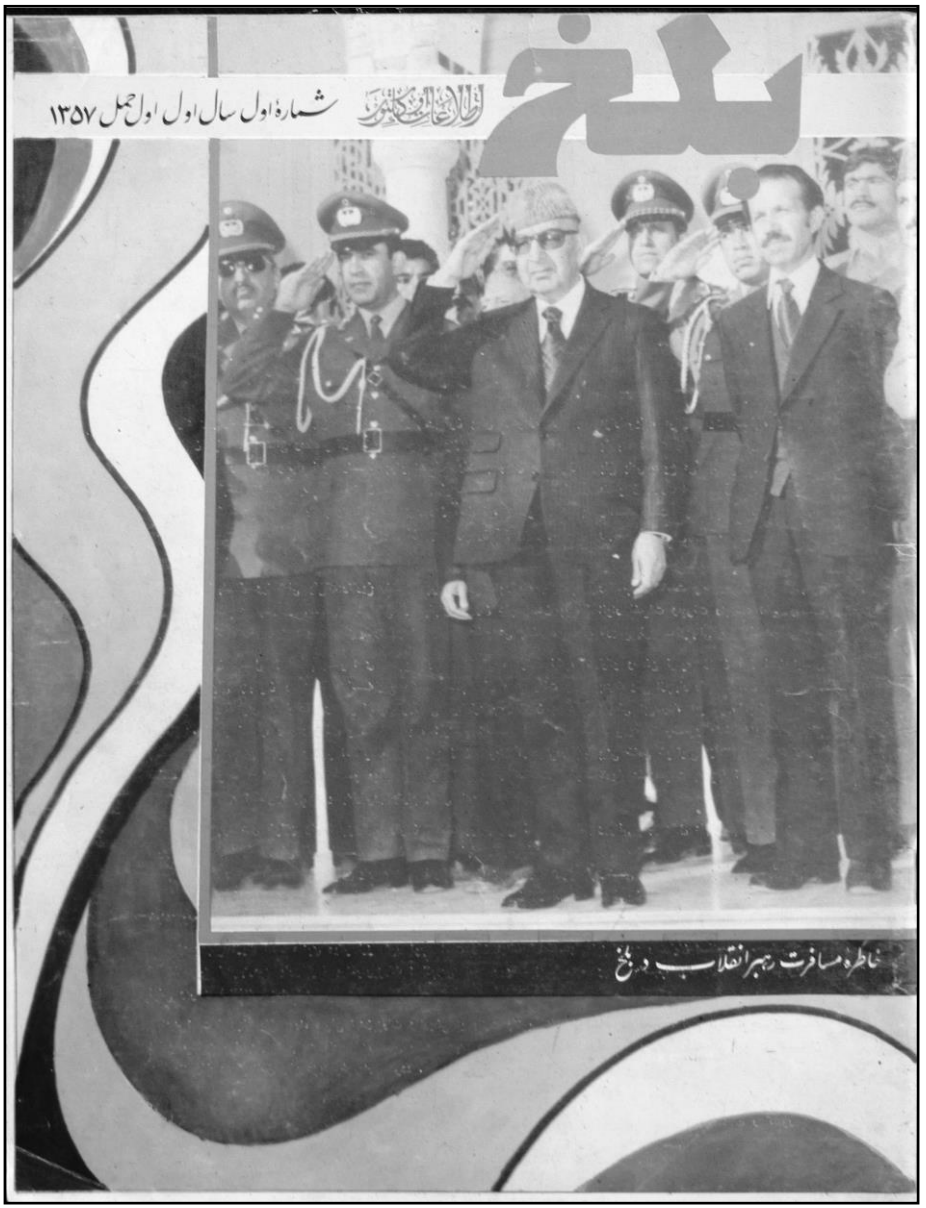
چاغلی روشان معین وزارت اطلاعات و کلتور

با زدید از علاقه داری کلدار

چاغلی عبدالصمد (بخشی) والی ولایت سمنگان بروز ۵ شنبه ۱۲ دلو غرض رسی امور اداری انگلی علاقه داری کلدار با اتفاق چاغلی (شریفی) وکیل خلم و دلسی جرگه در حالیکه چاغلی فرمانده امنیه ولایت چاغلو مه بر اداری و انکشافی محل و چاغلی دلسوال خلم باوی همراه بودند از آنجا دیدن نموده در موارد مختلف مو شمات اداری و انکشافی اسرعتی و غیره مسایل لازمه به آمرین مربوط آن مدایت لازمه داده.

(جهان نما)

رویهٔ یکم شمارهٔ دهم هفته نامهٔ جهان‌نما (۱۶ بهمن ۱۳۵۱/ ۵ فوریهٔ ۱۹۷۳)

پشتی شمارهٔ یکم دور دوم مجلّهٔ بلخ

(۱ فروردین ۱۳۵۷/ ۲۱ مارس ۱۹۷۸)

بسم الله الرحمن الرحیم
مجله
شماره نخست سال ۱۳۷
ماه عقرب
پیام جهاد
شورای فرهنگی جمعیت اسلامی ولایت بلخ
جمعیت استاد ذبیح الله شهید
ما جاویدانه قامت برافراخته گانیم و هرگز نخواهیم مرد آنکه میرد جاوید لاشخوار است.
استاد ذبیح الله شهید

خواهر،
برادر،

سلام!

نشریهٔ آزاد فرهنگی

سال اول - شمارهٔ چهارم و پنجم (قوس و جدی) ۱۳۷۲ - ۸ - خ - دسامبر و جنوری ۱۹۹۴ م

دراین شماره میخوانید:

امام وزمان ص۳
دیداری با خلیلی ص۵
بررسی ویژه گیهای اشعار علامه سید اسماعیل بلخی ص۷
آبشار آتش (شعر) ص۱۱
دیده شود چی میشود؟ (طنز) ص۱۲
هودجی از شگوفه (شعر جوانان) ص۱۳
غالمغال (طنز) ص۱۴

باشعرهایی از:

صادق عصیان
فرید اروند
فاضل محمد زاد
عفیف باختری

شهباز ایرج

عبدالوهاب
سنجر
و

عبدالسمیع
حامد

...و اتل آروین نابغهٔ خوردسال
هنوز در انتظار

کجا جوییم آهنگی که گم شد
تسلای دل تنگی که گم شد
شوند آباد این ویرانه‌ها، لیک
کجا یابیم فرهنگی که گم شد

(پشتی اول چاپ مطبعهٔ دولتی بلخ)

نشریهٔ انجمن نویسندگان ولایت بلخ

شمارهٔ یکم . سال دهشت . حوت ـ اسفند ماه ۱۳۷۳ هـ ش . جامد ماصدق ۱۹۹۵ م .

سایه یی از سایهٔ پیغمبری

بیت الغزل هوش

سیاوشان

قصهٔ یک واقعه ...

یک پیوند فراموش شده

پیشواز نوروز و گل سرخ را برای میهن و مردم، سبز میخواهیم !

شمارهٔ یکم دور یکم ماهنامهٔ ادبی راه (اسفند ۱۳۷۳/ مارس ۱۹۹۵)

سلام

هفته‌نامه آزاد

شماره هژدهم (دوشنبه ۱۷ حمل ۱۳۷۷ هـ ش) (۶ اپریل ۱۹۹۸ میلادی)

دیدار سران جبهه متحد با نماینده ملل متحد در عشق آباد ص ۱

اجلاس سران جبهه متحد در مقر حزب اسلامی در ولسوالی بلخ ص ۲

براساس فرامین مقام ریاست جمهوری تشکیل و جمعی از وزرای جدید منظور گردید ص ۲

باگام های جدی به سوی صلح در سال ۱۳۷۷ ص ۳

• قتل در رسته آهنگری ص ۶

• یک سرقت جالب در آقچه ص ۶

• باگیل اش از ما! ص ۶

• نگاهی به (ام البلاد) ص ۳

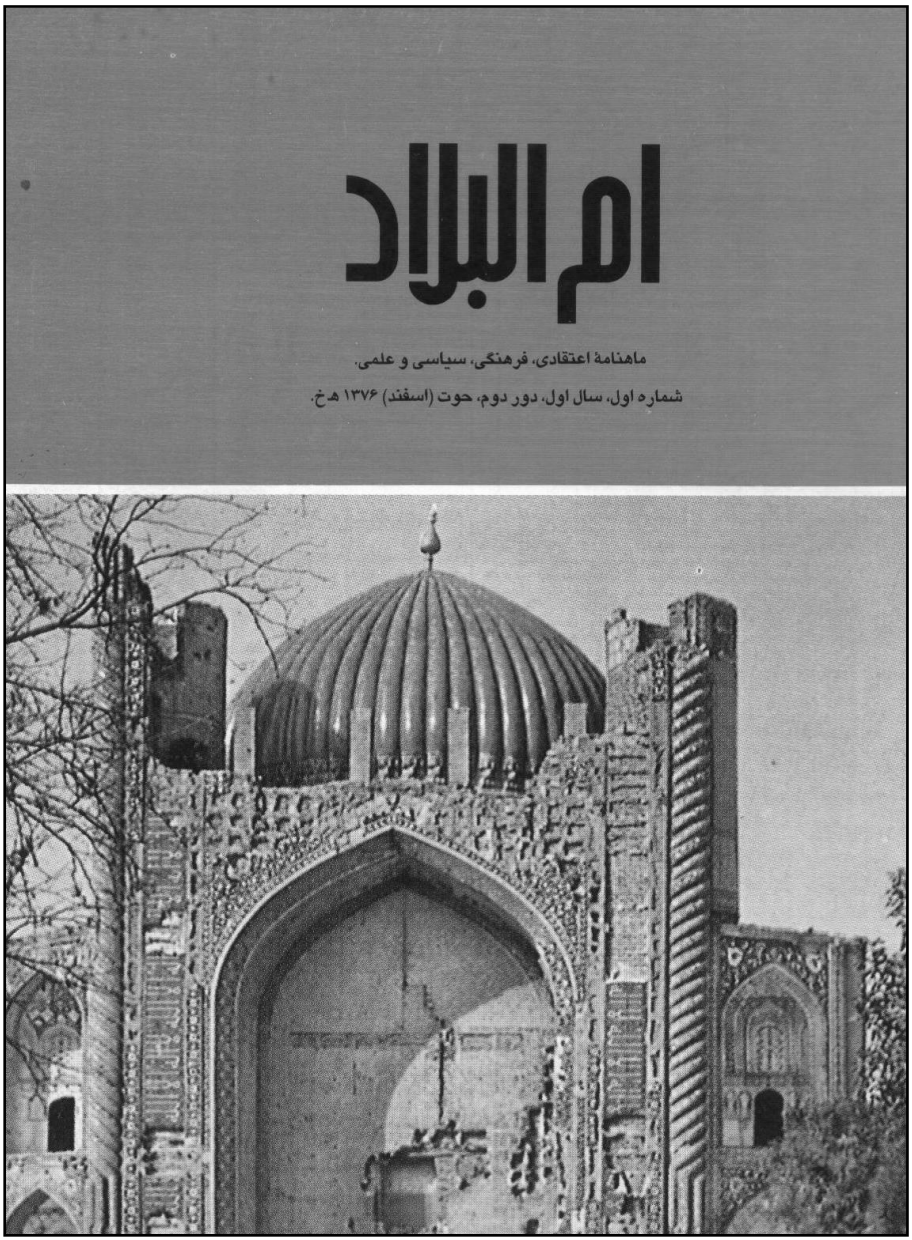
کمیک و کلچر پزی در شهر مزار شریف ص ۷

عید آمد و عید آمد
یاری که رسید آمد
عید نه فراوان شد
تا باد چنین بادا

تبریکیه

شورای نویسنده گان ـ گروه همکاران و منسوبین هفته‌نامه آزاد سلام حلول عید سعید اضحی را به تک تک شما هموطنان و خواننده گان عزیز ودایمی (سلام) از صمیم قلب تبریک گفته و برایتان بخت واقبال بلند وبرای میهن صلح ـ امنیت و ترقی آرزو مینماید.

ام البلاد
ماهنامهٔ اعتقادی، فرهنگی، سیاسی و علمی.
شماره اول، سال اول، دور دوم، حوت (اسفند) ۱۳۷۶ هـ.خ.

جهان نو
روزنامه آزاد و غیروابسته
شماره پنجم — دوشنبه بیست وششم — سنبله ۱۳۸۶ — September ۱۷

اگر به دنبال موفقیت نروید خودش به دنبال شما نخواهد آمد.
ماروا کلینز

تهداب گذاری "خانه ی فرهنگ بلخ"

سنگ تهداب یک مرکز فرهنگی زیر نام 'خانه ی فرهنگ' به همکاری اداره ی آموزشی، اجتماعی و فرهنگی(اکتید) و کمک مالی ملل متحد 'یونسکو' در شهرک خالد ابن ولید واقع در جنوب شهر مزارشریف به زمین گذاشته شد. قرار است این مرکز فرهنگی با استفاده از شیوه های معماری کهن بلخ اعمار گردد. مقامات ولایت بلخ می گویند، که این مرکز فرهنگی پس از ایجاد، به کانون تجمع نهادها و انجمن های فرهنگی، ادبی و پژوهشی بلخ مبدل خواهد شد. بنا به گفته ی صالح محمد خلیق رئیس اطلاعات و فرهنگ ولایت بلخ، ایجاد این ساختمان؛ درحالیکه نهادهای فرهنگی بلخ به قلت جای مواجه هستند، از اهمیت خاصی برخودار میباشد. او همچنان علاوه کرد، نقشه ای که ساختمان خانه ی فرهنگ روی آن اعمار می گردد، در حدود چهل اطاق دارد، که تالار کنفرانس و موزیم شامل آن خواهد بود. به گفته ی آقای خلیق تماماً بعد از ختم کار برای نهاد های فرهنگی، ادبی و پژوهشی بلخ اختصاص داده خواهد شد. سنگ تهداب خانه ی فرهنگ بلخ در حالی به زمین گذاشته میشود، که در حال حاضر تمام نهادهای فرهنگی درین ولایت به نبود جای به طور جدی مواجه هستند. بگونه ی مثال هم اکنون انجمن آزاد نویسنده گان بلخ، به علت نداشتن جای مناسب محافل هفته گی خویش را در کتابخانه ی دولتی 'مولانا خال محمد خسته' برگذار میکند. به هر حال اینکه مکان جدید برای فرهنگیان بلخ، تا چی حدی پاسخگوی مشکلات موجود خواهد بود، گذشت زمان به آن پاسخ میدهد.

خنثی سازی دو حلقه ماین

دوحلقه ماین در کنار منار یادگار احمد شاه مسعود از طرف افراد ناشناس کار گذاری گردیده بود.

ساعت ۶ صبح امروز پولیس ملی بلخ آنرا کشف و توسط نیروهای ایساف خنثی گردید. آمر امنیت قومندانی امنیه بلخ

سمنوال عبدالروف ناج آنرا کار دشمنان مردم افغانستان یادکرد چند ماه قبل نیز در کنار این منار ماین جا بجا گردیده بود که از طرف نیرهای ایساف خنثی گریده بود.

محفل قدردانی از اهل علم و فرهنگ

روز یکشنبه مورخ بیست و پنج سنبله به بهانه ششمین سال شهادت احمد شاه مسعود محفل تقدیر از اهل علم و فرهنگ و نهاد های فرهنگی در تالار پداگوژی براه انداخته شده بود. در این محفل از کارهای ایجادی اهل علم و فرهنگ ولایت بلخ با اهدای تحایف و تقدیر نامه ها قدردانی به عمل آمد.

تدویر نخستین جلسه هئیت رهبری

نخستین جلسه هیت رهبری اتحادیه نهاد های جامعه مدنی ولایت بلخ تدویر گردید در جلسه روی ایجاد تکانه نیرومند در فعالیت های نهاد های مدنی بلخ تصامیم اتخاذ گردید . اتحادیه جامعه مدنی ولایت بلخ طی جلسات متناوب توسط نماینده گان نهاد های جامعه مدنی ساخته شده و هیت رهبری آن با رای مخفی ، آزاد و دمو کراتیک قبلا انتخاب گردیده بودند.

راه

نشریهٔ انجمن آزاد نویسنده گان بلخ

سال تأسیس ۱۳۷۳ هـ.ق.

شمارهٔ پیهم ۲۹ | شمارهٔ ۷ | دور دوم | حوت (اسفند) ۱۳۸۱ | مارچ ۲۰۰۳

جهان کل است ودر هر طرفه العین
عـــدم گردد ولا یبقی زمانین
دگر باره شـــــود پیدا جهـــانی
به هـــــر لحظه زمین و آسمانی
همیشه خلق در خلـــــق جدید است
اگر چه مدت عمرش مدید است
شیخ شبستری

عزیز آریان فر

دنبالهٔ رایحهٔ «بوستان» در «باغچه سرای»

پوشکین در جوانی دیوانه موعود را برای کارامزینا وار دل به بانویی بست که سایهٔ بسراید. تنها هنگامی که دار بست این عشق بر سراسر پوشکین به جزیره نمای کریما زنده گانی او بهن ماند. همانا برای آسایش و رهایش رفت تا دیر پایی این عشق افسانه اندکی از توفنده گی روح بی بی الهام بخش بسیاری از آرامش خود را بکا هد ، بود که سروده هایش گردید. این زمینه برای سرایش این شهکار بانو Karamzina کارامزینا ادبیات جهانی فراهم گردید. همسر پروفیسور کارامزین پوشکین هنگام بود و باش در تاریخنگار بزرگ روس کریما باری از کاخ باغچه سرای (نویسنده کتاب دوازده جلدی که روزگاری دار الامارهٔ خان تاریخ دولت روس) بود که کریم بای گیری تاتار بود بازدید پوشکین وعده داده بود چکامه کرد و برای نخستین بار فواره بی بدیل و ماندگار به جاودانه کاخ را در سرای درونی کاخ گی عشق آتشینش نسبت به او، متصل حرمسرا دید(نگارنده سه برایش بسراید. سالها پوشکین بار در سالهای ۱۹۸۰، ۱۹۸۳ و در پی سوژه یی بود تا چکامه

ص۳

دکترعلی شریعتی

نوروز

سخنی تازه از نوروز گفتن دشوار است. نوروز یک جشن ملی است، جشن نوروز هر ساله بر پا میشود و هر ساله از آن سخن میرود. بسیار شنیده اید؛ پس به تکرار نیازی نیست؟ چرا، است. مگر نوروز را خود مکرر نمیکنید؟ پس سخن از نوروز را نیز مکرر بشنوید، در علم و ادب تکرار ملال آور است و بیهوده؛ عقل تکرار را نمیپسندد، اما احساس تکرار را دوست دارد، جامعه به تکرار نیازمند است. طبیعت را از تکرار ساخته اند، جامعه با تکرار نیرومند میشود، احساس با تکرار جان میگیرد و نوروز داستان زیبایی است که در آن، طبیعت احساس و جامعه هرسه دست اندر کار اند.

نوروز که قرنهایی دراز است بر همه جشنهای جهان فخر میفروشد از آن رو هست که یک قرارداد مصنوعی اجتماعی و یا یک جشن تحمیلی سیاسی نیست؛ جشن جهان است و روز شادمانی زمین و آسمان و آفتاب و جوش شگفتنها و شور زادنها و سرشار ازهیجان هر آغاز.

جشنهای دیگران، غالباً انسانها را از کار گاهها، مزرعه ها، دشتها و صحراها، کوچه و بازار، باغها و کشتزارها، در میان اتاقها و زیر سقفها و پشت درهای بسته جمع میکنند... کافه ها، کاباره ها، زیر زمینیها، سالونها، خانه ها... درفضای گرم از نفت، روشن از چراغ، لرزان ازدود، زیبا از رنگ و آراسته از گلهای کاغذی، مقوایی، مومی، بوی کندر و عطر.... اما نوروز دست مردم را میگیرد و از زیر سقفها، درهای بسته، فضا های خفه، لای دیوارهای بلند و نزدیک شهرها و خانه ها، به دامان آزاد و بیکرانه طبیعت میکشاند: گرم از بهار، روشن از آفتاب، لرزان ازهیجان آفرینش و آفریدن، زیبا از هنرمندی باد و باران،آراسته با شگوفه، جوانه

ص۲

سرخن

به نام آن که هستی همه از اوست

آموزه یی از فرهنگ نوروز

"راه" و راهیان ادب و فرهنگ اصیل بلخ بامی فرارسی نوروز باستانی، این فرادات ارزشمند نیاکان و جشن دلاویز هستی را به همه هم میهنان گرامی و همگوهران فرهنگی مان در سراسر فلات نوروز باوران و بهار اندیشان شاد باش و خجسته باد میگویند و هر روز را برای شان نوروز و همه روزگاران را به ایشان سرشار از روح و رایحهٔ بهاری میخواهند.

ص۵

شهرداری

نشریه اجتماعی فرهنگی شهرداری مزار شریف

شمارهٔ دوم | دلو ۱۳۸۱ | FEBRUARY 2003

منسوبان ریاست شهرداری مزارشریف حلول عید سعید اضحی را به تمام همشهریان گرامی و کافهٔ امم میهنان عزیز صمیمانه تهنیت میگویند.

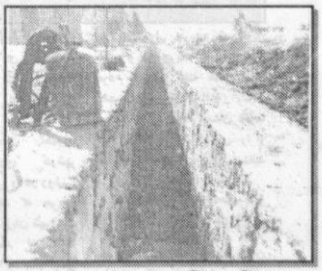
جفل اندازی راهها وتحکیم جویهای کنار جاده ها ادامه دارد

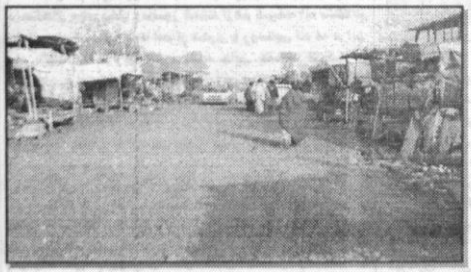
کار جفل اندازی و تسطیح راهها و تحکیم جویهای کنار جاده های شهر مزارشریف ادامه دارد.

به قول یک منبع مربوط تاکنون کار جفل اندازی و تسطیح گدرهای چندک ، عزیز آباد و سرک کمربند شهر مزارشریف به آنجام رسیده است .

منبع می افزاید :"کار تحکیم جویهای کنار جاده های شهر مزارشریف به اساس پروتوکولی که فی مابین ریاست شهر داری مزارشریف و ادارهٔ هیبتات در ماه میزان سال روان منعقد شده بود باید به طول بیش از ۱۵ کیلومتر صورت بگیرد که از جمله تا کنون در جادهٔ مسعود شهید از مقابل مکتب سلطان غیاث الدین تا دروازهٔ خُلم و همچنان از غرب مکتب مذکور تا گدر میرزا قاسم به درازای ۱۸۰۰ متر تکمیل گردیده و از غرب لیسهٔ باختر الی دشت شور به طول یک کیلو متر رو به اختتام است. فعلاً کندنگاری جویها از شمال محبس آغاز شده وبه طرف دروازهٔ خُلم ادامه دارد .

همچنان به همکاری ادارهٔ هیبتات کار اعمار (۵) پلچک که قبلاً آغاز شده بود در نواحی اول ، پنجم ، ششم ، چهارم و دوم شهر مزارشریف به پایه اکمال رسیده وفعلاً در ناحیهٔ سوم جریان دارد.

آمد آمد عید وگرمی بازار

عید سعید اضحی یا عید قربان ویا به تعبیر متون کهن ادبیات ما عید خجسته گوسپند کشان در ماه جاری فرا رسیدنیست ، که آمدن آن برهمه مسلمانان به ویژه همشهریان گرامی ما مبارک باد ! و اما دراین روزهای شادمانی بایستی صفا ، صمیمیت ، همدلی ، مهربانی و همیاری را ما وشما با هم دوچندان سازیم وطاعات وعبادات ونیایش های عید را در حضور پروردگار خویش با ایمان و قلبی پاک وخضوع و خشوعی کامل به جابیاوریم و آیینهای پسندیده عید را در فضای آگنده از یکرنگی و محبت بر پا بداریم و وجایب و مکلفیتهای خود را در برابر خدا و خلق خدا به وجهی احسن ادانماییم. (ص ۸)

چهرهٔ شهر مزارشریف در پارینه ها (ص۳)

بازتاب

روزنامهٔ صبح

امروز در تاریخ

به تاریخ ۹ عقرب ۱۳۷۱ هـ. خورشیدی، مطابق ۳۱ اکتوبر ۱۹۹۲ میلادی، مدت ریاست جمهوری برهان الدین ربانی خاتمه یافت، ولی انتقال قدرت تا برگزاری شورای اهل حل و عقد معطل گردید.

شمارهٔ ۱۶۲ سال نخست دوشنبه ۹ عقرب ۱۳۸۴هـ. خورشیدی / ۳۱ اکتوبر ۲۰۰۵

کشته شدن یک سرباز بریتانیایی

تیم بازسازی ولایتی (PRT) دیروز طی اعلامیه یی گفته اند که در اثر حمله بالای سربازان این تیم به روز شنبه ۷ عقرب ۱۳۸۴ در شهر مزارشریف، یک تن از سربازان بریتانیایی آنها کشته و پنج تن دیگر به شمول یک ترجمان افغان زخمی گردیده اند.

تیم بازسازی ولایتی(PRT) که متشکل از سربازان بریتانیایی میباشند، در این اعلامیه گفته اند که آنها به همکاری های خود با دولت و مقامات قانونی افغانستان به خاطر ایجاد یک محیط امن و با ثبات در شمال غرب افغانستان ادامه میدهند.

آنها همچنان در این اعلامیه از مردم مزارشریف، خاطر همکاری در گرفتاری مظنون سپاسگزاری کرده اند.

دو موتر حامل نیروهای تیم بازسازی ولایتی (PRT) ... روز شنبه در چوک شادیان شهر مزارشریف هدف یک حملهٔ بروبسی قرار گرفتند که مقامات امنیتی یکتن را به ظن دست داشتن به حادثه از محل درگیری دستگیر و تحقیقات را در این مورد آغاز کرده اند.

گزارش: وامق

کشف و مصادرهٔ مشروبات الکولی تولیدی داخلی

۱۵ لیتر مشروبات الکولی تولیدی داخلی دیروز ارمنزل بازمحمد واقع دشت شور شهر مزارشریف توسط پرسونل مدیریت قاچاق و مواد مخدر کشف و مصادره گردید.

هنگام تفتیش و مصادره این مشروبات بازمحمد که مالک این مشروبات خوانده شده است در منزلش نبوده. گفتنی است که این مشروبات در منزل بازمحمد و توسط خود وی تولید میگردیده است.

عده یی به این باور اند که بعضی از معتادین الکول به تولید مشروبات الکولی در داخل افغانستان با آنکه از لحاظ صحی خطرناک میباشد، به این مظور صادرت میورزند که نورید آن از دیگر کشور ها ممنوع میباشد.

گزارش: مسیح

سه پولیس به اثر برخورد مسلحانه مجروح شدند

به اثر برخورد مسلحانهٔ سربازان قول اردوی سیلاب و پولیس محلی در ولایت لغمان، سه تن پولیس مجروح شده اند.

در بیانیهٔ مطبوعاتیی که از سوی وزارت دفاع نشر شده آمده است که این برخورد سربازان اردوی ملی با پولیس محلی به اثر یک سوء تفاهم به وقوع پیوسته است.

در این اعلامیه آمده است که هیأتی از سوی آن وزارت برای تحقیقات بیشتر، مؤظف شده است.

این در حالی است که هر از چند گاهی، اردوی ملی با پولیس ملی در شماری از نقاط کشور، دست به برخوردهای مسلحانه می زنند. باعث قتل چند تن میگردد.

کشف قاچاق و دستگیری یک قاچاقبر بزرگ

یکتن از قاچاقچیان معروف مواد مخدر با ۶۸ کیلوگرام تریاک و ۱۲ کیلوگرام چرس، دیروز یک شنبه ۸ عقرب ۱۳۸۴، از منطقهٔ چوبفروشی های واقع سه راهی سید آباد شهر مزارشریف، توسط پرسونل مدیریت قاچاق و مواد مخدر قومندانی امنیهٔ ولایت بلخ دستگیر گردید.

شیر جان درانی مسؤول دفتر مطبوعاتی قومانداني امنیهٔ بلخ در مورد به بازتاب گفت:

«تریاک و چرس مذکور با مهارت بسیار خاصی در بین چوب های لوله جاسازی شده بود که پس از جا به جایی مواد دوباره چوب با سرش چوب بسته و با قیر علامه گذاری شده بود.»

گفته میشود که مواد قاچاق در میان ۲چوب از میان۱۹ چوب به دست آمده است.

گزارش: اوسنا

کشف ده کیلوگرام مواد مخدر

در ادامهٔ تلاشهای مسؤولان امنیتی برای کاهش قاچاق مواد مخدر در کشور، روز گذشته نیروهای واکنش سریع وزارت داخله، یک نفر را که نزدیک به ده کیلوگرام تریاک را از ولایات شمالی کشور به کابل انتقال میداد بازداشت کردند.

این درحالیست که علمای دینی نیز تلاشهای شانرا به هدف کاهش کشت کوکنار و کمک در زمینه پایان بخشیدن به قاچاق مواد مخدر تشدید بخشیده و در اواخر هفتهٔ گذشته با برگزاری اجلاسی در کابل تعهد کردند که در مبارزه با مواد مخدر با دولت مرکزی همکاری مینمایند.

روزنامهٔ بازتاب با تازه ترین اخبار و مطالب آموزشی و تفریحی، هر روز به چاپ میرسد، آنرا بخرید و بخوانید

صاحب امتیاز: کانون گزارشگران جوان
مدیر مسؤول: سهراب سامانیان
سردبیر: فیروز فرزام
زیر نظر گروه دبیران
نشانی: انجمن آزاد نویسنده گان بلخ، مزارشریف
تلفنها: ۰۷۰۵۱۵۷۱۵ /۰۷۰۵۳۱۷۷۱ بها: ۳ افغانی
ایمیل: padidar_monthly@yahoo.com

پدیدار

اجتماعی ـ فرهنگی

کانون گزارشگران جوان

شمارهٔ هشتم و نهم | سال نخست | دلو و حوت (بهمن و اسفند) ۱۳۸٤

نوروز باستانی، خجسته جشن نیاکان بر همه گان مبارک باد!

دست اندرکاران پدیدار و اعضای کانون گزارشگران جوان

سرآغاز پدیدار

آیا در سال جدید به وعده های قبلی عمل جدی خواهد صورت گرفت

با آمدن سال نو امیدهای نو به دلها جوانه میزند. با آمدن سال نو همه خانواده ها خانه تکانی میکنند و بدین ترتیب خانه های شان را پاک و صفا میسازند و طرحهای جدیدی به آن اضافه میکنند. انسانها نیز باید دلهای شان را صیقل بدهند و کدورت و دشمنی را از بین ببرند. چه خوب است سال نو با حلول خویش فراوانی و ارزانی را با خود داشته باشد. این سخنانی است که همه ساله با آمدن سال جدید مردم آرزوی آن را میکنند. البته در این مورد تا اندازه یی چگونه گی وضعیت زمستان سال گذشته نیز محاسبه میشود و این به خاطری است که زمستان پر برف و باران همیشه سال فراوانی و برکت بوده است. این مسئله یی است که در ذهن خرد و کلان، فهمیده و نافهمیده مردمان جامعهٔ ما خطور میکند.

حال گیریم که سال نو با داشتن پشتوانهٔ زمستان خوب سال قبل، سالی باشد که برای کشاورزان امید کشت و کار بیشتر را بدهد. اما آیا با آمدن سال نو اندک تغییری در سیستم اداری دولت رو نما خواهد شد؟ این سوالی است که از زمستان سال قبل جواب میدهد نه بهار سال جدید. با آمدن سال نو نمیتوان دلیلی برای امیدوار بودن به بهبود وضعیت سیستم اداری دولت داشت. با فرا رسیدن و شروع هر سال نو و نوروز، انسانها با همدیگر پیمان دوستی میبندند ولی ای کاش دولتمردان ما هم با

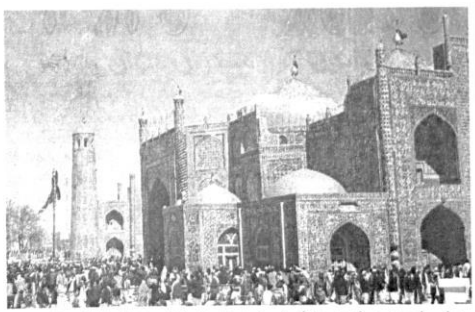
دنباله به صفحهٔ ۸

آماده گیهای نوروزی در ولایت بلخ

در نوروز امسال هنرمندان کشورهای قرغزستان، هند، ایران، تاجیکستان، ازبکستان، آذربایجان و پاکستان در شهر مزارشریف هنرنمایی مینمایند.

«نوروز سال ۱۳۸۵ با شکوه تر از هر سالی در مزارشریف برگزار خواهد شد.» این مطلب را صالح محمد خلیق رئیس کمیسیون فرهنگی برگزاری جشن نوروز طی نشستی خبری بیان داشت.

جشن نوروز یکی از جشنهای کهن اریایی است که بنا بر روایاتی از زمان بادشاهی یما یا جمشید در بلخ برگزار میشود. این جشن تا قبل از اسلام اینهای خاص خود را داشت ولی اینهایی که تا امروز مردم آن را حفظ کرده اند، عبارت از پختن سمنک، تهیهٔ هفت سین که سنجد، سبزی، سمارق، سمنک، سیر، سیب و سرکه را در بر میگیرد، تهیهٔ هفت میوه و گذاشتن آیینه، شمع و قران در بین سفرهٔ نوروزی میباشند. با به خلافت نشستن حضرت علی (ک) در این روز، اریایی های مسلمان آن را به دو مناسبت جشن میگیرند.

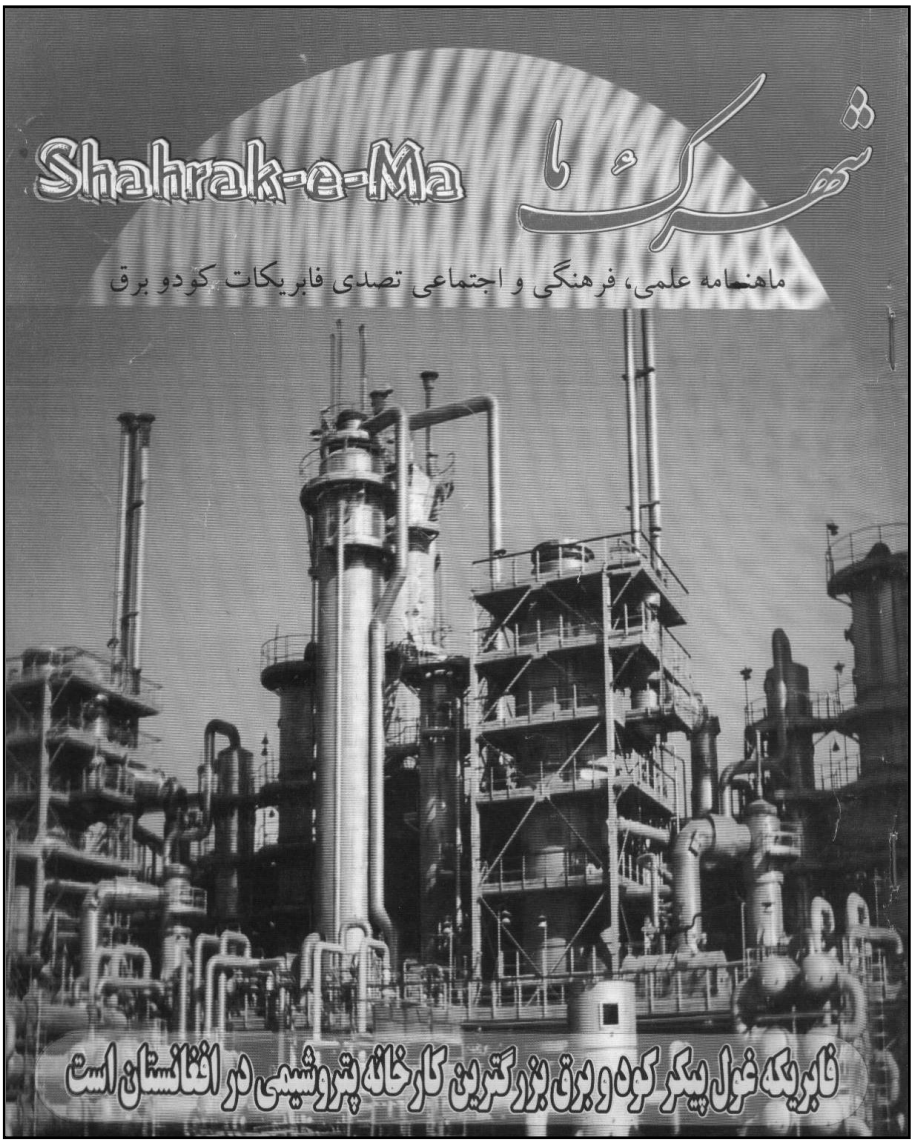

مراسم امروزی یی که در مزارشریف بدین مناسبت برگزار میشوند با اندکی تغییر هنوز هم رسم و رنگ دیرینهٔ خود را حفظ کرده است. جهنده بالا یکی از رسومی است که در روضهٔ مبارک شهر مزارشریف، همه ساله در روز نوروز صورت میگیرد و در این روزها مردمانی از سراسر کشور به زیارت مرقد حضرت علی (ک) در این شهر می آیند.

نهادهای دولتی این ولایت و مردم شهر مزارشریف همه گی دست به کار میشوند تا آماده گی هایی را به خاطر پذیرایی از مهمانان در روی دست بگیرند.

پاکاری خانه ها و نوسازی بعضی از وسایل کهنه در خانه، آماده ساختن مهمانخانه ها برای مهمانانی که از سایر جاها به مزارشریف می آیند، از کارهایی است که اهالی این شهر انجام میدهند.

حاجی حفیظ یک تن از شهریان شهر کابل که خانمش را که تکلیف عصبی دارد، نیز با خود به مزارشریف و به زیارت آورده است میگوید: «ما اعتقاد داریم که هر مریضی را که به دربار

پشتی شمارهٔ یکم سال یکم ماهنامهٔ شهرک ما

(فروردین ۱۳۸۳/ مارس ۲۰۰۴)

پرچم آزادی

ارگان ادارهٔ مرکزی حوزهٔ انتشارات شمال افغانستان

بگذار،
پرچم آزادی ما،
در فضای آبی میهن
عزیزمان، جاودانه
در اهتزاز باشد.

شمارهٔ هشتم | سال اول | دور دوم | حوت ۱۳۸٤ هجری شمسی | شمارهٔ مسلسل: ۳۱

کابینه رأی اعتماد میگیرد

ولسی جرگه پس ازسه ماه آغاز کار، درپی مباحثات فراوان، بالاخره تصمیم گرفت که برای کابینهٔ دولت، به طور انفرادی رأی اعتماد بدهد.

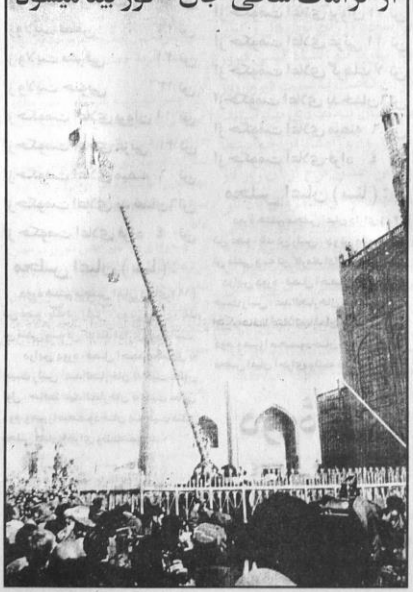
هر چند که در قانون اساسی مسألهٔ رأی اعتماد طی مدت یکماه پس از آغاز کار ولسی جرگه تعیین شده بود، ولی این تأخیر که نقض آشکار قانون اساسی میباشد، بنا بر عادت دولت واقع گردیده است.

رأی اعتماد به طور انفرادی برای هر عضو ولسی جرگه امکان میدهد تا از هر وزیر در موارد مختلف توضیحات بخواهد و تعهداتی را به عهده اش بگذارد، ولی این امر برای عده یی از وزرا، سنگینی نمود و جرأت ایستا دن در برابر ولسی جرگه را از آنهایی که لیاقت کاری لازم را طی یکنیم سال گذشته از خود نشان نداده اند سلب خواهد کرد.

اما بانوجه به تأکید محمد یونس قانونی رئیس ولسی جرگه در زمینه، که گفته بود: ما نمیخواهیم که با سخت گیری در مورد رأی اعتماد به وزرا مشکل دیگری بالای مشکلات دولت اضافه نمایم، میتوان پیشبینی نمود که کابینهٔ موجود، کاملاً و یا اندك تغییر محسوس، از رأی اعتماد پارلمان برخوردار خواهد شد.

تقویم سال ۱۳۸۵ هجری شمسی را در صفحات ٤ و ٥ ملاحظه نمایید.

روز نوروز است خدا جان جنده بالا میشود
از کرامات سخی جان، کور بینا میشود

سفر بوش به کابل

جورج واکر بوش رئیس جمهور ایالات متحدهٔ امریکا روز ۱۰ حوت ۱۳۸٤ سفر پنج ساعته یی را که تا آخرین ساعات مخفی نگهداشته شده بود، به کابل مرکز افغانستان انجام داد.

موصوف طی این سفر ظاهراً به جهانیان نشان داد که درمبارزه علیه تروریزم، همهٔ توان و امکانات خود و کشورش را وقف نموده و بدینترتیب، آزادی و دموکراسی را به جهانیان تضمین مینماید.

سفر بوش در منطقه که به ارتقای موقف سیاسی دولت حامد کرزی در داخل و خارج کشور انجامید و سبب نزدیکتر شدن سیاستهای هسته یی هند و امریکا نیز گردید، برای پاکستان که حیثیت مار درون آستین رادر منطقه دارد، خیلی سنگین و ناخوش آیند بود.

بوش در این سفر به مقامات افغانی وعده داد که از مشرف رئیس جمهور پاکستان میخواهد، تا در سرحدات افغانستان جلو عبور و مرور تروریستان را بگیرد. اگر این تأکید برای مشرف صورت گرفته باشد، بدون شك که هدایتهای اخیر مقامات پاکستان درمورد وقایع افغانستان، نتیجهٔ همین تذکر جورج بوش خواهد بود.

به هر حال سفر بوش در کابل که با استقبال نهایت گرم و دور از انتظار مقامات افغانی مواجه شد، بدون شك انکشافات مهمونی را در رابطه به مبارزهٔ صادقانه علیه تروریزم و تقویهٔ بیش از پیش موقف دولت کنونی افغانستان در پی خواهد است.

تلویزیون افغان در پوستهٔ زرداد

تلویزیون افغان اخیراً به اتهام پخش تصاویر مغایر فرهنگ مردم، از جانب محکمهٔ ابتدایهٔ امنیت عامهٔ کابل، به پرداخت مبلغ ۷۰۰۰۰ افغانی جریمهٔ نقدی تعزیراً محکوم به جزا گردید.

تلویزیون مذکور ابتدا از جانب کمیسیون بررسی نشرات که توسط وزارت اطلاعات و کلتور ایجاد شده است، به پرداخت ۲۵ هزار افغانی جریمه محکوم گردیده بود، اما وقتی که احمد شاه افغانزی رئیس آن تلویزیون از پرداخت جریمهٔ مذکور خود داری نموده و نسبت برخورد دوگانهٔ کمیسیون در برابر تلویزیونها، به گازنوالی مراجعه نمود، کمیسیون نامبرده، رقم جریمه را به ۵۰۰۰۰ افغانی ارتقا داد.

اما باز هم وقتی که آقای افغانزی از پرداخت جریمه ابا ورزیده و مستقیماً وزیر اطلاعات و فرهنگ را به اجرای مانور سیاسی در آستانهٔ اخذ رأی اعتماد از شورای ملی متهم نمود، مساله، از جانب وزارت اطلاعات به گازنوالی راجع شده و نتیجه تا در محکمهٔ علنی که اخیراً به همین منظور دایر شده بود تلویزیون مذکور به پرداخت ۷۰۰۰۰ افغانی جریمه محکوم گردید، که البته این حکم از جانب رئیس تلویزیون افغان پذیرفته نشده و خواستار اقامهٔ دعوا در محاکم بالاتر گردید.

طوری که خبریان محکمه نشان داد، دفاعیه و دلایل احمد شاه افغانزی رئیس تلویزیون افغان از انهامیهٔ کمیسیون بررسی نشرات و صورت دعوای گازنوالی، به مراتب مستقلی تر و مستدل تر جلوه نموده و همچنان تایید جریمهٔ نقدی از جانب محکمه نیز بیانگر تسلط فرهنگ (پوستهٔ زرداد) در زده های حاکمیت دولتی بوده است.

قابل یاد آوری است که تلویزیون افغان از مدت دو سال بدینسو، درشهر کابل نشرات داشته و بگانه تلویزیون غیر سیاسی و بدون پشتوانه و حمایهٔ سیاسی میباشد که احتمالاً از همین لحاظ مورد هدف مقامات قرار گرفته است.

علاوه تا چهار چینل تلویزیونی دیگر به نامهای طلوع، آریانا، آیینه و ملی نیز در افغانستان نشرات دارند که بالترتیب از جانب کریم آغا خان، افغان بیسیم، جنرال دوستم و دولت تمویل و حمایه میشوند.

بسمه تعالی

بیدار
BIDAR

سال تأسیس: ۱۳۰۰هـ.خ.

شمارهٔ پیهم ۱۳۸۵۷، سال هشتاد و هشتم، شماره ۹، دوشنبه ۳ حمل ۱۳۸۸ هجری خورشیدی، ۲۶ربیع الاول ۱۴۳۰ هجری قمری، ۲۳مارچ ۲۰۰۹ میلادی

نوروز
جاریست به هر طرف هوای نوروز
هنگامهٔ پرسر و صدای نوروز
آراسته گشته آریانای کهن
بشنو خبرها باد دگر و دگو برای نوروز

جشن نوروز با مشارکت سه کشور افغانستان، ایران و تاجیکستان در بلخ برگزار شد

جشن نوروز سال ۱۳۸۸ هجری خورشیدی با مشارکت سه کشور همسایه و همفرهنگ جمهوری اسلامی افغانستان، جمهوری اسلامی ایران و جمهوری تاجیکستان در حالی که وزیران خارجهٔ این سه کشور، وزیر اطلاعات و فرهنگ و وزیر امور زنان افغانستان، عطامحمد نور والی بلخ، فرهاد عظیمی رئیس شورای ولایتی بلخ، اعضای شورای ملی و شورای ولایتی، فرماندهان ارتش ملی، پولیس ملی، والیان شماری از ولایتهای کشور رئیسان ادارات دولتی و صدها هزار تن از مردم کشور، اعم از زن و مرد حضور داشتند، به گونهٔ بسیار با شکوه و برنامه های گوناگون، در شهر مزارشریف مرکز ولایت بلخ برگزار شد.

مراسم که توسط فیاض مهرآیین رئیس دفتر مقام ولایت بلخ گردانده گی میشد با

تلاوت چند آیت از قرآن مجید توسط قاری پاکزاد آغاز یافت. بعداً سرود ملی کشور پخش شد و به دنبال آن عطامحمد نور والی بلخ سخنرانی نموده ضمن عرض تهنیت به مناسبت نوروز و سال نو خورشیدی، از کارهایی که در گستره های بازسازی و نوسازی در درازای سال گذشته در ولایت بلخ انجام داده شده اند یاد آوری و از کسانی که در این گستره ها همکاری کرده اند سپاسگزاری کرد.

سپس پیام حامد کرزی رئیس جمهوری اسلامی افغانستان در پیوند با جشن ملی نوروز توسط عبدالکریم خرّم وزیر اطلاعات و فرهنگ کشور خوانده شد که در آن جشن نوروز از میراثهای فرهنگی کشور ما و خاستگاه اصلی آن بخدی، کهر، و یا بلخ امروز دانسته شده است.

در این مراسم تقدیرنامهٔ کمیسیون فرهنگی، دینی، و تحصیلات عالی ولسی جرگه توسط صیفوره نیازی نمایندهٔ مردم بلخ در شورای ملی، تقدیرنامهٔ ریاست مشرانو جرگه توسط سناتور عبدالغنی، به پاس خدمات برجستهٔ والی بلخ در گستره های امنیت و بازسازی در این ولایت، به وی تقویض شدند.

این بخش مراسم با خواش دعایه یی توسط قاری حیات الله قاری زاده رئیس ارشاد، حج و اوقاف ولایت بلخ به فرجام رسید و بعداً دکتر رنگین سپنتا وزیر امورخارجهٔ کشور فرمان برافراشتن پرچم شاه ولایتمآب حضرت علی (کَ) را با شلیک ۲۱ توپ صادر کرد که در میان شور و هلهلهٔ صدها هزار نفر این پرچم به حیث نمادی از آغاز جشن نوروز و جشنوارهٔ گل سرخ که چهل روز ادامه خواهد داشت برافراشته شد.

در جریان این مراسم پیامهای خجستهٔ باد نوروزی توسط چرخیالها از فراز شهر مزارشریف پاشیده میشدند و تمام این مراسم توسط تلویزیون ملی افغانستان و چندین رادیو و تلویزیون دیگر داخلی و خارجی به گونهٔ زنده پخش میگردیدند.

عکاس: حبیب الله رسولی

همچنان جایگاه جشن به سلسلهٔ برنامه های کمیتهٔ فرهنگی نوروز بر پایهٔ آیینهای کهن نوروز آریانا با هفت گلدانی که در آنها هفت گیاه نوروزی کاشته شده بودند آذین یافته بود.

بیدار

عکاس: حبیب الله رسولی

در آستانهٔ جشن نوروز
نشست وزیران امورخارجهٔ سه کشور فارسی زبان افغانستان، ایران و تاجیکستان در ولایت بلخ برگزار شد

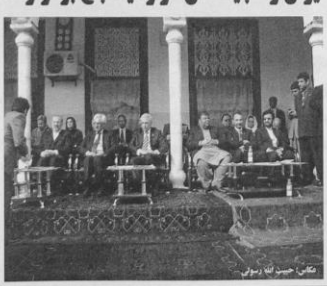
نشست وزیران امورخارجهٔ سه کشور فارسی زبان افغانستان، ایران و تاجیکستان در ولایت بلخ برگزارشد.

دکتر رنگین دادفر سپنتا وزیر امورخارجهٔ جمهوری اسلامی افغانستان، منوچهر متکی وزیر امور خارجهٔ جمهوری اسلامی ایران و همراه ظریفی وزیر امورخارجهٔ جمهوری تاجیکستان در آستانهٔ جشن نوروز به روز ۳۰ حوت ۱۳۸۷ در تالار نشستهای دفتر سیاسی مقام ولایت بلخ در یک نشست سه جانبه به تبادل افکار پرداختند.

در آغاز این نشست عطامحمد نور والی بلخ حضور وزیران امورخارجهٔ سه کشور فارسی زبان را در ولایت بلخ خیرمقدم گفته آرزومند آن شد تا این نشست زمینه ساز نشستهای مهم دیگری میان مقامات بلند رتبهٔ این سه کشور شود. سپس وزیران امورخارجهٔ سه کشور در بارهٔ اوضاع امنیتی کشور، مبارزه با افراط گرایی و القاعده و گسترش روابط سیاسی و اقتصادی میان سه کشور همزبان به گفتمان پرداخته آرزو بردند تا جشن نوروز به عنوان یک سنت دیرینهٔ مشترک و حلقهٔ وصل و پیوند بیشتر ملیتهای هرسه کشور، در سالهای آینده نیز به گونهٔ مشترک میان آنان برگزارشود.

وزیران امورخارجهٔ کشورهای افغانستان، ایران و تاجیکستان به دنبال نشست سه جانبهٔ خویش در یک نشست خبری اشتراک کردند و به پرسشهای خبرنگاران پاسخ گفتند.

دکتر رنگین دادفرسپنتا ص ۳

عکاس: حبیب الله رسولی

خجسته باد ۵۶۸۸ مین سال پایه گذاری جشن نوروز در بلخ!

هدف
بازتابگر اندیشه های ژرف وشکوهای جوانان افغانستان
شماره اول سال اول
شنبه ۳۱ جوزا ۱۳۸۲
بیان نو
هفته نامه ی
www.trawoosh.blogfa.com
شماره ۱
سال اول، هفتم دی (جدی) ۱۳۸۶
داستان کوتاه
غال
چندک
ایده میگن گا که گی
آئینه جوان
مجله دینی اجتماعی فرهنگی
ما از نقطه نقطه نقطه.... آغاز میکنیم تا اوج فاصله ها پرواز میکنیم.
ایجادنشانیهای جدید سحرابی درشهرمزار
صبح بلخ
هفته نامه
سال اول
جرقه
ماهنامه
سرطان ۱۳۸۳
سلام
هفته نامه
Salam Weekly
سال اول/ اول جدی ۱۳۸۶/ ۱۵ اکتبر ۲۰۰۷
او خواهد آمد
برادری
ماهنامه برادری
سال پنجم
برگزاری آزمون جامعه المصطفی العالمیه
در شهر مزارشریف به تاریخ ۸۸/۷/۲۶
سرمقاله:
مصاحبه سید موسی صادقی با خانم زهرا اریب
رئیسه امور زنان ولایت جوزجان

آتش
شماره ۲
سرطان ۱۳۸۲
پارلمان تخصصی میخواهد یا شهرت؟
کلک راستگوی
ناگاهنامهٔ طنز و کارتون
سال اول
شماره اول
حمل ۱۳۸۲
کل مقاله
هموطنان عزیز!
تحصیل علم بر هر زن و مرد مسلمان فرض است.
رسواد
چراغ زنده
نشریه علمی ، ادبی ، هنری وآموزشی
شماره چهاردهم اول جدی سال ۱۳۸۶ مطابق به ۲۰ نوبمر ۲۰۰۷ سال تاسی حمل ۱۳۸۶
اُلوس
نشریهٔ سیاسی ، اجتماعی ، فرهنگی
رشد سریع و متوازن کشور صرف در نظام سیاسی و اقتصادی فدرالی میسر است
نوروز
پیک نوروزی
۱۳۸۵
نوای جوان
زن نیمی از پیکر اجتماع است
بیان نو
تفنگ سالاری
ماهنامه تدبیر
TADBER
اجتماعی، فرهنگی و سیاسی
سال دوم
شماره اول
حمل ۱۳۸۳
انتخاب
هرحادثه ریشه دارد ، یافتن ریشه جلوگیری از حادثه بعدیست .
چشم انداز
خبری، تحلیلی و ادبی
یادگار
Yadgar
Weekly
نشریه ای برای فرهنگ و اجتماع
نفس باد صبا مشک فشان خواهد شد
عالم پیر دگرباره جوان خواهد شد
انتخابات ریاست جمهوری وچالشهای احتمالی
نما
ماهنامه
JUNE 2004
سال اول
تمدن راه تجدد
سلام بر ملت افغانستان !

بازار هفته
ماه نامه
پیام توحید
Payam e Tawhed
ارگان نشراتی زون شمال حزب وحدت اسلامی افغانستان
دیپلمه
زندگی
کاهنامه
سیمای جوان
شهرک ما
23 Nov- 2002
کیهان
از ظهور کمونیزم تا سقوط تروریزم
سلام
همشهری
بیداری
BIDARI
11 June2005
گذار
GUZAR
اسلام و هویت ملی ما تعارض و یا تکامل ؟
نجات
NAJAT

امید همزیستی
March 2008
پیام توحید
Payam - e - Tawhed
ارمغان جوانان
ARMAGHAN - E - JAVANAN
پیوند میهنی
شماره اول
دانش نو
چگونه رأی دهیم ؟
نوایی
علم باستان
هدیهٔ فردا
Hadia-i- Farda
روشنگر
Roshangar
وضعیت اطفال درافغانستان
جشن نوروز
پیام همبستگی
PAYAM
HAMBASTAGI
April 2009

فریاد قلم
نشریه فرهنگی، ادبی، سیاسی و اجتماعی
جنبش
نشریه شورای مرکزی جنبش ملی اسلامی افغانستان
پیام صلح
بامداد
نشریه ملی، مستقل و غیر وابسته
آهنگ
جریده آزاد و مستقل سیاسی، اجتماعی و فرهنگی
صدای آزادی شمال
www.sada-e-azadi.net
Page no 1 North
ISSUE NUMBER - 215
مولانا
MAULANA MONTHLY
بیدار
BIDAR
سال تاسیس: ۱۳۰۰ هـ.ق.
رشاد
نظری بر مذاکرات حامد کرزی با بعضی از رهبران جبهه متحد سابق
مولوی استاد محمد حنیف حنیف بلخی وزیرمشاور دولت جمهوری اسلامی افغانستان چشم از جهان فروبست
۲۸ اسد سالروز استقلال سیاسی میهن

امروز
EMROZ MAGAZINE
پیام اطفال
September 10, 2005
صدای اطفال
ژورنالیست بلخ
Zhbal65huma@gmail.com
نور
NOOR
پرتو
پرخه
ساوه
SAWAH
Magazine
Economic, Informative, Cultural and Publicity
خنیا

یکی از چاپخانه‌های خصوصی در بلخ

نمایی از ساختمان رادیو ــ تلویزیون ملی بلخ

نمایی از ساختمان رادیو ــ تلویزیون خصوصی آرزو

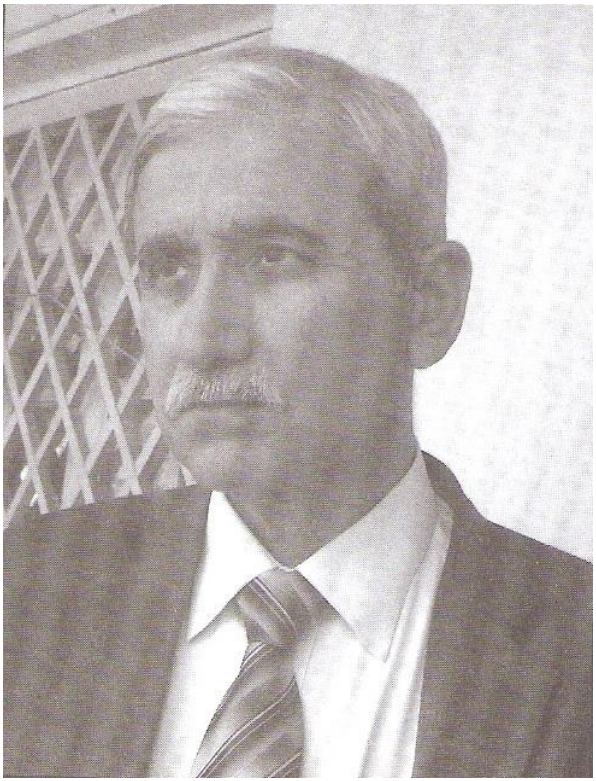

نشست خبری یی در دفتر نماینده گی سیاسی سازمان ملل در بلخ

نشست ماهانهٔ خبرنگاران در دفتر نماینده‌گی کمیسیون مستقل حقوق بشر در بلخ

صالح محمّد خلیق فرزند صوفی محمّد عیسا، در آدینه‌روز ۱۲ آبان ۱۳۳۴/ ۱۸ ربیع‌الاوّل ۱۳۷۵/ ۴ نوامبر ۱۹۵۵ در بلخ به جهان آمد. دورهٔ دانش‌آموزی را در سال ۱۳۵۱/ ۱۹۷۲در دبیرستان نادرشاهی شهر مزار شریف، آموزشهای عالی را در سال ۱۳۵۵/ ۱۹۷۶ در رشتهٔ زمین‌شناسی در دانشسرای تکنیکی نفت و گاز بلخ و در سال ۱۳۷۷/ ۱۹۹۸ در رشتهٔ ادبیات فارسی دری در دانشکدهٔ ادبیات و دانشهای انسانی دانشگاه بلخ تا درجهٔ لیسانس به پایان برد و از سال ۱۳۸۸/ ۲۰۰۹ دورهٔ فوق لیسانس را در رشتهٔ زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه پیام نور تهران پی گرفته است.

از بهمن ۱۳۵۵/ فوریهٔ ۱۹۷۶ تا مرداد ۱۳۶۹/ اوت ۱۹۹۰ کارمند کارخانهٔ کود شیمیایی بلخ؛ سپس تا سال ۱۳۷۷/ ۱۹۹۸ رئیس انجمن نویسنده‌گان بلخ ،کارگزار امور فرهنگی استانهای شمالی

کشور و مدیر مسؤول و سردبیر مجلّهٔ «***امّ‌البلاد***»؛ بعداً تا بهمن ۱۳۸۳/ فوریهٔ ۲۰۰۵ مدیر مسؤول «***روزنامهٔ بیدار***» و «***مجلّهٔ کیان***» بود و از بهمن ۱۳۸۳/ فوریهٔ ۲۰۰۵ تا کنون رئیس ادارهٔ اطلاعات و فرهنگ استان بلخ و همزمان رئیس انجمن نویسنده‌گان بلخ است.

وی همچنان از بنیان‌گذاران انجمن نویسنده‌گان بلخ در سال ۱۳۵۶ و عضو چندین کانون فرهنگی دیگر و عضو گروه دبیران چندین نشریه است، شعر میگوید، در زمینه‌های فرهنگ، ادبیات و زبان مینویسد و در گستره‌های تاریخ و دانش و فناوری نو آثاری را از زبان روسی برگردان گرده است.

آثار چاپ‌شده‌اش عبارت اند از مجموعه‌های شعری «***سلام به آفتاب***» (بلخ، ۱۳۶۳/ ۱۹۸۴)، «***کاج بلند سبز***» (بلخ، ۱۳۶۶ / ۱۹۸۷)، «***برپای راه ابریشم***» (بلخ، ۱۳۷۲/ ۱۹۹۳)، «***یک آسمان ستاره***» (بلخ، ۱۳۸۲/ ۲۰۰۴)، «***از اوجهای آبی ...***» (کابل، ۱۳۸۶/ ۲۰۰۷) و کتابهای پژوهشی «***جشنهای آریایی***» (بلخ، ۱۳۷۰/ ۱۹۹۱)، «***عُقاب درفرهنگ ملّی، جهانی و سروده‌ها***» (تهران، ۱۳۷۵/ ۱۹۹۶)، «***سرگذشت روزنامهٔ بیدار***» (پیشاور، ۱۳۸۰/ ۲۰۰۱)، «***فریاد آزادی، نگرشی بر سروده‌های علّامه سیّد اسماعیل بلخی***» (بلخ، ۱۳۸۳/ ۲۰۰۴)، «***تاریخ ادبیات بلخ از کهنترین روزگاران تا اوایل سدهٔ بیست و یکم میلادی***» (کابل، ۱۳۸۷/ ۲۰۰۸) و «***تاریخ روزنامه‌نگاری بلخ***» (تهران، ۱۳۸۹/ ۲۰۱۱).

سپاسگزاری

انجمن نویسنده‌گان بلخ از **جلالتمآب محترم سترجنرال عطامحمد نور، والی بلخ،** که با احساس پاک فرهنگ‌دوستانهٔ خویش هزینهٔ چاپ این کتاب را یاری کرده اند صمیمانه سپاس‌گزار است و پیروزیهای روزافزون شان را در زنده‌گی از خداوند لوح و قلم آرزو دارد.

تاریخ روزنامه‌نگاری بلخ

The History of Journalism in Balkh

صالح محمد خلیق

Saleh Mohammad Khaleeq